श्री दिव्य गुरु प्रणाम मंत्र

ॐ यद् ब्रह्मशुद्धं निरहं निरीहं स्वान्तर्विलीनात्मकसमस्तशक्तिः ।
सच्चित्सुखं चैकमनन्तपारं त्वमादिनाथं गुरु मानताः स्मः ॥१॥

जो शुद्ध निरहंकार, आत्मकाम हैं, जिनके अभ्यन्तर में समस्त शक्ति विलीन रहती है, वे अनन्त अपार सच्चिदानन्दादिनाथं नामक परमात्मा हमारे प्रथम दिव्य गुरु हैं। हम उन्हें प्रणाम करते हैं।

यास्ताद्विलीनामितशक्रयः स्युस्तपिजी ब्रह्मण आद्यभिन्ना ।
निद्रान्त आद्येव नरस्य वृत्तिर्नताः स्मरतां शक्तिगुरुं द्वितीयम् ॥२॥

परब्रह्म से अभिन्न आद्याशक्ति, जो विलीन होकर आदिनाथ नामक परब्रह्म में सुप्रस्थित पुरुष में वृत्तिवत् अवस्थित है, वही हमारी द्वितीय दिव्यगुरु हैं। हम उन्हें प्रणाम करते हैं।

त्वया विशिष्टस्तु स आदिनार्थोनिराकृति निर्गुण उच्चतेऽसौ ।
वृत्यन्यगोऽनुग्रहवास्तृतीयं सदाशिवं तं गुरुमानताः स्मः ॥३॥

वही शक्ति विशिष्ट आदिनाथ निर्गुण एवं निराकार होकर भी निवृित्तिक योगी की प्रज्ञा में अनुग्रहवश आरूढ़ होकर रहते हैं, वे सदाशिव हमारे तृतीय गुरु हैं। हम उन्हें प्रणाम करते हैं।

तदुत्थिता या स्वतः एव वृत्तिः श्रुत्यास नैकोरमेत त्वितीडिया ।
तां शुद्धविद्यां च सदाशिवीयां शक्तिं चतुर्थं गुरुमानताः स्मः॥४॥

सदाशिव द्वितीय के बिना अकेले प्रकाशित नहीं हो सकते, अतएव जिस शुद्धविद्या शक्तिरूप वृक्ति का आश्रय लेते हैं, वही शुद्धविद्या हमारी चतुर्थ दिव्यगुरु हैं। हम उन्हें प्रणाम करते हैं।

तद्वानुरूपः सगुणः सजातस्त्वादपाणिः श्रुतिवाक्प्रसिद्धः ।
तिरोहितं तिष्ठति विश्वमस्मिन् तमीश्वरं पञ्चममानताः स्मः ॥५॥

वही शक्तिरूप आकाररहित सदाशिव जब सगुणात्मक ईश्वररूप धारण करते हैं, तब श्रुति में चरणहीन होने पर वेदगामी नयनहीन होने पर भी दृष्टिमान एवं कर्णहीन होने पर भी श्रवणशील कहा गया है। वही ईश्वर हमारे पंचम श्रवणशील कहा गया है। वही ईश्वर हमारे पंचम दिव्यगुरु हैं। हम उन्हें प्रणाम करते हैं।

द्वितीयमेच्छत् श्रुतिवर्णिता या तदवृत्तिरस्मान महदादिगर्भम ।
धतेऽन्तरे तां वयमीश्वरस्य य शक्तिं तु षष्ठ गुरुमानताः स्मः॥६॥

लीला के लिए द्वैतभाव ग्रहण करा हैं - ऐसा कहकर श्रुति जिन्हें ईच्छामय वर्णित करती है, उन ईच्छामय की जो ईच्छाशक्तिरूप वृक्ति महदादिनिधान, वही शक्ति हमारी षष्ठ दिव्य गुरु हैं। हम उन्हें प्रणाम करते हैं।

तद्युग्गुणाढ्याकृतिमान स या ते रूद्रेति वेदोक्तवचः प्रसिद्धः ।
लयीकृतं तिष्ठति विश्वमस्मिंस्तं सप्तमं रुद्रगुरुं नताः स्मः ॥७॥

महदादिहनिधानशक्तियुक्त जो ईश्वर गुण बहुल होकर स्वयं में समस्य विक्षेग धारण करे हैं, जो यजुर्वेद रुद्री में रुद्र नाम से प्रसिद्ध हैं, वे रुद्र हमारे सप्तम गुरु हैं। हम उन्हें प्रणाम करते हैं।

अहं बहुस्यामिति या तथुत्था वृत्तिर्जनित्री महदादिकानाम् ।
पृथग्-पृथक्-कृत्य च रुद्रशक्ति तमष्टमं स्वीयगुरुं नताः स्मः ॥८॥

एक से बहुत होने के अभिप्राय से धृतवेग रुद्र होकर वृत्तिरूपा जो शक्ति अर्न्तनिरहित तत्वसमूह को पृथक करने के लिए महदादि की जननी हुई, वे हमारी अष्टम् गुरु हैं। हम उन्हें प्रणाम करते हैं।

व्याप्नोति तद्युक् स महन्मुखेषुतत्त्वेषु तेजस्त्वखिलंस्वकीयम् ।
निधाय तत्स्थं परिपाति विश्वं विष्णुं गुरुं तं नवमं नताः स्मः ॥९॥

पुष्णाम्यहं विश्वमिदं स्वकीयंमदीयशक्तयेति मदीयवृत्तिः ।
पुष्णामि तत्त्वान्तरंगं तु विश्वं तां विष्णुशक्तिं दशमं नताः स्मः ॥१०॥

संस्पृष्ट एवं विविक्त होने की वृत्ति का अवलम्बन कर महदादे तत्व जिसका स्वकीय समग्र तेज पालने के लिए निहित रहते हैं, वे हमारे नवम् दिव्यगुरु विष्णु हैं। हम सब उन्हें प्रणाम करते हैं।

तत्वान्तरस्थं जगदित्थमन्तः पश्यन् स्ववृत्तया स विराऽबभूव ।
समष्टिजीवोऽखिलसृड्विधाता गुरुंत्वमेकादशमानताः स्मः ॥११॥

तत्वान्तर में जगत परिणत होगा ऐसा देखकर जो अपनी वृत्ति से हिरण्यगर्भ में विरीट हुए थे, जिनकी उसी मूर्ति से अखिल चराचर विभिक्त हुआ है, वही हमारे एकादश गुरु हैं। हम उन्हें प्रणाम करते हैं।

यज्ञादिकं चात्मभवाः सुखाद्यै कुर्वन्तु जीवा इति यास्य वृक्ति ।
वेदत्रयी कर्ममयी किलाजशक्ति गुरुं द्वादशमानताः स्मः ॥१२॥

किल-निस्संदेह अज-अजन्मा जीव के भीतर स्वयं के सुख के लिए यज्ञादिक उपासना करने की वृत्ति, जो वेदत्रयी कर्ममयी सावित्री के नाम से प्रसिद्ध है, वे हमारी द्वादश गुरु हैं। हम उन्हें प्रणाम करते हैं।

श्री गुरुपादुकार्चनम

॥ अथ ध्यानम् ॥

हंसाभ्यां परिवृत्तपत्रकमलैर्दिव्यैर्जगत्कारणै-
र्विश्वोत्कीर्णमनेकदेहनिलयैः स्वच्छंदमात्मेच्छया ॥
तद्योतं पदशांभवं तु चरणं दीपाङ्कुर ग्राहिणम् ।
प्रत्यक्षाक्षरविग्रहं गुरुपदं ध्यायेद्विभुं शाश्वतम् ॥

नमो गुरुभ्यो गुरुपादुकाभ्यो नमः परेभ्यः परपादुकाभ्यः ।
आचार्य सिद्धेश्वर पादुकाभ्यो नमो नमः श्री गुरुपादुकाभ्यः ॥
ऐङ्कार ह्रङ्कार रहस्य युक्त श्रीङ्कार गूढार्थमहाविभूत्या ॥
ओङ्कार मर्म प्रतिपादिनीभ्यां नमो नमः श्री गुरुपादुकाभ्याम् ॥
होत्राग्नि हौत्राग्नि हविष्यहोत्र होमादि सर्वाकृति भासमानाम् ।
यद् ब्रह्म तद्बोध वितारिणीभ्यां नमो नमः श्री गुरुपादुकाभ्याम् ॥
कामादि सर्पव्रज गारुडाभ्यां विवेक वैराग्य निधि प्रदाभ्याम् ।
बोध प्रदाभ्यां द्रुतमोक्षदाभ्यां नमो नमः श्री गुरुपादुकाभ्याम् ॥
अनन्त संसार समुद्र तार नौकायिताभ्यां स्थिरभक्तिदाभ्याम् ।
जाड्याब्धि संशोषण वाडवाभ्यां नमो नमः श्री गुरुपादुकाभ्याम् ॥
गुकारस्त्वन्धकारश्च रुकारस्तेज उच्यते ।
अज्ञान ग्रासकं ब्रह्म गुरुरेव न संशयः ॥
गुकारः प्रथमो वर्णो मायादि गुण भासकः ।
रुकारो द्वितीयो ब्रह्म माया भ्रान्ति विनाशनम् ॥
संसारवृक्षमारूढाः पतन्तो नरकार्णवे ।
येन चैवोद्धृताः सर्वे तस्मै श्री गुरवे नमः ॥
गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो महेश्वरः ।
गुरुरेव परब्रह्म तस्मै श्री गुरवे नमः ॥
हेतवे जगतामेव संसारार्णव सेतवे ।
प्रभवे सर्व विद्यानां शम्भवे गुरवे नमः ॥
अज्ञानतिमिरान्धस्य ज्ञानाञ्जन शलाकया ।
चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्री गुरवे नमः ॥
त्वं पिता त्वं च मे माता त्वं बन्धुस्त्वं च देवता ।
संसार प्रतिबोधार्थं तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥

यत्सत्येन जगत्सत्यं यत्प्रकाशेन भाति तत् ।
यदानन्देन नन्दन्ति तस्मै श्री गुरवे नमः ॥
यस्य स्थित्या सत्यमिदं यद्भाति भानुरूपतः ।
प्रियं पुत्रदी यत्प्रीत्या तस्मै श्री गुरवे नमः ॥
येन चेतयते हीदं चित्तं चेतयते न यम् ।
जाग्रत् स्वप्न सुषुप्त्यादि तस्मै श्री गुरवे नमः ॥
यस्य ज्ञानादिदं विश्वं न दृश्यं भिन्नभेदतः ।
सदेकरूपरूपाय तस्मै श्री गुरवे नमः ॥
यस्यामतं तस्य मतं मतं यस्य न वेद सः ।
अनन्य भाव भावाय तस्मै श्री गुरवे नमः ॥
यस्य कारणरूपस्य कार्य रूपेण भाति यत् ।
कार्य कारण रूपाय तस्मै श्री गुरवे नमः ॥
नानारूपं इदं सर्वं न केनाप्यस्ति भिन्नता ।
कार्य कारणता चैव तस्मै श्री गुरवे नमः ॥
गुकारं च गुणातीतं रुकारं रूपवर्जितम् ।
गुणातीतस्वरूपं च यो दद्यात्स गुरुः स्मृतः ॥
अखण्डमण्डलाकारं व्याप्तं येन चराचरम् ।
तत्पदं दर्शितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥
सर्व श्रुति शिरोरत्न विराजित पदांबुजः ।
वेदान्तांबुज सूर्यो यस्तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥
यस्य स्मरणमात्रेण ज्ञानमुत्पद्यते स्वयम् ।
य एव सर्व संप्राप्तिस्तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥
चैतन्यं शाश्वतं शान्तं व्योमातीतं निरञ्जनम् ।
नाद बिन्दु कलातीतं तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥
स्थावरं जङ्गमं चैव तथा चैव चराचरम् ।
व्याप्तं येन जगत्सर्वं तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥
ज्ञान शक्ति समारूढस्तत्त्वमाला विभूषितः ।
भुक्तिमुक्तिप्रदाता यस्तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥
अनेकजन्मसंप्राप्त सर्वकर्मविदाहिने ।
स्वात्मज्ञानप्रभावेण तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥
न गुरोरधिकं तत्त्वं न गुरोरधिकं तपः ।
तत्त्वं ज्ञानात्परं नास्ति तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥
ध्यानमूलं गुरोर्मूर्तिः पूजामूलं गुरोः पदम् ।
मन्त्रमूलं गुरोर्वाक्यं तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥
गुरुरादिरनादिश्च गुरुः परम दैवतम् ।

गुरोः परतरं नास्ति तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥

श्रीमत्परब्रह्म गुरुं स्मरामि श्रीमत्परब्रह्म गुरुं वदामि ।
श्रीमत्परब्रह्म गुरुं नमामि श्रीमत्परब्रह्म गुरुं भजामि ॥
ब्रह्मानन्दं परमसुखदं केवलं ज्ञानमूर्तिम् ।
द्वन्द्वातीतं गगनसदृशं तत्त्वमस्यादिलक्ष्यम् ।
एकं नित्यं विमलमचलं सर्वधीसाक्षिभूतम्
भावातीतं त्रिगुणरहितं सद्गुरुं तं नमामि ॥
नित्यं शुद्धं निराभासं निराकारं निरञ्जनम् ।
नित्यबोधं चिदानन्दं गुरुं ब्रह्म नमाम्यहम् ॥

हृदंबुजे कर्णिकमध्यसंस्थे सिंहासने संस्थितदिव्यमूर्तिम् ।
ध्यायेद्गुरुं चन्द्रकलाप्रकाशम् चित्पुस्तकाभीष्टवरं दधानम् ॥
श्वेतांबरं श्वेतविलेपपुष्पं मुक्ताविभूषं मुदितं द्विनेत्रम् ।
वामांकपीठस्थितदिव्यशक्तिं मंदस्मितं सांद्रकृपानिधानम् ॥
आनंदमानंदकरं प्रसन्नं ज्ञानस्वरूपं निजबोधयुक्तम ।
योगींद्रमीड्यं भवरोगवैद्यं श्रीमद्गुरुं नित्यमहं नमामि ॥
न गुरोरधिकं न गुरोरधिकं न गुरोरधिकं न गुरोरधिकम् ।
शिवशासनतः शिवशासनतः शिवशासनतः शिवशासनतः ॥
इदमेव शिवं त्विदमेव शिवं त्विदमेव शिवं त्विदमेव शिवम् ।
मम शासनतो मम शासनतो मम शासनतो मम शासनतः ॥
वंदेऽहं सच्चिदानंदं भेदातीतं सदा गुरुम् ।
नित्यं पूर्णं निराकारं निर्गुणं स्वात्मसंस्थिकम् ॥
परात्परतरं ध्येयं नित्यमानंदकारकम् ।
हृदयाकाशमध्यस्थं शुद्धस्फटिकसन्निभम् ॥
स्फटिकप्रतिमारूपं दृश्यते दर्पणे यथा ।
तथात्मनि चिदाकारमानंदं सोऽहमित्युत ॥
एको देव एक धर्म एकनिष्ठा परंतपः ।
गुरोः परतरं नान्यन्नास्ति तत्त्वं गुरोः परम् ॥

गणपति अथर्व शीर्षम्

ॐ नमस्ते गणपतये । त्वमेव प्रत्यक्षं तत्त्वमसि । त्वमेव केवलं कर्तासि त्वमेव केवलं धर्तासि, त्वमेव केवलं हर्तासि त्वमेव सर्वं खल्विदं ब्रह्मासि । त्वं साक्षादात्मासि नित्यम् । ऋतं वच्मि सत्यं वच्मि । अब त्वं माम् । अव वक्तारम्, अब श्रोतारम् । अव दातारम् । अव धातारम् । अव अनूचानम् । अव शिष्यम् । अव पुरस्तात् । अव पश्चातात् । अव उत्तरात्तात्। अव दक्षिणात्तात । अव चोर्ध्वात्तात् । अवाधरात्तात् । सर्वतो मां पाहि पाहि समन्तात् । त्वं वाङ्मयस्त्वं चिन्मयः त्वमानन्दमयस्त्वं ब्रह्ममयः त्वं सच्चिदानन्दाद्वितीयोसि । त्वं प्रत्यक्षं ब्रह्मासि । त्वं ज्ञानमयो विज्ञानमयोसि । सर्वं जगदिदं त्वत्तोजायते। सर्वं जगदिदं त्वत्तस्तिष्ठति तिष्ठति । सर्वं जगदिदं त्वयि लयमेष्यति । सर्वं जगदिदं त्वयि प्रत्येति । त्वं भूमिरापोऽनलोऽनिलोनभः। त्वं चत्वारि वाक्पदानि । त्वं गुणत्रयातीतः त्वं देहत्रयातीतः त्वं अवस्थात्रयातीतः त्वं कालत्रयातीतः । त्वं मूलाधारस्थितोऽसि नित्यम् । त्वं शक्तित्रयात्मकः । त्वां योगिनो ध्यायन्ति नित्यम्।त्वं ब्रह्मास्त्वंविष्णुस्त्वंरूद्रस्त्वमिन्द्रस्त्वमग्निस्त्वंवायुस्त्वं - सूर्यस्त्वंचन्द्रमास्त्वंब्रह्मभूर्भुवः स्वरोम् ।

(ओं गं गणपतये नमः) गणादिं पूर्वमुच्चार्य वर्णादिंस्तदनन्तरम्, अनुस्वारः परतरः अर्धेन्दु लसितम्, तारेण रूद्धम् एतत्तव मनुस्वरूपम् । गकारः पूर्वरूपम् अकारो मध्यम रूपम्, अनुस्वारश्चान्त्यरूपम् । बिन्दुरूत्तररूपम् अनुस्वारश्चान्त्यरूपम्, बिन्दुरूत्तररूपम्, नादः संधानम् संहिता संधिः सैषा गणेशविद्या । गणकऋषिः निचृद्गायत्री छन्दः गणपतिर्देवता ।

एकदन्ताय विद्महे, वक्रतुण्डाय धीमहि । तन्नो दन्ती प्रचोदयात् ।

एकदन्तं चतुर्हस्तं पाशमंकुश धारिणम् रदं च वरदं हस्तैर्विभ्राणं मूषकध्वजम् । रक्तं लम्बोदरं शूर्पकर्णकं रक्तवासमम् रक्तगंधानुलिप्ता रक्तपुष्पैः सुपूजितम् ।भक्तानुकम्पिनं देवं जगत्कारणमच्युतम् आविर्भूतं च सृष्ट्यादौ प्रकृतेः पुरुषात्परम् । एवं ध्यायति यो नित्यं स योगी योगिनां वरः ॥

नमो व्रातपतये, नमो गणपतये, नमः प्रमथपतये, नमस्ते अस्तु लम्बोदरायैकदन्ताय विघ्ननाशिने शिवसुताय श्रीवरदमूर्तये नमः।

एतदथर्वशीर्षयोऽधीते सःब्रह्मभूयाय कल्पते । स सर्वविघ्नैर्न बाध्यते । स सर्वतः सुखमेधते । स पंचमहापापात् प्रमुच्यते। सायमधीयानो दिवसकृतं पापं नाशयति, प्रातरधीयानो रात्रिकृतं पापं नाशयति, सायं प्रातः प्रयुञ्जानो अपापो भवति। सर्वत्राधीयानः अपविघ्नो भवति । धर्मार्थकाममोक्षं च विन्दति । इदमथर्वशीर्षं अशिष्याय न देयम् । यो यदि मोहात् दास्यति स पापीयान् भवति । सहस्त्रवर्तनात् यं यं काममधीते तं तमनेन साधयेत् । अनेन गणपतिमभिषिंचति स वाग्मी भवति । चतुर्थ्यामनश्नन् जपति स विद्यावान् भवति । इत्यथर्व वाक्यम् । ब्रह्माद्यावरणं विद्यात् न विभेति कदाचन । यो दूर्वांकुरैर्यजति सः वैश्रवणोपमो भवति । यो लाजैर्यजति स यशोवान् भवति, स मेधावान् भवति । यो मोदकसहस्त्रेण यजति स वांछित फलमवाप्नोति । यः साज्य समिद्भिर्यजति सः सर्वं लभते, सः सर्वं लभते ग्राहयित्वा सूर्यवर्चस्वी भवति । सूर्यग्रहे महानद्यां प्रतिमासन्निधौ वा जप्त्वा सिद्धमंत्रो भवति । महाविघ्नात्प्रमुच्यते, महादोषात्प्रमुच्यते, महाप्रत्यवायात्प्रमुच्यते । स सर्वविद् भवति, स सर्वविद् भवति । य एवं वेद इत्युपनिषत् । ओम् शान्तिः शान्तिः शान्तिः ।

卐卐卐卐卐

श्रीगणपतिस्तोत्रम्

जेतुं यस्त्रिपुरं हरेणहरिणाव्याजाद्बलिं बध्नता
स्त्रष्टुं वारिभवोद्भवेनभुवनं शेषेण धर्तुंधराम् ।
पार्वत्यामहिषासुरप्रमथनेसिद्धाधिपैःसिद्धये
ध्यातःपञ्चशरेणविश्वजितयेपायात्सनागाननः॥१॥
विघ्नध्वान्तनिवारणैकतरणिर्विघ्नाटवीहव्यवाड्
विघ्नव्यालकुलाभिमानगरुडोविघ्नेभपञ्चाननः।
विघ्नोत्तुङ्गगिरिप्रभेदनपविर्विघ्नाम्बुधेर्वाडवो
विघ्नाघौघघनप्रचण्डपवनो विघ्नेश्वरःपातुनः ॥२॥
खर्वं स्थूलतनुं गजेन्द्रवदनं लम्बोदरं सुन्दरं
प्रस्यन्दन्मदगन्धलुब्धमधुपव्यालोलगण्डस्थलम् ।
दन्ताघातविदारितारिरुधिरैःसिन्दूरशोभाकरं
वन्देशैलसुतासुतं गणपतिंसिद्धिप्रदंकामदम् ॥३॥
गजाननाय महसे प्रत्यूहतिमिरच्छिदे ।
अपारकरुणापूरतरङ्गितदृशे नमः ॥४॥
अगजाननपद्मार्कं गजाननमहर्निशम् ।
अनेकदन्तं भक्तानामेकदन्तमुपास्महे ॥५॥
श्वेताङ्गंश्वेतवस्त्रंसितकुसुमगणैःपूजितंश्वेतगन्धैः
क्षीराब्धौरत्नदीपैःसुरनरतिलकं रत्नसिंहासनस्थनम् ।
दोर्भिः पाशाङ्कुशाब्जाभयवरमनसं चन्द्रमौलिं त्रिनेत्रं
ध्यायेच्छान्त्यर्थमीशं गणपतिममलं श्रीसमेतं प्रसन्नम् ॥६॥
आवाहये तं गणराजदेवं रक्तोत्पलाभासमशेषवन्द्यम् ।
विघ्नान्तकं विघ्नहरं गणेशं भजामि रौद्रं सहितं च सिद्ध्या ॥७॥
यं ब्रह्म वेदान्तविदो वदन्ति परं प्रधानं पुरुषं तथान्ये ।
विश्वोद्ग तेः कारणमीश्वरं वा तस्मै नमो विघ्नविनाशनाय ॥८॥
विघ्नेश वीर्याणि विचित्रकाणि वन्दीजनैर्मागधकैः स्मृतानि ।
श्रुत्वा समुत्तिष्ठ गजानन त्वं ब्राह्मे जगन्मङ्गलकं कुरुष्व ॥९॥
गणेश हेरम्ब गजाननेति महोदर स्वानुभवप्रकाशिन् ।
वरिष्ठ सिद्धिप्रिय बुद्धिनाथ वदन्त एवं त्यजत प्रभीतीः ॥१०॥
अनेकविघ्नान्तक वक्रतुण्ड स्वसंज्ञवासिंश्च चतुर्भुजेति ।
कवीश देवानतकनाशकारिन् वदन्त एवं त्यजत प्रभीतीः ॥११॥
अनन्तचिद्रूपमयं गणेशं ह्यभेदभेदादिविहीनमाद्यम् ।
हृदि प्रकाशस्य धरं स्वधीस्थं तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ॥१२॥
विश्वादिभूतं हृदि योगिनां वै प्रत्यक्षरूपेण विभान्तमेकम् ।
सदा निरालम्बसमाधिगम्यं तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ॥१३॥
यदीयवीर्येण समर्थभूता माया तया संरचितं च विश्वम् ।
नागात्मकं ह्यात्मतया प्रतीतं तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ॥१४॥
सर्वान्तरे संस्थितमेकगूढं यदाज्ञया सर्वमिदं विभाति ।

अनन्तरूपं हृदि बोधकं वै तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ॥१५॥
यं योगिनो योगबलेन साध्यं कुर्वन्ति तं कः स्तवनेन नौति ।
अतः प्रणामेन सुसिद्धिदोऽस्तु तमेकदन्तं शरणं व्रजामः ॥१६॥
देवेन्द्रमौलिमन्दारमकरन्दकणारुणाः ।
विघ्नान् हरन्तु हेराम्बचरणाम्बुजरेणवः ॥१७॥
एकदन्तं महाकायं लम्बोदरगजाननम् ।
विघ्ननाशकरं देवं हेरम्बं प्रणामाम्यहम् ॥१८॥
यदक्षरं पदं भ्रष्टं मात्राहीनं च यद्भवेत् ।
तत्सर्वं क्षम्यतां देव प्रसीद परमेश्वर ॥१९॥
卐卐卐卐卐

सङ्कटनाशनगणेशस्तोत्रम्

प्रणम्य शिरसा देवं गौरीपुत्रं विनायकम् ।
भक्तावासं स्मरेन्नित्यमायुःकामार्थसिद्धये ॥१॥
प्रथमं वक्रतुण्डं च एकदन्तं द्वितीयकम् ।
तृतीयं कृष्णपिङ्गाक्षं गजवक्त्रं चतुर्थकम् ॥२॥
लम्बोदरं प श्चमं च षष्ठं विकटमेव च ।
सप्तमं विघ्नराजं च धूम्रवर्णं तथाष्टमम् ॥३॥
नवमं भालचन्द्रं च दशमं तु विनायकम् ।
एकादशं गणपतिं द्वादशं तु गजाननम् ॥४॥
द्वादशैतानि नामानि त्रिसन्ध्यं यः पठेन्नरः ।
न च विघ्नभयं तस्य सर्वसिद्धिकरं प्रभो ॥५॥
विद्यार्थी लभते वद्यां धनार्थी लभते ।नम् ।
पुत्रार्थी लभतेपुत्रान्मोक्षार्थी लभते गतिम् ॥६॥
जपेद्ग णपतिस्तोत्रं षड्भिर्मासैः फलंलभेत् ।
संवत्सरेण सिद्धिं च लभते नात्र संशयः ॥७॥
अष्टभ्यो ब्राह्मणेभ्यश्च लिखित्वा यःसमर्पयेत् ।
तस्यविद्याभवेत्सर्वा गणेशस्य प्रसादतः ॥८॥
इति श्रीनारदपुराणे सङ्कटनाशनगणेशस्तोत्रं सम्पूर्णम् ।

गणपति स्तवन

ओंकारमाद्यं प्रवदन्ति सन्तोवाचः श्रुतीनामपि यं गृणन्ति।
गजाननं देवगणानतांघ्रि भजेऽहमर्धेन्दु कृतावतंसम्॥
पादारविन्दार्चनतत्पराणाम् संसारदावानलभंगदक्षम् ।
निरन्तरं निर्गतदानतोयैस्तं नौमि विघ्नेश्वरमम्बुदाभम्॥
कृतांगरागं नवकुंकुमेन मत्तालिजालं मदपंकलग्नाम्।
निवारयन्तं निजकर्णतालैः को विस्मरेत्पुत्रमनंगशत्रोः॥
शंभोर्जटाजूट निवासिगंगाजलं समानीय कराम्बुजेन।
लीलाभिराराच्छिवमर्चन्तं गजाननं भक्तियुताः भजन्ति॥
कुमारमुक्तौ पुनरात्महेतोः पयोधरौ पर्वतराजपुत्र्याः।
प्रक्षालयन्तं करशीकरेण मौग्ध्येन तं नागमुखं भजामि॥
त्वया समुद्भूतगजास्य हस्ताद्ये शीकराः पुष्कररंध्रमुक्ताः।
व्योमांगणेते विचरन्ति ताराः कालात्मना मौक्तिकतुल्यभास॥
क्रीडारते वारिनिधौ गजास्ये वेलामतिक्रामति वारिपूरे।
कल्पावसानं परिचिन्त्यदेवाः कैलासनाथं श्रुतिभिः स्तुवन्ति॥
नागनानने नागकृतोत्तरीये क्रीडरते देवकुमारसंघै।
त्वयि क्षणं कालगतिं विहाय तौ प्रापतुः कन्दुकतामिनेन्दू॥
मदोल्लसत्पंचमुखैरजस्त्रम् अध्यापयन्तं समलागमार्थम्।
देवान् ऋषीन् भक्तजनैकमित्रं हेरम्बमर्क्कारूणमाश्रयामि॥
पादाम्बुजाभ्यामतिवामनाभ्याम् कृतार्थयन्तं कृपया धरित्रीम्।
अकारणं कारणमाप्तवाचां तं नागवक्त्रं न जहाति चेतः॥
येनार्पितं सत्यवतीसुताय पुराणमालिख्य विषाणकोट्या।
तं चन्द्रमौलेस्तनयं तपोभिः अराध्यमानन्दघनं भजामि॥
पदं स्तुतीनामपदं श्रुतीनाम् लीलावतारं परमात्ममूर्तेः।
नागात्मकं वा पुरुषात्मकंवात्वभेद्यमाद्यं भज विघ्नराजम्॥
पाशांकुशौ भग्नरदं त्वभीष्ट करैर्दधानं कररंध्रमुक्तैः ।
मुक्ताफलाभैः पृथुशीकरोघैः सिंचन्तमंगं शिवयोर्भजामि॥
अनेकमेकं गजमेकदन्तं चैतन्यरूपं जगदादिबीजम्।
ब्रह्माति यं ब्रह्मविदोवदन्ति तं शंभुसूनुं शरणं भजामि॥

स्वांगस्थिताया निजवल्लभाया मुखांबुजालोकनलोलनेत्रम्।
स्मेराननाब्जं मदवैभवेन रूद्धं भजे विश्वविमोहनं तम्॥
ये पूर्वमाराध्य गजाननं त्वां सर्वाणि शास्त्राणि पठन्ति तेषाम्।
त्वत्तोनचान्यत्प्रतिपाद्यमेतैस्तदास्ति चेत्सर्वमसत्यकल्पम्॥
हिरण्यवर्णं जगदीशितारं कविं पुराणं रविमंडलस्थलम्।
गजाननं यं प्रविशन्ति सन्तस्तत्कालयोगैस्तमहं प्रपद्ये॥
वेदान्तगीतं पुरुषं भजेहम् आत्मानमानन्दघनं हृदिस्थम्।
गजाननं यन्महसा जनानां विघ्नांधकारो विलयं प्रयाति॥
शंभो समालोक्य जटाकलापे शशांकखण्डं निजपुष्करेण।
स्वभग्नदन्तं प्रविचिन्त्य मौग्ध्यादाक्रष्टुकामः श्रियमातनोतु॥
विघ्नार्गलानां विनिपातनार्थं यं नारिकेलैः कदलीफलाद्यैः।
प्रसादयन्ते मदवारणास्यं प्रभुं सदाऽभीष्टमंह भजेयम् ॥
यज्ञैरनेकैर्बहुभिस्तपोभिराराघ्यमाद्यं गजराजवक्त्रम्।
स्तुत्याऽनया विधिवत्स्तु वन्ति ते सर्वलक्ष्मीनिलया भवन्ति॥

卐卐卐卐卐

श्रीगणेशपञ्चरत्नम्

सरागिलोक दुर्लभं विरागिलोपिपूजितम् ।
सुरासुरैर्नमस्कृतं जरादिमृत्युनाशकम् ।
गिरा गुरुं श्रिया हरिं जयन्तियत्पदार्चकाः ।
नमामि तं गणाधिपंकृपापयः पयोनिधिम् ॥१॥
गिरीन्द्रजामुखाम्बुज प्रमोददान भास्करम् ।
करीन्द्रवक्त्र मानताघ संघ वारणोद्यतम् ।
सरीसृपेशबद्धकुक्षिमाश्रयामि संततं ।
शरीरकान्ति निर्जिताब्ज बन्धुबालसन्ततिम् ॥२॥
शुकादिमौनिवन्दितं गकारवाच्यमक्षरं ।
प्रकाममिष्टदायिनं सकामनम्रपंक्तये ।
चकासनं चतुर्भुजैर्विकासपद्म पूजितम् ।

प्रकाशितात्मतत्त्वकं नमाम्यहं गणाधिपम् ॥३॥
नराधिपत्वदायकं स्वरादिलोकदायकम् ।
ज्वरादिरोगवारकं निराकृतासुरव्रजम् ।
कराम्बुजैर्धरन्सृणिं विकारशून्यमानसैः ।
हृदा सदा विभावितं मुदा नमामि विघ्नपम् ॥४॥
श्रमापनोदनक्षमं समाहितान्तरात्मनां ।
समादिभिः सदार्चितं क्षमानिधिं गणाधिपम् ।
रमाधवादि पूजितं यमान्तकात्मसम्भवम् ।
शमादि षड्गुणप्रदं नमामि तं विभूतये ॥५॥
गणाधिपस्य पञ्चकं नृणामभीष्टदायकम् ।
प्रणामपूर्वकं जनाः पठन्ति ये मुदायुताः ।
भवन्ति ते विदाम्पुरः प्रगीत वैभवाःजनाश्चिरायुषोधिक
श्रियस्सुसूनवोनसंशयः ॥६॥

卐卐卐

अघमर्षण होम मंत्र

अग्निर्मन्वेति प्रथमस्यप्रचेतसोयं पांचजन्यं बहवः समिन्धते विश्वस्यां विशि प्रवीविशि वास्समीमहेस स नो मुचत्वंहसः । अग्नये स्वाहा । इदमग्नये न मम ।१।

यस्सेदं प्राण निमषद्यदेजति यस्य जातं जनमानं च केवलं स्तौम्यग्निं नाथितो जोहवीमि स नो मुंचत्वंहसः। अग्नयेस्वाहा । इदमग्नये न मम ।२।

इन्द्रस्य मन्ये प्रथमस्य प्रचेतसो वृत्रघ्नः स्तोमामुपागुः योदाशुषः सृकृतो हवमुपगन्ता स नो मुचंत्वंहाः । अग्नये स्वाहा। इदमग्नये न मम ।३।

यः संग्रामंनयतिसंवशी युधे यः पृष्टानि संसृजति त्रयाणिस्तौभीन्द्रं नाथितो जोहवीमि स नो मुंचत्वंहसः । इन्द्राय स्वाहा । इदमिन्द्राय न मम ।४।

मन्वेवां मित्रावरुणा तस्य वित्तं सत्यौजसा दृहणा यन्नुदेते । त्या राजानें सरथे पाथं उग्रतौ नो मुंचतमागसः । मित्रावरुणाभ्यां स्वाहा । इदं मित्रावरुणाभ्यां न मम ।५।

यो वां रथः सजरश्मिः सत्यधर्मा मिथश्चरत्वांसमुपयाति दूषयन् स्तौमिमित्रावरुणौ नाथितौजोहवीमि तौ नो मुंचतमागसः । मित्रावरुणाभ्यां स्वाहा । इदम् मित्रावरुणाभ्यां न मम ।६।

वायोस्सवितुर्वितथानि मन्महे यावात्मन् वद्विभृतौ यौ च रक्षतः यौ विश्वस्य परिभू बभूवतु स्तौ नो मुचतमागसः । वायु सूर्याभ्यां स्वाहा । इदम् वायु सूर्याभ्यां न मम ।७।

उपश्रेष्ठा न आशिषो देवयोर्धर्मे अस्थिरन् स्तौमि वायुं सवितारं नाथितो जोहवीमि तौ नो मुंचतमागसः । वायु सूर्याभ्यां स्वाहा । इदम् वायु सूर्याभ्यां न मम ।८।

रथीतमौ रथीनामह्व ऊतये शुभं गमिष्ठौ सुयमेभिरश्वैः ययोर्वान्देवौदेवेष्वनिशितमोजस्तौ नो मुंचत मागसः । अश्विभ्यां स्वाहा । इदम् अश्विभ्यां न मम ।९।

यदयातं वहंतु सूर्यायास्त्रिचक्रेण संसदमिच्छमानौ स्तौमि विश्वान्देवान्नाथितो जोहवीमि तौ नो मुंचतमागसः । अश्विभ्यां स्वाहा । इदमश्विभ्यां न मम ।१०।

मरुता मन्वे अधि नो ब्रुवन्तु प्रेमां विश्वे आसून्हवे सुयमानूतये ते नो मुंचन्तवेनसः । मरुद्भ्यः स्वाहा । इदमरुद्भ्यः न मम ।११।

तिग्मायुध व्रीडित सहस्वद्दिव्यः सर्वः पृतनासु विष्णु स्तौमि देवान्मरुतौ नाथितो जोहवीमि ते नो मुंचन्त्वेनसः । मरुद्भ्यः स्वाहा । इदम् मरुद्भ्यः न मम ।१२।

देवानां मन्वे अधि नो ब्रुवन्तु प्रेमां वाचं विश्वामवन्तु विश्वे आसून्हवे सुरामनूतये ते नो मुंचन्त्वेनसः । विश्वेभ्यः देवेभ्यः स्वाहा । इदम् विश्वेभ्यः देवेभ्यः न मम ।१३।

यदिदं माभिशेचति पौरुषेयेण दैव्येन स्तौमि विश्वान्देवान्नाथितो जोहवीमि ते नो मुंचन्त्वेनसः । विश्वेभ्यः देवेभ्यः स्वाहा। इदम् विश्वेभ्यः देवेभ्यः न मम ।१४।

अनुनोद्यानुमतिर्यज्ञं देवेषुमन्यताम् अग्निश्चहव्यवाहनो भवतां दाशुषे मयः । अनुमत्यै हव्यवाहाग्नये स्वाहा । इदमनुमत्यै हव्यवाहाग्नये न मम ।१५।

अन्विदनुमते त्वमनन्यासैशं च नः कृधि क्रत्वे दक्षाय नो हिनु प्राणाय प्रण आयुषि वारिषः । अनुमत्यै स्वाहा । इदमनुमत्यै न मम ।१६।

वैश्वानरो न कृतं ये प्रयातु परावतः अग्निर्न सुष्ठुतेती रुष । वैश्वानराय अग्नये स्वाहा । इदम् वैश्वानराय अग्नये न मम । १७।

पृष्टो दिवि पृष्टो अग्निः पृथिव्याः पृष्टो विश्वा औषधीराविवेश वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः स नो दिवा सरिषः पातु नक्तम् । वैश्वानराय अग्नये स्वाहा । इदम् वैश्वानराय अग्नये न मम ।१८।

ये अप्रथेता अमितेभिरोजोभिर्ये प्रतिष्ठे अभवतां वसूनां स्तौमि दद्यावापृथिवीं नाथितो जोहवीमि ते नो मुंचन्त्वेनसः । द्यावा पृथिवीभ्यां स्वाहा । इदम् द्यावा पृथिवीभ्यां न मम ।१९।

ऊर्वा रोदसि वरिवः कृणोत्तं क्षेत्रस्य पत्नी अधि नो ब्रूयात्तं स्तौमि द्यावापृथिवीं नाथितो जोहवीमि ते नो मुंचत मंहसः । द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा । इदम् द्यावापृथिवीभ्यां न मम ।२०।

यत्ते वयं पुरुषत्रा यविष्ठा विद्वांसश्चकृपा कंचनागः कृधा स्वस्मानदितेरना गव्यांसि शिश्रथो विष्वगग्रे। अग्नये स्वाहा इदमग्नये न मम ।२१।

यथाहताद्वसवो गौर्यचित्पदिषिता ममुंचता यजत्राः एवोष्वस्मन्मुचतमंहः प्रातर्यग्ने प्रतरं न आयुः। अग्नये स्वाहा । इदमग्नये न मम ।२२।

यावामित्रावरुणा यतव्या तनूस्तये ममांहसो मुंचतम् । इन्द्रावरुणाभ्यां स्वाहा । इदमिन्द्रावरुणाभ्यां न मम ।२३। यावामिन्द्रावरुणा सहस्या तनूस्तये ममांहसो मुंचतम् । इन्द्रावरुणाभ्यां स्वाहा । इदमिन्द्रावरुणाभ्यां न मम ।२४।

यावामिन्द्रावरुणा रक्षास्या तनूस्तये ममांहसो मुंचतम् । इन्द्रावरुणाभ्यां स्वाहा । इदमिन्द्रावरुणाभ्यां न मम ।२५। यावामिन्द्रावरुणा तेजस्या तनूस्तये ममांहसो मुंचतम् । इन्द्रावरुणाभ्यां स्वाहा । इदमिन्द्रावरुणाभ्यां न मम ।२६।

यो वामिन्द्रावरुणावग्नौ स्नामस्तं वामे तेनावयजे । इन्द्रावरुणाभ्यां स्वाहा । इदमिन्द्रावरुणाभ्यां न मम ।२७।

यो वामिन्द्रावरुणौ द्विपात्सु पशुषु स्नाम स्तं वामे तेनावयजे । इन्द्रावरुणाभ्यां स्वाहा । इदमिन्द्रावरुणाभ्यां न मम ।२८।

यो वामिन्द्रावरुणौधीषु स्नामस्तं वामे तेनावयजे । इन्द्रावरुणाभ्यां स्वाहा । इदमिन्द्रावरुणाभ्यां न मम ।२९।

यो वामिन्द्रावरुणा वनस्पतिषु स्नामस्तं वामे तेनावयजे । इन्द्रावरुणाभ्यां स्वाहा । इदमिन्द्रावरुणाभ्यां न मम ।३०।

पवमानः सोद्य विचर्षणिः यः पोता स पुनातु मा । पावमानीभ्यः स्वाहा। इदं पावमानीभ्यः न मम ।३१।

पुनन्तु मा देवजनाः पुनन्तु मनसा धियः पुनन्तु विश्वा भूतानि जातवेदः पुनीहि मा। पावमानीभ्यः स्वाहा । इदम् पावमानीभ्यः न मम ।३२।

जातवेदः पवित्रवत्पवित्रेण पुनीहि मा शुक्रेण देवदीव्यदग्ने ऋत्वा ऋतूंरनु । अग्नये जातवेदसे स्वाहा । इदमग्नये जातवेदसे न मम ।३३।

यत्ते पवित्रर्चिष्यग्ने विततमन्तरा ब्रह्म तेन पुनीहि नः । अग्नये जातवेद से स्वाहा । इदमग्नये जातवेद से न मम ।३४।

उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च मां पुनीहि विश्वतः । सवित्रे स्वाहा । इदं सवित्रे न मम ।३५।

वैश्वदेवी पुनन्ती देव्यागादयस्यामि मा बह्व्यस्तन्वो बीतपृष्ठाः तया मदन्तः सधमादेषु वयं स्याम पतयो रयीणाम् । वैश्वदेव्यै स्वाहा । इदम वैश्वदेव्यै न मम ।३६।

वैश्वानरो रश्मिभिर्मा पुनातु वातः प्राणेनेषिरो मयोभूः द्यावापृथिवी पयसा पयोभिः शतावरी यज्ञिये मा पुनीतम् । द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा । इदम् द्यावापृथिवीभ्यां न मम ।३७।

बृहद्भिः सवितुस्त्रिभिर्वर्षिष्ठैर्देव मन्मभिः अग्ने दक्षैः पुनीहि मा । सवित्रे अग्नये स्वाहा । इदम् सवित्रे अग्नये न मम ।३८।

येनदेवा अपुनन्त येनपो दिव्यंकशः तेन दिव्यं ब्रह्मणा इदं ब्रह्मपुनीहि मा। दिव्याय ब्रह्मणे स्वाहा । इदं दिव्याय ब्रह्मणे न मम ।३९।

यः पावमानीरध्येतृषिभिः संभृतं रसम् सर्वं सपूतमश्नाति स्वदितं मातरिश्वनो । पावमानीभ्यः स्वाहा । इदम् पावमानीभ्यः न मम ।४०।

पावमानीर्ये अध्येतृषिभिः संभृतम् रसभ् तस्मैसरस्वती दुहे क्षीरं सर्पिर्मधूदकम् । पावमानीभ्यः स्वाहा । इदम् पावमानीभ्यः न मम ।४१।

पावमानीः स्वत्स्ययनीः सुदुधा हि पयस्वतीः ऋषिभिः संभृतो रसो ब्राह्मणेष्वमृतं हितम् । पावमानीभ्यःस्वाहा । इदम्पावमानीभ्यः न मम ।४२।

पावमानीर्दिशन्तु न इमं लोकमथो असुम् कामान्समर्धयन्तु नो देवैर्देवीः समीहिता। पावमानीभ्यः स्वाहा । इदम् पावमानीभ्यः न मम ।४३।

पावमानीर्दिशन्तु न इमं लोकमथो असुम् कामान्समर्धयन्तु नो देवैर्देवीः समीहिता। पावमानीभ्यः स्वाहा । इदम् पावमानीभ्यः न मम ।४४।

पावमानीः स्वस्त्ययनीः सुदुघा हि घृतश्व्युतः ऋषिभिःसंभ्सृतो रसो ब्रह्मणेष्वमृतं हितम् । पावमानीभ्यः स्वाहा । इदम्पावमानीभ्यः न मम ।४५।

येन देवाः पवित्रेण आत्मानं पुनते सदा तेन सहस्त्रधारेण पावमान्यः पुनन्तु माम्। पावमानीभ्यः स्वाहा । इदम् पावमानीभ्यः न मम ।४६।

प्राजापत्यं शताद्यामं हिरण्मयम् तेन ब्रह्मविदोवयम् पूतं ब्रह्म पुनीमहे । प्राजापत्याय ब्रह्मणे स्वाहा । इदं प्राजापत्याय ब्रह्मणे न मम ।४७।

इन्द्रः सुनीत्या सह मा पुनातु सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु मा जातवेद मोर्जयन्त्या पुनातु। सुनीत्या सहितेन्द्राय स्वाहा। इदम् सुनीत्या सहितेन्द्राय न मम ।४८।

यद्देवा देवहेडनं देवासश्चकृमा वयम् आदित्यास्तरमान्मा मुंचतर्तस्यर्तेन मामुतः । आदित्याय स्वाहा । इदम् आदित्याय न मम ।४९।

देवा जीवनकाम्या यद्वाचानृतमूदिम अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्रमुंचतु दुरिता यानि चकृम करोतु मामनेहसम् । अग्नये गार्हपत्याय स्वाहा । इदमग्नये गार्हपत्याय न मम ।५०।

ऋतेनद्यावापृथिवी ऋतेन त्वं सरस्वती कृतान्नः पाह्येनसो यत्किंचानृतमूदिम। द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा । इदं द्यावापृथिवीभ्यां न मम ।५१।

सजात शं सादुतजामिशं साज्याय सः शं सा दुत वा कनीयसः अनाज्ञातं देवकृतं यदेनस्तस्मात्त्वमस्माञ्जातवेदो मुमुग्धि। अग्नये जातवेदसे स्वाहा । इदमग्नये जातवेदसे न मम ।५२।

यद्वाचा यन्मनसा यद् बाहुभ्यामुरूभ्यामष्ठीवद्भ्यां शिश्नैर्यदनृतं चकृम वयम् अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्रमुंचतु दुरिता यानि चकृम करोतु मामनेनसम् । अग्नये गार्हपत्याय स्वाहा । इदमग्नयेगार्हपत्याय न मम ।५३।

यद्हस्ताभ्यां चकरकिल्विषाण्यक्षाणांवसुमुजिघ्रमानः दूरेपश्या च राष्ट्रभृच्च तान्यभरसावनुदात्ता मृणानि। राष्ट्रभृद्भ्यःस्वाहा। इदंराष्ट्रभृद्भ्यः न मम ।५४।

अदीव्यन्नृणां यदहं चकार यद् वा दास्यं संजगाराजनेभ्यः अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्रमुंचतु दुरिता यानि चकृम करोतु मामनेनसम् । अग्नये गार्हपत्याय स्वाहा। इदमग्नये गार्हपत्याय न मम ।५५।

यन्मांय माता गर्भे सत्येनश्चकार यत्पिता अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्रमुंचतु दुरिता यानि चकृम करोतु मामनेनसम्। अग्नयेगार्हपत्याय स्वाहा। इदमग्नयेगार्हपत्याय नमम ।५६।
यदा पिपेष मातरं पितरं पुत्रः प्रमुदितो धयन् अहिंसितौ पितरौ मया ततग्ने अनृणो भवाति । अग्नये स्वाहा । इदमग्नये न मम ।५७।

यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यां यन्मातरम् पितरं वा जिहिंसिम अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्रमुंचतु दुरिता यानि चकृम करोतु मामनेनसम् । अग्नये गार्हपत्याय स्वाहा। इदमग्नये गार्हपत्याय न मम ।५८।

यदाशसा निशसा यत्पराशसा यदेनश्चकृमा नूतनं यत् पुराणम् अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्रमुंचतु दुरिता यानि चकृम करोतु मामनेनसम् । अग्नये गार्हपत्याय स्वाहा। इदमग्नये गार्हपत्याय न मम ।५९।

अतिक्रमामि दुरियं यदेनो जहामि रिप्रं परमे सधस्थे यत्र यान्ति सुकृतो नापि दुष्कृतस्तमारोहामि सुकृतान्नु लोक त्रिते। अग्नये गार्हपत्याय स्वाहा । इदमग्नये गार्हपत्याय न मम ।६०।

देवा अमृजतैतदेनस्त्रित एतन्मनुष्येषु मामृजे ततो मा यदिं किंचिदानशोग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्रमुंचतु दुरिता यानि चकृम करोतु मामनेनसम् । अग्नये गार्हपत्याय स्वाहा। इदमग्नये गार्हपत्याय न मम ।६१।

दिवि जाता अप्सु जाता या जाता औषधीभ्य अथो या अग्निजा आपस्ता नः शुन्धन्तु शुंधनीः । अद्भ्यः स्वाहा । इदम् अद्भ्यः न मम ।६२।

यदापो नक्तं दुरितं चराम यद् वा दिवा नूतनं यत्पुराणम् हिरण्यवर्णास्तत उत्पुनीत नः । अद्भ्यः स्वाहा । इदमद्भ्यः न मम ।६३।
इमम्मे वरुण श्रुधी हवमद्या चमृलय त्वामवस्थुरा चक्रे । वरुणाय स्वाहा । इदम् वरुणाय न मम ।६४।

तत्त्वायामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः अहेडमानो वरुणोहबोध्युरुशंसमा न आयुः प्रमोषी । वरुणाय स्वाहा । इदं वरुणाय न

मम ।६५।

त्वन्नो अग्ने वरुणस्य विद्वान देवस्य हेडो अवयासिसीष्ठाः यजिष्ठो वह्नितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषांसि प्रमुमुग्ध्यस्मत्। अग्निवरुणाभ्यां स्वाहा । इदमग्निवरुणाभ्यां न मम ।६६।

सत्वन्नो अग्नेवमो भवोतीर्नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ अवयक्ष्व नो वरुणं रराणो व्रीहि मृडीकं सुहवो न एधि । अग्नि वरुणाभ्यां स्वाहा । इदमग्निवरुणाभ्यां न मम ।६७।

त्वमग्ने अयास्ययासन्मनसा हितः अयासन्हव्यमूहिषे या नो धेहि भेषजम् । अग्नये स्वाहा । इदम्ग्नये न मम ।६८।

वैश्वानरो न ऊतये वयातु परावतः अग्निर्नः सुष्ठुती रूप । वैश्वानराय अग्नये स्वाहा । इदम् वैश्वानराय अग्नये न मम ।६९।

ऋतावानं वैश्वानरमृतस्य ज्योतिषस्पतिम् अजस्त्रं धर्ममीमहे वैश्वानराय अग्नये स्वाहा । इदम् वैश्वानराय अग्नये न मम ।७०।

वैश्वानरस्य दंसनाभ्यो बृहदरिणादेकः स्वपश्यया कविः उभा पितरा महयन्नजायताग्निर्द्यावा पृथिवी भूरि रेतसा ।वैश्वानराय अग्नये स्वाहा । इदम् वैश्वानराय अग्नये न मम ।७१।

पृष्टो दिवि पृष्टो अग्निः पृथ्व्यिां पृष्टो विश्वा औषधीराविवेश वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः समो नो दिवा सरिपः पातु नक्तम् वैश्वानराय अग्नये स्वाहा । इदम् वैश्वानराय अग्नये न मम ।७२।

जातो यदग्ने भुवना व्यख्यः पशुं न गोपा ईर्यः परिज्या वैश्वानर ब्रह्मणे विन्दगातुं यूयं यात स्वस्तिभिः सदा नः। वैश्वानराय अग्नये स्वाहा । इदम् वैश्वानराय अग्नये न मम ।७३।

त्वमग्ने शोचिषा शोशुचान आरोदसी अपृणा जायमानः त्वं देवानभिशस्तेरमुचो वैश्वानर जातवेदो महित्वा । वैश्वानराय अग्नये स्वाहा । इदम् वैश्वानराय अग्नये न मम ॥७४॥

अस्माकमग्ने मधवत्सुधारयानामिक्षत्रमजरं सुवीर्यम् वयं जयेम शतिनं सहस्त्रिणं वैश्वानर वाजमग्नो तवोतिभिः। वैश्वानराय अग्नये स्वाहा । इदम् वैश्वानराय अग्नये न मम ॥७५॥

वैश्वानरस्य सुमनौस्यामराजाहिकं भुवनानाभिः श्रीः इतो जातो विश्वमिदं विचष्टे वैश्वानरो यतते सूर्याय । वैश्वानराय अग्नये स्वाहा । इदम् वैश्वानराय अग्नये न मम ॥७६॥

यद्देवा देव हेडनं देवासश्चकृमा वयमादित्यास्तस्मान्मा मंचतर्तस्यर्तेन मा मुतः। देवेभ्यः आदित्येभ्यः स्वाहा । इदम् देवेभ्यः आदित्येभ्यः न मम ॥७७॥

देवाः जीवनकाम्या यद्वाचानृतमूदिम तस्मान्न इह मुंचत विश्वेदेवाः सजोषसः। विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा । इदम् विश्वेभ्यो देवेभ्यः न मम ॥७८॥

ऋतेनद्यावापृथिवी ऋतेनत्वं सरस्वती कृतान्नः पाह्यनेसो यत्किंचानृतमूदिम । द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा । इदम् द्यावापृथिवीभ्यां न मम ॥७९॥

इन्द्राग्नी मित्रावरुणौ सोमो धाता बृहस्पतिः ते नो मुंचन्त्वेनसो यत्किंचानृतमूदिम । इन्द्राग्नीभ्यां स्वाहा । इदमिन्द्राग्नीभ्यां न मम ॥८०॥

नेत्रोपनिषत्

अस्याश्चाक्षुषविद्याया अहिर्बुध्न्य ऋषिः, गायत्री छन्दः, सविता देवता, चक्षूरोगनिवृत्तये जपे विनियोगः ॥ ॐ चक्षुश्चक्षुश्चक्षुस्तेजः स्थिरो भव मां पाहि त्वरितं चक्षूरोगान् शमय शमय मम जातरूपं तेजो दर्शय दर्शय यथाहमन्धो न स्यां तथा कृपया कल्याणं कुरु कुरु मम यानि यानि पूर्वजन्मोपार्जितानि चक्षुःप्रतिरोधकदुष्टकृतानि तानि सर्वाणि निर्मूलय । ॐ नमश्चक्षुस्तेजोदात्रे दिव्यभास्कराय। ॐ नमः करुणाकराय अमृताय । ॐ नमो भगवते सूर्याय । अक्षितेजसे नमः । खेचराय नमः । महते नमः । रजसे नमः । तमसे नमः । असतो मा सद्गमय । तमसो मा ज्योतिर्गमय । मृत्योर्मामृतं गमय । उष्णो भगवान् शुचिरूपः हंसो भगवान् शुचिरप्रतिरूपः य इमां चाक्षुष्मतीं विद्यां ब्राह्मणो नित्यमधीते न तस्याक्षिरोगो भवति न तस्य कुलेऽन्धो भवति । अष्टौ ब्राह्मणान् ग्राहयित्वा विद्यासिद्धिर्भवति । ॐ विश्वरूपं घृणिनं जातवेदसं हिरण्मयं ज्योतिरूपं तपन्तं सहस्ररश्मिभिः शतधा वर्तमानः पुरः प्रजानामुदयत्येष सूर्यः । ॐ नमो भवगते आदित्याय अवाग्वादिने स्वाहा ॥

卐 卐 卐

सूर्याष्टकम्

आदिदेव नमस्तुभ्यं प्रसीद मम भास्कर ।
दिवाकर नमस्तुभ्यं प्रभाकर नमोऽस्तु ते ॥१॥
सप्ताश्वरथमारूढं प्रचण्डं कश्यपात्मजम् ।
श्वेतपद्मधरं देवं तं सूर्यं प्रणमाम्यहम् ॥२॥
लोहितं रथमारूढं सर्वलोकपितामहम् ।
महापापहरं देवं तं सूर्यं प्रणमाम्यहम् ॥३॥
त्रैगुण्यं च महाशूरं ब्रह्मविष्णुमहेश्वरम् ।
महापापहरं देवं तं सूर्यं प्रणमाम्यहम् ॥४॥
बृंहितं तेजःपुञ्जं च वायुमाकाशमेव च ।
प्रभुं च सर्वलोकानां तं सूर्यं प्रणमाम्यहम् ॥५॥
बन्धूकपुष्पसङ्काशं हारकुण्डलभूषितम् ।

एकचक्रधरं देवं तं सूर्यं प्रणमाम्यहम् ॥६॥
तं सूर्यं जगत्कर्तारं महातेजःप्रदीपनम् ।
महापापहरं देवं तं सूर्यं प्रणमाम्यहम् ॥७॥
तं सूर्यं जगतां नाथं ज्ञानविज्ञानमोक्षदम् ।
महापापहरं देवं तं सूर्यं प्रणमाम्यहम् ॥८॥

इति श्रीशिवप्रोक्तं सूर्याष्टकं सम्पूर्णम् ।

卐 卐 卐

आदित्यहृदयम्

रश्मिमन्तं समुद्यन्तं देवासुरनमस्कृतम् ।
पूजयस्व विवस्वन्तं भास्करं भुवनेश्वरम् ॥१॥
सर्वदेवात्मको ह्येष तेजस्वी रश्मिभावनः ।
एष देवासुरगणान् लोकान्पातिगभस्तिभिः ॥२॥
एष ब्रह्माचविष्णुश्च शिवःस्कन्दः प्रजापतिः ।
महेन्द्रोधनदः कालोयमः सोमोह्यपांपतिः ॥३।
पितरो वसवः साध्या ह्यश्विनौ मरुतो मनुः ।
वायु-र्वह्निः प्रजाप्राण ऋतुकर्ता प्रभाकरः ।४।
आदित्यः सवितासूर्यः खगः पूषा गभस्तिमान् ।
सुवर्णसदृशो भानुर्हिरण्यरेतादिवाकरः ।५।
हरिदश्वः सहस्रार्चिः सप्तसप्तिर्मरीचिमान् ।
तिमिरोन्मथनः शम्भुस्त्वष्टा मार्तण्डांशुमान् ।६।
हिरण्यगर्भः शिशिरस्तपनो भास्करो रविः ।
अग्निगर्भोऽदिते पुत्रः शंखःशिशिरनाशनः ।७।
व्योमनाथस्तमोभेदी ऋग्यजुस्सामपारगः ।
घनवृष्टिरपां मित्रो विन्ध्यवीथीप्लवङ्गमः ॥८॥
आतपी मण्डली मृत्युः पिङ्गलः सर्वतपनः ।
कविर्विश्वो महातेजाः रक्त सर्वभवोद्भवः ॥९॥

नक्षत्रग्रहतारणा-मधिपो विश्वभावनः ।
तेजसामपि तेजस्वी द्वादशात्मन्नमोऽस्तु ते ॥१०॥
नमः पूर्वाय गिरये पश्चिमायाद्रये नमः ।
ज्योति-र्गणानां पतये दिनाधिपतये नमः ॥११॥
जयाय जयभद्राय हर्यश्वाय नमो नमः ।
नमो नमः सहस्रांशो आदित्याय नमो नमः ॥१२॥
नम उग्राय वीराय सारङ्गाय नमो नमः ।
नमः पद्मप्रबोधाय मार्तण्डाय नमो नमः ॥१३॥
ब्रह्मेशानाच्युतेशाय सूर्यायादित्यवर्चसे ।
भास्वते सर्वभक्षाय रौद्राय वपुषे नमः ॥१४॥
तमोघ्नाय हिमघ्नाय शत्रुघ्नायमितात्मने ।
कृतघ्नघ्नाय देवाय ज्योतिषां पतये नमः ॥१५॥
तप्तचामीकराभाय वह्नये विश्वकर्मणे ।
नमस्तमोऽभिनिघ्नाय रुचये लोकसाक्षिणे ॥१६॥
नाशयत्येष वै भूतं तदेव सृजति प्रभुः ।
पायत्येष तपत्येष वर्षत्येुष गभस्तिभिः ॥१७॥
एष सुप्तेषु जागर्ति भूतेषु परिनिष्ठितः ।
एष एवग्निहोत्रं च फलं चैवग्निहोत्रिणाम् ॥१८॥
वेदाश्च ऋतवश्चै व ऋतूनां फलमेव च ।
यानि कृत्यानि लोकेषु सर्वेषः रविः प्रभुः ।१९।

卐 卐 卐

श्रीसूर्यमण्डलाष्टकम्

नमः सवित्रे जगदेकचक्षषे जगत्प्रसूतिस्थितिनाशहेतवे ।
त्रयीमयाय त्रिगुणात्मधारिणे विरञ्चिनारायणशङ्करात्मने ॥१॥
यन्मण्डलं दीप्तिकरं विशालं रत्नप्रभं तीव्रमनादिरूपम् ।
दारिद्र्यदुःखक्षकारणं च पुनातु मां तत्सवितुर्वरेण्यम् ॥२॥
यन्मण्डलंदेवगाणैः सुपूजितं विप्रैःस्तुतं भावनमुक्तिकोविदम् ।
तं देवदेवं प्रणमामि सूर्यं पुनातु मां तत्सवितुर्वरेण्यम् ॥३॥

यन्मण्डलं ज्ञानघनं त्वगम्यं त्रैलोक्यपूज्यं त्रिगुणात्मरूपम् ।
समस्ततेजोमयदिव्यरूपं पुनातु मां तत्सवितुर्वरेण्यम् ॥४॥
यन्मण्डलं गूढमतिप्रबोधं धर्मस्य वृद्धिं कुरुते जनानाम् ।
यत्सर्वपापक्षयकारणं च पुनातु मां तत्सवितुर्वरेण्यम् ॥५॥
यन्मण्डलं व्याधिविनाशदक्षं यदृग्यजुःसामसु संप्रगीतम् ।
प्रकाशितं येन च भूर्भुवः स्वः पुनातु मां तत्सवितुर्वरेण्यम् ॥६॥
यन्मण्डलं वेदविदो वदन्ति गायन्ति यच्चारणसिद्धसंघाः ।
यद्योगिनो योगजुषां च संघाः पुनातु मां तत्सवितुर्वरेण्यम् ॥७॥
यन्मण्डलं सर्वजनेषु पूजितं ज्योजि श्च कुर्यादिह मर्त्यलोके ।
यत्कालकल्पक्षयकारणं च पुनातु मां तत्सवितुर्वरेण्यम् ॥८॥
यन्मण्डलं विश्वसृजां प्रसिद्धमुत्पत्तिरक्षाप्रलयप्रगल्लभम् ।
यस्मिञ्जगत्संहरतेऽखिलश्च पुनातु मां तत्सवितुर्वरेण्यम् ॥९॥
यन्मण्डलं सर्वगतस्य विष्णोरात्मा परं धाम विशुद्धतत्त्वम् ।
सूक्ष्मान्तरैर्योगपथानुगम्यं पुनातु मां तत्सवितुर्वरेण्यम् ॥१०॥
यन्मण्डलं वेदविदो वदन्ति गायन्ति यच्चारणसिद्धसंघाः ।
यन्मण्डलं वेदविदः स्मरन्ति पुनातु मां तत्सवितुर्वरेण्यम् ॥११॥
यन्मण्डलं वेदविदोपगीतं यद्योगिनां योगपथानुगम्यम् ।
तत्सर्ववेदं प्रणमामि सूर्यं पुनातु मां तत्सवितुर्वरेण्यम् ॥१२॥
मण्डलाष्टतयं पुण्यं यः पठेत्सततं नरः ।
सर्वपापविशुद्धात्मा सूर्यलोके महीयते ॥१३॥
इति श्रीमदादित्यहृदये मण्डलाष्टकं सम्पूर्णम् ।

सूर्यस्तोत्र
(महाभारतवनपर्व तृतीय अघ्याय)

धौम्य उवाच

सूर्योऽर्यमा भगस्त्वष्टा पूषार्कः सविता रविः ।
गभस्तिमानजः कालो मृत्युर्धाता प्रभाकरः ॥
पृथिव्यापश्च तेजश्च खं वायुश्च परायणम् ।
सोमो बृहस्पतिः शुक्रो बुधोऽङ्गारक एव च ॥
इन्द्रोविवस्वान् दीप्तांशुः शुचिःशौरिःशनैश्चरः ।

ब्रह्माविष्णुश्च रुद्रश्च स्कन्दौवैवरुणौ यमः ।
वैद्युतो जाठर श्चाग्निरैन्धनस्तेजसां पतिः ।
धर्मध्वजो वेदकर्ता वेदाङ्गो वेदवाहनः ॥
कृतं त्रेता द्वापरश्च कलिः सर्वमलाश्रयः ।
कला काष्ठा मुहूर्त्ताश्च क्षपा यामस्तथा क्षणः ॥
संवत्सरकरोऽश्वत्थः कालचक्रो विभावसुः ।
पुरुषः शाश्वतो योगी व्यक्ताव्यक्तःसनातनः ।
कालाध्यक्षः प्रजाध्यक्षो विश्वकर्मा तमोनुदः ।
वरुणः सागरोंऽशश्च जीमूतो जीवनोऽरिहा ॥
भूताश्रयो भूतपतिः सर्वलोकनमस्कृतः ।
स्त्रष्टा संवर्तको वह्निः सर्वस्यादिरलोलुपः ॥
अनन्तः कपिलो भानुः कामदः सर्वतोमुखः
।जयो विशालो वरदः सर्वधातुनिषेचिता ॥
मनःसुपर्णो भूतादिः शीघ्रगः प्राणधारकः ।
धवन्तरिर्धूमकेतुरादिदेवो दितेः सुतः ॥
द्वादशात्मारविन्दाक्षः पिता माता पितामहः ।
स्वर्गद्वारं प्रजाद्वारं मोक्षद्वारं त्रिविष्टम् ॥
देहकर्ता प्रशान्तात्मा विश्वात्मा विश्वतोमुखः ।
चराचरात्मा सूक्ष्मात्मामैत्रेयः करुणान्वितः ॥
एतद् वै कीर्तनीयस्य सूर्यस्यामिततेजसः ।
नामाष्टशतकं चेदं प्रोक्तमेतत् स्वयंभुवा ॥
सुरगणपतिृयक्षसेवितंह्यसुरनिशाचरसिद्धवन्दितम् ।
वरकनकहुताशनप्रभंप्रणिपतितोऽस्मि हिताय भास्करम् ॥
सूर्योदये यः सुसमाहितः पठेत् स पुत्रदारान् धनरत्नसंचयान् ।
लभेत जातिस्मरतां नरः सदा धृतिं च मेधां च स विन्दते पुमान् ॥
इमं स्तवं देववरस्य यो नरः प्रकीर्तयेच्छुचिसुमनाः समाहितः ।
विमुच्यते शोकदवाग्रिसागरा-ल्लभेत कामान् मनसा यथेप्सितान् ॥
यावज्जीवं तु नीरोगं कुरु मां च शतायुषम् ।
प्रसीद धौम्यकृतया स्तुत्या मयि विकर्तन ॥

卐 卐 卐

अथ सूर्योपनिषद ॥ हरिः ॐ अथ सूर्याथर्वाङ्गिरसं व्याख्यास्यामः ।ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । आदित्यो देवता ।हंसः सोऽहमग्निनारायणयुक्तं बीजम् । हृल्लेखा शक्तिः । वियदादिसर्गसंयुक्तं कीलकम् । चतुर्विधपुरुषार्थसिद्ध्यर्थे विनियोगः । ॥ अथ ध्यानम् ॥ षट्स्वरारूढेन बीजेन षडङ्गं रक्ताम्बुजसंस्थितम् । सप्ताश्वरथिनं हिरण्यवर्णं चतुर्भुजं । पद्मद्वयाभयवरदहस्तं कालचक्रप्रणेतारं । श्रीसूर्यनारायणं य एवं वेद् स वै ब्राह्मणः । ॐ भूर्भुवःसुवः । ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् । सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च । सूर्याद्वै खल्विमानि भूतानि जायन्ते । सूर्याद्यज्ञः पर्जन्योऽन्नमात्मा नमस्त आदित्य । त्वमेव प्रत्यक्षं कर्मकर्तासि । त्वमेव प्रत्यक्षं ब्रह्मासि । त्वमेव प्रत्यक्षं विष्णुरसि । त्वमेव प्रत्यक्षं रुद्रोऽसि । त्वमेव प्रत्यक्षमृगसि । त्वमेव प्रत्यक्षं यजुरसि । त्वमेव प्रत्यक्षं सामासि । त्वमेव प्रत्यक्षमथर्वासि । त्वमेव सर्वं छन्दोऽसि । आदित्याद्वायुर्जायते ।
आदित्याद्भूमिर्जायते आदित्यादापो जायन्ते ।
आदित्याज्ज्योतिर्जायते ।आदित्याद्व्योम दिशो जायन्ते । आदित्याद्देवा जायन्ते ।आदित्याद्वेदा जायन्ते ।आदित्यो वा एष एतन्मण्डलं तपति । असावादित्यो ब्रह्म ।आदित्योऽन्तःकरणमनोबुद्धिचित्ताहङ्काराः । आदित्यो वैव्यानः समानोदानोऽपानः प्राणः ।आदित्यो वै श्रोत्रत्वक्कक्शूरसनघ्राणाः । आदित्यो वै वाक्पाणिपादपायूपस्थाः ।आदित्यो वै शब्दस्पर्शरूपरसगन्धाः । आदित्यो वै वचनादानागमनविसर्गानन्दाः ।आनन्दमयो ज्ञानमयो विज्ञानानमय आदित्यः । नमो मित्रायभानवे मृत्योर्मा ं पाहि । भ्राजिष्णवे विश्वहेतवे नमः । सूर्याद्भवन्ति भूतानि सूर्येण पालितानि तु । सूर्ये लयं प्राप्नुवन्ति यः सूर्यः सोऽहमेव च । चक्षुर्नो देवः सविता चक्शुर्न उत पर्वतः । चक्षुर्धाता दधातु नः । आदित्याय विद्महे सहस्रकिरणाय धीमहि । तानः सूर्य प्रचोदयात् ।सविता पश्चात्तात्सविता पुरस्तात्सवितोत्तरात्तात्सविताधरात्तात् ।सविता नः सुवतु सर्वतातिं सविता नो रासतां दीर्घमायुः ।ॐघृणिः सूर्यः आदित्यः ॐ इत्येकाक्शरं ब्रह्म । घृणिरिति द्वे अक्शरे । सूर्यइत्यक्षरद्वयम् । आदित्य इति त्रीण्यक्शराणि ।एतस्यैव सूर्यस्याष्टाक्शरो मनुः । यः सदाहरहर्जपति स वै ब्राह्मणो भवति स वै ब्राह्मणो भवति ।सूर्याभिमुखो जप्त्वा महाव्याधिभयात्प्रमुच्यते ।अलक्ष्मीर्नश्यति । अभक्श्यभक्शणात्पूतो भवति ।
अगम्यागमनात्पूतो भवति । पतितसम्भाषणात्पूतो भवति ।
असत्सम्भाषणात्पूतो भवति ।मध्याह्ने सूराभिमुखः पठेत् ।
सद्योत्पन्नपञ्चमहापातकात्प्रमुच्यते ।सैषां सावित्रीं विद्यां न किञ्चिदपि न कस्मैचित्प्रशंसयेत् ।य एतां महाभागः प्रातः पठति स भाग्यवाञ्जायते । पशून्विन्दति । वेदार्थं लभते ।त्रिकालमेतज्जप्त्वा क्रतुशतफलमवाप्नोति । यो हस्तादित्ये जपति स महामृत्युं तरति य एवं वेद ॥इत्युपनिषत् ॥

श्री कनकधारास्तोत्रं

अङ्गं हरेः पुलकभूषणमाश्रयन्ती भृङ्गाङ्गनेव मुकुलाभरणं तमालम्।
अङ्गीकृताखिलविभूतिरपाङ्गलीला माङ्गल्यदास्तु मम मङ्गळदेवतायाः ॥ १ ॥
मुग्धा मुहुर्विदधती वदने मुरारेः प्रेमत्रपाप्रणिहितानि गतागतानि ।
माला दृशोर्मधुकरीव महोत्पले या सा मे श्रियं दिशतु सागरसंभवायाः ॥ २ ॥
आमीलिताक्षमधिगम्य मुदा मुकुन्दं आनन्दकन्दमनिमेषमनङ्गतन्त्रम्।
आकेकरस्थितकनीनिकपक्ष्मनेत्रं भूत्यै भवेन्मम भुजङ्गशयाङ्गनायाः ॥ ३ ॥
बाह्वन्तरे मधुजितः श्रितकौस्तुभे या हारावलीव हरिनीलमयी विभाति ।
कामप्रदा भगवतोऽपि कटाक्षमाला कल्याणमावहतु मे कमलालयायाः ॥ ४ ॥
कालाम्बुदाळिललितोरसि कैटभारेः धाराधरे स्फुरति या तडिदङ्गनेव ।
मातुस्समस्तजगतां महनीयमूर्तिः भद्राणि मे दिशतु भार्गवनन्दनायाः ॥ ५ ॥
प्राप्तं पदं प्रथमतः खलु यत्प्रभावात् माङ्गल्यभाजि मधुमाथिनि मन्मथेन ।
मय्यापतेत्तदिह मन्थरमीक्षणार्धं मन्दालसं च मकरालयकन्यकायाः ॥ ६ ॥
विश्वामरेन्द्रपदवीभ्रमदानदक्षं आनन्दहेतुरधिकं मुरविद्विषोऽपि ।
ईषन्निषीदतु मयि क्षणमीक्षणार्द्धम् इन्दीवरोदरसहोदरमिन्दिरायाः ॥ ७ ॥
इष्टा विशिष्टमतयोऽपि यया दयार्द्र दृष्ट्या त्रिविष्टपपदं सुलभं लभन्ते ।
दृष्टिः प्रहृष्टकमलोदरदीप्तिरिष्टां पुष्टिं कृषीष्ट मम पुष्करविष्टरायाः ॥ ८ ॥
क्ष्क्ष्क्ष दद्याद्दयानुपवनो द्रविणाम्बुधारां अस्मिन्नकिञ्चनविहङ्गशिशौ विषण्णे ।
दुष्कर्मघर्ममपनीय चिराय दूरं नारायणप्रणयिनीनयनाम्बुवाहः ॥ ९ ॥
गीर्देवतेति गरुडध्वजसुन्दरीति शाकम्बरीति शशिशेखरवल्लभेति ।
सृष्टिस्थितिप्रलयकेलिषु संस्थिता या तस्यै नमस्त्रिभुवनैकगुरोस्तरुण्यै ॥ १० ॥
श्रुत्यै नमोऽस्तु शुभकर्मफलप्रसूत्यै रत्यै नमोऽस्तु रमणीयगुणार्णवायै ।
शक्त्यै नमोऽस्तु शतपत्रनिकेतनायै पुष्ट्यै नमोऽस्तु पुरुषोत्तमवल्लभायै ॥ ११ ॥
नमोऽस्तु नालीकनिभाननायै नमोऽस्तु दुग्धोदधिजन्मभूम्यै ।
नमोऽस्तु सोमामृतसोदरायै नमोऽस्तु नारायणवल्लभायै ॥ १२ ॥
नमोऽस्तु हेमाम्बुजपीठिकायै नमोऽस्तु भूमण्डलनायिकायै ।
नमोऽस्तु देवादिदयापरायै नमोऽस्तु शार्ङ्गायुधवल्लभायै ॥ १३ ॥
नमोऽस्तु देव्यै भृगुनन्दनायै नमोऽस्तु विष्णोरुरसि स्थितायै ।
नमोऽस्तु लक्ष्म्यै कमलालयायै नमोऽस्तु दामोदरवल्लभायै ॥ १४ ॥
नमोऽस्तु कान्त्यै कमलेक्षणायै नमोऽस्तु भूत्यै भुवनप्रसूत्यै ।
नमोऽस्तु देवादिभिरर्चितायै नमोऽस्तु नन्दात्मजवल्लभायै ॥ १५ ॥
सम्पत्कराणि सकलेन्द्रियनन्दनानि साम्राज्यदानविभवानि सरोरुहाक्षि ।
त्वद्वन्दनानि दुरिताहरणोद्यतानि मामेव मातरनिशं कलयन्तु मान्ये ॥ १६ ॥

यत्कटाक्षसमुपासनाविधिः सेवकस्य सकलार्थसंपदः ।
संतनोति वचनाङ्गमानसैः त्वां मुरारिहृदयेश्वरीं भजे ॥ १७ ॥
सरसिजनिलये सरोजहस्ते धवळतमांशुकगन्धमाल्यशोभे ।
भगवति हरिवल्लभे मनोज्ञे त्रिभुवनभूतिकरि प्रसीद मह्यम् ॥ १८ ॥
दिग्घस्तिभिः कनककुंभमुखावसृष्ट स्वर्वाहिनी विमलचारुजलाप्लुताङ्गीम्।
प्रातर्नमामि जगतां जननीमशेष लोकाधिनाथगृहिणीममृताब्धिपुत्रीम् ॥ १९ ॥
कमले कमलाक्षवल्लभे त्वं करुणापूरतरङ्गितैरपाङ्गैः ।
अवलोकय मामकिञ्चनानां प्रथमं पात्रमकृत्रिमं दयायाः ॥ २० ॥
देवि प्रसीद जगदीश्वरि लोकमातः कल्यानगात्रि कमलेक्षणजीवनाथे ।
दारिद्र्यभीतिहृदयं शरणागतं माम् आलोकय प्रतिदिनं सदयैरपाङ्गैः ॥ २१ ॥
स्तुवन्ति ये स्तुतिभिरमीभिरन्वहं त्रयीमयीं त्रिभुवनमातरं रमाम्।
गुणाधिका गुरुतरभाग्यभागिनो भवन्ति ते भुवि बुधभाविताशयाः ॥ २२ ॥ ॥
इति श्रीमद् शङ्कराचार्यकृत श्री कनकधारास्तोत्रं संपूर्णम् ॥

आनन्दलहरी

भवानि स्तोतुं त्वां प्रभवति चतुर्भिर्न वदनैः
प्रजानामीशानस्त्रिपुरमथनः पञ्चभिरपि ।
न षड्भिः सेनानीर्दशशतमुखैरप्यहिपतिः
तदान्येषां केषां कथय कथमस्मिन्नवसरः ॥ १८ ॥
घृतक्षीरद्राक्षामधुमधुरिमा कैरपि पदैः
विशिष्यानाख्येयो भवति रसनामात्र विषयः ।
तथा ते सौन्दर्यं परमशिवदृङ्मात्रविषयः
कथंकारं ब्रूमः सकलनिगमागोचरगुणे ॥ २ ॥
मुखे ते ताम्बूलं नयनयुगळे कज्जलकला
ललाटे काश्मीरं विलसति गळे मौक्तिकलता ।
स्फुरत्काञ्ची शाटी पृथुकटितटे हाटकमयी
भजामि त्वां गौरीं नगपतिकिशोरीमविरतम् ॥ ३ ॥
विराजन्मन्दारद्रुमकुसुमहारस्तनतटी
नदद्वीणानादश्रवणविलसत्कुण्डलगुणा ।
नताङ्गी मातङ्गी रुचिरगतिभङ्गी भगवती
सती शम्भोरम्भोरुहचटुलचक्षुर्विजयते ॥ ४ ॥

नवीनार्कभ्राजन्मणिकनकभूषणपरिकरैः
वृताङ्गी सारङ्गीरुचिरनयनाङ्गीकृतशिवा ।
तडित्पीता पीताम्बरललितमञ्जीरसुभगा
ममापर्णा पूर्णा निरवधिसुखैरस्तु सुमुखी ॥ ५ ॥
हिमाद्रेः संभूता सुललितकरैः पल्लवयुता
सुपुष्पा मुक्ताभिर्भ्रमरकलिता चालकभरैः ।
कृतस्थाणुस्थाना कुचफलनता सूक्तिसरसा
रुजां हन्त्री गन्त्री विलसति चिदानन्दलतिका ॥ ६ ॥
सपर्णामाकीर्णां कतिपयगुणैः सादरमिह
श्रयन्त्यन्ये वल्लीं मम तु मतिरेवं विलसति ।
अपर्णैका सेव्या जगति सकलैर्यत्परिवृतः
पुराणोऽपि स्थाणुः फलति किल कैवल्यपदवीम् ॥ ७ ॥
विधात्री धर्माणां त्वमसि सकलाम्नायजननी
त्वमर्थानां मूलं धनदनमनीयांघ्रिकमले ।
त्वमादिः कामानां जननि कृतकन्दर्पविजये
सतां मुक्तेर्बीजं त्वमसि परमब्रह्ममहिषी ॥ ८ ॥
प्रभूता भक्तिस्ते यदपि न ममालोलमनसः
त्वया तु श्रीमत्या सदयमवलोक्योऽहमधुना ।
पयोदः पानीयं दिशति मधुरं चातकमुखे
भृशं शङ्के कैर्वा विधिभिरनुनीता मम मतिः ॥ ९ ॥
कृपापाङ्गालोकं वितर तरसा साधुचरिते
न ते युक्तोपेक्शा मयि शरणदीक्शामुपगते ।
न चेदिष्टं दद्यादनुपदमहो कल्पलतिका
विशेषः सामान्यैः कथमितरवल्लीपरिकरैः ॥ १० ॥
महान्तं विश्वासं तव चरणपङ्केरुहयुगे
निधायान्यन्नैवाश्रितमिह मया दैवतमुमे ।
तथापि त्वच्चेतो यदि मयि न जायेत सदयं
निरालम्बो लम्बोदरजननि कं यामि शरणम् ॥ ११ ॥
अयः स्पर्शे लं सपदि लभते हेमपदवीं
यथा रथ्यापाथः शुचि भवति गंगौघमिलितम् ।
तथा तत्तत्पापैरतिमलिनमन्तर्मम यदि
त्वयि प्रेम्णासक्तं कथमिव न जायेत विमलम् ॥ १२ ॥

त्वदन्यस्मादिच्छाविषयफललाभे न नियमः
त्वमर्थानामिच्छाधिकमपि समर्था वितरणे ।
इति प्राहुः प्राञ्चः कमलभवनाद्यास्त्वयि मनः
त्वदासक्तं नक्तं दिवमुचितमीशानि कुरु तत् ॥ १३ ॥
स्फुरन्नानारत्नस्फटिकमयभित्तिप्रतिफल
त्त्वदाकारं चञ्चच्छशधरकलासौधशिखरम् ।
मुकुन्दब्रह्मेन्द्रप्रभृतिपरिवारं विजयते
तवागारं रम्यं त्रिभुवनमहाराजगृहिणि ॥ १४ ॥
निवासः कैलासे विधिशतमखाद्याः स्तुतिकराः
कुटुम्बं त्रैलोक्यं कृतकरपुटः सिद्धिनिकरः ।
महेशः प्राणेशस्तदवनिधराधीशतनये
न ते सौभाग्यस्य क्वचिदपि मनागस्ति तुलना ॥ १५ ॥
वृषो वृद्धो यानं विषमशनमाशा निवसनं
श्मशानं क्रीडाभूर्भुजगनिवहो भूषणविधिः ।
समग्रा सामग्री जगति विदितैव स्मररिपोः
यदेतस्यैश्वर्यं तव जननि सौभाग्यमहिमा ॥ १६ ॥
अशेषब्रह्माण्डप्रलयविधिनैसर्गिकमतिः
श्मशानेष्वासीनः कृतभसितलेपः पशुपतिः ।
दधौ कण्ठे हालाहलमखिलभूगोलकृपया
भवत्याः संगत्याः फलमिति च कल्याणि कलये ॥ १७ ॥
त्वदीयं सौन्दर्यं निरतिशयमालोक्य परया
भियैवासीद्गंगा जलमयतनुः शैलतनये ।
तदेतस्यास्तस्माद्वदनकमलं वीक्श्य कृपया
प्रतिष्ठामातन्वन्निजशिरसिवासेन गिरिशः ॥ १८ ॥
विशालश्रीखण्डद्रवमृगमदाकीर्णघुसृण
प्रसूनव्यामिश्रं भगवति तवाभ्यङ्गसलिलम् ।
समादाय स्रष्टा चलितपदपांसून्निजकरैः
समाधत्ते सृष्टिं विबुधपुरपङ्केरुहदृशाम् ॥ १९ ॥
वसन्ते सानन्दे कुसुमितलताभिः परिवृते
स्फुरन्नानापद्मे सरसि कलहंसालिसुभगे ।
सखीभिः खेलन्तीं मलयपवनान्दोलितजले
स्मरेद्यस्त्वां तस्य ज्वरजनितपीडापसरति ॥ २० ॥ ॥

इति श्रीमच्छङ्कराचार्यविरचिता आनन्दलहरी सम्पूर्णा ॥

नर्मदाष्टम्

सबिन्दुसिन्धुसुस्खलत्तरङ्गभृङ्गरञ्जितं द्विषत्सुपापजातजातकारिवारिसंयुतम् ।
कृतन्तदूतकालभूतभीतिहारिवर्मदे त्वदीयपादपङ्कजं नमामि देवि नर्मदे ॥१॥

त्वदम्बुलीनदीनमीनदिव्यसम्प्रदायकं कलौ मलौघभारहारि सर्वतीर्थनायकम् ।
सुमच्छकच्छनक्रचक्रवाकचक्रशर्मदे त्वदीयपादपङ्कजं नमामि देवि नर्मदे ॥२॥

महागभीरनीरपूरपातधूतभूतलं नमत्समस्तपातकारि दारितापदाचलम् ।
जगल्लये महाभये मृकण्डुसूनुहर्म्यदे त्वदीयपादपङ्कजं नमामि देवि नर्मदे ॥३॥

गतं तदैव मे भयं त्वदम्बुवीक्षितं यदा मृकण्डुसूनुशौनकासुरारिसेवितं सदा ।
पुनर्भवाब्धिजन्मसंभवाब्धिदुःखवर्मदे त्वदीयपादपङ्कजं नमामिदेवि नर्मदे ॥४॥

अलक्ष्यलक्षकिन्नरामरासुरादिपूजितं सुलक्ष्यनीरतीरधीरपक्षिलक्षकूजितम् ।
वसिष्ठशिष्टपिप्पलादिकर्दमादिशर्मदे त्वदीयपादपङ्कजं नमामि देवि नर्मदे ॥५॥

सनत्कुमारनाचिकेतकश्यपात्रिषट्पदै-र्धृतं स्वकीयमानसेषु नारदादिषट्पदैः ।
रवीन्दुरन्तिदेवदेवराजकर्मशर्मदे त्वदीयपादपङ्कजं नमामि देवि नर्मदे ॥६॥

अलक्ष-लक्ष-लक्षपापलक्षसारसायुधं ततस्तुजीवजन्तुतन्तुभुक्तिमुक्तिदायकम् ।
विरिञ्चिविष्णुशङ्करस्वकीयधामवर्मदे त्वदीयपादपङ्कजं नमामि देवि नर्मदे ॥७॥

अहो धृतं स्वनं श्रुतं महेशकेशजातटे किरातसूतवाडवेषु पण्डिते शठे नटे ।
दुरन्तपापतापहारि सर्व जन्तुशर्मदे त्वदीयपादपङ्कजं नमामि देवि नर्मदे ॥८॥

इदं तु नर्मदाष्टकं त्रिकालमेव ये सदा पठन्ति ते निरन्तरं नयान्तिदुर्गतिं कदा ।
सुलभ्यदेहदुर्लभं महेशधाममगौरवं पुनर्भवा नरा नवैविलोकयन्ति रौरवम् ॥९॥

卐 卐 卐 卐 卐

गंगास्तोत्रः

देवि सुरेश्वरि भगवति गंगे त्रिभुवनतारिणि तरल तरंगे।
शंकर मौलिविहारिणि विमले मम मति रास्तां तव पद कमले ॥ १ ॥
भागिरथि सुखदायिनि मातः तव जलमहिमा निगमे ख्यातः।
नाहं जाने तव महिमानं पाहि कृपामयि मामज्नानम् ॥ २ ॥
हरि पद पाद्य तरंगिणि गंगे हिमविधुमुक्ताधवलतरंगे।
दूरीकुरु मम दुष्कृति भारं कुरु कृपया भव सागर पारम् ॥ ३ ॥
तव जलममलं येन निपीतं परमपदं खलु तेन गृहीतम्।
मातर्गंगे त्वयि यो भक्तः किल तं द्रष्टुं न यमः शक्तः ॥ ४ ॥
पतितोद्धारिणि जाह्नवि गंगे खण्डित गिरिवरमण्डित भंगे।
भीष्म जननि हे मुनिवरकन्ये पतितनिवारिणि त्रिभुवन धन्ये ॥ ५ ॥
कल्पलतामिव फलदाम् लोके प्रणमति यस्त्वां न पतति शोके।
पारावारविहारिणि गंगे विमुखयुवति कृततरलापांगे ॥ ६ ॥
तव चेन्मातः स्रोतः स्नातः पुनरपि जठरे सोपि न जातः।
नरकनिवारिणि जाह्नवि गंगे कलुषविनाशिनि महिमोत्तुंगे ॥ ७ ॥
पुनरसदंगे पुण्यतरंगे जय जय जाह्नवि करुणापांगे।
इन्द्रमुकुटमणिराजितचरणे सुखदे शुभदे भृत्यशरण्ये ॥ ८ ॥
रोगं शोकं तापं पापं हर मे भगवति कुमति कलापम्।
त्रिभुवनसारे वसुधाहारे त्वमसि गतिर्मम खलु संसारे ॥ ९ ॥
अलकानंदे परमानंदे कुरु करुणामयि कातरवन्द्ये।
तव तट निकटे यस्य निवासः खलु वैकुण्ठे तस्य निवासः ॥ १० ॥
वरमिह नीरे कमठो मीनः किं वा तीरे शरटः क्षीणः।
अथवा श्वपचो मलिनो दीनः तव न हि दूरे नृपतिकुलीनः ॥ ११ ॥
भो भुवनेश्वरि पुण्ये धन्ये देवि द्रवमयि मुनिवरकन्ये।
गंगास्तवमिमममलं नित्यं पठति नरो यः स जयति सत्यम् ॥ १२ ॥
येषां हृदये गंगा भक्तिः तेषां भवति सदा सुखमुक्तिः।
मधुराकन्ता पञ्झटिकाभिः परमानन्दकलित ललिताभिः ॥ १३ ॥
गंगास्तोत्रमिदं भवसारं वांछितफलदम् विमलं सारम्।
शंकरसेवक शंकर रचितं पठति सुखीः तव इति च समाप्तम् ॥ १४ ॥

श्रीसरस्वतीस्तोत्रम्

या कुन्देन्तुषारहारधवला याशुभ्रवस्त्रावृता
या वीणावरदण्डमण्डितकरा या श्वेतपद्मासना ।
या ब्रह्माच्युतशङ्करप्रभृतिभिर्देवैः सदा वन्दिता
सा मां पातुसरस्वतीभगवती निःशेष जाड्यापहा ॥१॥
आशासु राशीभवदङ्गवल्लीभासैव दासीकृतदुग्धसिन्धुम् ।
मन्दस्मितैर्निन्दितशारदेन्दुं वन्देऽरविन्दासनसुन्दरि त्वाम् ॥२॥
शारदा शारदाम्भोजवदना वदनाम्बुजे ।
सर्वदा सर्वदास्माकं सन्निधिं सन्निधिं क्रियात् ॥३॥
सरस्वतीं च तां नौमि वागधिष्ठातृदेवताम् ।
देवत्वं प्रतिपद्यन्ते यदनुग्रहतो जनाः ॥४॥
पातु नो निकषग्रावा मतिहेम्नः सरस्वती ।
प्राज्ञेतरपरिच्छेदं वचसैव करोति या ॥५॥
शुक्लां ब्रह्मविचारसारपरमामाद्यां जगद्व्यापिनीं
वीणापुस्तकधारिणीमभयदां जाड्यन्धकारापहाम् ।
हस्ते स्फाटिकमालिकां च दधतीं पद्मासने संस्थितां
वन्दे तां परमेश्वरीं भगवतीं बुद्धिप्रदां शारदाम् ॥६॥
वीणाधरे विपुलमङ्गलदानशीले भक्तार्निाशिनि विरञ्चिहरीशवन्द्ये ।
कीर्तिप्रदेऽखिलमनोरथदे महार्हे विद्याप्रदायिनि सरस्वती नौमि नित्यम् ॥७॥
श्वेताब्जपूर्णविमलासनसंस्थिते हे श्वेताम्बरावृतमनोहरञ्जगात्रे ।
उन्मनोज्ञसितपङ्कजमञ्जुलास्ये विद्याप्रदायिनि सरस्वती नौमि नित्यम् ॥८॥
मातस्त्वदीयपदपङ्कजभक्तियुक्ता ये त्वां भजन्ति निखिलानपरान्विहाय ।
ते निर्जरत्वमिह यान्ति कलेवरेण भूवह्निवायुगगनाम्बुविनिर्तिन ॥९॥
मोहान्धकारभरिते हृदय मदीये मातः सदैव कुरु वासमुदारभावे ।
स्वीयाखिलावयवनिर्मलसुप्रभाभिः शीघ्रं विनाशय मनोगतमन्धकारम् ॥१०॥
ब्रह्म जगत् सृजति पालयतीन्दिरेशः शूम्भुर्विनाशयति देवि तव प्रभावैः ।
न स्यात्कृपा यदि तव प्रकटप्रभावे न स्युः
कथाञ्चदपि ते निजकार्यदक्षाः ॥११॥

लक्ष्मीर्मेधा धरा पुष्टिर्गौरी तुष्टिः प्रभा धृतिः ।
एताभिःपाहि तनुभिरष्टाभिर्मांसरस्वति ॥१२॥
सरस्वत्यै नमो नित्यं भद्रकाल्यै नमो नमः ।
वेदवेदान्तवेदाङ्गविद्यास्थानेभ्य एव च ॥१३॥
सरस्वती महाभागे विद्ये कमललोचने ।
विद्यारूपेविशालाक्षि विद्यांदेहि नमोऽस्तुते ॥१४॥
यदक्षरं पदं भ्रष्टं मात्राहीनं च यद्भवेत् ।
तत्सर्वं क्षम्यतां देवि प्रसीद परमे श्वरि ॥१५॥

卐 卐 卐 卐 卐

श्रीभगवतीस्तोत्रम्

जय भगवति देवि नमो वरदे, जय पापविनाशिनि बहुफलदे ।
जय शुम्भनिशुम्भकपालधरे, प्रणमामि तु देवि नरार्तिहरे ॥१॥
जय चन्द्रदिवाकरनेत्रधरे, जय पावकभूषितवक्त्रवरे ।
जय भैरवदेहनिलीनपरे, जय अन्धकदैत्यविशोषकरे ॥२॥
जय महिषविमर्दिनि शूलकरे, जय लोकसमस्तकपापहरे ।
जय देवि पितामहविष्णुनते, जय भास्करशक्रशिरोऽवनते ॥३॥
जय षण्मुखसायुधईशनुते, जय सागरगामिनि शम्भुनुते ।
जय दुःखदरिद्रविनाशकरे, जय पुत्रकलत्रविवृद्धिकरे ॥४॥
जय देवि समस्तशरीरधरे, जय नाकविदर्शिनि दुःखहरे ।
जय व्याधिविनाशिनि मोक्ष करे, जय वाञ्छितदायिनि सिद्धिवरे ॥५॥
एतद्व्यासकृतं स्तोत्रं यः पठेन्नियतः शुचिः ।
गृहे वा शुद्धभावेन प्रीता भगवती सदा ॥६॥
इति व्यासकृतं श्रीभगवतीस्तोत्रं सम्पूर्णम् ।

卐 卐 卐

अन्नपूर्णास्तोत्रम्

नित्यानन्दकरी वराभयकरी सौन्दर्यरत्नाकरी
निर्धूताखिलघोरपावनकरीप्रत्यक्षमाहेश्वरी ।
प्रालेयाचलवंशपावनकरी काशीपुराधीश्वरी
भिक्षां देहि कृपावलम्बनकरी मातान्नपूर्णेश्वरी ॥१॥

नानारत्नविचित्रभूषणकरी हेमाम्बराडम्बरी
मुक्ताहारविलम्बमानविलसद्वक्षोजकुम्भान्तरी ।
काश्मीरागुरुवासिता रुचिकरी काशीपुराधीश्वरी
भिक्षां देहि कृपावलम्बनकरी मातान्नपूर्णेश्वरी ॥२॥

योगानन्दकरी रिपुक्षयकरी धर्मार्थनिष्ठाकरी
चन्द्राकर्नलभासमानलहरीत्रैलोक्यरक्षाकरी ।
सर्वैश्वर्यसमस्तवाञ्छित काशीपुराधीश्वरी
भिक्षां देहि कृपावलम्बनकरी मातान्नपूर्णेश्वरी ॥३॥

कैलासाचलकन्दरालयकरी गौरी उमा शङ्करीकौमारी
निगमार्थगोचरी ओङ्कारबीजाक्षरी
मोक्षद्वारकपाटपाटनकरी काशीपुराधीश्वरी
भिक्षां देहि कृपावलम्बनकरी मातान्नपूर्णेश्वरी ॥४॥

दृश्यादृश्यप्रभूतपावनकरी ब्रह्माण्डभाण्डोदरी
लीलानाटकसूत्रभेदनकरी विज्ञानदीपाकुंरी।
श्रीविश्वेशमनःप्रसादनकरी काशीपुराधीश्वरी
भिक्षां देहि कृपावलम्बनकरी मातान्नपूर्णेश्वरी ॥५॥

उर्वीसर्वजनेश्वरी भगवती मातान्नपूर्णेश्वरी
वेणीनीलसमानकुन्तलहरी नित्यान्नदानेश्वरी ।

सर्वानन्दकरी दशाशुभकरी काशीपुराधीश्वरी
भिक्षां देहि कृपावलम्बनकरी मातान्नपूर्णेश्वरी ॥६॥
आदिक्षान्तसमस्तवर्णनकरी शम्भोस्त्रिभावाकरी
काश्मीरा त्रिजनेश्वरी त्रिलहरी नित्याङ्कुरी शर्वरी ।
कामाकाङ्क्षकरी जनोदयकरी काशीपुराधीश्वरी
भिक्षां देहि कृपावलम्बनकरी मातान्नपूर्णेश्वरी ॥७॥

दर्वी स्वर्णविचित्ररत्नखचिता दक्षे करे संस्थिता
वामे स्वादुपयोधरी सहचरी सौभाग्यमाहेश्वरी ।
भक्ताभीष्टकरी दृशा शुभकरी काशीपुराधीश्वरी
भिक्षां देहि कृपावलम्बनकरी मातान्नपूर्णेश्वरी ॥८॥

चन्द्रार्कानलकोटिकोटिसदृशा चन्द्रांशुबिम्बाधरी
चन्द्रार्काग्निसमानकुण्डलधरी चन्द्रार्कवर्णेश्वरी ।
मालापुस्तकपाशकांकुशधरी काशीपुराधीश्वरी
भिक्षां देहि कृपावलम्बनकरी मातान्नपूर्णेश्वरी ॥९॥

क्षत्रत्राणकरी महाभयकरी माता कृपासागरी
साक्षान्मोक्षकरी सदा शिवकरी विश्वेश्वरश्रीधरी ।
दक्षाक्रन्दकरी निरामयकरी काशीपुराधीश्वरी
भिक्षां देहि कृपावलम्बनकरी मातान्नपूर्णेश्वरी ॥१०॥

अन्नपूर्णे सदापूर्णे शङ्करप्राणवल्लभे ।
ज्ञानवैराग्यसिद्ध्यर्थं भिक्षां देहि च पार्वती ॥११॥
मातामे पार्वतीदेवी पिता देवोमहेश्वरः
बान्धवाः शिवभक्ताश्च स्वदेशोभुवनत्रयम् ॥१२॥

॥ श्रीसूक्तम् ॥

हिरण्यवर्णां हरिणीं सुवर्णरजतस्रजाम् ।
चन्द्रां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म अवाह ॥
तां म आवह जातवेदो लक्ष्मीमनपगमिनीम् ।
यस्यां हिरण्यं विन्देयं गामश्वं पुरुषानहम् ॥
अश्वपूर्वां रथमध्यां हस्तिनाद-प्रबोधिनीम् ।
श्रियं देवीमुपह्वये श्रीर्मा देवीर्जुषताम् ॥
कां सोस्मितां हिरण्यप्राकारमार्द्रां ज्वलन्तीं तृप्तां तर्पयन्तीम् ।
पद्मे स्थितां पद्मवर्णां तामिहोपह्वये श्रियम् ॥
चन्द्रां प्रभासां यशसा ज्वलन्तीं श्रियं लोके देवजुष्टामुदाराम् ।
तां पद्मिनीमीं शरणमहं प्रपद्येऽलक्ष्मीर्मे नश्यतां त्वां वृणे ॥
आदित्यवर्णे तपसोऽधिजातो वनस्पतिस्तव वृक्षोऽथ बिल्वः ।
तस्य फलानि तपसा नुदन्तु मायान्तरायाश्च बाह्या अलक्ष्मीः ॥
उपैतु मां देवसखः कीर्तिश्च मणिना सह ।
प्रादुर्भूतोऽस्मिराष्ट्रेऽस्मिन् कीर्तिमृद्धिं ददातुमे ॥
क्षुत्पिपासामलां ज्येष्ठामलक्ष्मीं नाशयाम्यहम् ।
अभूतिमसमृद्धिं च सर्वां निर्णुद मे गृहात् ॥
गन्धद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीम् ।
ईश्वरीग्ं सर्वभूतानां तामिहोपह्वये श्रियम् ॥
मनसः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीमहि ।
पशूनां रूपमन्नस्य मयि श्रीः श्रयतां यशः ॥
कर्दमेन प्रजाभूता मयि संभव कर्दम ।
श्रियं वासय मे कुले मातरं पद्ममालिनीम् ॥
आपः सृजन्तु स्निग्धानि चिक्लीत वस मे गृहे ।
नि चदेवीं मातरं श्रियं वासय मे कुले ।

आर्द्रांपुष्करिणींपुष्टिं पिङ्गलां पद्ममालिनीम् ।
चन्द्रां हिरण्मयींलक्ष्मीं जातवेदो मऽआवह ॥
आर्द्रां यः करिणीं यष्टिंसुवर्णां हेममालिनीम् ।
सूर्यांहिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदोमऽआवह ।
तां म आवह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् ।
यस्यां हिरण्यं प्रभूतं गावो दास्योऽश्वान् विन्देयं पुरुषानहम् ॥
यः शुचिः प्रयतो भूत्वा जुहुयादाज्य मन्वहम् ।
श्रियः पञ्चदशर्चं च श्रीकामः सततंजपेत् ।

पद्मानने ऊरू पद्माक्षी पद्मसंभवे ।
त्वं मां भजस्व पद्माक्षी येन सौख्यं लभाम्यहम् ॥
अश्वदायी गोदायी धनदायी महाधने ।
धनं मे जुषतां देवि सर्वकामांश्च देहि मे ॥
पुत्रपौत्र धनं धान्यं हस्त्यश्वादिगवे रथम् ।
प्रजानां भवसि माता आयुष्मन्तं करोतु माम् ॥
धनमग्निर्धनं वायुर्धनं सूर्यो धनं वसुः ।
धनमिन्द्रो बृहस्पतिर्वरुणं धनमश्नु ते ॥
वैनतेय सोमं पिब सोमं पिबतु वृत्रहा ।
सोमं धनस्य सोमिनो मह्यं ददातु सोमिनः ॥
न क्रोधो न च मात्सर्यं न लोभो नाशुभा मतिः ।
भवन्ति कृतपुण्यानां भक्तानां श्रीसूक्तं जपेत्सदा ॥
वर्षन्तु ते विभावरि दिवो अभ्रस्य विद्युतः ।
रोहन्तु सर्वबीजान्यव ब्रह्म द्विषो जहि ॥
पद्मप्रिये पद्मिनि पद्महस्ते पद्मालये पद्मदलायताक्षि ।
विश्वप्रिये विष्णु मनोऽनुकूले त्वत्पादपद्मं मयि सन्निधत्स्व ॥
या सा पद्मासनस्था विपुलकटितटी पद्मपत्रायताक्षी ।

गम्भीरा वर्तनाभिः स्तनभर नमिता शुभ्र वस्त्रोत्तरीया ॥
लक्ष्मीर्दिव्यै-र्गजेन्द्रैमणिगण खचितै-स्नापिता हेमकुम्भैः ।
नित्यं सा पद्महस्ता मम वसतु गृहे सर्वमाङ्गल्ययुक्त ॥
लक्ष्मीं क्षीरसमुद्र राजतनयां श्रीरङ्गधामेश्वरीम् ।
दासीभूतसमस्त देव वनितां लोकैक दीपांकुराम् ।
श्रीमन्मन्दकटाक्षलब्ध विभव ब्रह्मेन्द्रगङ्गाधरां ।
त्वां त्रैलोक्य कुटुम्बिनीं सरसिजां वन्दे मुकुन्दप्रियाम् ॥
सिद्धलक्ष्मी-र्मोक्षलक्ष्मी-र्जयलक्ष्मीस्सरस्वती ।
श्रीलक्ष्मीर्वर लक्ष्मीश्च प्रसन्ना मम सर्वदा ।
वरांकुशौ पाशमभीतिमुद्रां करैर्वहन्तीं कमलासनस्थाम् ।
बालार्क कोटि प्रतिभां त्रिणेत्रां भजेहमाद्यां जगदीश्वरीं त्वाम् ॥
सर्वमङ्गलमाङ्गल्ये शिवे सर्वार्थ साधिके ।
शरण्ये त्र्यम्बके देवि नारायणि नमोऽस्तु ते ॥
नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ नारायणि नमोऽस्तु ते ॥
सरसिज-निलये सरोजहस्ते धवलतरांशुक गन्धमाल्यशोभे ।
भगवति हरिवल्लभे मनोज्ञे त्रिभुवनभूतिकरि प्रसीद मह्यम् ॥
विष्णुपत्नीं क्षमां देवीं माधवीं माधवप्रियाम् ।
विष्णोः प्रियसखीं देवीं नमाम्यच्युत-वल्लभाम् ॥

महालक्ष्मी च विद्महे विष्णुपत्नी च धीमहि । तन्नो लक्ष्मीः प्रचोदयात् ॥
श्री-वर्चस्यमायुष्यमारोग्यमाविधात् पवमानं महीयते । धनं धान्यं पशुं
बहुपुत्रलाभं शतसंवत्सरं दीर्घमायुः ॥ ऋणरोगादि-दारिद्र्य-पापक्षुदपमृम्यवः ।
भयशोकमनस्तापा नश्यन्तु मम सर्वदा ॥ श्रिये जात श्रिय आनिर्याय श्रियं
वयो जनितृभ्यो दधातु । श्रियं वसाना अमृतत्वमायन् भजंति सद्यः संविता
विदध्यून् ॥ श्रिय एवैनं तच्छ्रियामादधाति । सन्ततमृचा वषट्कृत्यं सन्धत्तं
सन्धीयते प्रजया पशुभिः । य एवं वेद । ॐ महादेव्यै च विद्महे
विष्णुपत्नी च धीमहि । तन्नो लक्ष्मीः प्रचोदयात् ॥
ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ श्रीः ॥
॥ देवीभुजंगस्तोत्रम् ॥

विरिञ्च्यादिभिः पञ्चभिर्लोकपालैःसमूढे महानन्दपीठे निषण्णम् ।
धनुर्बाणपाशाङ्कुशप्रोतहस्तंमहस्त्रैपुरं शंकराद्वैतमव्यात् ॥ १ ॥

यदन्नादिभिः पञ्चभिः कोशजालैःशिरःपक्षपुच्छात्मकैरन्तरन्तः ।
निगूढे महायोगपीठे निषण्णंपुरारेरथान्तःपुरं नौमि नित्यम् ॥ २ ॥

विरिञ्चादिरूपैः प्रपञ्चे विहृत्यस्वतन्त्रा यदा स्वात्मविश्रान्तिरेषा ।
तदा मानमातृप्रमेयातिरिक्तंपरानन्दमीडे भवानि त्वदीयम् ॥ ३ ॥

विनोदाय चैतन्यमेकं विभज्यद्विधा देवि जीवः शिवश्चेति नाम्ना ।
शिवस्यापि जीवत्वमापादयन्तीपुनर्जीवमेनं शिवं वा करोषि ॥ ४ ॥

समाकुञ्च्य मूलं हृदि न्यस्य वायुंमनो भ्रूबिलं प्रापयित्वा निवृत्ताः ।
ततः सच्चिदानन्दरूपे पदे तेभवन्त्यम्ब जीवाः शिवत्वेन केचित् ॥ ५ ॥

शरीरेऽतिकष्टे रिपौ पुत्रवर्गेसदाभीतिमूले कलत्रे धने वा ।
न कश्चिद्विरज्यत्यहो देवि चित्रंकथं त्वत्कटाक्षं विना तत्त्वबोधः ॥ ६ ॥

शरीरे धनेऽपत्यवर्गे कलत्रेविरक्तस्य सद्देशिकादिष्टबुद्धेः ।
यदाकस्मिकं ज्योतिरानन्दरूपंसमाधौ भवेत्तत्त्वमस्यम्ब सत्यम् ॥ ७ ॥

मृषान्यो मृषान्यः परो मिश्रमेनंपरः प्राकृतं चापरो बुद्धिमात्रम् ।
प्रपञ्चं मिमीते मुनीनां गणोऽयंतदेतत्त्वमेवेति न त्वां जहीमः ॥ ८ ॥

निवृत्तिः प्रतिष्ठा च विद्या च शान्तिस्तथा शान्त्यतीतेति पञ्चीकृताभिः ।
कलाभिः परे पञ्चविंशात्मिकाभिस्त्वमेकैव सेव्या शिवाभिन्नरूपा ॥ ९ ॥

अगाधेऽत्र संसारपङ्के निमग्नंकलत्रादिभारेण खिन्नं नितान्तम् ।
महामोहपाशौद्यबद्धं चिरान्मांसमुद्धर्तुमम्ब त्वमेकैव शक्ता ॥ १० ॥

समारभ्य मूलं गतो ब्रह्मचक्रंभवद्दिव्यचक्रेश्वरीधामभाजः ।

महासिद्धिसंङ्घातकल्पद्रुमाभा-नवाप्याम्ब नादानुपास्ते च योगी ॥ ११ ॥

गणेशैर्ग्रहैरम्ब नक्शत्रपङ्क्त्यातथा योगिनीराशिपीठैरभिन्नम् ।
महाकालमात्मानमामृश्य लोकंविधत्से कृतिं वा स्थितिं वा महेशि ॥ १२ ॥

लसत्तारहारामतिस्वच्छचेलांवहन्तीं करे पुस्तकं चाक्शमालाम् ।
शरच्चन्द्रकोटिप्रभाभासुरां त्वांसकृद्भावयन्भारतीवल्लभः स्यात् ॥ १३ ॥

समुद्यत्सहस्रार्कबिम्बाभवक्त्रांस्वभासैव सिन्दूरिताजाण्डकोटिम् ।
धनुर्बाणपाशाङ्कुशान्धारयन्तींस्मरन्तः स्मरं वापि संमोहयेयुः ॥ १४ ॥

मणिस्यूतताटङ्कशोणास्यबिम्बांहरित्पट्टवस्त्रां त्वगुल्लासिभूषाम् ।
हृदा भावयंस्तप्तहेमप्रभां त्वांश्रियो नाशयत्यम्ब चाञ्चल्यभावम् ॥ १५ ॥

महामन्त्रराजान्तबीजं पराख्यंस्वतो न्यस्तबिन्दु स्वयं न्यस्तहार्दम् ।
भवद्वक्त्रवक्शोजगुह्याभिधानंस्वरूपं सकृद्भावयेत्स त्वमेव ॥ १६ ॥

तथान्ये विकल्पेषु निर्विण्णचित्ता-स्तदेकं समाधाय बिन्दुत्रयं ते ।
परानन्दसंधानसिन्धौ निमग्नाःपुनर्गर्भरन्ध्रं न पश्यन्ति धीराः ॥ १७ ॥

त्वदुन्मेषलीलानुबन्धाधिकारा-न्विरिञ्च्यादिकांस्त्वद्गुणाम्भोधिबिन्दून् ।
भजन्तस्तितीर्षन्ति संसारसिन्धुंशिवे तावकीना सुसंभावनेयम् ॥ १८ ॥

कदा वा भवत्पादपोतेन तूर्णंभवाम्भोधिमुत्तीर्य पूर्णान्तरङ्गः ।
निमज्जन्तमेनं दुराशाविषाब्धौसमालोक्य लोकं कथं पर्युदास्से ॥ १९ ॥

कदावा हृषीकाणि साम्यं भजेयुःकदा वा न शत्रुर्न मित्रं भवानि ।
कदा वा दुराशाविषूचीविलोपःकदा वा मनो मे समूलं विनश्येत् ॥ २० ॥

नमोवाकमाशास्महे देवि युष्म-त्पदाम्भोजयुग्माय तिग्माय गौरि ।
विरिञ्च्यादिभास्वत्किरीटप्रतोली-प्रदीपायमानप्रभाभास्वराय ॥ २१ ॥

कचे चन्द्ररेखं कुचे तारहारंकरे स्वादुचापं शरे षट्पदौट्टम् ।
स्मरामि स्मरारेरभिप्रायमेकंमदाद्घूर्णनेत्रं मदीयं निधानम् ॥ २२ ॥
शरेष्वेव नासा धनुष्वेव जिह्वाजपापाटले लोचने ते स्वरूपे ।

त्वगेषा भवच्चन्द्रखण्डे श्रवो मेगुणे ते मनोवृत्तिरम्ब त्वयि स्यात् ॥ २३ ॥

जगत्कर्मधीरान्वचोधूतकीरान्कुचन्यस्तहारान्कृपासिन्धुपूरान् ।
भवाम्भोधिपारान्महापापदूरान्भजे वेदसाराञ्शिवप्रेमदारान् ॥ २४ ॥

सुधासिन्धुसारे चिदानन्दनीरेसमुत्फुल्लनीपे सुरत्रान्तरीपे ।
मणिव्यूहसाले स्थिते हैमशालेमनोजारिवामे निषण्णं मनो मे ॥ २५ ॥

दृगन्ते विलोला सुगन्धीषुमालाप्रपञ्चेन्द्रजाला विपत्सिन्धुकूला ।
मुनिस्वान्तशाला नमल्लोकपालाहृदि प्रेमलोलामृतस्वादुलीला ॥ २६ ॥

जगज्जालमेतत्त्वयैवाम्ब सृष्टंत्वमेवाद्य यासीन्द्रियैरर्थजालम् ।
त्वमेकैव कर्त्री त्वमेकैव भोक्त्रीन मे पुण्यपापे न मे बन्धमोक्शौ ॥ २७ ॥

इति प्रेमभारेण किञ्चिन्मयोक्तंन बुध्वैव तत्त्वं मदीयं त्वदीयं ।
विनोदाय बालस्य मौर्ख्यं हि मात-स्तदेतत्प्रलापस्तुतिं मे गृहाण ॥ २८ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यस्यश्रीगोविन्दभगवत्पूज्यपादशिष्यस्य
श्रीमच्छंकरभगवतः कृतौदेवीभुजंगस्तोत्रम् संपूर्णम् ॥

॥ देवी प्रणव श्लोकी स्तुति ॥ Kalidasa

चेटी भवन्निखिल केटी कदम्ब वनवाटीषु नाकपटली
कोटीर चारुतर कोटीमणी किरण कोटीकरंजित पदा
पाटीर गन्धि कुच शाठी कवित्व परिपाटीमगाधिपसुताम्
घोटीकुलादधिक धाटी मुदारमुख वीटीर सेनतनुताम् ॥ १ ॥
द्वैपायन प्रभृति शापायुध त्रिदव सोपान धूळि चरणा
पापाप ह्रस्व मनु जापानुलीन जन तापाप नोद निपुणा
नीपालया सुरभि धूपालका दुरित कूपादुदन्चयतुमाम्
रूपाधिका शिखरि भूपाल वंशमणि दीपायिता भगवती ॥ २ ॥
याळी भिरात्त तनुराळी लसत्प्रिय कपाळीषु खेलति भवा
चूलीनकुल्य सित चूळी भराचरण धूळी लसन्मुणिगणा
याळी भृतिस्रवसिताळी दळम् वहति याळीकशोभि तिलका
साळी करोतु मम काळी मनः स्वपदनालीकसेवन विधौ ॥ ३ ॥
बालामृतांशु निभ फालामना गरुण चेलानितम्बफलके
कोलाहलक्शापित कालामराकुशल कीलाल शोषण रविः
स्थुलाकुचे जलद् नीलाकचे कलित लीलाकदम्ब विपिने
सूलायुध प्रणुति शैला विधात्रृ हृदि शैलाधिराज तनया ॥ ४ ॥
कम्बावती वस विडम्बागणेन नव तुम्बांग वीण सविधा
बिम्बाधराविनत शम्भायुधादि निकुरुम्बा कदम्बविपिने
अम्बाकुरंग मद जम्बाळरोचि रहलम्बाळका दिशतु मे
शम्भाहुळेय शशिबिम्बाभिराममुखि सम्भाधितस्तनभरा ॥ ५ ॥
न्यंकाकरेवपुषि कंकाळरक्तपुषि कंकादि पक्षि विषये
त्वंकामनामयसि किंकारणं हृदय पंकारिमेहि गिरिजाम्
शन्काशिलानिशित तंकायमान पद संकासमान सुमनो
झंकारि भृंगतति मंकानुपेत शशि संकासवक्र कमलाम् ॥ ६ ॥
दासायमान सुम हासा कदम्बवन वासाकुसुम्बसुमनो
वासाविपंचि कृत रासाविधूय मधुमासारविन्द मधुरा
कासारसूनतति भाषाभिराम तनुरासार शीत करुणा
नासमणि प्रवर वासा शिवातिमिर मासादयेतु परतिम् ॥ ७ ॥
झम्भारि कुम्भि पृथु कुम्भापहासि कुच सम्भाव्य हार लतिका
रम्भाकरीन्द्र कर डिम्भापहोरु गति दिम्बानुरन्जित पदा
शम्भावुदार परिकुम्भांकुरत्पुळक डम्भानुरागपिसुना
कम्भासुराभरण गुम्भासदादिशतु शम्भासुरप्रहरणा ॥ ८ ॥

दाक्शायनी दनुज शिक्शा विधौ वितत दीक्शा मनोहरगुणा
भिक्शाळिनोनटन वीक्शा विनोदमुखि दक्शाध्वरप्रहरणा
वीक्शाम् विदेहि मयि दक्शा स्वकीय जन पक्शाविपक्श विमुखी
यक्शेश सेवित निराक्शेप शक्ति जयलक्श्म्यावदानकलना ॥ ९ ॥
वन्दारु लोकवर सन्धायनी विमल कुन्दावदातरदना
बृन्दारबृन्दमणि बृन्दारविन्द मकरन्दाभिषिक्त चरणा
मन्दानिलाकलित मन्दारदामभिर मन्दारदाम मकुटा
मन्दाकिनी जवनबिन्दानवाजमरविन्दासना दिशतु मे ॥ १० ॥

卐 卐 卐

दुर्गास्तुतिः

कल्पान्ते मधुकैटभासुरपराभूतस्य धातुः स्तवैः
प्रीता पङ्कजलोचनस्य नयनान्निर्गत्य निद्रामयी ।
तौ युद्धे परिमोह्य ङ्कातितवती तेनैव विश्वेश्वरी
रोद्धुं ङ्कोरकृतान्तसैन्यमिह मे दुर्गैव दुर्गायताम् ॥ १ ॥

Being pleased by the praises sung by Brahma who was troubled by the asuras Madhu and Kaitabha at the end of a kalpa, She, the supreme Devi, supporter of the worlds, emerged out of MahaVishnu's eyes, who was in mystic slumber. Deluded by Mahamaya, the evil asuras, Madhu and Kaitabha, were then slayed by MahaVishnu. Let Goddess Durga become a fort for me to stop the terrible army of kRitAnta, the god of death.

त्रैलोक्ये महिषासुरप्रमथिते संभूय संचिन्तततां
देवानामपि सा विनिर्मितवपुस्तैर्दत्तभूषायुधा ।
उच्चैर्नादयुतैर्महासुरबलैरारब्धयुद्धोत्सवा
रोद्धुं ङ्कोरकृतान्तसैन्यमिह मे दुर्गैव दुर्गायताम् ॥ २ ॥

When Mahishasura was creating havoc in all the three worlds, the devas got together and requested Brahma, Siva and Vishnu for help. Then Goddess Durga was created and weapons were given by them. Let Goddess Durga, whose battle attire is accompanied by the loud cries of the devas, become a fort for me to stop the terrible army of kRitAnta, the god of death.

निःश्वासप्रभवैश्च भूतनिवहैर्विध्वस्तदैत्योत्करा
हत्वा चिक्षुरमुत्क्षपय्य समरे सिंहेन तं चामरम् ।
आशूदग्रकरालबाष्कलबिडालादीनरीन् क्षिण्वती
रोद्धुं ङ्घोरकृतान्तसैन्यमिह मे दुर्गैव दुर्गायताम् ॥ ३ ॥

The sighs heaved by the Goddess turned into battallions and with them she killed the army of asuras. Then She killed Chikshura, the general of the asura army. Her lion jumped on Chamara, another able member of the asuras and killed him in a battle. Within moments She also destroyed the enemies udagra, karAla, bAShkala, biDAla and others. Let Goddess Durga become a fort for me to stop the terrible army of kRitAnta, the god of death.

प्राप्तं क्षोभितविश्वमाशु महिषं संनाशयन्ती ततः
सिंहीभूतमथो नराकृतिमिभाकारं लुलायाकृतिम् ।
आक्राम्याङ्घ्रितलेन निर्गतममुं भूयोऽसिना छिन्दती
रोद्धुं ङ्घोरकृतान्तसैन्यमिह मे दुर्गैव दुर्गायताम् ॥ ४ ॥

When Mahisha who shook the entire world approached the Devi, She destroyed him. But, he then took the form of a lion, then came in the form of man, elephant and back to his original form. She then attacked him with her foot and cut him up with Her sword. Let Goddess Durga become a fort for me to stop the terrible army of kRitAnta, the god of death.

निःशेषामरशक्तिरूपिणि शिवे माये महाविक्रमे
श्रीवागादिविभूतिरूपिणि रणे विद्युत्कृपानुग्रहे ।
शूलाद्यैरपि पालयेति दिविजैर्नीतादिशन्ती वरं
रोद्धुं ङ्घोरकृतान्तसैन्यमिह मे दुर्गैव दुर्गायताम् ॥ ५ ॥

“You are the personification of the power of the entire host of devas, auspicious one, mAya - the consort of the parabrahman, brave one, in a battle You are the form of Lakshmi, Sarasvati and other manifestations, yet, immediately like a lightning, You grace people due to compassion, protect us with trident and other weapons”. Thus when the devas praised You, You gave them boons. Let that Goddess Durga become a fort for me to stop the terrible army of kRitAnta, the god of death.

दृप्यच्छुम्भनिशुम्भविक्रमचिरक्लिष्टैः सुरेन्द्रैः स्तुता
पार्वत्या वपुषोऽवतीर्य ललिताकारा हिमाद्रेस्तटे ।
डोलाकेलिविमोहितत्रिभुवना सा चण्डमुण्डेक्षिता
रोद्धुं ङ्घोरकृतान्तसैन्यमिह मे दुर्गैव दुर्गायताम् ॥ ६ ॥

Praised by the devas who were suffering because of their defeat at the hands of the arrogant shumbha and nishumbha, a gentle form emerged out of pArvati at the slopes of Himalayas. Sportingly She attracted all the three worlds and was seen by chaNDa and muNDa. Let that Goddess Durga become a fort for me to stop the terrible army of kRitAnta, the god of death.

चण्डावेदितरूपजातमदनस्तम्भेन शुम्भेन च
द्राग् दूते प्रहिते नियुद्धविजयी भर्ता ममेत्यूचिषी ।
युद्धेच्छुं किल धूम्रलोचनमथो सैन्यान्वितं धून्वती
रोद्धुं ङ्घोरकृतान्तसैन्यमिह मे दुर्गैव दुर्गायताम् ॥ ७ ॥

Being informed by chaNDa of the Devi’s beautiful form, shumbha became desirous of attaining her and immediately sent a messenger. She sent him back with the message that only the one who defeats her in a battle can become her husband. Enraged by her answer, shumbha sent dhUmralochana, who wanted to fight. Devi destroyed dhUmralochana along with his army. Let that Goddess Durga become a fort for me to stop the terrible army of kRitAnta, the god of death.

चण्डे मुण्डयते समेयुषि बलैः कालीमलीकान्तरात्
सृष्ट्वा भक्षितसैन्यशस्त्रकुलया तौ ङ्घातयन्ती तया ।

प्राप्ते शुम्भबले च केसरितुनः काली रवोद्घोषिनी
रोद्धुं ङ्घोरकृतान्तसैन्यमिह मे दुर्गैव दुर्गायताम्॥ ८॥

When chaNDa and muNDa came with their forces, She created kAli from her forehead. kAli then destroyed the army and its weapons and then killed chaNDa and muNDa. Later when Shumba's army approached, kAli expressed her anger by roaring aloud. Let that Goddess Durga become a fort for me to stop the terrible army of kRitAnta, the god of death.

ब्रह्माण्डादिषु संगतासु शिवदूतीं च स्वशक्तिं तदा
सृष्ट्वा तत्प्रहितेन्दुमौलिवचसा दैत्यैः प्रवृत्ते रणे।
क्रुध्यन्मातृणार्दितं रिपुबलं दृष्ट्वा प्रहृष्टाशया
रोद्धुं ङ्घोरकृतान्तसैन्यमिह मे दुर्गैव दुर्गायताम्॥ ९॥

Then shivadUtI (one who sent Siva as messenger) - her own power was created from combining the powers of all the devas of the brahmANDa. Then She was called to battle by the asuras who were incited by the words of shiva (lord with the moon on his head) who was sent by Her. She became delighted on seeing the army being attacked by the angry mothers - the manifestations of the devas' powers. Let that Goddess Durga become a fort for me to stop the terrible army of kRitAnta, the god of death.

प्राप्तं संयति रक्तबीजमसुरं मातृप्रहारोद्गल-
द्रक्तोद्भतभटौट्टपूर्णभुवनं भीतिप्रदं पश्यताम्।
काल्यां तत्क्षणपीतनष्टरुधिरं शस्त्रोत्करौर्निघ्नती
रोद्धुं ङ्घोरकृतान्तसैन्यमिह मे दुर्गैव दुर्गायताम्॥ १०॥

The devas next saw the asura raktabIja, who came to the battlefield and who created fear by filling earth with warriors (of his kind) who sprung from his blood that oozed out of him when he was struck by the shaktis. Then as and when Devi attacked raktabIja, kAli drank his blood and ultimately he perished. Let that Goddess Durga become a fort for me to stop the terrible army of kRitAnta, the god of death.

ङ्घोरे शुम्भनिशुम्भयोरथ रणारम्भे निशुम्भासुरं
खड्गाद्यैः कृतयुद्धमात्तपरशुं संमोह्य बाणोत्करैः।
शुम्भं शक्तिशरौट्टभीषणरणं शूलार्दितं तन्वती
रोद्धुं ङ्घोरकृतान्तसैन्यमिह मे दुर्गैव दुर्गायताम्॥ ११॥

Next was the terrible battle with shumbha and nishumbha. nishumba who fought with an axe and arrows was struck unconscious by Devi with a sword. Then with the trident She struck shumbha who was fighting ferociously with 'shakti' - indra's weapon and with arrows. Let that Goddess Durga become a fort for me to stop the terrible army of kRitAnta, the god of death.

भूयः प्राप्तनिशुम्भमुक्तमभितश्चक्रायुधं छिन्दती
खड्गाच्छिन्नगदं सशूलमथ तं शूलेन भित्त्वोरसि।
वक्षोनिर्गतमन्यदस्य च वपुः खड्गेन निष्कृन्तती
रोद्धुं ङ्घोरकृतान्तसैन्यमिह मे दुर्गैव दुर्गायताम्॥ १२॥

Again, nishumbha sent forth many chakras at the Devi which She broke. She broke his gada with Her sword and then tore his chest with Her trident. Another form of his came from his chest and was immediately killed by Devi with her sword. Let that Goddess Durga become a fort for me to stop the terrible army of kRitAnta, the god of death.

पञ्चास्येन च मातृभिश्च मथिते सैन्ये समभ्येयुषः
शुम्भस्यान्यबलावलम्बवचसा देवीर्विलाय्य स्वयम्।
शस्त्रास्त्रोत्करभीषणं चिरतरं तेनाहवं तन्वती
रोद्धुं ङ्घोरकृतान्तसैन्यमिह मे दुर्गैव दुर्गायताम्॥ १३॥

When the different shaktis and Her lion were fighting the asuras, shumbha accused the devi of depending on another's strenth. So

She merged all other manifestations into Herself and fought for a long with shumba who fought with many kinds of weapons (shastra) and astras (arrows released after invoking a mantra). Let that Goddess Durga become a fort for me to stop the terrible army of kRitAnta, the god of death.

छिन्नास्त्रेण तलप्रहारमथितेनानेन धृत्वा रुषा
व्योमान्तं गमिता नियुद्धमधिकं कृत्वाथ निष्पात्य तम्।
शूलेन प्रविदार्य सर्वभुवनं निर्व्याकुलं कुर्वती
रोद्धुं ङ्घोरकृतान्तसैन्यमिह मे दुर्गैव दुर्गायताम्॥ १४ ॥

shumba's weapons were destroyed and he was hit by Devi with her palm. An angry shumbha took Her to the sky and fought fiercely. Devi then decided that She had fought enough and killed him with Her trident and made the earth free of distress. Let that Goddess Durga become a fort for me to stop the terrible army of kRitAnta, the god of death.

आपन्नार्तिहरे प्रसीद शुभदे विश्वोसि नारायणि
ब्रह्माण्यादितनो प्रपालय भयाच्छूलादिदृण्टादिभिः।
रोगादीञ्जहि सर्वदायिनि वरं देहीति दैवैः स्तुता
रोद्धुं ङ्घोरकृतान्तसैन्यमिह मे दुर्गैव दुर्गायताम्॥ १५ ॥

Remover of the miseries of those who are distressed, Bestower of auspicious things, be pleased. nArAyaNi, You are the entire world. brahmANi, the first being, protect us from fear with Your weapons like trident and others and kill all diseases. O Giver of everything, give us boons." Thus She was praised by the devas. Let that Goddess Durga become a fort for me to stop the terrible army of kRitAnta, the god of death.

भूयश्चापि तदा तदा रिपुबलं हन्तास्म्यहं चिन्तिता
मन्माहात्म्यकथापरानपि सदा सर्वत्र रक्षाम्यहम्।
तेषां चाभिमतं ददाम्यखिलमित्युक्त्वा ततोऽन्तर्हिता
रोद्धुं ङ्घोरकृतान्तसैन्यमिह मे दुर्गैव दुर्गायताम्॥ १६ ॥

Whenever I am remembered, I will again kill the host of asuras. Always and everywhere I will protect those who are involved in the stories describing My greatness. And I will give everything that they wish for." So saying She disappeared. Let that Goddess Durga become a fort for me to stop the terrible army of kRitAnta, the god of death.

माहात्म्यं च सुमेधसानुकथितं श्रुत्वा महीभृद्विशोः
सह्याद्रौ विहितात्रिवर्षतपसोः प्रत्यक्षतामेयुषी।
भूभर्त्रे ददती पुनर्मनुपदं वैश्याय बोधप्रदा
रोद्धुं ङ्घोरकृतान्तसैन्यमिह मे दुर्गैव दुर्गायताम्॥ १७ ॥

Hearing the greatness of Devi as related by the RiShi sumedhas, king suratha performed tapas on the mountain sahyAdri for three years and got a vision of the Goddess. She gave his kingdom back to suratha and and the boon that he will be born to Lord sUrya and his wife savarNA and will be known as sAvarNi and become the next manu. She also gave the boon of self-realisation to the vaishya. Let that Goddess Durga become a fort for me to stop the terrible army of kRitAnta, the god of death.

श्रीदुर्गास्तुतिपद्यसप्तदशकं नित्यं पठन् मानवो
मुक्त्वा मृत्युभयं विहाय विपदं लब्ध्वाखिलं काङ्क्षितम्।
मुक्तिं चापि लभते मुक्तिनिलये देव्याः कृपागौरवा-
न्निःशेषं फलमश्नुवीत गिरिजामाहात्म्यपाठोद्भवम्॥ १८ ॥

By reading the seventeen verses of "shrIdurgAsrutI" daily, man is freed from fear of death, leaves behind difficulties, gets all that he wishes for and attains liberty. And in that state of liberation, due to the grace of the Goddess, he enjoys in its entirety the fruit that arises out of reading the greatness of Goddess girijA.

卐 卐 卐

ॐ रं श्रीं ह्रीं धं धनदे रतिप्रिये स्वाहा ।।
क्लीं १

संकल्प अस्य श्री धनदेश्वरी मंत्रस्य कुबेर ऋषिः पंक्तिश्छन्दः श्री धनदेश्वरी देवतां धं बीजम् स्वाहा शक्तिः श्रीं कीलकम् श्री धनदेश्वरी प्रसाद सिद्ध्ये समस्त दारिद्र्यनाशाय श्री धनदेश्वरी मंत्रजपे विनियोगः ।

ऋष्यादिन्यास
कुबेर ऋषये नमः शिरसि
पंक्तिश्छन्दसे नमः मुखे
धनदेश्वरी देवतायै नमः हृदये
धं बीजाय नमः गुह्ये
स्वाहा शक्तये नमः पादयोः
श्रीं कीलकाय नमः नाभौ
विनियोगाय नमः सर्वांगे

करन्यास
श्रां अंगुष्ठाभ्यां नमः
श्रीं तर्जनीभ्यां नमः
श्रूं मध्यमाभ्यां नमः
श्रैं अनामिकाभ्यां नमः
श्रौं कनिष्ठकाभ्यां नमः
श्रः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः

हृदयादि न्यास
श्रां हृदयाय नमः
श्रीं शिरसे स्वाहा
श्रूं शिखायै वषट्
श्रैं कवचाय हुम्
श्रौं नेत्रत्रयाय वौषट्
श्रः अस्त्राय फट्

मंत्रवर्ण न्यास
ॐ नमः शिरसि
रं नमः मुखे,
श्रीं नमः नमो दक्षिणनेत्रे
ह्रीं नमः वामनेत्रे
धं नमः दक्षिणकर्णे
धं नमः वामकर्णे
नं नमः दक्षिण नासापुटे
दें नमः वामनासापुटे
रं नमः हृदये
तिं नमः दक्षिणस्तने
प्रिं नमः वामस्तने
यें नमः नाभौ
स्वां नमः गुह्ये
हां नमः पादयोः

पदन्यास
ॐ नमः मस्तके
रं नमः मुखे
श्रीं नमः हृदये
ह्रीं नमः कट्याम्
धं नमः हस्तयोः
धनदे नमः गुदे
रतिप्रिये नमः लिंगे
स्वाहा नमः पादयोः

कवचन्यास
धनदायै नमः शिरसि
मंगलायै नमः ललाटे
दुर्गायै नमः भ्रुर्वोमध्ये
त्रिनेत्रायै नमः दक्षिणनेत्रे
चंचलायै नमः वामनेत्रे
त्वरितायै नमः दक्षिण कर्णे
मंजुघोषायै नमः वामकर्णे
सुगंधायै नमः दक्षिण नासापुटे
पद्मायै नमः वामनासापुटे
वाराह्यै नमः ऊर्ध्वोष्ठे
महामायायै नमः अधरोष्ठे
करालभैरव्यै नमः मुखे
सुन्दर्यै नमः दन्तजाले
सरस्वत्यै नमः जिह्वायाम्
रुद्राण्यै नमः चिबुके
चामर्यै नमः कण्ठे
वज्रायै नमः कण्ठपृष्ठे
हरिप्रियायै नमः दक्षस्कन्धे
कमलायै नमः वामस्कन्धे
वरदायै नमः दक्षिणहस्ते
अभयायै नमः वामहस्ते
सुपट्टिकायै नमः दक्षिणांगुलीषु
उमाय नमः वामांगुलीषु
महालक्ष्म्यै नमः हृदये
कामदायै नमः स्तनयोः
क्षुधायै नमः उदरे
महाबलायै नमः कट्याम्
धनुर्धरायै नमः पृष्ठे
काम प्रियायै नमः लिंगे
गुह्येश्वर्यै नमः गुदे
चपलायै नमः ऊर्वो
लीलायै नमः जानुनोः
सर्वशक्तयै नमः जंघयोः
भ्रामर्यै नमः पादयोः
सर्वेश्वर्यै नमः सर्वांगे

दिङ्न्यास
ब्राह्म्यै नमः पूर्वे
माहेश्वर्यै नमः दक्षिणे
कौमार्यै नमः पश्चिमे
वैष्णव्यै नमः उत्तरे
वाराह्यै नमः ईशान्याम्
चामुण्डायै नमः आग्नेय्याम्
कौबेर्यै नमः नैऋत्याम्
वायव्यै नमः वायव्याम्
ब्रह्मायै नमः ऊर्ध्वम्
अनन्तायै नमः अधः

ध्यान

हेमप्राकारमध्ये
सुरविटपितटेरक्तपीठाधिरूढ़ां ।
ध्यायेत्तां यक्षिणीं वै
परिमलकुसुमोद्भासिधम्मिल्लभाराम् ।।
पीनोत्तुंगस्तनाढ्यां कुवलयनयनां
रत्नकांचीं कराभ्यां ।
भ्राम्यद्रक्तोत्पलाभ्यां नवरविवसनां
रक्तभूषांगरागाम् ।।

यंत्र पूजा विधि

ह्रीं आधारशक्त्ये नमः ह्रीं सर्वशक्तिमलासनाय नमः

ॐ सविन्मय परे देवि परामृतरसप्तिये । अनुज्ञा देहि धनदे परिवारार्चनाय मे ।।

आवरण १

१. श्रां हृदयाय नमः हृदय श्री पादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः

२. श्रीं शिरसे स्वाहा शिरः श्री पादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः

३. श्रूं शिखायै वषट् शिखा श्री पादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः

४. श्रैं कवचाय हुम कवच श्री पादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः

५. श्रौं नेत्रत्रयाय वौषट् नेत्रत्रय श्री पादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः

६. श्रः अस्त्राय फट् अस्त्र श्री पादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः

अभीष्ट सिद्धिं मे देहि शरणागत वत्सले। भक्त्या समर्पये तुभ्यं प्रथमावरणार्चनम् ।।

आवरण २

७. महालक्ष्म्यै नमः महालक्ष्मी श्री पादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः

८. पद्मायै नमः पद्मा श्री पादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः

९. श्रियै नमः श्री श्री पादुकां पूजयामि तर्पामि नमः

१०. हरिप्रियायै नमः हरिप्रिया श्री पादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः

११. हरायै नमः हर श्री पादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः

१२. पद्मप्रियायै नमः पद्मप्रिया श्री पादुका पूजयामि तर्पयामि नमः

१३. कमलायै नमः कमला श्री पादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः

१४. अब्जाये नमः अब्जा श्री पादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः

१५. चंचलायै नमः चंचला श्री पादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः

१६. लोलायै नमः लोला श्री पादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः

अभीष्ट सिद्धिं मे देहि शरणागत वत्सले । भक्त्या समर्पये तुभ्यं द्वितीयावरणार्चनम् ।।

चतुष्कोण में दश दिक्पालों और उनके आयुध

इन्द्र-अग्नि-यम-निऋति-वरुण-वायु-कुबेर-ईशान-ब्राह्मण-अनन्त

वज्र-शक्ति-दण्ड-खड्ग-पाश-अंकुश-गदा-त्रिशूल-पद्म-चक्र

कवच

विनियोग

अस्य श्री धनदा यक्षिणी कवचस्य कुबेर ऋषिः पंक्तिश्छन्दः श्री धनदा देवता रं बीजम् श्रीं शक्तिः ह्रीं कीलकम् श्री धनदेश्वरी प्रसाद सिद्धये मम दारिद्र्यनाशाय श्री धनदा कवच पाठे विनियोगः ।

ऋष्यादिन्यास

ॐ ह्रां कुबेर ऋषये नमः शिरसि, ह्रीं पक्तिंश्छन्दसे नमः मुखे, ह्रूं धनदा देवतायै नमः हृदये, हैं रं बीजाय नमः गुह्ये, ह्रौं श्रीं शक्तयै नमः पादयोः, ह्रः ह्रीं कीलकाय नमः नाभौ, ह्रां ह्रीं ह्रूं ह्रैं ह्रौं ह्रः विनियोगाय नमः सर्वांगे ।।

करन्यास

ह्रां अंगुष्ठाभ्यां नमः, ह्रीं तर्जनीभ्यां नमः, ह्रूं मध्यमाभ्यां नमः, ह्रैं अनामिकाभ्यां नमः, ह्रौं कनिष्ठकाभ्यां नमः, ह्रः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ।

हृदयादि न्यास

ह्रां हृदयाय नमः, ह्रीं शिरसे स्वाहा, ह्रूं शिखायै वषट्, ह्रैं कवचाय हुम, ह्रौं नेत्रत्रयाय वषट्, ह्रः अस्त्राय फट् ।

ध्यान

कुंकमोदरगर्भाभां किंचिद्यौवनशालिनीम् ।
मृणालकोमलभुजां केयूरांगदभूषिताम् ।।
नीलोत्पलदृशं किंचिदुद्यत्कुचविराजिताम् ।
भजेऽहं भ्राम्यकमलवराभय समन्विताम् ।।
तुलाकोटिपरिभ्रान्त पादपद्मद्वयान्विताम् ।
माणिक्यहार मुकुट कुण्डलादिविभूषिताक ।।
रक्तवस्त्रपरीधानां ताम्बूलाधरपल्लवाम् ।
हेमप्राकारमध्यस्थां रत्न सिंहासने स्थिताम् ।।

कवच

तत्तुर्य रक्षयेत्सर्व शरीरं देवि सर्वतः ।
माया चक्षुर्भुजौ पातु पदौ रक्षेद्रतिप्रिया ॥
वाह्निजाया पातु लिंगमंत्रः सर्वत्र रक्षतु ।
धनदा सर्वदा रक्षेत्पथि दुर्गे यमालये ॥
मंजुघोषा सदा पातु पृष्ठ जानुयुगे बलम् ।
सुन्दरी दन्तजालं च कण्ठ जालं च चामरी ॥
भ्रामरी भ्रमणं रक्षेद् दशदिक्षु सुपाठिका ।
करालभैरवी पातु वदनं श्रुति नेत्रयोः ॥
त्रिनेत्रा त्वरिता पातु मदंगं सर्वसंकटे ।
ओष्ठाधरौ महामाया रसनां चोरुदण्डयोः ॥
अंगुलीषु तथा शक्तिर्जघनं चैव चण्डिका ।
इन्द्रणी पातु मे पूर्वे दक्षिणे तु महेश्वरी ॥
कौमारी पश्चिमे पातु वैष्णवी चोत्तरेवतु ।
ऐशान्यां पातु वाराही चामुण्डा वह्निकोणके ॥
कौबेरी नैऋते पातु वायव्यां दुःखहारिणी ।
ऊर्ध्वं ब्राह्मी सदा पातु अधो दुर्गा सदावतु ॥
ज्ञात्वा तु कवचं दिव्यं सुखेन सर्वसिद्धिकृत् ।
ध्यायेत्कल्पतरोर्मूले देवि त्वां धनदायिकाम् ॥
रत्नापात्रद्वयं चाग्रे दायिनीं निधिवर्षिणीम् ।
अन्नपूर्णावराहाभ्यां श्रीभूमिं संहितां जपेत् ॥
अन्यहस्तगतं छत्रं कुबेरश्चामरद्वयम् ।
भविष्यति महादेव्याः मंत्रैः सर्वैः समृद्धिमान् ॥
कदाचिद्यः पठेद् धीमान्न वै रोगो भवेद् ध्रुवम् ।
अपुत्रो लभतेपुत्रं सर्व विद्या सुशोभनम् ॥

धनदायक्षिणी स्तोत्र

विनियोग

अस्य श्री धनदास्तोत्र मंत्रस्य कुब्रेर ऋषिः पंक्तिश्छन्दः श्री धनदेश्वरी देवता धं बीजम् स्वाहा शक्तिः श्रीं कीलकम् श्री धनदेश्वरी प्रसाद सिद्धये मम दारिद्र्यनाशाय स्तोत्र मंत्र जपे विनियोगः ।

न्यास

कुबेर ऋषये नमः शिरसि, पक्तिंश्छन्दसे नमः मुखे, श्रीधनदेश्वरी देवनायै नमः हृदये, धं बीजाय नमः गुह्यै स्वाहा शक्तये नमः पादयोः, श्रीं कीलकाय नमः कर सम्पुटे दारिद्र्यनाशाय विनियोगाय नमः सर्वांगे ।

करन्यास

श्रां अंगुष्ठाभ्यां नमः, श्रीं तर्जनीभ्यां नमः, श्रूं मध्यमाभ्यां नमः, श्रैं अनामिकाभ्यां नमः, श्रौं कनिष्ठकाभ्यां नमः, श्रः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ।

हृदयादि न्यास

श्रां हृदयाय नमः, श्रीं शिरसे स्वाहा, श्रूं शिखायै वषट्, श्रैं कवचाय हुम, श्रौं नेत्रत्रयाय वौषट्, श्रः अस्त्राय फट् ।

ध्यान

हेमप्राकारमध्ये सुरविटपितले रत्नपीठाधिरूढां
यक्षीं बालां स्मरामः परिमलकुसुमोद्भासिधम्मिलभाराम् ।
पीनोत्तुंगस्तनाढयां कुवलयनयनां रत्नकांची कराभ्याम् ।
भ्राम्यद्रक्तोत्पलाभां नवरविवसनां रक्तभूषांगरागाम् ॥

मूलस्तोत्र

भूभवां संभवांभूत्यै पंक्तिकल्पलतां शुभाम् ।
प्रार्थयेत्तांस्तथाकामान्कामधेनुस्वरूपिणीम् ॥
धरामर प्रिये पुण्ये धन्ये धनदपूजिते ।
सुधनं धार्मिकं देहि यजनाय सुसत्वरम् ॥
धर्मदे धनदे देवि दानदे तु दयाकरे ।
त्वं प्रसीद महेशानि यदर्थं प्रार्थयाम्यहम् ॥
रम्ये रुद्रप्रिये रूपे रमारूपे रविप्रिये ।

शशिप्रभमनोमूर्त्ते प्रसीद प्रणते मयि ॥
आरक्त चरणांभोजे सिद्धसर्वांगभूषिते ।
दिव्याम्बरधरे दिव्ये दिव्यमाल्योपशोभिते ॥
समस्तगुणसम्पन्ने सर्वलक्षणलक्षिते ।
जातरूपमणीन्द्वादि भूषिते भूमिभूषिते ॥
शरच्चन्द्रमुखे नीले नीलनीरजलोचने ।
चंचरीकं च भूवासं श्रीहारि कुटिलालके ॥
मत्ते भगवति मातः कलकंठरवामृते ।
हासावलोकनैर्दिव्यैः भक्तचिन्तापहारिके ॥
रूप लावण्यतारुण्यै कारुण्यामृतभाजने ।
कणत्कंकणमंजीर लसल्लीसाकराम्बृजे ॥
रुद्र प्रकाशिते सत्त्वे धर्माधारे दयालये ।
प्रयच्छ यजनायैव धनं धर्मैकशोधनम् ।
मातर्मे मा विलम्बेन दिशस्व जगदम्बिके ।
कृपया करुणासारे प्रार्थितं पूरयाशु मे ॥
वसुधे वसुधारूपे वसुवासववन्दिते ।
धनदे यजनायैव वरदे वरदा भव ॥
ब्रह्मण्ये ब्राह्मणे पूज्ये पार्वती शिवशंकरे ।
श्रीकरे शंकरे श्रीदे प्रसीद मयि किंकरे ॥
स्तोत्रं दारिद्र्ययदावार्तिशमनं च धनप्रदम् ।
पार्वतीश प्रसादेन सुरेशशंकरेरितम् ॥
श्रद्धया ये पठिष्यन्ति पाठयिष्यन्ति भक्तितः ।
सहस्त्रमयतं लक्षं धनलाभो भवेद् ध्रुवम् ॥

卐卐卐卐卐

मातृका न्यास

ॐ अस्य श्री मातृका मन्त्रस्य ब्रह्मऋषिर्गायत्रीच्छन्दो मातृका सरस्वती देवता व्यंजनानि बीजानि स्वराः शक्तयः अव्यक्त कीलकम् लिपिन्यासे विनियोगः ।

अंगन्यास

ॐ ब्रह्मणे ऋषये नमः शिरसि ।
ॐ गायत्र्यै छन्दसे नमो मुखे ।
ॐ मातृकायै सरस्वती देवतायै नमो हृदि ।
ॐ हतभ्यो बीजेभ्यो नमो गुह्ये ।
ॐ स्वरेभ्यः शक्तिभ्यो नमः पादयोः ।
ॐ अव्यक्ताय कीलकाय नमः सर्वाङ्गे ।

करन्यास

ॐ अं कं खं गं घं ङं आं अंगुष्ठाभ्यां नमः ।
ॐ इं चं छं जं झं ञं ईं तर्जनीभ्या स्वाहा ।
ॐ उं टं ठं डं ढं णं ॐ मध्यमाभ्यां वषट् ।
ॐ एं तं थं दं धं नं ऐं अनामिकाभ्यां नमः हुम् ।
ॐ ओं पं फं बं भं मं औं कनिष्ठिकाभ्यां वौषट् ।
ॐ अं यं रं लं वं शं षं सं हं लं क्षं करतलकरपृष्ठाभ्यां फट् ।

हृदयादि न्यास

ॐ अं कं खं गं घं ङं आं हृदयाय नमः ।
ॐ इं चं छं जं झं ञं शिरसे स्वाहा ।
ॐ उं टं ठं डं ढं णं ॐ शिखायै वषट् ।
ॐ एं तं थं दं धं नं ऐं कवचाय हुम् ।
ॐ ओं पं फं बं भं मं औं नेत्रत्रयाय वौषट् ।
ॐ अं यं रं लं वं शं षं सं हं लं क्षं अस्त्राय फट् ।

शरत्पूर्णेन्दु शुभ्रां सकललिपिमयीं लोलरक्तत्रिनेत्रां,
शुक्लालङ्कारभासां शशिमुकुटजटाभारहारप्रदीप्तां ।
विद्याभ्रक्पूर्णकुम्भान् वरमपिदधतीं शुद्धपट्टाम्बराढ्यां,
वाग्देवीं पद्मवक्त्रां कुचभरनमितां चिन्तयेत् साधकेन्द्रः ॥

अन्तर्मातृका न्यास क्रम

ॐ अं आं इं ईं उं ऊं ऋं लृं एं ऐं ओं औं अं अः नमः इतिषोडशदले विशुद्धे कण्ठे ।

ॐ कं खं गं घं ङं चं छं जं झं ञं टं ठं नमः इति द्वादशाक्षरे अनाहतै हृदि ।

ॐ डं ढं णं तं थं दं धं नं पं फं नमः इति दशाक्षरे मणिपूरे नाभौ ।

ॐ बं भं मं यं रं लं नमः षडस्त्रे स्वाधिष्ठाने लिङ्गमध्ये ।

ॐ वं शं सं नमः चतुरस्त्रे स्वाधिष्ठाने गुद मध्ये ।

ॐ हं क्षं नमः द्विदले आज्ञाचक्रे भ्रू मध्ये ।

बहिर्मातृका न्यास क्रम

ॐ अं नमः शिरसि । ॐ आं नमः ललाटे । ॐ इं नमः दक्षिण नेत्रे । ॐ ईं नमः वामनेत्रे । ॐ उं नमः दक्षिण कर्णे । ॐ ऊं नमः वाम कर्णे । ॐ ऋं नमः दक्षिण नासापुटे । ॐ ॠ नमः वाम नासापुटे । ॐ लृं नमः दक्षिण कपोले । ॐ लॄं नमः वाम कपोले । ॐ एं नमः ऊर्ध्व ओष्ठे । ॐ ऐं नमः अधरोष्ठे । ॐ ओं नमः ऊर्ध्वदन्तपंक्तौ। ॐ औं नमः अधोदन्तपंक्तौ । ॐ अं नमः मूर्ध्नि । ॐ अः नमः मुख वृत्ते ।

ॐ कं नमः दक्षबाहु । ॐ खं नमः दक्ष कूर्परे । ॐ गं नमः दक्षिण मणिबन्धे । ॐ घं नमः दक्षिण हस्ताङ्गुलिमूले । ॐ ङं नमः दक्षिण हस्ताङ्गुलिअग्रे ।

ॐ चं नमः वामबाहु । ॐ छं नमः वामहस्तकूर्परे । ॐ जं नमः वामहस्त मणिबन्धे । ॐ झं नमः वामहस्ताङ्गुलिमूले । ॐ ञं नमः वामहस्ताङ्गुलिअग्रे । ॐ टं नमः दक्षपाद मूले । ॐ ढं नमः दक्षजानुनि । ॐ डं नमः दक्षगुल्फे । ॐ ढं नमः दक्षपादङ्गुलिमूले । ॐ णं नमः दक्षपादाङ्गुल्यग्रे । ॐ तं नमः वामपादाङ्गुलिमूले। ॐ थं नमः वामजानुनि । ॐ दं नमः वामगुल्फे । ॐ धं नमः वामापादाङ्गुलिमूले । ॐ नं नमः वामपादाङ्गुल्यग्रे । ॐ पं नमः दक्ष पार्श्वे । ॐ फं नमः वाम पार्श्वे । ॐ बं नमः पृष्ठे । ॐ भं नमः नाभौ । ॐ मं नमः कुक्षौ । ॐ यं त्वगात्मने नमः । ॐ रं असृगात्मने नमः दक्षस्कन्धे । ॐ लं मांसात्मने नमः गल पृष्ठ भागे । ॐ वं मेदसात्मनेनमः वामस्कंधे । ॐशं अस्थ्यात्मने नमः हृदयादि दक्षहस्तान्तम् । ॐ षं मज्जात्मने नमः हृदयादि वामहस्तान्तम्। ॐ सं शुक्रात्मने नमः हृदयाादि दक्षपादान्ते । ॐ हं आत्मने नमः वामपादान्ते ।ॐ ळं परमात्मने नमः जठरः। ॐ क्षं प्राणात्मने नमः मुखे।

विनियोगः
अस्य श्री नर्वाणमन्त्रस्य
ब्रह्माविष्णुरुद्राऋषयः
गायत्र्युष्णिगनुष्टुपश्छन्दांसि
श्रीमहाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वत्यो
देवता नन्दाशाकम्भरीभीमाशक्तयः
रक्तदन्तिका दुर्गाभ्रामर्योबीजानि
अग्निवायुसूर्यास्तत्त्वानि
ऋग्यजुःसामवेदाध्यानानि
सर्वाभीष्टसिद्धये जपे विनियोगः

♦ऋष्यादि न्यास
ब्रह्माविष्णुरुद्रऋषिभ्यो नमः शिरसि
गायत्र्युष्णिगनुष्टुपश्छन्देभ्यो नमः मुखे
महाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वतीदेवताभ्यो नमः हृदि
नन्दाशाकम्भरीभीमाशक्तिभ्यो नमः दक्षिणस्तने
रक्तदन्तिका दुर्गाभ्रामरीबीजेभ्यो नमः वामस्तने
अग्निवायुसूर्यास्तत्त्वभ्यो नमः हृदि

एकादश न्यास

♦शुद्धमातृकान्यास
(प्रथम) देवसदृश

अं नमः ललाटे
आं नमःमुखवृत्ते
इं नमः दक्षिण नेत्रे
ईं नमः वामनेत्रे
उं नमः दक्षिणकर्णे
ऊं नमः वाम कर्णे
ऋं नमः दक्षिणनासापुटे
ॠं नमः वामनासापुटे
लृं नमः दक्षिण कपोले
लॄं नमः वाम कपोले
एं नमः ऊर्ध्वोष्ठे
ऐं नमः अधरोष्ठे
ओं नमः ऊर्ध्वदन्तपंङ्क्तौ
औं नमः अधोदन्तपंङ्क्तौ
अं नमः मूर्ध्नि । अः नमः मुखे
कं नमः दक्षबाहुमूले
खं नमः दक्षबाहुकूर्परे
गं नमः दक्षबाहुमणिबन्धे
घं नमः दक्षबाहुहस्ताङ्गुलिमूले
ङं नमः दक्षबाहुहस्ताङ्गुल्यग्रे
चं नमः वामबाहुमूले
छं नमः वामबाहुकूर्परे
जं नमः वामबाहुमणिबन्धे
झं नमः बाहुहस्ताङ्गुलिमूले
ञं नमः वामबाहुहस्ताङ्गुल्यग्रे
टं नमः दक्षिणपादमूले
ठं नमः दक्षिणपादजानुनि
डं नमः दक्षिणगुल्फे
ढं नमः दक्षिणपादङ्गुलिमूले
णं नमः दक्षपादाङ्गुल्यग्रे
तं नमः वामपादाङ्गुलिमूले
थं नमः वामपादजानुनि
दं नमः वामपादगुल्फे
धं नमः वामपादाङ्गुलिमूले
नं नमः वामपादाङ्गुल्यग्रे
पं नमः दक्षिणपार्श्वे
फं नमः वामपार्श्वे
बं नमः पृष्ठे
भं नमः नाभौ
मं नमः उदरे
यं त्वगात्मने नमः हृदि
रं असृगात्मने नमः दक्षस्कन्धे

लं मांसात्मने नमः गलपृष्ठभागे
वं मेदसात्मनेनमः वामस्कंधे
शं अस्थ्यात्मने नमः हृदयादि दक्षहस्तान्तम्
षं मज्जात्मने नमः हृदयादि वामहस्तान्तम्
सं शुक्रात्मने नमः हृदयाादि दक्षपादान्तम्
हं आत्मने नमः हृदयाादि वामपादान्तम्
ळं परमात्मने नमः जठरे
क्षं प्राणात्मने नमः मुख

♦सारस्वत न्यास
(द्वितीय) ज्ञानोदय

ऐं ह्रीं क्लीं नमः कनिष्ठिकयोः
ऐं ह्रीं क्लीं नमः अनामिकयोः
ऐं ह्रीं क्लीं नमः मध्यमयोः
ऐं ह्रीं क्लीं नमः तर्जन्योः
ऐं ह्रीं क्लीं नमः अंगुष्ठयोः
ऐं ह्रीं क्लीं नमः करतलयोः
ऐं ह्रीं क्लीं नमः करपृष्ठयोः
ऐं ह्रीं क्लीं नमः मणिबन्धयोः
ऐं ह्रीं क्लीं नमः कूर्परयोः
ऐं ह्रीं क्लीं नमः हृदयाय नमः
ऐं ह्रीं क्लीं नमः शिरसे स्वाहा
ऐं ह्रीं क्लीं नमः शिखायै वषट्
ऐं ह्रीं क्लीं नमः कवचाय हुम्
ऐं ह्रीं क्लीं नमः नेत्रत्रयाय वौषट
ऐं ह्रीं क्लीं नमः अस्त्राय फट्

♦मातृकागणन्यास
(तृतीय) त्रैलोक्यविजयप्राप्ति

ह्रीं ब्राह्मी पूर्वतः मां पातु
ह्रीं माहेश्वरी आग्नेयां मां पातु
ह्रीं कौमारी दक्षिणे मां पातु
ह्रीं वैष्णवी नैरृत्ये मां पातु
ह्रीं वाराही पश्चिमे मां पातु
ह्रीं इन्द्राणी वायव्यै मां पातु
ह्रीं चामुण्डा उत्तरे मां पातु
ह्रीं महालक्ष्मी ऐशान्ये मां पातु
ह्रीं व्योमेश्वरी ऊर्ध्वं मां पातु
ह्रीं सप्तद्वीपेश्वरी भूमौ मां पातु
ह्रीं कामेश्वरी पाताले मां पातु

♦षड्देवीन्यास
(चतुर्थ) जरामृत्युमुक्तिः

कमलाकुशमण्डिता नन्दजा पूर्वाङ्गं मे पातु
खड्गपात्रकरा रक्तदन्तिका दक्षिणाङ्गं मे पातु
पुष्पपल्लव संयुता शाकम्भरी पृष्ठाङ्गं मे पातु
धनुर्बाणकरा दुर्गा वामाङ्गं मे पातु
शिरःपात्रकराभीमा मस्तकादि चरणान्तं मे पातु
चित्रकान्तिभृत् भ्रामरी पादादि मस्तकान्तं मे पातु

♦ब्रह्मसंज्ञकन्यास
(पंचम) मनोरथपूर्ण

सनातन ब्रह्मा पादादिनाभिपर्यन्तं मां पातु
जनार्दनः नार्भेविशुद्धिपर्यन्तं मां पातु
रुद्रस्त्रिलोचनः विशुर्द्धब्रह्मरंध्रान्तं मांपातु
हंसः पदद्वयं मे पातु
वैनतेयः करद्वयं मे पातु
वृषभः चक्षुषी मे पातु
गजाननः सर्वाङ्गानि मे पातु
आनन्दमयौहरिः परापरौदेहभागौ मेपातु

♦महालक्ष्म्यादिन्यास
(षष्ठ) सद्गतिप्राप्ति

अष्टादशभुजान्विता महालक्ष्मी मध्यं मे पातु
अष्टोभुर्जोजिता सरस्वती ऊर्ध्वे मे पातु
दशबाहुसमन्विता महाकाली अधः मे पातु
सिंहो हस्तद्वयं मे पातु
परंहसो अक्षियुग्मं मे पातु
दिव्यं महिषारुढो यमः पदद्वयं मे पातु
चण्डिकायुक्तो महेशः सर्वाङ्गानि मे पातु

♦वर्णन्यास
(सप्तम) रोगनाशः

ऐं नमः शिखायाम्
ह्रीं नमः दक्षिणनेत्रे
क्लीं नमः वामनेत्रे
चां नमः दक्षिणकर्णे
मुं नमः वामकर्णे
डां नमः दक्षिणनासापुटे
यैं नमः वामनासापुटे
विं नमः मुखे
च्चें नमःगुह्ये

♦विलोमवर्णन्यास
(अष्टम) दुःखनाश

च्चें नमःगुह्ये
विं नमः मुखे
यैं नमः वामनासापुटे
डां नमः दक्षिणनासापुटे
मुं नमः वामकर्णे
चां नमः दक्षिणकर्णे
क्लीं नमः वामनेत्रे
ह्रीं नमः दक्षिणनेत्रे
ऐं नमः शिखायाम्

♦मंत्रव्याप्तिरुपन्यास
(नवम) देवत्वप्राप्ति

मूलमंत्र मस्तकाच्चरणान्तये नमः पूर्वभागे (अष्टवारम्)
मूलमंत्र दक्षिणभागे नमः (अष्टवारम्)
मूलमंत्र वामभागे नमः (अष्टवारम्)
मूलमंत्र पृष्ठभागे नमः (अष्टवारम्)
मूलमंत्र मस्तकाच्चरणान्तये नमः (अष्टवारम्)
मूलमंत्र पादादिशिरोऽन्तये नमः (अष्टवारम्)

♦षडङ्गन्यास
(दशम) त्रैलोक्यप्राप्ति

मूलमंत्र हृदयाय नमः
मूलमंत्र शिरसे स्वाहा
मूलमंत्र शिखायै वषट्
मूलमंत्र कवचाय हुम्
मूलमंत्र नेत्रत्रयाय वौषट्
मूलमंत्र अस्त्राय फट्

♦एकादशन्यास

- खड्गिनी - सौम्या - यच्च - ययात्वया - विष्णुः ऐं बीजं कृष्णतरं ध्यात्वा सर्वाङ्गे विन्यसामि
- शूलेनपाहि - प्राच्यांरक्ष - सौम्यानियानिरुपाणि - खड्गशूल ह्रीं बीजै सूर्यसदृशं ध्यात्वा सर्वाङ्गे विन्यसामि
- सर्वस्वरुपेसर्वेशे - एतत्तेवदनं -

ज्वालाकरान्तमृत्युग्रम - हिनस्तिदैत्य -
असुरासृग्वसा क्लीं बीजं स्फटिकाभं ध्यात्वा
सर्वाङ्गे विन्यसामि
ऐं हृदयाय नमः
ह्रीं शिरसे स्वाहा
क्लीं शिखायै वषट्
चामुण्डायै कवचाय हुम्
विच्चे नेत्रत्रयाय वौषट्
ऐं ह्रीं क्लीं चामुण्डायै विच्चे अस्त्राय फट्

♦अक्षरन्यास

ऐं नमः शिखायाम्
ह्रीं नमः दक्षिणनेत्रे
क्लीं नमः वामनेत्रे
चां नमः दक्षिणकर्णे
मुं नमः वामकर्णे
डां नमः दक्षिणनासापुटे
यैं नमः वामनासापुटे
विं नमः मुखे
च्चें नमःगुह्ये
ऐं ह्रीं क्लीं चामुण्डायै विच्चे सर्वांगे
त्रिदेवीध्यानः खड्गं - अक्षस्त्रक्परशुं - घण्टा

♦यन्त्रपूजन♦

♦पीठपूजा - मध्ये
आधारशक्तये नमः
प्रकृतये नमः
कूर्माय नमः
शेषाय नमः
पृथिव्यैनमः
सुधाम्बुधये नमः
मणिद्वीपाय नमः
चिन्तामणि गृहाय नमः
श्मशानाय नमः
पारिजाताय नमः
रत्नवेदिकाय नमःकर्णिकायाः मूले
मणिपीठाय नमः कर्णिकोपरि

♦पीठपूजा - चतुर्दिक्षु
नानामुनिभ्यो नमः
नानादेवेभ्यो नमः
शवेभ्यो नमः
सर्वमुण्डेभ्यो नमः
शिवाभ्यो नमः
धर्माय नमः
ज्ञानाय नमः
वैराग्याय नमः
ऐश्वर्याय नमः
चतुष्कोणे
अधर्माय नमः
अज्ञानाय नमः
अवैराग्याय नमः
अनैश्वर्याय नमः

♦पीठपूजा - पुर्नमध्ये
आनन्दकन्दायै नमः
संविन्नालाय नमः
सर्वतत्वात्मकपद्माय नमः
प्रकृतमयपत्रेभ्यो नमः
विकपरमयकेसरेभ्यो नमः
पञ्चाशद्बीजाद्यकर्णिकाय नमः
द्वादशकलात्मने सूर्यमण्डलायै नमः
षोडशकलात्मने सोममण्डलाय नमः
दशकलात्मनेवह्निमण्डलाय नमः
सं सत्वाय नमः
रं रजसे नमः

तं तमसे नमः
आं आत्मने नमः
अं अन्तरात्मने नमः
पं परमात्मने नमः
ह्रीं ज्ञानात्मने नमः

♦पीठपूजा - चतुर्दिक्षु
जयायै नमः पूर्वै
विजयायै नमः आग्नेये
अजितायै नमः दक्षिणे
अपराजिताय नमः नैऋत्यै
नित्याय नमः पूर्वै
विलासिन्यै नमः वायव्यै
दोग्ध्रै नमः उत्तरे
अघोराय नमः ऐशान्ये
मंङ्गलायै नमः मध्ये

ह्रीं चण्डिकायोपीठात्मने नमः - इस मंत्र से आसन देकर पूजा कर आज्ञा ले आवरण पूजा करें।

♦अधःशीर्षत्रिकोणमध्ये (त्रिकोण के मध्य बिंदु पर देवी का ध्यान- मूलमंत्र से पूजन - निम्नलिखित मंत्र से पुष्पाञ्जलि देकर देवी की आज्ञा लें)
संविन्मयं परं देवी परामृत रसप्रिये ।
अनुज्ञां चण्डिके देहि पविारार्चनाय मे ॥

♦ प्रथमावरण
ऐं हृदयाय नमः आग्नेये
ह्रीं शिरसे स्वाहा ऐशान्ये
क्लीं शिखायै वषट् नैऋत्यै
चामुण्डायै कवचाय हुम् वायव्ये
विच्चे नेत्रत्रयाय वौषट् मध्ये
ऐं ह्रीं क्लीं चामुण्डायै विच्चे अस्त्राय फट् चतुर्दिक्षु
अभीष्ट सिद्धिं मे देहि शरणागत वत्सले
भक्त्या समर्पये तुभ्यं प्रथमावरणार्चनम् ॥

♦ द्वितीयावरण
सरस्वतीब्रह्माभ्यां नमः पूर्वकोणे
लक्ष्मीविष्णुभ्यां नमः नैऋत्यकोणे
गौरीरुद्राभ्यां नमः वायव्यकोणे
सिं सिंहाय नमः उत्तरे
मं महिषाय नमः दक्षिणे
अभीष्ट सिद्धिं मे देहि शरणागत वत्सले
भक्त्या समर्पये तुभ्यं द्वितीयावरणार्चनम् ॥

♦ तृतीयावरण (षट्कोण)
नं नन्दजायै नमः पूर्वे
रं रक्तदन्तिकायै नमः आग्नेये
शां शाकम्भर्यै नमः दक्षिणे
दुं दुर्गायै नमः नैर्ऋत्ये
भीं भीमायै नमः पश्चिमे
भ्रां भ्रामर्यै नमः वायव्ये
अभीष्ट सिद्धिं मे देहि शरणागत वत्सले
भक्त्या समर्पये तुभ्यं तृतीयावरणार्चनम् ॥

♦ चतुर्थावरण अष्टदले
ब्रं ब्रह्मण्ये नमः पूर्वदले
मां माहेश्वर्यै नमः आग्नेयदले
कौं कौमार्यै नमः दक्षिणदले
वैं वैष्णव्यै नमः नैर्ऋत्यदले
वां वाराह्यै नमः पश्चिमदले
नां नारसिंह्यै नमः वायव्यदले
ऐं ऐन्द्र्यै नमः उत्तरदले
चां चामुण्डायै नमः ऐशान्यदले

♦ पञ्चमावरण

चतुर्विंशति दल पूर्वादि कम
विं विष्णुमायायै नमः
चें चेतनायै नमः
बुं बुद्ध्यै नमः
निं निद्रायै नमः
क्षुं क्षुधायै नमः
छां छायायै नमः
शं शक्त्यै नमः
तृं तृष्णायै नमः
क्षां क्षान्त्यै नमः
जां जात्यै नमः
लं लज्जायै नमः
शां शान्त्यै नमः
श्रं श्रद्धायै नमः
कां कान्त्यै नमः
लं लक्ष्म्यै नमः
धृं धृत्यै नमः
वृं वृत्यै नमः
श्रुं श्रुत्यै नमः
स्मृं स्मृत्यै नमः
तुं तुष्ट्यै नमः
पुं पुष्ट्यै नमः
दं दयायै नमः
मां मात्रे नमः
भ्रां भ्रान्त्यै नमः

♦ षष्ठावरण

भूपुर के बाहर
गं गणपतये नमः आग्नेये
क्षं क्षेत्रपालाय नमः नैर्ऋत्ये
बं बटुकाय नमः वाायव्ये
यों योगिनीभ्यो नमः ऐशान्ये

♦ सप्तमावरण

भूपुर के पूर्वादि
लं इन्द्राय नमः पूर्वे
रं अग्नये नमः आग्नेये
मं यमाय नमः दक्षिणे
क्षं निऋत्यै नमःनैर्ऋत्ये
वं वरुणाय नमः पश्चिमे
यं वायवे नमः वायव्ये
सं सोमाय नमः उत्तरे
हं ईशानाय नमः ऐशान्ये
अं ब्रह्मणे पूर्वीषार्नोमध्ये
ह्रीं अनन्तायनमः नैर्ऋत्यपश्मिर्योमध्ये

♦ अष्टमावरण

वं वज्राय नमः
शं शक्त्यै नमः
दं दण्डाय नमः
खं खड्गाय नमः
पां पाशाय नमः
अं अंकुशाय नमः
गं गदायै नमः
शूं शूलायै नमः
चं चक्रायै नमः
पं पद्मायै नमः

त्रिदेवीपंचोपचारादि - नीराजन - जप

卐

नवाक्षरीस्तोत्र

श्रीगुरुचरणसरोजं श्रीकरभवतरणसुकरदृढनावम् ।
मच्चितमधुपझंकृतमानन्दं नौमि शांकरं शरण्यम् ॥ १ ॥
ऐन्द्रधनुर्मरतकमामैरावतनाथगीर्भिरभ्यर्च्याम् ।
ऐंकारार्थस्वरूपामैशानीनाथसेवितां वन्दे ॥ २ ॥
ह्लीनतदैत्यसमूहां हृद्यां सुरलोकसेविताह्लिघ्रयुगाम् ।
ह्लींकारान्त्यसरूपां हृदयविलासप्रचोदितां वन्दे ॥ ३ ॥
क्लींकारकामजननीं क्लीमितिशब्दप्रपूरितादिगन्ताम् ।
क्लीबस्त्रीपुंशब्दक्रीडारूपां नमामि विश्वमयीम् ॥ ४ ॥
चामरबिभ्रद्वाणीचन्द्रसजातासुसेव्यपार्श्वयुगाम् ।
चरणतलमहिषमुण्डां चापादिकरां नमामि चामुण्डाम् ॥ ५ ॥
मुण्डमणिहारकण्ठीं मुकुरकपोलप्रभासुशोभमुखीम् ।
मुहुरास्फालितधनुषं मुरहरभागिनीं नमामि मुग्धतनुम् ॥ ६ ॥
डाकिन्याद्यभितुष्टां डमरुकनादेन पूरितादिगन्ताम् ।
डम्भाभिमानहन्त्रीं डामरतन्त्रप्रकाशितां वन्दे ॥ ७ ॥
यैवर्णसत्यमायायस्यै दत्तान्यायुधानि शक्राद्यैः ।
यौवनमदसाम्राज्यायै तस्यै नमोऽस्तु विद्यायै ॥ ८ ॥
विश्वोत्तीर्णां विद्यां विविधजगच्चित्रकल्पनारूपाम् ।
वियदादिसृष्टिहेतुं विश्वासैकप्रकाशितां नौमि ॥ ९ ॥
चेतसि नितरां वासितचेतोमयि चैत्यचेतने चतुरे ।
चम्पककलिकानासे चामीकरभासुराङ्गि नौमि त्वाम् ॥ १० ॥
अक्षरनवाक्षरीयं निक्षेपमयी सुवाक्सुधारूपा ।
एतत् स्तोत्रम् पठतां यच्छति सौभाग्यकीर्तिपुष्टिधृतीः ॥ ११ ॥
॥ इत्यानन्दनाथपादपद्मोपजीविना काश्यपगोत्रोत्पन्नेनान्ध्रेण
त्यागराजनाम्ना विरचितं नवाक्षरीस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

॥ देवी माहात्म्यम् ॥

॥ श्रीदुर्गायै नमः ॥
॥ अथ श्रीदुर्गासप्तशती ॥

बन्धूककुसुमाभासां पञ्चमुण्डाधिवासिनीम् ।
स्फुरच्चन्द्रकलारत्नमुकुटां मुण्डमालिनीम् ॥
त्रिनेत्रां रक्तवसनां पीनोन्नतघटस्तनीम् ।
पुस्तकं चाक्षमालां च वरं चाभयकं क्रमात् ॥
दधतीं संस्मरेन्नित्यमुत्तराम्नायमानिताम् ।

या चण्डी मधुकैटभादिदैत्यदलनी या माहिषोन्मूलिनी
या धूम्रेक्षणचण्डमुण्डमथनी या रक्तबीजाशनी ।
शक्तिः शुम्भनिशुम्भदैत्यदलनी या सिद्धिदात्री परा
सा देवी नवकोटिमूर्तिसहिता मां पातु विश्वेश्वरी ॥

अथ देवी कवचम् ॥
नमश्चण्डिकायै
मार्कण्डेय उवाच ।
यद्गुह्यं परमं लोके सर्वरक्षाकरं नृणाम् ।
यन्न कस्यचिदाख्यातं तन्मे ब्रूहि पितामह ॥ १ ॥
ब्रह्मोवाच ।
अस्ति गुह्यतमं विप्र सर्वभूतोपकारकम् ।
देव्यास्तु कवचं पुण्यं तच्छृणुष्व महामुने ॥ २ ॥
प्रथमं शैलपुत्रीति द्वितीयं ब्रह्मचारिणी ।
तृतीयं चन्द्रघण्टेति कूष्माण्डेति चतुर्थकम् ॥ ३ ॥
पञ्चमं स्कन्दमातेति षष्ठं कात्यायनी तथा ।
सप्तमं कालरात्रिश्च महागौरीति चाष्टमम् ॥ ४ ॥
नवमं सिद्धिदात्री च नवदुर्गाः प्रकीर्तिताः ।
उक्तान्येतानि नामानि ब्रह्मणैव महात्मना ॥ ५ ॥
अग्निना दह्यमानास्तु शत्रुमध्यगता रणे ।
विषमे दुर्गमे चैव भयार्ताः शरणं गताः ॥ ६ ।
न तेषां जायते किञ्चिदशुभं रणसङ्कटे ।
आपदं न च पश्यन्ति शोकदुःखभयङ्करीम् ॥ ७ ॥
यैस्तु भक्त्या स्मृता नित्यं तेषां वृद्धिः प्रजायते ।

ये त्वां स्मरन्ति देवेशि रक्षसि तान्न संशयः ॥ ८ ॥
प्रेतसंस्था तु चामुण्डा वाराही महिषासना ।
ऐन्द्री गजसमारूढा वैष्णवी गरुडासना ॥ ९ ॥
नारसिंही महावीर्या शिवदूती महाबला ।
माहेश्वरी वृषारूढा कौमारी शिखिवाहना ॥ १० ॥
लक्ष्मीः पद्मासना देवी पद्महस्ता हरिप्रिया ।
श्वेतरूपधरा देवी ईश्वरी वृषवाहना ॥ ११ ॥
ब्राह्मी हंससमारूढा सर्वाभरणभूषिता ।
इत्येता मातरः सर्वाः सर्वयोगसमन्विताः ॥ १२ ॥
नानाभरणशोभाढ्या नानारत्नोपशोभिताः ।
श्रेष्ठैश्च मौक्तिकैः सर्वा दिव्यहारप्रलम्बिभिः ॥ १३ ॥
इन्द्रनीलैर्महानीलैः पद्मरागैः सुशोभनैः ।
दृश्यन्ते रथमारूढा देव्यः क्रोधसमाकुलाः ॥ १४ ॥
शङ्खं चक्रं गदां शक्तिं हलं च मुसलायुधम् ।
खेटकं तोमरं चैव परशुं पाशमेव च ॥ १५ ॥
कुन्तायुधं त्रिशूलं च शार्ङ्गमायुधमुत्तमम् ।
दैत्यानां देहनाशाय भक्तानामभयाय च ॥ १६ ॥
धारयन्त्यायुधानीत्थं देवानां च हिताय वै ।
नमस्तेऽस्तु महारौद्रे महाघोरपराक्रमे ॥ १७ ॥
महाबले महोत्साहे महाभयविनाशिनि ।
त्राहि मां देवि दुष्प्रेक्ष्ये शत्रूणां भयवर्धिनि ॥ १८ ॥
प्राच्यां रक्षतु मामैन्द्री आग्नेय्यामग्निदेवता ।
दक्षिणेऽवतु वाराही नैरृत्यां खड्गधारिणी ॥ १९ ॥
प्रतीच्यां वारुणी रक्षेद्वायव्यां मृगवाहिनी ।
उदीच्यां पातु कौबेरी ईशान्यां शूलधारिणी ॥ २० ॥
ऊर्ध्वं ब्रह्माणी मे रक्षेदधस्ताद्वैष्णवी तथा ।
एवं दश दिशो रक्षेच्चामुण्डा शववाहना ॥ २१ ॥
जया मामग्रतः पातु विजया पातु पृष्ठतः ।
अजिता वामपार्श्वे तु दक्षिणे चापराजिता ॥ २२ ॥
शिखां मे द्योतिनी रक्षेदुमा मूर्ध्नि व्यवस्थिता ।
मालाधरी ललाटे च भ्रुवौ रक्षेद्यशस्विनी ॥ २३ ॥
नेत्रयोश्चित्रनेत्रा च यमघण्टा तु पार्श्वके ।
त्रिनेत्रा च त्रिशूलेन भ्रुवोर्मध्ये च चण्डिका ॥ २४ ॥
शङ्खिनी चक्षुषोर्मध्ये श्रोत्रयोर्द्वारवासिनी ।
कपोलौ कालिका रक्षेत् कर्णमूले तु शङ्करी ॥ २५ ॥

नासिकायां सुगन्धा च उत्तरोष्ठे च चर्चिका ।
अधरे चामृताबाला जिह्वायां च सरस्वती ॥ २६ ॥
दन्तान् रक्षतु कौमारी कण्ठदेशे तु चण्डिका ।
घण्टिकां चित्रघण्टा च महामाया च तालुके ॥ २७ ॥
कामाक्षी चिबुकं रक्षेद्वाचं मे सर्वमङ्गला ।
ग्रीवायां भद्रकाली च पृष्ठवंशे धनुर्धरी ॥ २८ ॥
नीलग्रीवा बहिः कण्ठे नलिकां नलकूबरी ।
स्कन्धयोः खड्गिनी रक्षेद् बाहू मे वज्रधारिणी ॥ २९ ॥
हस्तयोर्दण्डिनी रक्षेदम्बिका चाङ्गुलीषु च ।
नखाञ्छूलेश्वरी रक्षेत् कुक्षौ रक्षेन्नरेश्वरी ॥ ३० ॥
स्तनौ रक्षेन्महादेवी मनःशोकविनाशिनी ।
हृदये ललिता देवी उदरे शूलधारिणी ॥ ३१ ॥
नाभौ च कामिनी रक्षेद् गुह्यं गुह्येश्वरी तथा ।
मेढ्रं रक्षतु दुर्गन्धा पायुं मे गुह्यवाहिनी ॥ ३२ ॥
कट्यां भगवती रक्षेदूरू मे मेघवाहना ।
जङ्घे महाबला रक्षेत् जानू माधवनायिका ॥ ३३ ॥
गुल्फयोर्नारसिंही च पादपृष्ठे तु कौशिकी ।
पादाङ्गुलीः श्रीधरी च तलं पातालवासिनी ॥ ३४ ॥
नखान् दंष्ट्रकराली च केशांश्चैवोर्ध्वकेशिनी ।
रोमकूपेषु कौमारी त्वचं योगीश्वरी तथा ॥ ३५ ॥
रक्तमज्जावसामांसान्यस्थिमेदांसि पार्वती ।
अन्त्राणि कालरात्रिश्च पित्तं च मुकुटेश्वरी ॥ ३६ ॥
पद्मावती पद्मकोशे कफे चूडामणिस्तथा ।
ज्वालामुखी नखज्वालामभेद्या सर्वसन्धिषु ॥ ३७ ॥
शुक्रं ब्रह्माणी मे रक्षेच्छायां छत्रेश्वरी तथा ।
अहङ्कारं मनो बुद्धिं रक्षेन्मे धर्मधारिणी ॥ ३८ ॥
प्राणापानौ तथा व्यानमुदानं च समानकम् ।
वज्रहस्ता च मे रक्षेत् प्राणान् कल्याणशोभना ॥ ३९ ॥
रसे रूपे च गन्धे च शब्दे स्पर्शे च योगिनी ।
सत्त्वं रजस्तमश्चैव रक्षेन्नारायणी सदा ॥ ४० ॥
आयू रक्षतु वाराही धर्मं रक्षतु पार्वती ।
यशः कीर्तिं च लक्ष्मीं च सदा रक्षतु वैष्णवी ॥ ४१ ॥
गोत्रमिन्द्राणी मे रक्षेत् पशून् रक्षेच्च चण्डिका ।
पुत्रान् रक्षेन्महालक्ष्मीर्भार्यां रक्षतु भैरवी ॥ ४२ ॥
धनेश्वरी धनं रक्षेत् कौमारी कन्यकां तथा ।

पन्थानं सुपथा रक्षेन्मार्गं क्षेमङ्करी तथा ॥ ४३ ॥
राजद्वारे महालक्ष्मीर्विजया सतत स्थिता ।
रक्षाहीनं तु यत् स्थानं वर्जितं कवचेन तु ॥ ४४ ॥
तत्सर्वं रक्ष मे देवि जयन्ती पापनाशिनी ।
सर्वरक्षाकरं पुण्यं कवचं सर्वदा जपेत् ॥ ४५ ॥
इदं रहस्यं विप्रर्षे भक्त्या तव मयोदितम् ॥
पादमेकं न गच्छेत् तु यदीच्छेच्छुभमात्मनः ॥ ४६ ॥
कवचेनावृतो नित्यं यत्र यत्रैव गच्छति ।
तत्र तत्रार्थलाभश्च विजयः सार्वकालिकः ॥ ४७ ॥
यं यं चिन्तयते कामं तं तं प्राप्नोति निश्चितम् ।
परमैश्वर्यमतुलं प्राप्स्यते भूतले पुमान् ॥ ४८ ॥
निर्भयो जायते मर्त्यः सङ्ग्रामेष्वपराजितः ।
त्रैलोक्ये तु भवेत्पूज्यः कवचेनावृतः पुमान् ॥ ४९ ॥
इदं तु देव्याः कवचं देवानामपि दुर्लभम् ।
यः पठेत्प्रयतो नित्यं त्रिसन्ध्यं श्रद्धयान्वितः ॥ ५० ॥
दैवीकला भवेत्तस्य त्रैलोक्ये चापराजितः ।
जीवेद्वर्षशतं साग्रमपमृत्युविवर्जितः ॥ ५१ ॥
नश्यन्ति व्याधयः सर्वे लूताविस्फोटकादयः ।
स्थावरं जङ्गमं चैव कृत्रिमं चैव यद्विषम् ॥ ५२ ॥
अभिचाराणि सर्वाणि मन्त्रयन्त्राणि भूतले ।
भूचराः खेचराश्चैव कुलजाश्चौपदेशिकाः ॥ ५३ ॥
सहजा कुलजा माला डाकिनी शाकिनी तथा ।
अन्तरिक्षचरा घोरा डाकिन्यश्च महारवाः ॥ ५४ ॥
ग्रहभूतपिशाचाश्च यक्षगन्धर्वराक्षसाः ।
ब्रह्मराक्षसवेतालाः कूष्माण्डा भैरवादयः ॥ ५५ ॥
नश्यन्ति दर्शनात्तस्य कवचेनावृतो हि यः ।
मानोन्नतिर्भवेद्राज्ञस्तेजोवृद्धिः परा भवेत् ॥ ५६ ॥
यशोवृद्धिर्भवेत् पुंसां कीर्तिवृद्धिश्च जायते ।
तस्मात् जपेत् सदा भक्तः कवचं कामदं मुने ॥ ५७ ॥
जपेत् सप्तशतीं चण्डीं कृत्वा तु कवचं पुरा ।
निर्विघ्नेन भवेत् सिद्धिश्चण्डीजपसमुद्भवा ॥ ५८ ॥
यावद्भूमण्डलं धत्ते सशैलवनकाननम् ।
तावत्तिष्ठति मेदिन्यां सन्ततिः पुत्रपौत्रिकी ॥ ५९ ॥
देहान्ते परमं स्थानं सुरैरपि सुदुर्लभम् ।
प्राप्नोति पुरुषो नित्यं महामायाप्रसादतः ॥ ६० ॥

तत्र गच्छति गत्वासौ पुनश्चागमनं नहि ।
लभते परमं स्थानं शिवेन समतां व्रजेत् ॥ ६१ ॥
॥ इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे हरिहरब्रह्मविरचितं देवीकवचं समाप्तम् ॥

॥ अथ अर्गलास्तोत्रम् ॥

नमश्चण्डिकायै
॥मार्कण्डेय उवाच ॥
जय त्वं देवि चामुण्डे जय भूतापहारिणि ।
जय सर्वगते देवि कालरात्रि नमोऽस्तु ते ॥ १ ॥
जयन्ती मङ्गला काली भद्रकाली कपालिनी ।
दुर्गा शिवा क्षमा धात्री स्वाहा स्वधा नमोऽस्तु ते ॥ २ ॥
मधुकैटभविध्वंसि विधातृवरदे नमः ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ ३ ॥
महिषासुरनिर्नाशि भक्तानां सुखदे नमः ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ ४ ॥
धूम्रनेत्रवधे देवि धर्मकामार्थदायिनि ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ ५ ॥
रक्तबीजवधे देवि चण्डमुण्डविनाशिनि ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ ६ ॥
निशुम्भशुम्भनिर्नाशि त्रैलोक्यशुभदे नमः ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ ७ ॥
वन्दिताङ्घ्रियुगे देवि सर्वसौभाग्यदायिनि ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ ८ ॥

अचिन्त्यरूपचरिते सर्वशत्रुविनाशिनि ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ ९ ॥
नतेभ्यः सर्वदा भक्त्या चापर्णे दुरितापहे ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ १० ॥
स्तुवद्भ्यो भक्तिपूर्वं त्वां चण्डिके व्याधिनाशिनि ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ ११ ॥
चण्डिके सततं युद्धे जयन्ति पापनाशिनि ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ १२ ॥
देहि सौभाग्यमारोग्यं देहि देवि परं सुखम् ।

रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ १३ ॥
विधेहि देवि कल्याणं विधेहि विपुलां श्रियम् ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ १४ ॥
विधेहि द्विषतां नाशं विधेहि बलमुच्चकैः ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ १५ ॥
सुरासुरशिरोरत्ननिघृष्टचरणेऽम्बिके ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ १६ ॥
विद्यावन्तं यशस्वन्तं लक्ष्मीवन्तञ्च मां कुरु ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ १७ ॥
देवि प्रचण्डदोर्दण्डदैत्यदर्पनिषूदिनि ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ १८ ॥
प्रचण्डदैत्यदर्पघ्ने चण्डिके प्रणताय मे ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ १९ ॥
चतुर्भुजे चतुर्वक्त्रसंस्तुते परमेश्वरि ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ २० ॥
कृष्णेन संस्तुते देवि शश्वद्भक्त्या सदाम्बिके ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ २१ ॥
हिमाचलसुतानाथसंस्तुते परमेश्वरि ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ २२ ॥
इन्द्राणीपतिसद्भावपूजिते परमेश्वरि ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ २३ ॥
देवि भक्तजनोद्दामदत्तानन्दोदयेऽम्बिके ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ २४ ॥
भार्यां मनोरमां देहि मनोवृत्तानुसारिणीम् ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ २५ ॥
तारिणि दुर्गसंसारसागरस्याचलोद्भवे ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ २६ ॥
इदं स्तोत्रं पठित्वा तु महास्तोत्रं पठेन्नरः ।
सप्तशतीं समाराध्य वरमाप्नोति दुर्लभम् ॥ २७ ॥
॥ इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे अर्गलास्तोत्रं समाप्तम् ॥

॥ अथ कीलकस्तोत्रम् ॥

नमश्चण्डिकायै
मार्कण्डेय उवाच।
विशुद्धज्ञानदेहाय त्रिवेदीदिव्यचक्षुषे।
श्रेयःप्राप्तिनिमित्ताय नमः सोमार्धधारिणे॥ १॥
सर्वमेतद्विजानीयान्मन्त्राणामपि कीलकम्।
सोऽपि क्षेममवाप्नोति सततं जप्यतत्परः॥ २॥
सिद्ध्यन्त्युच्चाटनादीनि कर्माणि सकलान्यपि।
एतेन स्तुवतां देवीं स्तोत्रवृन्देन भक्तितः॥ ३॥
न मन्त्रो नौषधं तस्य न किञ्चिदपि विद्यते।
विना जप्येन सिद्ध्येत्तु सर्वमुच्चाटनादिकम्॥ ४॥
समग्राण्यपि सेत्स्यन्ति लोकशङ्कामिमां हरः।
कृत्वा निमन्त्रयामास सर्वमेवमिदं शुभम्॥ ५॥
स्तोत्रं वै चण्डिकायास्तु तच्च गुह्यं चकार सः।
समाप्नोति स पुण्येन तां यथावन्निमन्त्रणाम्॥ ६॥
सोऽपि क्षेममवाप्नोति सर्वमेव न संशयः।
कृष्णायां वा चतुर्दश्यामष्टम्यां वा समाहितः॥ ७॥
ददाति प्रतिगृह्णाति नान्यथैषा प्रसीदति।
इत्थं रूपेण कीलेन महादेवेन कीलितम्॥ ८॥
यो निष्कीलां विधायैनां चण्डीं जपति नित्यशः।
स सिद्धः स गणः सोऽथ गन्धर्वो जायते ध्रुवम्॥ ९॥
न चैवापाटवं तस्य भयं क्वापि न जायते।
नापमृत्युवशं याति मृते च मोक्षमाप्नुयात्॥ १०॥
ज्ञात्वा प्रारभ्य कुर्वीत ह्यकुर्वाणो विनश्यति।
ततो ज्ञात्वैव सम्पूर्णमिदं प्रारभ्यते बुधैः॥ ११॥
सौभाग्यादि च यत्किञ्चिद् दृश्यते ललनाजने।
तत्सर्वं तत्प्रसादेन तेन जप्यमिदं शुभम्॥ १२॥
शनैस्तु जप्यमानेऽस्मिन् स्तोत्रे सम्पत्तिरुच्चकैः।
भवत्येव समग्रापि ततः प्रारभ्यमेव तत्॥ १३॥
ऐश्वर्यं तत्प्रसादेन सौभाग्यारोग्यमेव च।
शत्रुहानिः परो मोक्षः स्तूयते सा न किं जनैः॥ १४॥
चण्डिकां हृदयेनापि यः स्मरेत् सततं नरः।
हृद्यं काममवाप्नोति हृदि देवी सदा वसेत्॥ १५॥
अग्रतोऽमुं महादेवकृतं कीलकवारणम्।
निष्कीलञ्च तथा कृत्वा पठितव्यं समाहितैः॥ १६॥

॥ इति श्रीभगवत्याः कीलकस्तोत्रं समाप्तम्॥

॥ देवी माहात्म्यम्॥

॥ श्रीदुर्गायै नमः॥
॥ अथ श्रीदुर्गासप्तशती॥
॥ प्रथमोऽध्यायः॥
विनियोगः
अस्य श्री प्रथमचरित्रस्य। ब्रह्मा ऋषिः। महाकाली देवता। गायत्री छन्दः।
नन्दा शक्तिः। रक्तदन्तिका बीजम्। अग्निस्तत्त्वम्। ऋग्वेदः स्वरूपम्।
श्रीमहाकालीप्रीत्यर्थे प्रथमचरित्रजपे विनियोगः।

ध्यानम्।
खड्गं चक्रगदेषुचापपरिघाञ्छूलं भुशुण्डीं शिरः
शङ्खं सन्दधतीं करैस्त्रिनयनां सर्वाङ्गभूषावृताम्।
नीलाश्मद्युतिमास्यपाददशकां सेवे महाकालिकां
यामस्तौत्स्वपिते हरौ कमलजो हन्तुं मधुं कैटभम्॥

नमश्चण्डिकायै॥
ऐं मार्कण्डेय उवाच॥ १॥
सावर्णिः सूर्यतनयो यो मनुः कथ्यतेऽष्टमः।
निशामय तदुत्पत्तिं विस्तराद्गदतो मम॥ २॥
महामायानुभावेन यथा मन्वन्तराधिपः।
स बभूव महाभागः सावर्णिस्तनयो रवेः॥ ३॥
स्वारोचिषेऽन्तरे पूर्वं चैत्रवंशसमुद्भवः।
सुरथो नाम राजाभूत्समस्ते क्षितिमण्डले॥ ४॥
तस्य पालयतः सम्यक् प्रजाः पुत्रानिवौरसान्।
बभूवुः शत्रवो भूपाः कोलाविध्वंसिनस्तदा॥ ५॥
तस्य तैरभवद् युद्धमतिप्रबलदण्डिनः।
न्यूनैरपि स तैर्युद्धे कोलाविध्वंसिभिर्जितः॥ ६॥
ततः स्वपुरमायातो निजदेशाधिपोऽभवत्।
आक्रान्तः स महाभागस्तैस्तदा प्रबलारिभिः॥ ७॥
अमात्यैर्बलिभिर्दुष्टैर्दुर्बलस्य दुरात्मभिः।
कोशो बलं चापहृतं तत्रापि स्वपुरे ततः॥ ८॥
ततो मृगयाव्याजेन हृतस्वाम्यः स भूपतिः।

एकाकी हयमारुह्य जगाम गहनं वनम्॥ ९॥
स तत्राश्रममद्राक्षीद्द्विजवर्यस्य मेधसः।
प्रशान्तश्वापदाकीर्णं मुनिशिष्योपशोभितम्॥ १०॥
तस्थौ कञ्चित्स कालं च मुनिना तेन सत्कृतः।
इतश्चेतश्च विचरंस्तस्मिन् मुनिवराश्रमे॥ ११॥
सोऽचिन्तयत्तदा तत्र ममत्वाकृष्टमानसः।
मत्पूर्वैः पालितं पूर्वं मया हीनं पुरं हि तत्॥ १२॥
मद्भृत्यैस्तैरसद्वृत्तैर्धर्मतः पाल्यते न वा।
न जाने स प्रधानो मे शूरो हस्ती सदामदः॥ १३॥
मम वैरिवशं यातः कान् भोगानुपलप्स्यते।
ये ममानुगता नित्यं प्रसादधनभोजनैः॥ १४॥
अनुवृत्तिं ध्रुवं तेऽद्य कुर्वन्त्यन्यमहीभृताम्।
असम्यग्व्ययशीलैस्तैः कुर्वद्भिः सततं व्ययम्॥ १५॥
संचितः सोऽतिदुःखेन क्षयं कोशो गमिष्यति।
एतच्चान्यच्च सततं चिन्तयामास पार्थिवः॥ १६॥
तत्र विप्राश्रमाभ्याशे वैश्यमेकं ददर्श सः।
स पृष्टस्तेन कस्त्वं भो हेतुश्चागमनेऽत्र कः॥ १७॥
सशोक इव कस्मात्त्वं दुर्मना इव लक्ष्यसे।
इत्याकर्ण्य वचस्तस्य भूपतेः प्रणयोदितम्॥ १८॥
प्रत्युवाच स तं वैश्यः प्रश्रयावनतो नृपम्॥ १९॥
वैश्य उवाच॥ २०॥
समाधिर्नाम वैश्योऽहमुत्पन्नो धनिनां कुले॥ २१॥
पुत्रदारैर्निरस्तश्च धनलोभादसाधुभिः।
विहीनश्च धनैर्दारैः पुत्रैरादाय मे धनम्॥ २२॥
वनमभ्यागतो दुःखी निरस्तश्चाप्तबन्धुभिः।
सोऽहं न वेद्मि पुत्राणां कुशलाकुशलात्मिकाम्॥ २३॥
प्रवृत्तिं स्वजनानां च दाराणां चात्र संस्थितः।
किं नु तेषां गृहे क्षेममक्षेमं किं नु साम्प्रतम्॥ २४॥
कथं ते किं नु सद्वृत्ता दुर्वृत्ताः किं नु मे सुताः॥ २५॥
राजोवाच॥ २६॥
यैर्निरस्तो भवाँल्लुब्धैः पुत्रदारादिभिर्धनैः॥ २७॥
तेषु किं भवतः स्नेहमनुबध्नाति मानसम्॥ २८॥
वैश्य उवाच॥ २९॥
एवमेतद्यथा प्राह भवानस्मद्गतं वचः॥ ३०॥
किं करोमि न बध्नाति मम निष्ठुरतां मनः।

यैः संत्यज्य पितृस्नेहं धनलुब्धैर्निराकृतः॥ ३१॥
पतिस्वजनहार्दं च हार्दितेष्वेव मे मनः।
किमेतन्नाभिजानामि जानन्नपि महामते॥ ३२॥
यत्प्रेमप्रवणं चित्तं विगुणेष्वपि बन्धुषु।
तेषां कृते मे निःश्वासो दौर्मनस्यं च जायते॥ ३३॥
करोमि किं यन्न मनस्तेष्वप्रीतिषु निष्ठुरम्॥ ३४॥
मार्कण्डेय उवाच॥ ३५॥
ततस्तौ सहितौ विप्र तं मुनिं समुपस्थितौ॥ ३६॥
समाधिर्नाम वैश्योऽसौ स च पार्थिवसत्तमः।
कृत्वा तु तौ यथान्यायं यथार्हं तेन संविदम्॥ ३७॥
उपविष्टौ कथाः काश्चिच्चक्रतुर्वैश्यपार्थिवौ॥ ३८॥
राजोवाच॥ ३९॥
भगवंस्त्वामहं प्रष्टुमिच्छाम्येकं वदस्व तत्॥ ४०॥
दुःखाय यन्मे मनसः स्वचित्तायत्ततां विना।
ममत्वं गतराज्यस्य राज्याङ्गेष्वखिलेष्वपि॥ ४१॥
जानतोऽपि यथाज्ञस्य किमेतन्मुनिसत्तम।
अयं च निकृतः पुत्रैर्दारैर्भृत्यैस्तथोज्झितः॥ ४२॥
स्वजनेन च संत्यक्तस्तेषु हार्दी तथाप्यति।
एवमेष तथाहं च द्वावप्यत्यन्तदुःखितौ॥ ४३॥
दृष्टदोषेऽपि विषये ममत्वाकृष्टमानसौ।
तत्किमेतन्महाभाग यन्मोहो ज्ञानिनोरपि॥ ४४॥
ममास्य च भवत्येषा विवेकान्धस्य मूढता॥ ४५॥
ऋषिरुवाच॥ ४६॥
ज्ञानमस्ति समस्तस्य जन्तोर्विषयगोचरे॥ ४७॥
विषयाश्च महाभाग यान्ति चैवं पृथक्पृथक्।
दिवान्धाः प्राणिनः केचिद्रात्रावन्धास्तथापरे॥ ४८॥
केचिद्दिवा तथा रात्रौ प्राणिनस्तुल्यदृष्टयः।
ज्ञानिनो मनुजाः सत्यं किं तु ते न हि केवलम्॥ ४९॥
यतो हि ज्ञानिनः सर्वे पशुपक्षिमृगादयः।
ज्ञानं च तन्मनुष्याणां यत्तेषां मृगपक्षिणाम्॥ ५०॥
मनुष्याणां च यत्तेषां तुल्यमन्यत्तथोभयोः।
ज्ञानेऽपि सति पश्यैतान् पतङ्गाञ्छावचञ्चुषु॥ ५१॥
कणमोक्षादृतान् मोहात्पीड्यमानानपि क्षुधा।
मानुषा मनुजव्याघ्र साभिलाषाः सुतान् प्रति॥ ५२॥
लोभात् प्रत्युपकाराय नन्वेतान् किं न पश्यसि।

तथापि ममतावर्त्ते मोहगर्ते निपातिताः ॥ ५३ ॥
महामायाप्रभावेण संसारस्थितिकारिणा ।
तन्नात्र विस्मयः कार्यो योगनिद्रा जगत्पतेः ॥ ५४ ॥
महामाया हरेश्चैषा तया सम्मोह्यते जगत्
ज्ञानिनामपि चेतांसि देवी भगवती हि सा ॥ ५५ ॥
बलादाकृष्य मोहाय महामाया प्रयच्छति ।
तया विसृज्यते विश्वं जगदेतच्चराचरम् ॥ ५६ ॥
सैषा प्रसन्ना वरदा नृणां भवति मुक्तये ।
सा विद्या परमा मुक्तेर्हेतुभूता सनातनी ॥ ५७ ॥
संसारबन्धहेतुश्च सैव सर्वेश्वरेश्वरी ॥ ५८ ॥
राजोवाच ॥ ५९ ॥
भगवन् का हि सा देवी महामायेति यां भवान् ॥ ६० ॥
ब्रवीति कथमुत्पन्ना सा कर्मास्याश्च किं द्विज ।
यत्प्रभावा च सा देवी यत्स्वरूपा यदुद्भवा ॥ ६१ ॥
तत्सर्वं श्रोतुमिच्छामि त्वत्तो ब्रह्मविदां वर ॥ ६२ ॥
ऋषिरुवाच ॥ ६३ ॥
नित्यैव सा जगन्मूर्तिस्तया सर्वमिदं ततम् ॥ ६४ ॥
तथापि तत्समुत्पत्तिर्बहुधा श्रूयतां मम ।
देवानां कार्यसिद्ध्यर्थमाविर्भवति सा यदा ॥ ६५ ॥
उत्पन्नेति तदा लोके सा नित्याप्यभिधीयते ।
योगनिद्रां यदा विष्णुर्जगत्येकार्णवीकृते ॥ ६५ ॥
आस्तीर्य शेषमभजत् कल्पान्ते भगवान् प्रभुः ।
तदा द्वावसुरौ घोरौ विख्यातौ मधुकैटभौ ॥ ६७ ॥
विष्णुकर्णमलोद्भूतौ हन्तुं ब्रह्माणमुद्यतौ ।
स नाभिकमले विष्णोः स्थितो ब्रह्मा प्रजापतिः ॥ ६८ ॥
दृष्ट्वा तावसुरौ चोग्रौ प्रसुप्तं च जनार्दनम् ।
तुष्टाव योगनिद्रां तामेकाग्रहृदयः स्थितः ॥ ६९ ॥
विबोधनार्थाय हरेर्हरिनेत्रकृतालयाम् ।
विश्वेश्वरीं जगद्धात्रीं स्थितिसंहारकारिणीम् ॥ ७० ॥
निद्रां भगवतीं विष्णोरतुलां तेजसः प्रभुः ॥ ७१ ॥
ब्रह्मोवाच ॥ ७२ ॥
त्वं स्वाहा त्वं स्वधा त्वं हि वषट्कारः स्वरात्मिका ॥ ७३ ॥
सुधा त्वमक्षरे नित्ये त्रिधा मात्रात्मिका स्थिता ।
अर्धमात्रा स्थिता नित्या यानुच्चार्याविशेषतः ॥ ७४ ॥
त्वमेव संध्या सावित्री त्वं देवि जननी परा ।

त्वयैतद्धार्यते विश्वं त्वयैतत् सृज्यते जगत् ॥ ७५ ॥
त्वयैतत् पाल्यते देवि त्वमत्स्यन्ते च सर्वदा ।
विसृष्टौ सृष्टिरूपा त्वं स्थितिरूपा च पालने ॥ ७६ ॥
तथा संहृतिरूपान्ते जगतोऽस्य जगन्मये ।
महाविद्या महामाया महामेधा महास्मृतिः ॥ ७७ ॥
महामोहा च भवती महादेवी महेश्वरी ।
प्रकृतिस्त्वं च सर्वस्य गुणत्रयविभाविनी ॥ ७८ ॥
कालरात्रिर्महारात्रिर्मोहरात्रिश्च दारुणा ।
त्वं श्रीस्त्वमीश्वरी त्वं ह्रीस्त्वं बुद्धिर्बोधलक्षणा ॥ ७९ ॥
लज्जा पुष्टिस्तथा तुष्टिस्त्वं शान्तिः क्षान्तिरेव च ।
खड्गिनी शूलिनी घोरा गदिनी चक्रिणी तथा ॥ ८० ॥
शङ्खिनी चापिनी बाणभुशुण्डीपरिघायुधा ।
सौम्या सौम्यतराशेषसौम्येभ्यस्त्वतिसुन्दरी ॥ ८१ ॥
परापराणां परमा त्वमेव परमेश्वरी ।
यच्च किंचित्क्वचिद्वस्तु सदसद्वाखिलात्मिके ॥ ८२ ॥
तस्य सर्वस्य या शक्तिः सा त्वं किं स्तूयसे मया ।
यया त्वया जगत्स्रष्टा जगत्पात्यत्ति यो जगत् ॥ ८३ ॥
सोऽपि निद्रावशं नीतः कस्त्वां स्तोतुमिहेश्वरः ।
विष्णुः शरीरग्रहणमहमीशान एव च ॥ ८४ ॥
कारितास्ते यतोऽतस्त्वां कः स्तोतुं शक्तिमान् भवेत् ।
सा त्वमित्थं प्रभावैः स्वैरुदारैर्देवि संस्तुता ॥ ८५ ॥
मोहयैतौ दुराधर्षावसुरौ मधुकैटभौ ।
प्रबोधं च जगत्स्वामी नीयतामच्युतो लघु ॥ ८६ ॥
बोधश्च क्रियतामस्य हन्तुमेतौ महासुरौ ॥ ८७ ॥
ऋषिरुवाच ॥ ८८ ॥
एवं स्तुता तदा देवी तामसी तत्र वेधसा ॥ ८९ ॥
विष्णोः प्रबोधनार्थाय निहन्तुं मधुकैटभौ ।
नेत्रास्यनासिकाबाहुहृदयेभ्यस्तथोरसः ॥ ९० ॥
निर्गम्य दर्शने तस्थौ ब्रह्मणोऽव्यक्तजन्मनः ।
उत्तस्थौ च जगन्नाथस्तया मुक्तो जनार्दनः ॥ ९१ ॥
एकार्णवेऽहिशयनात्ततः स ददृशे च तौ ।
मधुकैटभौ दुरात्मानावतिवीर्यपराक्रमौ ॥ ९२ ॥
क्रोधरक्तेक्षणावत्तुं ब्रह्माणं जनितोद्यमौ ।
समुत्थाय ततस्ताभ्यां युयुधे भगवान् हरिः ॥ ९३ ॥
पञ्चवर्षसहस्राणि बाहुप्रहरणो विभुः ।

तावप्यतिबलोन्मत्तौ महामायाविमोहितौ ॥ ९४ ॥
उक्तवन्तौ वरोऽस्मत्तो व्रियतामिति केशवम् ॥ ९५ ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ ९६ ॥
भवेतामद्य मे तुष्टौ मम वध्यावुभावपि ॥ ९७ ॥
किमन्येन वरेणात्र एतावद्धि वृतं मया ॥ ९८ ॥
ऋषिरुवाच ॥ ९९ ॥
वञ्चिताभ्यामिति तदा सर्वमापोमयं जगत् ॥ १०० ॥
विलोक्य ताभ्यां गदितो भगवान् कमलेक्षणः ।
आवां जहि न यत्रोर्वी सलिलेन परिप्लुता ॥ १०१ ॥
ऋषिरुवाच ॥ १०२ ॥
तथेत्युक्त्वा भगवता शङ्खचक्रगदाभृता ।
कृत्वा चक्रेण वै छिन्ने जघने शिरसी तयोः ॥ १०३ ॥
एवमेषा समुत्पन्ना ब्रह्मणा संस्तुता स्वयम् ।
प्रभावमस्या देव्यास्तु भूयः शृणु वदामि ते ॥ १०४ ॥ । ऐं ।
॥ स्वस्ति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये
मधुकैटभवधो नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

॥मध्यमचरित्र ॥
विनियोगः
अस्य श्री मध्यमचरित्रस्य विष्णुर्ऋषिः । श्रीमहालक्ष्मीर्देवता । उष्णिक्
छन्दः । शाकम्भरी शक्तिः । दुर्गा बीजम् । वायुस्तत्त्वम् । यजुर्वेदः
स्वरूपम् । श्रीमहालक्ष्मीप्रीत्यर्थे मध्यमचरित्रजपे विनियोगः ।

। ध्यानम् ।
अक्षस्रक्परशू गदेषुकुलिशं पद्मं धनुः कुण्डिकां
दण्डं शक्तिमसिं च चर्म जलजं घण्टां सुराभाजनम् ।
शूलं पाशसुदर्शने च दधतीं हस्तैः प्रवालप्रभां
सेवे सैरिभमर्दिनीमिह महालक्ष्मीं सरोजस्थिताम् ॥
॥ द्वितीयोऽध्यायः ॥
ह्रीं ऋषिरुवाच ॥ १ ॥
देवासुरमभूद्युद्धं पूर्णमब्दशतं पुरा ।
महिषेऽसुराणामधिपे देवानां च पुरन्दरे ॥ २ ॥
तत्रासुरैर्महावीर्यैर्देवसैन्यं पराजितम् ।
जित्वा च सकलान् देवानिन्द्रोऽभून्महिषासुरः ॥ ३ ॥
ततः पराजिता देवाः पद्मयोनिं प्रजापतिम् ।

पुरस्कृत्य गतास्तत्र यत्रेशगरुडध्वजौ ॥ ४ ॥
यथावृत्तं तयोस्तद्वन्महिषासुरचेष्टितम् ।
त्रिदशाः कथयामासुर्देवाभिभवविस्तरम् ॥ ५ ॥
सूर्येन्द्राग्न्यनिलेन्दूनां यमस्य वरुणस्य च ।
अन्येषां चाधिकारान्स स्वयमेवाधितिष्ठति ॥ ६ ॥
स्वर्गान्निराकृताः सर्वे तेन देवगणा भुवि ।
विचरन्ति यथा मर्त्या महिषेण दुरात्मना ॥ ७ ॥
एतद्वः कथितं सर्वममरारिविचेष्टितम् ।
शरणं वः प्रपन्नाः स्मो वधस्तस्य विचिन्त्यताम् ॥ ८ ॥
इत्थं निशम्य देवानां वचांसि मधुसूदनः ।
चकार कोपं शम्भुश्च भ्रुकुटीकुटिलाननौ ॥ ९ ॥
ततोऽतिकोपपूर्णस्य चक्रिणो वदनात्ततः ।
निश्चक्राम महत्तेजो ब्रह्मणः शङ्करस्य च ॥ १० ॥
अन्येषां चैव देवानां शक्रादीनां शरीरतः ।
निर्गतं सुमहत्तेजस्तच्चैक्यं समगच्छत ॥ ११ ॥
अतीव तेजसः कूटं ज्वलन्तमिव पर्वतम् ।
ददृशुस्ते सुरास्तत्र ज्वालाव्याप्तदिगन्तरम् ॥ १२ ॥
अतुलं तत्र तत्तेजः सर्वदेवशरीरजम् ।
एकस्थं तदभून्नारी व्याप्तलोकत्रयं त्विषा ॥ १३ ॥
यदभूच्छाम्भवं तेजस्तेनाजायत तन्मुखम् ।
याम्येन चाभवन् केशा बाहवो विष्णुतेजसा ॥ १४ ॥
सौम्येन स्तनयोर्युग्मं मध्यं चैन्द्रेण चाभवत् ।
वारुणेन च जङ्घोरू नितम्बस्तेजसा भुवः ॥ १५ ॥
ब्रह्मणस्तेजसा पादौ तदङ्गुल्योऽर्कतेजसा ।
वसूनां च कराङ्गुल्यः कौबेरेण च नासिका ॥ १६ ॥
तस्यास्तु दन्ताः सम्भूताः प्राजापत्येन तेजसा ।
नयनत्रितयं जज्ञे तथा पावकतेजसा ॥ १७ ॥
भ्रुवौ च संध्ययोस्तेजः श्रवणावनिलस्य च ।
अन्येषां चैव देवानां सम्भवस्तेजसां शिवा ॥ १८ ॥
ततः समस्तदेवानां तेजोराशिसमुद्भवाम् ।
तां विलोक्य मुदं प्रापुरमरा महिषार्दिताः ।
ततो देवा ददुस्तस्यै स्वानि स्वान्यायुधानि च ॥ १९ ॥
शूलं शूलाद्विनिष्कृष्य ददौ तस्यै पिनाकधृक् ।
चक्रं च दत्तवान् कृष्णः समुत्पाट्य स्वचक्रतः ॥ २० ॥
शङ्खं च वरुणः शक्तिं ददौ तस्यै हुताशनः ।

मारुतो दत्तवांश्चापं बाणपूर्णे तथेषुधी ॥ २१ ॥
वज्रमिन्द्रः समुत्पाट्य कुलिशादमराधिपः ।
ददौ तस्यै सहस्राक्षो घण्टामैरावताद्गजात् ॥ २२ ॥
कालदण्डाद्यमो दण्डं पाशं चाम्बुपतिर्ददौ ।
प्रजापतिश्चाक्षमालां ददौ ब्रह्मा कमण्डलुम् ॥ २३ ॥
समस्तरोमकूपेषु निजरश्मीन् दिवाकरः ।
कालश्च दत्तवान् खड्गं तस्यै चर्म च निर्मलम् ॥ २४ ॥
क्षीरोदश्चामलं हारमजरे च तथाम्बरे ।
चूडामणिं तथा दिव्यं कुण्डले कटकानि च ॥ २५ ॥
अर्धचन्द्रं तथा शुभ्रं केयूरान् सर्वबाहुषु ।
नूपुरौ विमलौ तद्वद् ग्रैवेयकमनुत्तमम् ॥ २६ ॥
अङ्गुलीयकरत्नानि समस्तास्वङ्गुलीषु च ।
विश्वकर्मा ददौ तस्यै परशुं चातिनिर्मलम् ॥ २७ ॥
अस्त्राण्यनेकरूपाणि तथाभेद्यं च दंशनम् ।
अम्लानपङ्कजां मालां शिरस्युरसि चापराम् ॥ २८ ॥
अददज्जलधिस्तस्यै पङ्कजं चातिशोभनम् ।
हिमवान् वाहनं सिंहं रत्नानि विविधानि च ॥ २९ ॥
ददावशून्यं सुरया पानपात्रं धनाधिपः ।
शेषश्च सर्वनागेशो महामणिविभूषितम् ॥ ३० ॥
नागहारं ददौ तस्यै धत्ते यः पृथिवीमिमाम् ।
अन्यैरपि सुरैर्देवी भूषणैरायुधैस्तथा ॥ ३१ ॥
सम्मानिता ननादोच्चैः साट्टहासं मुहुर्मुहुः ।
तस्या नादेन घोरेण कृत्स्नमापूरितं नभः ॥ ३२ ॥
अमायतातिमहता प्रतिशब्दो महानभूत् ।
चुक्षुभुः सकला लोकाः समुद्राश्च चकम्पिरे ॥ ३३ ॥
चचाल वसुधा चेलुः सकलाश्च महीधराः ।
जयेति देवाश्च मुदा तामूचुः सिंहवाहिनीम् ॥ ३४ ॥
तुष्टुवुर्मुनयश्चैनां भक्तिनम्रात्ममूर्तयः ।
दृष्ट्वा समस्तं संक्षुब्धं त्रैलोक्यममरारयः ॥ ३५ ॥
सन्नद्धाखिलसैन्यास्ते समुत्तस्थुरुदायुधाः ।
आः किमेतदिति क्रोधादाभाष्य महिषासुरः ॥ ३६ ॥
अभ्यधावत तं शब्दमशेषैरसुरैर्वृतः ।
स ददर्श ततो देवीं व्याप्तलोकत्रयां त्विषा ॥ ३७ ॥
पादाक्रान्त्या नतभुवं किरीटोल्लिखिताम्बराम् ।
क्षोभिताशेषपातालां धनुर्ज्यानिःस्वनेन ताम् ॥ ३८ ॥

दिशो भुजसहस्रेण समन्ताद्व्याप्य संस्थिताम् ।
ततः प्रववृते युद्धं तया देव्या सुरद्विषाम् ॥ ३९ ॥
शस्त्रास्त्रैर्बहुधा मुक्तैरादीपितदिगन्तरम् ।
महिषासुरसेनानीश्चिक्षुराख्यो महासुरः ॥ ४० ॥
युयुधे चामरश्चान्यैश्चतुरङ्गबलान्वितः ।
रथानामयुतैः षड्भिरुदग्राख्यो महासुरः ॥ ४१ ॥
अयुध्यतायुतानां च सहस्रेण महाहनुः ।
पञ्चाशद्भिश्च नियुतैरसिलोमा महासुरः ॥ ४२ ॥
अयुतानां शतैः षड्भिर्बाष्कलो युयुधे रणे ।
गजवाजिसहस्रौघैरनेकैः परिवारितः ॥ ४३ ॥
वृतो रथानां कोट्या च युद्धे तस्मिन्नयुध्यत ।
बिडालाख्योऽयुतानां च पञ्चाशद्भिरथायुतैः ॥ ४४ ॥
युयुधे संयुगे तत्र रथानां परिवारितः ।
अन्ये च तत्रायुतशो रथनागहयैर्वृताः ॥ ४५ ॥
युयुधुः संयुगे देव्या सह तत्र महासुराः ।
कोटिकोटिसहस्रैस्तु रथानां दन्तिनां तथा ॥ ४६ ॥
हयानां च वृतो युद्धे तत्राभून्महिषासुरः ।
तोमरैर्भिन्दिपालैश्च शक्तिभिर्मुसलैस्तथा ॥ ४७ ॥
युयुधुः संयुगे देव्या खड्गैः परशुपट्टिशैः ।
केचिच्च चिक्षिपुः शक्तीः केचित् पाशांस्तथापरे ॥ ४८ ॥
देवीं खड्गप्रहारैस्तु ते तां हन्तुं प्रचक्रमुः ।
सापि देवी ततस्तानि शस्त्राण्यस्त्राणि चण्डिका ॥ ४९ ॥
लीलयैव प्रचिच्छेद निजशस्त्रास्त्रवर्षिणी ।
अनायस्तानना देवी स्तूयमाना सुरर्षिभिः ॥ ५० ॥
मुमोचासुरदेहेषु शस्त्राण्यस्त्राणि चेश्वरी ।
सोऽपि क्रुद्धो धुतसटो देव्या वाहनकेसरी ॥ ५१ ॥
चचारासुरसैन्येषु वनेष्विव हुताशनः ।
निःश्वासान् मुमुचे यांश्च युध्यमाना रणेऽम्बिका ॥ ५२ ॥
त एव सद्यः सम्भूता गणाः शतसहस्रशः ।
युयुधुस्ते परशुभिर्भिन्दिपालासिपट्टिशैः ॥ ५३ ॥
नाशयन्तोऽसुरगणान् देवीशक्त्युपबृंहिताः ।
अवादयन्त पटहान् गणाः शङ्खांस्तथापरे ॥ ५४ ॥
मृदङ्गांश्च तथैवान्ये तस्मिन् युद्धमहोत्सवे ।
ततो देवी त्रिशूलेन गदया शक्तिवृष्टिभिः ॥ ५५ ॥
खड्गादिभिश्च शतशो निजघान महासुरान् ।

पातयामास चैवान्यान् घण्टास्वनविमोहितान्॥ ५६॥
असुरान् भुवि पाशेन बद्ध्वा चान्यानकर्षयत्।
केचिद् द्विधाकृतास्तीक्ष्णैः खड्गपातैस्तथापरे॥ ५७॥
विपोथिता निपातेन गदया भुवि शेरते।
वेमुश्च केचिद्रुधिरं मुसलेन भृशं हताः॥ ५८॥
केचिन्निपतिता भूमौ भिन्नाः शूलेन वक्षसि।
निरन्तराः शरौघेण कृताः केचिद्रणाजिरे॥ ५९॥
श्येनानुकारिणः प्राणान् मुमुचुस्त्रिदशार्दनाः।
केषांचिद् बाहवश्छिन्नाश्छिन्नग्रीवास्तथापरे॥ ६०॥
शिरांसि पेतुरन्येषामन्ये मध्ये विदारिताः।
विच्छिन्नजङ्घास्त्वपरे पेतुरुर्व्यां महासुराः॥ ६१॥
एकबाह्वक्षिचरणाः केचिद्देव्या द्विधाकृताः।
छिन्नेऽपि चान्ये शिरसि पतिताः पुनरुत्थिताः॥ ६२॥
कबन्धा युयुधुर्देव्या गृहीतपरमायुधाः।
ननृतुश्चापरे तत्र युद्धे तूर्यलयाश्रिताः॥ ६३॥
कबन्धाश्छिन्नशिरसः खड्गशक्त्यृष्टिपाणयः।
तिष्ठ तिष्ठेति भाषन्तो देवीमन्ये महासुराः॥ ६४॥
पातितै रथनागाश्वैरसुरैश्च वसुन्धरा।
अगम्या साभवत्तत्र यत्राभूत् स महारणः॥ ६५॥
शोणितौघा महानद्यः सद्यस्तत्र प्रसुस्रुवुः।
मध्ये चासुरसैन्यस्य वारणासुरवाजिनाम्॥ ६६॥
क्षणेन तन्महासैन्यमसुराणां तथाम्बिका।
निन्ये क्षयं यथा वह्निस्तृणदारुमहाचयम्॥ ६७॥
स च सिंहो महानादमुत्सृजन् धुतकेसरः।
शरीरेभ्योऽमरारीणामसूनिव विचिन्वति॥ ६८॥
देव्या गणैश्च तैस्तत्र कृतं युद्धं तथासुरैः।
यथैषां तुतुषुर्देवाः पुष्पवृष्टिमुचो दिवि॥ ६९॥
॥ स्वस्ति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये महिषासुरसैन्यवधो नाम द्वितीयोऽध्यायः॥ २॥

॥ तृतीयोऽध्यायः॥

ऋषिरुवाच॥ १॥
निहन्यमानं तत्सैन्यमवलोक्य महासुरः।
सेनानीश्चिक्षुरः कोपाद्ययौ योद्धमथाम्बिकाम्॥ २॥
स देवीं शरवर्षेण ववर्ष समरेऽसुरः।

यथा मेरुगिरेः शृङ्गं तोयवर्षेण तोयदः॥ ३॥
तस्य छित्वा ततो देवी लीलयैव शरोत्करान्।
जघान तुरगान्बाणैर्यन्तारं चैव वाजिनाम्॥ ४॥
चिच्छेद च धनुः सद्यो ध्वजं चातिसमुच्छ्रतम्।
विव्याध चैव गात्रेषु छिन्नधन्वानमाशुगैः॥ ५॥
सच्छिन्नधन्वा विरथो हताश्वो हतसारथिः।
अभ्यधावत तां देवीं खड्गचर्मधरोऽसुरः॥ ६॥
सिंहमाहत्य खड्गेन तीक्ष्णधारेण मूर्धनि।
आजघान भुजे सव्ये देवीमप्यतिवेगवान्॥ ७॥
तस्याः खड्गो भुजं प्राप्य पफाल नृपनन्दन।
ततो जग्राह शूलं स कोपादरुणलोचनः॥ ८॥
चिक्षेप च ततस्तत्तु भद्रकाल्यां महासुरः।
जाज्वल्यमानं तेजोभी रविबिम्बमिवाम्बरात्॥ ९॥
दृष्ट्वा तदापतच्छूलं देवी शूलममुञ्चत।
तेन तच्छतधा नीतं शूलं स च महासुरः॥ १०॥
हते तस्मिन्महावीर्ये महिषस्य चमूपतौ।
आजगाम गजारूढश्चामरस्त्रिदशार्दनः॥ ११॥
सोऽपि शक्तिं मुमोचाथ देव्यास्तामम्बिका द्रुतम्।
हुंकाराभिहतां भूमौ पातयामास निष्प्रभाम्॥ १२॥
भग्नां शक्तिं निपतितां दृष्ट्वा क्रोधसमन्वितः।
चिक्षेप चामरः शूलं बाणैस्तदपि साच्छिनत्॥ १३॥
ततः सिंहः समुत्पत्य गजकुम्भान्तरे स्थितः।
बाहुयुद्धेन युयुधे तेनोच्चैस्त्रिदशारिणा॥ १४॥
युध्यमानौ ततस्तौ तु तस्मान्नागान्महीं गतौ।
युयुधातेऽतिसंरब्धौ प्रहारैरतिदारुणैः॥ १५॥
ततो वेगात् खमुत्पत्य निपत्य च मृगारिणा।
करप्रहारेण शिरश्चामरस्य पृथक् कृतम्॥ १६॥
उदग्रश्च रणे देव्या शिलावृक्षादिभिर्हतः।
दन्तमुष्टितलैश्चैव करालश्च निपातितः॥ १७॥
देवी क्रुद्धा गदापातैश्चूर्णयामास चोद्धतम्।
बाष्कलं भिन्दिपालेन बाणैस्ताम्रं तथान्धकम्॥ १८॥
उग्रास्यमुग्रवीर्यं च तथैव च महाहनुम्।
त्रिनेत्रा च त्रिशूलेन जघान परमेश्वरी॥ १९॥
बिडालस्यासिना कायात् पातयामास वै शिरः।
दुर्धरं दुर्मुखं चोभौ शरैर्निन्ये यमक्षयम्॥ २०॥

एवं संक्षीयमाणे तु स्वसैन्ये महिषासुरः।
माहिषेण स्वरूपेण त्रासयामास तान् गणान्॥ २१॥
कांश्चित्तुण्डप्रहारेण खुरक्षेपैस्तथापरान्।
लाङ्गूलताडितांश्चान्यान् शृङ्गाभ्यां च विदारितान्॥ २२॥
वेगेन कांश्चिदपरान्नादेन भ्रमणेन च।
निःश्वासपवनेनान्यान्पातयामास भूतले॥ २३॥
निपात्य प्रमथानीकमभ्यधावत सोऽसुरः।
सिंहं हन्तुं महादेव्याः कोपं चक्रे ततोऽम्बिका॥ २४॥
सोऽपि कोपान्महावीर्यः खुरक्षुण्णमहीतलः।
शृङ्गाभ्यां पर्वतानुच्चांश्चिक्षेप च ननाद च॥ २५॥
वेगभ्रमणविक्षुण्णा मही तस्य व्यशीर्यत।
लाङ्गूलेनाहतश्चाब्धिः प्लावयामास सर्वतः॥ २६॥
धुतशृङ्गविभिन्नाश्च खण्डं खण्डं ययुर्घनाः।
श्वासानिलास्ताः शतशो निपेतुर्नभसोऽचलाः॥ २७॥
इति क्रोधसमाध्मातमापतन्तं महासुरम्।
दृष्ट्वा सा चण्डिका कोपं तद्वधाय तदाकरोत्॥ २८॥
सा क्षिप्त्वा तस्य वै पाशं तं बबन्ध महासुरम्।
तत्याज माहिषं रूपं सोऽपि बद्धो महामृधे॥ २९॥
ततः सिंहोऽभवत्सद्यो यावत्तस्याम्बिका शिरः।
छिनत्ति तावत् पुरुषः खड्गपाणिरदृश्यत॥ ३०॥
तत एवाशु पुरुषं देवी चिच्छेद सायकैः।
तं खड्गचर्मणा सार्धं ततः सोऽभून्महागजः॥ ३१॥
करेण च महासिंहं तं चकर्ष जगर्ज च।
कर्षतस्तु करं देवी खड्गेन निरकृन्तत॥ ३२॥
ततो महासुरो भूयो माहिषं वपुरास्थितः।
तथैव क्षोभयामास त्रैलोक्यं सचराचरम्॥ ३३॥
ततः क्रुद्धा जगन्माता चण्डिका पानमुत्तमम्।
पपौ पुनः पुनश्चैव जहासारुणलोचना॥ ३४॥
ननर्द चासुरः सोऽपि बलवीर्यमदोद्धतः।
विषाणाभ्यां च चिक्षेप चण्डिकां प्रति भूधरान्॥ ३५॥
सा च तान्प्रहितांस्तेन चूर्णयन्ती शरोत्करैः।
उवाच तं मदोद्धतमुखरागाकुलाक्षरम्॥ ३६॥
देव्युवाच॥ ३७॥
गर्ज गर्ज क्षणं मूढ मधु यावत्पिबाम्यहम्।
मया त्वयि हतेऽत्रैव गर्जिष्यन्त्याशु देवताः॥ ३८॥

ऋषिरुवाच॥ ३९॥
एवमुक्त्वा समुत्पत्य सारूढा तं महासुरम्।
पादेनाक्रम्य कण्ठे च शूलेनैनमताडयत्॥ ४०॥
ततः सोऽपि पदाक्रान्तस्तया निजमुखात्तदा।
अर्धनिष्क्रान्त एवासीद्देव्या वीर्येण संवृतः॥ ४१॥
अर्धनिष्क्रान्त एवासौ युध्यमानो महासुरः।
तया महासिना देव्या शिरश्छित्त्वा निपातितः॥ ४२॥
ततो हाहाकृतं सर्वं दैत्यसैन्यं ननाश तत्।
प्रहर्षं च परं जग्मुः सकला देवतागणाः॥ ४३॥
तुष्टुवुस्तां सुरा देवीं सहदिव्यैर्महर्षिभिः।
जगुर्गन्धर्वपतयो ननृतुश्चाप्सरोगणाः॥ ४४॥
॥ स्वस्ति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये
महिषासुरवधो नाम तृतीयोऽध्यायः॥ ३॥

॥ चतुर्थोऽध्यायः॥

ऋषिरुवाच॥ १॥
शक्रादयः सुरगणा निहतेऽतिवीर्ये
तस्मिन्दुरात्मनि सुरारिबले च देव्या।
तां तुष्टुवुः प्रणतिनम्रशिरोधरांसा
वाग्भिः प्रहर्षपुलकोद्गमचारुदेहाः॥ २॥
देव्या यया ततमिदं जगदात्मशक्त्या
निःशेषदेवगणशक्तिसमूहमूर्त्या।
तामम्बिकामखिलदेवमहर्षिपूज्यां
भक्त्या नताः स्म विदधातु शुभानि सा नः॥ ३॥
यस्याः प्रभावमतुलं भगवाननन्तो
ब्रह्मा हरश्च न हि वक्तुमलं बलं च।
सा चण्डिकाखिलजगत्परिपालनाय
नाशाय चाशुभभयस्य मतिं करोतु॥ ४॥
या श्रीः स्वयं सुकृतिनां भवनेष्वलक्ष्मीः
पापात्मनां कृतधियां हृदयेषु बुद्धिः।
श्रद्धा सतां कुलजनप्रभवस्य लज्जा
तां त्वां नताः स्म परिपालय देवि विश्वम्॥ ५॥
किं वर्णयाम तव रूपमचिन्त्यमेतत्
किंचातिवीर्यमसुरक्षयकारि भूरि।
किं चाहवेषु चरितानि तवाति यानि
सर्वेषु देव्यसुरदेवगणादिकेषु॥ ६॥

हेतुः समस्तजगतां त्रिगुणापि दोषै-
र्न ज्ञायसे हरिहरादिभिरप्यपारा ।
सर्वाश्रयाखिलमिदं जगदंशभूत-
मव्याकृता हि परमा प्रकृतिस्त्वमाद्या ॥ ७ ॥
यस्याः समस्तसुरता समुदीरणेन
तृप्तिं प्रयाति सकलेषु मखेषु देवि ।
स्वाहासि वै पितृगणस्य च तृप्तिहेतु-
रुच्चार्यसे त्वमत एव जनैः स्वधा च ॥ ८ ॥
या मुक्तिहेतुरविचिन्त्यमहाव्रता त्वं
अभ्यस्यसे सुनियतेन्द्रियतत्त्वसारैः ।
मोक्षार्थिभिर्मुनिभिरस्तसमस्तदोषै-
र्विद्यासि सा भगवती परमा हि देवि ॥ ९ ॥
शब्दात्मिका सुविमलर्ग्यजुषां निधान-
मुद्गीथरम्यपदपाठवतां च साम्नाम् ।
देवि त्रयी भगवती भवभावनाय
वार्तासि सर्वजगतां परमार्तिहन्त्री ॥ १० ॥
मेधासि देवि विदिताखिलशास्त्रसारा
दुर्गासि दुर्गभवसागरनौरसङ्गा ।
श्रीः कैटभारिहृदयैककृताधिवासा
गौरी त्वमेव शशिमौलिकृतप्रतिष्ठा ॥ ११ ॥
ईषत्सहासममलं परिपूर्णचन्द्र-
बिम्बानुकारि कनकोत्तमकान्तिकान्तम् ।
अत्यद्भुतं प्रहृतमात्तरुषा तथापि
वक्त्रं विलोक्य सहसा महिषासुरेण ॥ १२ ॥
दृष्ट्वा तु देवि कुपितं भ्रुकुटीकराल-
मुद्यच्छशाङ्कसदृशच्छवि यन्न सद्यः ।
प्राणान् मुमोच महिषस्तदतीव चित्रं
कैर्जीव्यते हि कुपितान्तकदर्शनेन ॥ १३ ॥
देवि प्रसीद परमा भवती भवाय
सद्यो विनाशयसि कोपवती कुलानि ।
विज्ञातमेतदधुनैव यदस्तमेत-
न्नीतं बलं सुविपुलं महिषासुरस्य ॥ १४ ॥
ते सम्मता जनपदेषु धनानि तेषां
तेषां यशांसि न च सीदति बन्धुवर्गः ।
धन्यास्त एव निभृतात्मजभृत्यदारा

येषां सदाभ्युदयदा भवती प्रसन्ना ॥ १५ ॥
धर्म्याणि देवि सकलानि सदैव कर्मा-
ण्यत्यादृतः प्रतिदिनं सुकृती करोति ।
स्वर्गं प्रयाति च ततो भवती प्रसादा-
ल्लोकत्रयेऽपि फलदा ननु देवि तेन ॥ १६ ॥
दुर्गे स्मृता हरसि भीतिमशेषजन्तोः
स्वस्थैः स्मृता मतिमतीव शुभां ददासि ।
दारिद्र्यदुःखभयहारिणि का त्वदन्या
सर्वोपकारकरणाय सदार्द्रचित्ता ॥ १७ ॥
एभिर्हतैर्जगदुपैति सुखं तथैते
कुर्वन्तु नाम नरकाय चिराय पापम् ।
संग्राममृत्युमधिगम्य दिवं प्रयान्तु
मत्वेति नूनमहितान्विनिहंसि देवि ॥ १८ ॥
दृष्ट्वैव किं न भवती प्रकरोति भस्म
सर्वासुरानरिषु यत्प्रहिणोषि शस्त्रम् ।
लोकान्प्रयान्तु रिपवोऽपि हि शस्त्रपूता
इत्थं मतिर्भवति तेष्वहितेषुसाध्वी ॥ १९ ॥
खड्गप्रभानिकरविस्फुरणैस्तथोग्रैः
शूलाग्रकान्तिनिवहेन दृशोऽसुराणाम् ।
यन्नागता विलयमंशुमदिन्दुखण्ड-
योग्याननं तव विलोकयतां तदेतत् ॥ २० ॥
दुर्वृत्तवृत्तशमनं तव देवि शीलं
रूपं तथैतदविचिन्त्यमतुल्यमन्यैः ।
वीर्यं च हन्तृ हृतदेवपराक्रमाणां
वैरिष्वपि प्रकटितैव दया त्वयेत्थम् ॥ २१ ॥
केनोपमा भवतु तेऽस्य पराक्रमस्य
रूपं च शत्रुभयकार्यतिहारि कुत्र ।
चित्ते कृपा समरनिष्ठुरता च दृष्टा
त्वय्येव देवि वरदे भुवनत्रयेऽपि ॥ २२ ॥
त्रैलोक्यमेतदखिलं रिपुनाशनेन
त्रातं त्वया समरमूर्धनि तेऽपि हत्वा ।
नीता दिवं रिपुगणा भयमप्यपास्तम्
अस्माकमुन्मदसुरारिभवं नमस्ते ॥ २३ ॥
शूलेन पाहि नो देवि पाहि खड्गेन चाम्बिके ।
घण्टास्वनेन नः पाहि चापज्यानिःस्वनेन च ॥ २४ ॥

प्राच्यां रक्ष प्रतीच्यां च चण्डिके रक्ष दक्षिणे ।
भ्रामणेनात्मशूलस्य उत्तरस्यां तथेश्वरि ॥ २५ ॥
सौम्यानि यानि रूपाणि त्रैलोक्ये विचरन्ति ते ।
यानि चात्यन्तघोराणि तै रक्षास्मांस्तथा भुवम् ॥ २६ ॥
खड्गशूलगदादीनि यानि चास्त्राणि तेऽम्बिके ।
करपल्लवसङ्गीनि तैरस्मान्रक्ष सर्वतः ॥ २७ ॥
ऋषिरुवाच ॥ २८ ॥
एवं स्तुता सुरैर्दिव्यैः कुसुमैर्नन्दनोद्भवैः ।
अर्चिता जगतां धात्री तथा गन्धानुलेपनैः ॥ २९ ॥
भक्त्या समस्तैस्त्रिदशैर्दिव्यैर्धूपैः सुधूपिता ।
प्राह प्रसादसुमुखी समस्तान् प्रणतान् सुरान् ॥ ३० ॥
देव्युवाच ॥ ३१ ॥
व्रियतां त्रिदशाः सर्वे यदस्मत्तोऽभिवाञ्छितम् ॥ ३२ ॥
देवा ऊचुः ॥ ३३ ॥
भगवत्या कृतं सर्वं न किंचिदवशिष्यते ॥ ३४ ॥
यदयं निहतः शत्रुरस्माकं महिषासुरः ।
यदि चापि वरो देयस्त्वयास्माकं महेश्वरि ॥ ३५ ॥
संस्मृता संस्मृता त्वं नो हिंसेथाः परमापदः ।
यश्च मर्त्यः स्तवैरेभिस्त्वां स्तोष्यत्यमलानने ॥ ३६ ॥
तस्य वित्तर्द्धिविभवैर्धनदारादिसम्पदाम् ।
वृद्धयेऽस्मत्प्रसन्ना त्वं भवेथाः सर्वदाम्बिके ॥ ३७ ॥
ऋषिरुवाच ॥ ३८ ॥
इति प्रसादिता देवैर्जगतोऽर्थे तथात्मनः ।
तथेत्युक्त्वा भद्रकाली बभूवान्तर्हिता नृप ॥ ३९ ॥
इत्येतत्कथितं भूप सम्भूता सा यथा पुरा ।
देवी देवशरीरेभ्यो जगत्त्रयहितैषिणी ॥ ४० ॥
पुनश्च गौरीदेहात्सा समुद्भूता यथाभवत् ।
वधाय दुष्टदैत्यानां तथा शुम्भनिशुम्भयोः ॥ ४१ ॥
रक्षणाय च लोकानां देवानामुपकारिणी ।
तच्छृणुष्व मयाख्यातं यथावत्कथयामि ते ॥ ४२ ॥ । ह्रीं ।
॥ स्वस्ति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये
शक्रादिस्तुतिर्नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

॥उत्तरचरित्र ॥

विनियोगः
अस्य श्री उत्तरचरित्रस्य रुद्र ऋषिः श्रीमहासरस्वती देवता ।अनुष्टुप् छन्दः ।
भीमा शक्तिः । भ्रामरी बीजम् ।सूर्यस्तत्त्वम् ।सामवेदः स्वरूपम् ।
श्रीमहासरस्वतीप्रीत्यर्थे
उत्तरचरित्रपाठेविनियोगः ।

ध्यानम्
घण्टाशूलहलानि शङ्खमुसले चक्रं धनुः सायकं
हस्ताब्जैर्दधतीं घनान्तविलसच्छीतांशुतुल्यप्रभाम् ।
गौरीदेहसमुद्भवां त्रिजगतामाधारभूतां महा-
पूर्वामत्र सरस्वतीमनुभजे शुम्भादिदैत्यार्दिनीम् ॥

॥ पञ्चमोऽध्यायः ॥

क्लीं ऋषिरुवाच ॥ १ ॥
पुरा शुम्भनिशुम्भाभ्यामसुराभ्यां शचीपतेः ।
त्रैलोक्यं यज्ञभागाश्च हृता मदबलाश्रयात् ॥ २ ॥
तावेव सूर्यतां तद्वदधिकारं तथैन्दवम् ।
कौबेरमथ याम्यं च चक्राते वरुणस्य च ॥ ३ ॥
तावेव पवनर्द्धिं च चक्रतुर्वह्निकर्म च ।
ततो देवा विनिर्धूता भ्रष्टराज्याः पराजिताः ॥ ४ ॥
हृताधिकारास्त्रिदशास्ताभ्यां सर्वे निराकृताः ।
महासुराभ्यां तां देवीं संस्मरन्त्यपराजिताम् ॥ ५ ॥
तयास्माकं वरो दत्तो यथापत्सु स्मृताखिलाः ।
भवतां नाशयिष्यामि तत्क्षणात्परमापदः ॥ ६ ॥
इति कृत्वा मतिं देवा हिमवन्तं नगेश्वरम् ।
जग्मुस्तत्र ततो देवीं विष्णुमायां प्रतुष्टुवुः ॥ ७ ॥
देवा ऊचुः ॥ ८ ॥
नमो देव्यै महादेव्यै शिवायै सततं नमः ।
नमः प्रकृत्यै भद्रायै नियताः प्रणताः स्म ताम् ॥ ९ ॥
रौद्रायै नमो नित्यायै गौर्यै धात्र्यै नमो नमः ।
ज्योत्स्नायै चेन्दुरूपिण्यै सुखायै सततं नमः ॥ १० ॥

कल्याण्यै प्रणता वृद्ध्यै सिद्ध्यै कुर्मो नमो नमः।
नैर्ऋत्यै भूभृतां लक्ष्म्यै शर्वाण्यै ते नमो नमः॥ ११॥
दुर्गायै दुर्गपारायै सारायै सर्वकारिण्यै।
ख्यात्यै तथैव कृष्णायै धूम्रायै सततं नमः॥ १२॥
अतिसौम्यातिरौद्रायै नतास्तस्यै नमो नमः।
नमो जगत्प्रतिष्ठायै देव्यै कृत्यै नमो नमः॥ १३॥
या देवी सर्वभूतेषु विष्णुमायेति शब्दिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ १४-१६॥
या देवी सर्वभूतेषु चेतनेत्यभिधीयते।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ १७-१९॥
या देवी सर्वभूतेषु बुद्धिरूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ २०-२२॥
या देवी सर्वभूतेषु निद्रारूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ २३-२५॥
या देवी सर्वभूतेषु क्षुधारूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ २६-२८॥
या देवी सर्वभूतेषु छायारूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ २९-३१॥
या देवी सर्वभूतेषु शक्तिरूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ ३२-३४॥
या देवी सर्वभूतेषु तृष्णारूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ ३५-३७॥
या देवी सर्वभूतेषु क्षान्तिरूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ ३८-४०॥
या देवी सर्वभूतेषु जातिरूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ ४१-४३॥
या देवी सर्वभूतेषु लज्जारूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ ४४-४६॥
या देवी सर्वभूतेषु शान्तिरूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ ४७-४९॥
या देवी सर्वभूतेषु श्रद्धारूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ ५०-५२॥
या देवी सर्वभूतेषु कान्तिरूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ ५३-५५॥
या देवी सर्वभूतेषु लक्ष्मीरूपेण संस्थिता।

नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ ५६-५८॥
या देवी सर्वभूतेषु वृत्तिरूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ ५९-६१॥
या देवी सर्वभूतेषु स्मृतिरूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ ६२-६४॥
या देवी सर्वभूतेषु दयारूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ ६५-६७॥
या देवी सर्वभूतेषु तुष्टिरूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ ६८-७०॥
या देवी सर्वभूतेषु मातृरूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ ७१-७३॥
या देवी सर्वभूतेषु भ्रान्तिरूपेण संस्थिता।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ ७४-७६॥
इन्द्रियाणामधिष्ठात्री भूतानां चाखिलेषु या।
भूतेषु सततं तस्यै व्याप्त्यै देव्यै नमो नमः॥ ७७॥
चितिरूपेण या कृत्स्नमेतद् व्याप्य स्थिता जगत्।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥ ७८-८०॥
स्तुता सुरैः पूर्वमभीष्टसंश्रया-
त्तथा सुरेन्द्रेण दिनेषु सेविता।
करोतु सा नः शुभहेतुरीश्वरी
शुभानि भद्राण्यभिहन्तु चापदः॥ ८१॥
या साम्प्रतं चोद्धतदैत्यतापितै-
रस्माभिरीशा च सुरैर्नमस्यते।
या च स्मृता तत्क्षणमेव हन्ति नः
सर्वापदो भक्तिविनम्रमूर्तिभिः॥ ८२॥
ऋषिरुवाच॥ ८३॥
एवं स्तवाभियुक्तानां देवानां तत्र पार्वती।
स्नातुमभ्याययौ तोये जाह्नव्या नृपनन्दन॥ ८४॥
साब्रवीत्तान् सुरान् सुभ्रूर्भवद्भिः स्तूयतेऽत्र का।
शरीरकोशतश्चास्याः समुद्भूताब्रवीच्छिवा॥ ८५॥
स्तोत्रं ममैतत्क्रियते शुम्भदैत्यनिराकृतैः।
देवैः समेतैः समरे निशुम्भेन पराजितैः॥ ८६॥
शरीरकोशाद्यत्तस्याः पार्वत्या निःसृताम्बिका।
कौशिकीति समस्तेषु ततो लोकेषु गीयते॥ ८७॥
तस्यां विनिर्गतायां तु कृष्णाभूत्सापि पार्वती।

कालिकेति समाख्याता हिमाचलकृताश्रया ॥ ८८ ॥
ततोऽम्बिकां परं रूपं बिभ्राणां सुमनोहरम् ।
ददर्श चण्डो मुण्डश्च भृत्यौ शुम्भनिशुम्भयोः ॥ ८९ ॥
ताभ्यां शुम्भाय चाख्याता सातीव सुमनोहरा ।
काप्यास्ते स्त्री महाराज भासयन्ती हिमाचलम् ॥ ९० ॥
नैव तादृक् क्वचिद्रूपं दृष्टं केनचिदुत्तमम् ।
ज्ञायतां काप्यसौ देवी गृह्यतां चासुरेश्वर ॥ ९१ ॥
स्त्रीरत्नमतिचार्वङ्गी द्योतयन्ती दिशस्त्विषा ।
सा तु तिष्ठति दैत्येन्द्र तां भवान् द्रष्टुमर्हति ॥ ९२ ॥
यानि रत्नानि मणयो गजाश्वादीनि वै प्रभो ।
त्रैलोक्ये तु समस्तानि साम्प्रतं भान्ति ते गृहे ॥ ९३ ॥
ऐरावतः समानीतो गजरत्नं पुरन्दरात् ।
पारिजाततरुश्चायं तथैवोच्चैःश्रवा हयः ॥ ९४ ॥
विमानं हंससंयुक्तमेतत्तिष्ठति तेऽङ्गणे ।
रत्नभूतमिहानीतं यदासीद्वेधसोऽद्भुतम् ॥ ९५ ॥
निधिरेष महापद्मः समानीतो धनेश्वरात् ।
किञ्जल्किनीं ददौ चाब्धिर्मालामम्लानपङ्कजाम् ॥ ९६ ॥
छत्रं ते वारुणं गेहे काञ्चनस्रावि तिष्ठति ।
तथायं स्यन्दनवरो यः पुरासीत्प्रजापतेः ॥ ९७ ॥
मृत्योरुत्क्रान्तिदा नाम शक्तिरीश त्वया हृता ।
पाशः सलिलराजस्य भ्रातुस्तव परिग्रहे ॥ ९८ ॥
निशुम्भस्याब्धिजाताश्च समस्ता रत्नजातयः ।
वह्निरपि ददौ तुभ्यमग्निशौचे च वाससी ॥ ९९ ॥
एवं दैत्येन्द्र रत्नानि समस्तान्याहृतानि ते ।
स्त्रीरत्नमेषा कल्याणी त्वया कस्मान्न गृह्यते ॥ १०० ॥
ऋषिरुवाच ॥ १०१ ॥
निशम्येति वचः शुम्भः स तदा चण्डमुण्डयोः ।
प्रेषयामास सुग्रीवं दूतं देव्या महासुरम् ॥ १०२ ॥
इति चेति च वक्तव्या सा गत्वा वचनान्मम ।
यथा चाभ्येति सम्प्रीत्या तथा कार्यं त्वया लघु ॥ १०३ ॥
स तत्र गत्वा यत्रास्ते शैलोद्देशेऽतिशोभने ।
तां च देवीं ततः प्राह श्लक्ष्णं मधुरया गिरा ॥ १०४ ॥
दूत उवाच ॥ १०५ ॥
देवि दैत्येश्वरः शुम्भस्त्रैलोक्ये परमेश्वरः ।
दूतोऽहं प्रेषितस्तेन त्वत्सकाशमिहागतः ॥ १०६ ॥

अव्याहताज्ञः सर्वासु यः सदा देवयोनिषु ।
निर्जिताखिलदैत्यारिः स यदाह शृणुष्व तत् ॥ १०७ ॥
मम त्रैलोक्यमखिलं मम देवा वशानुगाः ।
यज्ञभागानहं सर्वानुपाश्नामि पृथक् पृथक् ॥ १०८ ॥
त्रैलोक्ये वररत्नानि मम वश्यान्यशेषतः ।
तथैव गजरत्नं च हृतं देवेन्द्रवाहनम् ॥ १०९ ॥
क्षीरोदमथनोद्भूतमश्वरत्नं ममामरैः ।
उच्चैःश्रवससंज्ञं तत्प्रणिपत्य समर्पितम् ॥ ११० ॥
यानि चान्यानि देवेषु गन्धर्वेषूरगेषु च ।
रत्नभूतानि भूतानि तानि मय्येव शोभने ॥ १११ ॥
स्त्रीरत्नभूतां त्वां देवि लोके मन्यामहे वयम् ।
सा त्वमस्मानुपागच्छ यतो रत्नभुजो वयम् ॥ ११२ ॥
मां वा ममानुजं वापि निशुम्भमुरुविक्रमम् ।
भज त्वं चञ्चलापाङ्गि रत्नभूतासि वै यतः ॥ ११३ ॥
परमैश्वर्यमतुलं प्राप्स्यसे मत्परिग्रहात् ।
एतद्बुद्ध्या समालोच्य मत्परिग्रहतां व्रज ॥ ११४ ॥
ऋषिरुवाच ॥ ११५ ॥
इत्युक्ता सा तदा देवी गम्भीरान्तःस्मिता जगौ ।
दुर्गा भगवती भद्रा ययेदं धार्यते जगत् ॥ ११६ ॥
देव्युवाच ॥ ११७ ॥
सत्यमुक्तं त्वया नात्र मिथ्या किंचित्त्वयोदितम् ।
त्रैलोक्याधिपतिः शुम्भो निशुम्भश्चापि तादृशः ॥ ११८ ॥
किं त्वत्र यत्प्रतिज्ञातं मिथ्या तत्क्रियते कथम् ।
श्रूयतामल्पबुद्धित्वात्प्रतिज्ञा या कृता पुरा ॥ ११९ ॥
यो मां जयति संग्रामे यो मे दर्पं व्यपोहति ।
यो मे प्रतिबलो लोके स मे भर्ता भविष्यति ॥ १२० ॥
तदागच्छतु शुम्भोऽत्र निशुम्भो वा महाबलः ।
मां जित्वा किं चिरेणात्र पाणिं गृह्णातु मे लघु ॥ १२१ ॥
दूत उवाच ॥ १२२ ॥
अवलिप्तासि मैवं त्वं देवि ब्रूहि ममाग्रतः ।
त्रैलोक्ये कः पुमांस्तिष्ठेदग्रे शुम्भनिशुम्भयोः ॥ १२३ ॥
अन्येषामपि दैत्यानां सर्वे देवा न वै युधि ।
तिष्ठन्ति सम्मुखे देवि किं पुनः स्त्री त्वमेकिका ॥ १२४ ॥
इन्द्राद्याः सकला देवास्तस्थुर्येषां न संयुगे ।
शुम्भादीनां कथं तेषां स्त्री प्रयास्यसि सम्मुखम् ॥ १२५ ॥

सा त्वं गच्छ मयैवोक्ता पार्श्वं शुम्भनिशुम्भयोः ।
केशाकर्षणनिर्धूतगौरवा मा गमिष्यसि ॥ १२६ ॥
देव्युवाच ॥ १२७ ॥
एवमेतद् बली शुम्भो निशुम्भश्चापितादृशः ।
किं करोमि प्रतिज्ञा मे यदनालोचिता पुरा ॥ १२८ ॥
स त्वं गच्छ मयोक्तं ते यदेतत्सर्वमादृतः ।
तदाचक्ष्वासुरेन्द्राय स च युक्तं करोतु यत् ॥ १२९ ॥
॥ स्वस्ति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये
देव्या दूतसंवादो नाम पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

॥ षष्ठोऽध्यायः ॥

ल ऋषिरुवाच ॥ १ ॥
इत्याकर्ण्य वचो देव्याः स दूतोऽमर्षपूरितः ।
समाचष्ट समागम्य दैत्यराजाय विस्तरात् ॥ २ ॥
तस्य दूतस्य तद्वाक्यमाकर्ण्यासुरराट् ततः ।
सक्रोधः प्राह दैत्यानामधिपं धूम्रलोचनम् ॥ ३ ॥
हे धूम्रलोचनाशु त्वं स्वसैन्यपरिवारितः ।
तामानय बलाद्दुष्टां केशाकर्षणविह्वलाम् ॥ ४ ॥
तत्परित्राणदः कश्चिद्यदि वोत्तिष्ठतेऽपरः ।
स हन्तव्योऽमरो वापि यक्षो गन्धर्व एव वा ॥ ५ ॥
ऋषिरुवाच ॥ ६ ॥
तेनाज्ञप्तस्ततः शीघ्रं स दैत्यो धूम्रलोचनः ।
वृतः षष्ट्या सहस्राणामसुराणां द्रुतं ययौ ॥ ७ ॥
स दृष्ट्वा तां ततो देवीं तुहिनाचलसंस्थिताम् ।
जगादोच्चैः प्रयाहीति मूलं शुम्भनिशुम्भयोः ॥ ८ ॥
न चेत्प्रीत्याद्य भवती मद्भर्तारमुपैष्यति ।
ततो बलान्नयाम्येष केशाकर्षणविह्वलाम् ॥ ९ ॥
देव्युवाच ॥ १० ॥
दैत्येश्वरेण प्रहितो बलवान्बलसंवृतः ।
बलान्नयसि मामेवं ततः किं ते करोम्यहम् ॥ ११ ॥
ऋषिरुवाच ॥ १२ ॥
इत्युक्तः सोऽभ्यधावत्तामसुरो धूम्रलोचनः ।
हुंकारेणैव तं भस्म सा चकाराम्बिका तदा ॥ १३ ॥
अथ क्रुद्धं महासैन्यमसुराणां तथाम्बिका ।
ववर्ष सायकैस्तीक्ष्णैस्तथा शक्तिपरश्वधैः ॥ १४ ॥
ततो धुतसटः कोपात्कृत्वा नादं सुभैरवम् ।

पपातासुरसेनायां सिंहो देव्याः स्ववाहनः ॥ १५ ॥
कांश्चित्करप्रहारेण दैत्यानास्येन चापरान् ।
आक्रान्त्या चाधरेणान्यान् जघान स महासुरान् ॥ १६ ॥
केषांचित्पाटयामास नखैः कोष्ठानि केसरी ।
तथा तलप्रहारेण शिरांसि कृतवान्पृथक् ॥ १७ ॥
विच्छिन्नबाहुशिरसः कृतास्तेन तथापरे ।
पपौ च रुधिरं कोष्ठादन्येषां धुतकेसरः ॥ १८ ॥
क्षणेन तद्बलं सर्वं क्षयं नीतं महात्मना ।
तेन केसरिणा देव्या वाहनेनातिकोपिना ॥ १९ ॥
श्रुत्वा तमसुरं देव्या निहतं धूम्रलोचनम् ।
बलं च क्षयितं कृत्स्नं देवीकेसरिणा ततः ॥ २० ॥
चुकोप दैत्याधिपतिः शुम्भः प्रस्फुरिताधरः ।
आज्ञापयामास च तौ चण्डमुण्डौ महासुरौ ॥ २१ ॥
हे चण्ड हे मुण्ड बलैर्बहुभिः परिवारितौ ।
तत्र गच्छत गत्वा च सा समानीयतां लघु ॥ २२ ॥
केशेष्वाकृष्य बद्ध्वा वा यदि वः संशयो युधि ।
तदाशेषायुधैः सर्वैरसुरैर्विनिहन्यताम् ॥ २३ ॥
तस्यां हतायां दुष्टायां सिंहे च विनिपातिते ।
शीघ्रमागम्यतां बद्ध्वा गृहीत्वा तामथाम्बिकाम् ॥ २४ ॥
॥ स्वस्ति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये
शुम्भनिशुम्भसेनानीधूम्रलोचनवधो नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

॥ सप्तमोऽध्यायः ॥

ल ऋषिरुवाच ॥ १ ॥
आज्ञप्तास्ते ततो दैत्याश्चण्डमुण्डपुरोगमाः ।
चतुरङ्गबलोपेता ययुरभ्युद्यतायुधाः ॥ २ ॥
ददृशुस्ते ततो देवीमीषद्धासां व्यवस्थिताम् ।
सिंहस्योपरि शैलेन्द्रशृङ्गे महति काञ्चने ॥ ३ ॥
ते दृष्ट्वा तां समादातुमुद्यमं चक्रुरुद्यताः ।
आकृष्टचापासिधरास्तथान्ये तत्समीपगाः ॥ ४ ॥
ततः कोपं चकारोच्चैरम्बिका तानरीन्प्रति ।
कोपेन चास्या वदनं मषीवर्णमभूत्तदा ॥ ५ ॥
भ्रुकुटीकुटिलात्तस्या ललाटफलकाद्द्रुतम् ।
काली करालवदना विनिष्क्रान्तासिपाशिनी ॥ ६ ॥
विचित्रखट्वाङ्गधरा नरमालाविभूषणा ।
द्वीपिचर्मपरीधाना शुष्कमांसातिभैरवा ॥ ७ ॥

अतिविस्तारवदना जिह्वाललनभीषणा ।
निमग्नारक्तनयना नादापूरितदिङ्मुखा ॥ ८ ॥
सा वेगेनाभिपतिता घातयन्ती महासुरान् ।
सैन्ये तत्र सुरारीणामभक्षयत तद्बलम् ॥ ९ ॥
पार्ष्णिग्राहाङ्कुशग्राहयोधघण्टासमन्वितान् ।
समादायैकहस्तेन मुखे चिक्षेप वारणान् ॥ १० ॥
तथैव योधं तुरगै रथं सारथिना सह ।
निक्षिप्य वक्त्रे दशनैश्चर्वयन्त्यतिभैरवम् ॥ ११ ॥
एकं जग्राह केशेषु ग्रीवायामथ चापरम् ।
पादेनाक्रम्य चैवान्यमुरसान्यमपोथयत् ॥ १२ ॥
तैर्मुक्तानि च शस्त्राणि महास्त्राणि तथासुरैः ।
मुखेन जग्राह रुषा दशनैर्मथितान्यपि ॥ १३ ॥
बलिनां तद्बलं सर्वमसुराणां दुरात्मनाम् ।
ममर्दाभक्षयच्चान्यानन्यांश्चाताडयत्तदा ॥ १४ ॥
असिना निहताः केचित्केचित्खट्वाङ्गताडिताः ।
जग्मुर्विनाशमसुरा दन्ताग्राभिहतास्तथा ॥ १५ ॥
क्षणेन तद्बलं सर्वमसुराणां निपातितम् ।
दृष्ट्वा चण्डोऽभिदुद्राव तां कालीमतिभीषणाम् ॥ १६ ॥
शरवर्षैर्महाभीमैर्भीमाक्षीं तां महासुरः ।
छादयामास चक्रैश्च मुण्डः क्षिप्तैः सहस्रशः ॥ १७ ॥
तानि चक्राण्यनेकानि विशमानानि तन्मुखम् ।
बभुर्यथार्कबिम्बानि सुबहूनि घनोदरम् ॥ १८ ॥
ततो जहासातिरुषा भीमं भैरवनादिनी ।
काली करालवदना दुर्दर्शदशनोज्ज्वला ॥ १९ ॥
उत्थाय च महासिंहं देवी चण्डमधावत ।
गृहीत्वा चास्य केशेषु शिरस्तेनासिनाच्छिनत् ॥ २० ॥
अथ मुण्डोऽभ्यधावत्तां दृष्ट्वा चण्डं निपातितम् ।
तमप्यपातयद्भूमौ सा खड्गाभिहतं रुषा ॥ २१ ॥
हतशेषं ततः सैन्यं दृष्ट्वा चण्डं निपातितम् ।
मुण्डं च सुमहावीर्यं दिशो भेजे भयातुरम् ॥ २२ ॥
शिरश्चण्डस्य काली च गृहीत्वा मुण्डमेव च ।
प्राह प्रचण्डाट्टहासमिश्रमभ्येत्य चण्डिकाम् ॥ २३ ॥
मया तवात्रोपहृतौ चण्डमुण्डौ महापशू ।
युद्धयज्ञे स्वयं शुम्भं निशुम्भं च हनिष्यसि ॥ २४ ॥
ऋषिरुवाच ॥ २५ ॥

तावानीतौ ततो दृष्ट्वा चण्डमुण्डौ महासुरौ ।
उवाच कालीं कल्याणी ललितं चण्डिका वचः ॥ २६ ॥
यस्माच्चण्डं च मुण्डं च गृहीत्वा त्वमुपागता ।
चामुण्डेति ततो लोके ख्याता देवी भविष्यसि ॥ २७ ॥
॥ स्वस्ति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये
चण्डमुण्डवधो नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥
॥ अष्टमोऽध्यायः ॥
ॐ ऋषिरुवाच ॥ १ ॥
चण्डे च निहते दैत्ये मुण्डे च विनिपातिते ।
बहुलेषु च सैन्येषु क्षयितेष्वसुरेश्वरः ॥ २ ॥
ततः कोपपराधीनचेताः शुम्भः प्रतापवान् ।
उद्योगं सर्वसैन्यानां दैत्यानामादिदेश ह ॥ ३ ॥
अद्य सर्वबलैर्दैत्याः षडशीतिरुदायुधाः ।
कम्बूनां चतुरशीतिर्निर्यान्तु स्वबलैर्वृताः ॥ ४ ॥
कोटिवीर्याणि पञ्चाशदसुराणां कुलानि वै ।
शतं कुलानि धौम्राणां निर्गच्छन्तु ममाज्ञया ॥ ५ ॥
कालका दौर्हृदा मौर्वाः कालिकेयास्तथासुराः ।
युद्धाय सज्जा निर्यान्तु आज्ञया त्वरिता मम ॥ ६ ॥
इत्याज्ञाप्यासुरपतिः शुम्भो भैरवशासनः ।
निर्जगाम महासैन्यसहस्रैर्बहुभिर्वृतः ॥ ७ ॥
आयान्तं चण्डिका दृष्ट्वा तत्सैन्यमतिभीषणम् ।
ज्यास्वनैः पूरयामास धरणीगगनान्तरम् ॥ ८ ॥
ततः सिंहो महानादमतीव कृतवान्नृप ।
घण्टास्वनेन तान्नादानम्बिका चोपबृंहयत् ॥ ९ ॥
धनुर्ज्यासिंहघण्टानां नादापूरितदिङ्मुखा ।
निनादैर्भीषणैः काली जिग्ये विस्तारितानना ॥ १० ॥
तं निनादमुपश्रुत्य दैत्यसैन्यैश्चतुर्दिशम् ।
देवी सिंहस्तथा काली सरोषैः परिवारिताः ॥ ११ ॥
एतस्मिन्नन्तरे भूप विनाशाय सुरद्विषाम् ।
भवायामरसिंहानामतिवीर्यबलान्विताः ॥ १२ ॥
ब्रह्मेशगुहविष्णूनां तथेन्द्रस्य च शक्तयः ।
शरीरेभ्यो विनिष्क्रम्य तद्रूपैश्चण्डिकां ययुः ॥ १३ ॥
यस्य देवस्य यद्रूपं यथा भूषणवाहनम् ।
तद्वदेव हि तच्छक्तिरसुरान्योद्धुमाययौ ॥ १४ ॥
हंसयुक्तविमानाग्रे साक्षसूत्रकमण्डलुः ।

आयाता ब्रह्मणः शक्तिर्ब्रह्माणीत्यभिधीयते ॥ १५ ॥
माहेश्वरी वृषारूढा त्रिशूलवरधारिणी ।
महाहिवलया प्राप्ता चन्द्ररेखाविभूषणा ॥ १६ ॥
कौमारी शक्तिहस्ता च मयूरवरवाहना ।
योद्धुमभ्याययौ दैत्यानम्बिका गुहरूपिणी ॥ १७ ॥
तथैव वैष्णवी शक्तिर्गरुडोपरि संस्थिता ।
शङ्खचक्रगदाशार्ङ्गखड्गहस्ताभ्युपाययौ ॥ १८ ॥
यज्ञवाराहमतुलं रूपं या बिभ्रतो हरेः ।
शक्तिः साप्याययौ तत्र वाराहीं बिभ्रती तनुम् ॥ १९ ॥
नारसिंही नृसिंहस्य बिभ्रती सदृशं वपुः ।
प्राप्ता तत्र सटाक्षेपक्षिप्तनक्षत्रसंहतिः ॥ २० ॥
वज्रहस्ता तथैवैन्द्री गजराजोपरि स्थिता ।
प्राप्ता सहस्रनयना यथा शक्रस्तथैव सा ॥ २१ ॥
ततः परिवृतस्ताभिरीशानो देवशक्तिभिः ।
हन्यन्तामसुराः शीघ्रं मम प्रीत्याह चण्डिकाम् ॥ २२ ॥
ततो देवीशरीरात्तु विनिष्क्रान्तातिभीषणा ।
चण्डिका शक्तिरत्युग्रा शिवाशतनिनादिनी ॥ २३ ॥
सा चाह धूम्रजटिलमीशानमपराजिता ।
दूत त्वं गच्छ भगवन् पार्श्वं शुम्भनिशुम्भयोः ॥ २४ ॥
ब्रूहि शुम्भं निशुम्भं च दानवावतिगर्वितौ ।
ये चान्ये दानवास्तत्र युद्धाय समुपस्थिताः ॥ २५ ॥
त्रैलोक्यमिन्द्रो लभतां देवाः सन्तु हविर्भुजः ।
यूयं प्रयात पातालं यदि जीवितुमिच्छथ ॥ २६ ॥
बलावलेपादथ चेद्भवन्तो युद्धकाङ्क्षिणः ।
तदागच्छत तृप्यन्तु मच्छिवाः पिशितेन वः ॥ २७ ॥
यतो नियुक्तो दौत्येन तया देव्या शिवः स्वयम् ।
शिवदूतीति लोकेऽस्मिंस्ततः सा ख्यातिमागता ॥ २८ ॥
तेऽपि श्रुत्वा वचो देव्याः शर्वाख्यातं महासुराः ।
अमर्षापूरिता जग्मुर्यत्र कात्यायनी स्थिता ॥ २९ ॥
ततः प्रथममेवाग्रे शरशक्त्यृष्टिवृष्टिभिः ।
ववर्षुरुद्धतामर्षास्तां देवीममरारयः ॥ ३० ॥
सा च तान् प्रहितान् बाणाञ्छूलशक्तिपरश्वधान् ।
चिच्छेद लीलयाध्मातधनुर्मुक्तैर्महेषुभिः ॥ ३१ ॥
तस्याग्रतस्तथा काली शूलपातविदारितान् ।
खट्वाङ्गपोथितांश्चारीन्कुर्वती व्यचरत्तदा ॥ ३२ ॥

कमण्डलुजलाक्षेपहतवीर्यान् हतौजसः ।
ब्रह्माणी चाकरोच्छत्रून्येन येन स्म धावति ॥ ३३ ॥
माहेश्वरी त्रिशूलेन तथा चक्रेण वैष्णवी ।
दैत्याञ्जघान कौमारी तथा शक्त्यातिकोपना ॥ ३४ ॥
ऐन्द्री कुलिशपातेन शतशो दैत्यदानवाः ।
पेतुर्विदारिताः पृथ्व्यां रुधिरौघप्रवर्षिणः ॥ ३५ ॥
तुण्डप्रहारविध्वस्ता दंष्ट्राग्रक्षतवक्षसः ।
वाराहमूर्त्या न्यपतंश्चक्रेण च विदारिताः ॥ ३६ ॥
नखैर्विदारितांश्चान्यान् भक्षयन्ती महासुरान् ।
नारसिंही चचाराजौ नादापूर्णदिगम्बरा ॥ ३७ ॥
चण्डाट्टहासैरसुराः शिवदूत्यभिदूषिताः ।
पेतुः पृथिव्यां पतितांस्तांश्चखादाथ सा तदा ॥ ३८ ॥
इति मातृगणं क्रुद्धं मर्दयन्तं महासुरान् ।
दृष्ट्वाभ्युपायैर्विविधैर्नेशुर्देवारिसैनिकाः ॥ ३९ ॥
पलायनपरान्दृष्ट्वा दैत्यान्मातृगणार्दितान् ।
योद्धुमभ्याययौ क्रुद्धो रक्तबीजो महासुरः ॥ ४० ॥
रक्तबिन्दुर्यदा भूमौ पतत्यस्य शरीरतः ।
समुत्पतति मेदिन्यां तत्प्रमाणो महासुरः ॥ ४१ ॥
युयुधे स गदापाणिरिन्द्रशक्त्या महासुरः ।
ततश्चैन्द्री स्ववज्रेण रक्तबीजमताडयत् ॥ ४२ ॥
कुलिशेनाहतस्याशु बहु सुस्राव शोणितम् ।
समुत्तस्थुस्ततो योधास्तद्रूपास्तत्पराक्रमाः ॥ ४३ ॥
यावन्तः पतितास्तस्य शरीराद्रक्तबिन्दवः ।
तावन्तः पुरुषा जातास्तद्वीर्यबलविक्रमाः ॥ ४४ ॥
ते चापि युयुधुस्तत्र पुरुषा रक्तसम्भवाः ।
समं मातृभिरत्युग्रशस्त्रपातातिभीषणम् ॥ ४५ ॥
पुनश्च वज्रपातेन क्षतमस्य शिरो यदा ।
ववाह रक्तं पुरुषास्ततो जाताः सहस्रशः ॥ ४६ ॥
वैष्णवी समरे चैनं चक्रेणाभिजघान ह ।
गदया ताडयामास ऐन्द्री तमसुरेश्वरम् ॥ ४७ ॥
वैष्णवीचक्रभिन्नस्य रुधिरस्रावसम्भवैः ।
सहस्रशो जगद्व्याप्तं तत्प्रमाणैर्महासुरैः ॥ ४८ ॥
शक्त्या जघान कौमारी वाराही च तथासिना ।
माहेश्वरी त्रिशूलेन रक्तबीजं महासुरम् ॥ ४९ ॥
स चापि गदया दैत्यः सर्वा एवाहनत् पृथक् ।

मातृः कोपसमाविष्टो रक्तबीजो महासुरः ॥ ५० ॥
तस्याहतस्य बहुधा शक्तिशूलादिभिर्भुवि ।
पपात यो वै रक्तौघस्तेनासञ्छतशोऽसुराः ॥ ५१ ॥
तैश्चासुरासृक्सम्भूतैरसुरैः सकलं जगत् ।
व्याप्तमासीत्ततो देवा भयमाजग्मुरुत्तमम् ॥ ५२ ॥
तान् विषण्णान् सुरान् दृष्ट्वा चण्डिका प्राहसत्वरम् ।
उवाच कालीं चामुण्डे विस्तीर्णं वदनं कुरु ॥ ५३ ॥
मच्छस्त्रपातसम्भूतान् रक्तबिन्दून् महासुरान् ।
रक्तबिन्दोः प्रतीच्छ त्वं वक्त्रेणानेन वेगिना ॥ ५४ ॥
भक्षयन्ती चर रणे तदुत्पन्नान्महासुरान् ।
एवमेष क्षयं दैत्यः क्षीणरक्तो गमिष्यति ॥ ५५ ॥
भक्ष्यमाणास्त्वया चोग्रा न चोत्पत्स्यन्ति चापरे ।
इत्युक्त्वा तां ततो देवी शूलेनाभिजघान तम् ॥ ५६ ॥
मुखेन काली जगृहे रक्तबीजस्य शोणितम् ।
ततोऽसावाजघानाथ गदया तत्र चण्डिकाम् ॥ ५७ ॥
न चास्या वेदनां चक्रे गदापातोऽल्पिकामपि ।
तस्याहतस्य देहात्तु बहु सुस्राव शोणितम् ॥ ५८ ॥
यतस्ततस्तद्वक्त्रेण चामुण्डा सम्प्रतीच्छति ।
मुखे समुद्गता येऽस्या रक्तपातान्महासुराः ॥ ५९ ॥
तांश्चखादाथ चामुण्डा पपौ तस्य च शोणितम् ।
देवी शूलेन वज्रेण बाणैरसिभिर्ऋष्टिभिः ॥ ६० ॥
जघान रक्तबीजं तं चामुण्डापीतशोणितम् ।
स पपात महीपृष्ठे शस्त्रसङ्घसमाहतः ॥ ६१ ॥
नीरक्तश्च महीपाल रक्तबीजो महासुरः ।
ततस्ते हर्षमतुलमवापुस्त्रिदशा नृप ॥ ६२ ॥
तेषां मातृगणो जातो ननर्तासृङ्मदोद्धतः ॥ ६३ ॥
॥ स्वस्ति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये
रक्तबीजवधो नामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥
॥ नवमोऽध्यायः ॥
ॐ राजोवाच ॥ १ ॥
विचित्रमिदमाख्यातं भगवन् भवता मम ।
देव्याश्चरितमाहात्म्यं रक्तबीजवधाश्रितम् ॥ २ ॥
भूयश्चेच्छाम्यहं श्रोतुं रक्तबीजे निपातिते ।
चकार शुम्भो यत्कर्म निशुम्भश्चातिकोपनः ॥ ३ ॥
ऋषिरुवाच ॥ ४ ॥

चकार कोपमतुलं रक्तबीजे निपातिते ।
शुम्भासुरो निशुम्भश्च हतेष्वन्येषु चाहवे ॥ ५ ॥
हन्यमानं महासैन्यं विलोक्यामर्षमुद्वहन् ।
अभ्यधावन्निशुम्भोऽथ मुख्ययासुरसेनया ॥ ६ ॥
तस्याग्रतस्तथा पृष्ठे पार्श्वयोश्च महासुराः ।
संदष्टौष्ठपुटाः क्रुद्धा हन्तुं देवीमुपाययुः ॥ ७ ॥
आजगाम महावीर्यः शुम्भोऽपि स्वबलैर्वृतः ।
निहन्तुं चण्डिकां कोपात्कृत्वा युद्धं तु मातृभिः ॥ ८ ॥
ततो युद्धमतीवासीद्देव्या शुम्भनिशुम्भयोः ।
शरवर्षमतीवोग्रं मेघयोरिव वर्षतोः ॥ ९ ॥
चिच्छेदास्ताञ्छरांस्ताभ्यां चण्डिका स्वशरोत्करैः ।
ताडयामास चाङ्गेषु शस्त्रौघैरसुरेश्वरौ ॥ १० ॥
निशुम्भो निशितं खड्गं चर्म चादाय सुप्रभम् ।
अताडयन्मूर्ध्नि सिंहं देव्या वाहनमुत्तमम् ॥ ११ ॥
ताडिते वाहने देवी क्षुरप्रेणासिमुत्तमम् ।
निशुम्भस्याशु चिच्छेद चर्म चाप्यष्टचन्द्रकम् ॥ १२ ॥
छिन्ने चर्मणि खड्गे च शक्तिं चिक्षेप सोऽसुरः ।
तामप्यस्य द्विधा चक्रे चक्रेणाभिमुखागताम् ॥ १३ ॥
कोपाध्मातो निशुम्भोऽथ शूलं जग्राह दानवः ।
आयातं मुष्टिपातेन देवी तच्चाप्यचूर्णयत् ॥ १४ ॥
आविध्याथ गदां सोऽपि चिक्षेप चण्डिकां प्रति ।
सापि देव्यास् त्रिशूलेन भिन्ना भस्मत्वमागता ॥ १५ ॥
ततः परशुहस्तं तमायान्तं दैत्यपुङ्गवम् ।
आहत्य देवी बाणौघैरपातयत भूतले ॥ १६ ॥
तस्मिन्निपतिते भूमौ निशुम्भे भीमविक्रमे ।
भ्रातर्यतीव संक्रुद्धः प्रययौ हन्तुमम्बिकाम् ॥ १७ ॥
स रथस्थस्तथात्युच्चैर्गृहीतपरमायुधैः ।
भुजैरष्टाभिरतुलैर्व्याप्याशेषं बभौ नभः ॥ १८ ॥
तमायान्तं समालोक्य देवी शङ्खमवादयत् ।
ज्याशब्दं चापि धनुषश्चकारातीव दुःसहम् ॥ १९ ॥
पूरयामास ककुभो निजघण्टास्वनेन च ।
समस्तदैत्यसैन्यानां तेजोवधविधायिना ॥ २० ॥
ततः सिंहो महानादैस्त्याजितेभमहामदैः ।
पूरयामास गगनं गां तथैव दिशो दश ॥ २१ ॥
ततः काली समुत्पत्य गगनं क्ष्मामताडयत् ।

कराभ्यां तन्निनादेन प्राक्स्वनास्ते तिरोहिताः ॥ २२ ॥
अट्टाट्टहासमशिवं शिवदूती चकार ह ।
वैः शब्दैरसुरास्त्रेसुः शुम्भः कोपं परं ययौ ॥ २३ ॥
दुरात्मंस्तिष्ठ तिष्ठेति व्याजहाराम्बिका यदा ।
तदा जयेत्यभिहितं देवैराकाशसंस्थितैः ॥ २४ ॥
शुम्भेनागत्य या शक्तिर्मुक्ता ज्वालातिभीषणा ।
आयान्ती वह्निकूटाभा सा निरस्ता महोल्कया ॥ २५ ॥
सिंहनादेन शुम्भस्य व्याप्तं लोकत्रयान्तरम् ।
निर्घातनिःस्वनो घोरो जितवानवनीपते ॥ २६ ॥
शुम्भमुक्ताञ्छरान्देवी शुम्भस्तत्प्रहिताञ्छरान् ।
चिच्छेद स्वशरैरुग्रैः शतशोऽथ सहस्रशः ॥ २७ ॥
ततः सा चण्डिका क्रुद्धा शूलेनाभिजघान तम् ।
स तदाभिहतो भूमौ मूर्च्छितो निपपात ह ॥ २८ ॥
ततो निशुम्भः सम्प्राप्य चेतनामात्तकार्मुकः ।
आजघान शरैर्देवीं कालीं केसरिणं तथा ॥ २९ ॥
पुनश्च कृत्वा बाहूनामयुतं दनुजेश्वरः ।
चक्रायुधेन दितिजश्छादयामास चण्डिकाम् ॥ ३० ॥
ततो भगवती क्रुद्धा दुर्गा दुर्गार्तिनाशिनी ।
चिच्छेद देवी चक्राणि स्वशरैः सायकांश्च तान् ॥ ३१ ॥
ततो निशुम्भो वेगेन गदामादाय चण्डिकाम् ।
अभ्यधावत वै हन्तुं दैत्यसैन्यसमावृतः ॥ ३२ ॥
तस्यापतत एवाशु गदां चिच्छेद चण्डिका ।
खड्गेन शितधारेण स च शूलं समाददे ॥ ३३ ॥
शूलहस्तं समायान्तं निशुम्भममरार्दनम् ।
हृदि विव्याध शूलेन वेगाविद्धेन चण्डिका ॥ ३४ ॥
भिन्नस्य तस्य शूलेन हृदयान्निःसृतोऽपरः ।
महाबलो महावीर्यस्तिष्ठेति पुरुषो वदन् ॥ ३५ ॥
तस्य निष्क्रामतो देवी प्रहस्य स्वनवत्ततः ।
शिरश्चिच्छेद खड्गेन ततोऽसावपतद्भुवि ॥ ३६ ॥
ततः सिंहश्चखादोग्रदंष्ट्राक्षुण्णशिरोधरान् ।
असुरांस्तांस्तथा काली शिवदूती तथापरान् ॥ ३७ ॥
कौमारीशक्तिनिर्भिन्नाः केचिन्नेशुर्महासुराः ।
ब्रह्माणीमन्त्रपूतेन तोयेनान्ये निराकृताः ॥ ३८ ॥
माहेश्वरीत्रिशूलेन भिन्नाः पेतुस्तथापरे ।
वाराहीतुण्डघातेन केचिच्चूर्णीकृता भुवि ॥ ३९ ॥

खण्डं खण्डं च चक्रेण वैष्णव्या दानवाः कृताः ।
वज्रेण चैन्द्रीहस्ताग्रविमुक्तेन तथापरे ॥ ४० ॥
केचिद्विनेशुरसुराः केचिन्नष्टा महाहवात् ।
भक्षिताश्चापरे कालीशिवदूतीमृगाधिपैः ॥ ४१ ॥
॥ स्वस्ति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये
निशुम्भवधो नाम नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥
॥ दशमोऽध्यायः ॥
ॐ ऋषिरुवाच ॥ १ ॥
निशुम्भं निहतं दृष्ट्वा भ्रातरं प्राणसम्मितम् ।
हन्यमानं बलं चैव शुम्भः क्रुद्धोऽब्रवीद्वचः ॥ २ ॥
बलावलेपदुष्टे त्वं मा दुर्गे गर्वमावह ।
अन्यासां बलमाश्रित्य युद्ध्यसे चातिमानिनी ॥ ३ ॥
देव्युवाच ॥ ४ ॥
एकैवाहं जगत्यत्र द्वितीया का ममापरा ।
पश्यैता दुष्ट मय्येव विशन्त्यो मद्विभूतयः ॥ ५ ॥
ततः समस्तास्ता देव्यो ब्रह्माणीप्रमुखा लयम् ।
तस्या देव्यास्तनौ जग्मुरेकैवासीत्तदाम्बिका ॥ ६ ॥
देव्युवाच ॥ ७ ॥
अहं विभूत्या बहुभिरिह रूपैर्यदास्थिता ।
तत्संहृतं मयैकैव तिष्ठाम्याजौ स्थिरो भव ॥ ८ ॥
ऋषिरुवाच ॥ ९ ॥
ततः प्रववृते युद्धं देव्याः शुम्भस्य चोभयोः ।
पश्यतां सर्वदेवानामसुराणां च दारुणम् ॥ १० ॥
शरवर्षैः शितैः शस्त्रैस्तथा चास्त्रैः सुदारुणैः ।
तयोर्युद्धमभूद्भूयः सर्वलोकभयङ्करम् ॥ ११ ॥
दिव्यान्यस्त्राणि शतशो मुमुचे यान्यथाम्बिका ।
बभञ्ज तानि दैत्येन्द्रस्तत्प्रतीघातकर्तृभिः ॥ १२ ॥
मुक्तानि तेन चास्त्राणि दिव्यानि परमेश्वरी ।
बभञ्ज लीलयैवोग्रहुङ्कारोच्चारणादिभिः ॥ १३ ॥
ततः शरशतैर्देवीमाच्छादयत सोऽसुरः ।
सापि तत्कुपिता देवी धनुश्चिच्छेद चेषुभिः ॥ १४ ॥
छिन्ने धनुषि दैत्येन्द्रस्तथा शक्तिमथाददे ।
चिच्छेद देवी चक्रेण तामप्यस्य करे स्थिताम् ॥ १५ ॥
ततः खड्गमुपादाय शतचन्द्रं च भानुमत् ।
अभ्यधा वत तां देवीं दैत्यानामधिपेश्वरः ॥ १६ ॥

तस्यापतत एवाशु खड्गं चिच्छेद चण्डिका ।
धनुर्मुक्तैः शितैर्बाणैश्चर्म चार्ककरामलम् ।
अश्वांश्च पातयामास रथं सारथिना सह ॥ १७ ॥
हताश्वः स तदा दैत्यश्छिन्नधन्वा विसारथिः ।
जग्राह मुद्गरं घोरमम्बिकानिधनोद्यतः ॥ १८ ॥
चिच्छेदापततस्तस्य मुद्गरं निशितैः शरैः ।
तथापि सोऽभ्यधावत्तां मुष्टिमुद्यम्य वेगवान् ॥ १९ ॥
स मुष्टिं पातयामास हृदये दैत्यपुङ्गवः ।
देव्यास्तं चापि सा देवी तलेनोरस्यताडयत् ॥ २० ॥
तलप्रहाराभिहतो निपपात महीतले ।
स दैत्यराजः सहसा पुनरेव तथोत्थितः ॥ २१ ॥
उत्पत्य च प्रगृह्योच्चैर्देवीं गगनमास्थितः ।
तत्रापि सा निराधारा युयुधे तेन चण्डिका ॥ २२ ॥
नियुद्धं खे तदा दैत्यश्चण्डिका च परस्परम् ।
चक्रतुः प्रथमं सिद्धमुनिविस्मयकारकम् ॥ २३ ॥
ततो नियुद्धं सुचिरं कृत्वा तेनाम्बिका सह ।
उत्पाट्य भ्रामयामास चिक्षेप धरणीतले ॥ २४ ॥
स क्षिप्तो धरणीं प्राप्य मुष्टिमुद्यम्य वेगवान् ।
अभ्यधावत दुष्टात्मा चण्डिकानिधनेच्छया ॥ २५ ॥
तमायान्तं ततो देवी सर्वदैत्यजनेश्वरम् ।
जगत्यां पातयामास भित्त्वा शूलेन वक्षसि ॥ २६ ॥
स गतासुः पपातोर्व्यां देवी शूलाग्रविक्षतः ।
चालयन् सकलां पृथ्वीं साब्धिद्वीपां सपर्वताम् ॥ २७ ॥
ततः प्रसन्नमखिलं हते तस्मिन् दुरात्मनि ।
जगत्स्वास्थ्यमतीवाप निर्मलं चाभवन्नभः ॥ २८ ॥
उत्पातमेघाः सोल्का ये प्रागासंस्ते शमं ययुः ।
सरितो मार्गवाहिन्यस्तथासंस्तत्र पातिते ॥ २९ ॥
ततो देवगणाः सर्वे हर्षनिर्भरमानसाः ।
बभूवुर्निहते तस्मिन् गन्धर्वा ललितं जगुः ॥ ३० ॥
अवादयंस्तथैवान्ये ननृतुश्चाप्सरोगणाः ।
ववुः पुण्यास्तथा वाताः सुप्रभोऽभूद्दिवाकरः ॥ ३१ ॥
जज्वलुश्चाग्नयः शान्ताः शान्ता दिग्जनितस्वनाः ॥ ३२ ॥
॥ स्वस्ति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे
देवीमाहात्म्ये शुम्भवधो नाम दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥
॥ एकादशोऽध्यायः ॥

ॐ ऋषिरुवाच ॥ १ ॥
देव्या हते तत्र महासुरेन्द्रे
सेन्द्राः सुरा वह्निपुरोगमास्ताम् ।
कात्यायनीं तुष्टुवुरिष्टलाभाद्
विकाशिवक्त्राब्जविकाशिताशाः ॥ २ ॥
देवि प्रपन्नार्तिहरे प्रसीद
प्रसीद मातर्जगतोऽखिलस्य ।
प्रसीद विश्वेश्वरि पाहि विश्वं
त्वमीश्वरी देवि चराचरस्य ॥ ३ ॥
आधारभूता जगतस्त्वमेका
महीस्वरूपेण यतः स्थितासि ।
अपां स्वरूपस्थितया त्वयैत-
दाप्यायते कृत्स्नमलङ्घ्यवीर्ये ॥ ४ ॥
त्वं वैष्णवीशक्तिरनन्तवीर्या
विश्वस्य बीजं परमासि माया ।
सम्मोहितं देवि समस्तमेतत्
त्वं वै प्रसन्ना भुवि मुक्तिहेतुः ॥ ५ ॥
विद्याः समस्तास्तव देवि भेदाः
स्त्रियः समस्ताः सकला जगत्सु ।
त्वयैकया पूरितमम्बयैतत्
का ते स्तुतिः स्तव्यपरापरोक्तिः ॥ ६ ॥
सर्वभूता यदा देवी भुक्तिमुक्तिप्रदायिनी ।
त्वं स्तुता स्तुतये का वा भवन्तु परमोक्तयः ॥ ७ ॥
सर्वस्य बुद्धिरूपेण जनस्य हृदि संस्थिते ।
स्वर्गापवर्गदे देवि नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ ८ ॥
कलाकाष्ठादिरूपेण परिणामप्रदायिनि ।
विश्वस्योपरतौ शक्ते नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ ९ ॥
सर्वमङ्गलमाङ्गल्ये शिवे सर्वार्थसाधिके ।
शरण्ये त्र्यम्बके गौरि नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ १० ॥
सृष्टिस्थितिविनाशानां शक्तिभूते सनातनि ।
गुणाश्रये गुणमये नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ ११ ॥
शरणागतदीनार्तपरित्राणपरायणे ।
सर्वस्यार्तिहरे देवि नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ १२ ॥
हंसयुक्तविमानस्थे ब्रह्माणीरूपधारिणि ।
कौशाम्भःक्षरिके देवि नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ १३ ॥

त्रिशूलचन्द्राहिधरे महावृषभवाहिनि ।
माहेश्वरीस्वरूपेण नारायणि नमोऽस्तुते ॥ १४ ॥
मयूरकुक्कुटवृते महाशक्तिधरेऽनघे ।
कौमारीरूपसंस्थाने नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ १५ ॥
शङ्खचक्रगदाशार्ङ्गगृहीतपरमायुधे ।
प्रसीद वैष्णवीरूपे नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ १६ ॥
गृहीतोग्रमहाचक्रे दंष्ट्रोद्धृतवसुन्धरे ।
वराहरूपिणि शिवे नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ १७ ॥
नृसिंहरूपेणोग्रेण हन्तुं दैत्यान् कृतोद्यमे ।
त्रैलोक्यत्राणसहिते नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ १८ ॥
किरीटिनि महावज्रे सहस्रनयनोज्ज्वले ।
वृत्रप्राणहरे चैन्द्रि नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ १९ ॥
शिवदूतीस्वरूपेण हतदैत्यमहाबले ।
घोररूपे महारावे नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ २० ॥
दंष्ट्राकरालवदने शिरोमालाविभूषणे ।
चामुण्डे मुण्डमथने नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ २१ ॥
लक्ष्मि लज्जे महाविद्ये श्रद्धे पुष्टि स्वधे ध्रुवे ।
महारात्रि महामाये नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ २२ ॥
मेधे सरस्वति वरे भूति बाभ्रवि तामसि ।
नियते त्वं प्रसीदेशे नारायणि नमोऽस्तुते ॥ २३ ॥
सर्वस्वरूपे सर्वेशे सर्वशक्तिसमन्विते ।
भयेभ्यस्त्राहि नो देवि दुर्गे देवि नमोऽस्तु ते ॥ २४ ॥
एतत्ते वदनं सौम्यं लोचनत्रयभूषितम् ।
पातु नः सर्वभूतेभ्यः कात्यायनि नमोऽस्तु ते ॥ २५ ॥
ज्वालाकरालमत्युग्रमशेषासुरसूदनम् ।
त्रिशूलं पातु नो भीतेर्भद्रकालि नमोऽस्तु ते ॥ २६ ॥
हिनस्ति दैत्यतेजांसि स्वनेनापूर्य या जगत् ।
सा घण्टा पातु नो देवि पापेभ्यो नः सुतानिव ॥ २७ ॥
असुरासृग्वसापङ्कचर्चितस्ते करोज्ज्वलः ।
शुभाय खड्गो भवतु चण्डिके त्वां नता वयम् ॥ २८ ॥
रोगानशेषानपहंसि तुष्टा
रुष्टा तु कामान् सकलानभीष्टान् ।
त्वामाश्रितानां न विपन्नराणां
त्वामाश्रिता ह्याश्रयतां प्रयान्ति ॥ २९ ॥
एतत्कृतं यत्कदनं त्वयाद्य

धर्मद्विषां देवि महासुराणाम् ।
रूपैरनेकैर्बहुधात्ममूर्तिं
कृत्वाम्बिके तत्प्रकरोति कान्या ॥ ३० ॥
विद्यासु शास्त्रेषु विवेकदीपे-
ष्वाद्येषु वाक्येषु च का त्वदन्या ।
ममत्वगर्तेऽतिमहान्धकारे
विभ्रामयत्येतदतीव विश्वम् ॥ ३१ ॥
रक्षांसि यत्रोग्रविषाश्च नागा
यत्रारयो दस्युबलानि यत्र ।
दावानलो यत्र तथाब्धिमध्ये
तत्र स्थिता त्वं परिपासि विश्वम् ॥ ३२ ॥
विश्वेश्वरि त्वं परिपासि विश्वं
विश्वात्मिका धारयसीह विश्वम् ।
विश्वेशवन्द्या भवती भवन्ति
विश्वाश्रया ये त्वयि भक्तिनम्राः ॥ ३३ ॥
देवि प्रसीद परिपालय नोऽरिभीते-
र्नित्यं यथासुरवधादधुनैव सद्यः ।
पापानि सर्वजगतां प्रशमं नयाशु
उत्पातपाकजनितांश्च महोपसर्गान् ॥ ३४ ॥
प्रणतानां प्रसीद त्वं देवि विश्वार्तिहारिणि ।
त्रैलोक्यवासिनामीड्ये लोकानां वरदा भव ॥ ३५ ॥
देव्युवाच ॥ ३६ ॥
वरदाहं सुरगणा वरं यन्मनसेच्छथ ।
तं वृणुध्वं प्रयच्छामि जगतामुपकारकम् ॥ ३७ ॥
देवा ऊचुः ॥ ३८ ॥
सर्वाबाधाप्रशमनं त्रैलोक्यस्याखिलेश्वरि ।
एवमेव त्वया कार्यमस्मद्वैरिविनाशनम् ॥ ३९ ॥
देव्युवाच ॥ ४० ॥
वैवस्वतेऽन्तरे प्राप्ते अष्टाविंशतिमे युगे ।
शुम्भो निशुम्भश्चैवान्यावुत्पत्स्येते महासुरौ ॥ ४१ ॥
नन्दगोपगृहे जाता यशोदागर्भसम्भवा ।
ततस्तौ नाशयिष्यामि विन्ध्याचलनिवासिनी ॥ ४२ ॥
पुनरप्यतिरौद्रेण रूपेण पृथिवीतले ।
अवतीर्य हनिष्यामि वैप्रचित्तांश्च दानवान् ॥ ४३ ॥
भक्षयन्त्याश्च तानुग्रान् वैप्रचित्तान् महासुरान् ।

रक्ता दन्ता भविष्यन्ति दाडिमीकुसुमोपमाः ॥ ४४ ॥
ततो मां देवताः स्वर्गे मर्त्यलोके च मानवाः ।
स्तुवन्तो व्याहरिष्यन्ति सततं रक्तदन्तिकाम् ॥ ४५ ॥
भूयश्च शतवार्षिक्यामनावृष्ट्यामनम्भसि ।
मुनिभिः संस्मृता भूमौ सम्भविष्याम्ययोनिजा ॥ ४६ ॥
ततः शतेन नेत्राणां निरीक्षिष्याम्यहं मुनीन् ।
कीर्तयिष्यन्ति मनुजाः शताक्षीमिति मां ततः ॥ ४७ ॥
ततोऽहमखिलं लोकमात्मदेहसमुद्भवैः ।
भरिष्यामि सुराः शाकैरावृष्टेः प्राणधारकैः ॥ ४८ ॥
शाकम्भरीति विख्यातिं तदा यास्याम्यहं भुवि ।
तत्रैव च वधिष्यामि दुर्गमाख्यं महासुरम् ॥ ४९ ॥
दुर्गादेवीति विख्यातं तन्मे नाम भविष्यति ।
पुनश्चाहं यदा भीमं रूपं कृत्वा हिमाचले ॥ ५० ॥
रक्षांसि भक्षयिष्यामि मुनीनां त्राणकारणात् ।
तदा मां मुनयः सर्वे स्तोष्यन्त्यानम्रमूर्तयः ॥ ५१ ॥
भीमादेवीति विख्यातं तन्मे नाम भविष्यति ।
यदारुणाख्यस्त्रैलोक्ये महाबाधां करिष्यति ॥ ५२ ॥
तदाहं भ्रामरं रूपं कृत्वासंख्येयषट्पदम् ।
त्रैलोक्यस्य हितार्थाय वधिष्यामि महासुरम् ॥ ५३ ॥
भ्रामरीति च मां लोकास्तदा स्तोष्यन्ति सर्वतः ।
इत्थं यदा यदा बाधा दानवोत्था भविष्यति ॥ ५४ ॥
तदा तदावतीर्याहं करिष्याम्यरिसंक्षयम् ॥ ५५ ॥
॥ स्वस्ति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये
नारायणीस्तुतिर्नामैकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥
॥ द्वादशोऽध्यायः ॥
ॡ देव्युवाच ॥ १ ॥
एभिः स्तवैश्च मां नित्यं स्तोष्यते यः समाहितः ।
तस्याहं सकलां बाधां शमयिष्याम्यसंशयम् ॥ २ ॥
मधुकैटभनाशं च महिषासुरघातनम् ।
कीर्तयिष्यन्ति ये तद्वद्वधं शुम्भनिशुम्भयोः ॥ ३ ॥
अष्टम्यां च चतुर्दश्यां नवम्यां चैकचेतसः ।
श्रोष्यन्ति चैव ये भक्त्या मम माहात्म्यमुत्तमम् ॥ ४ ॥
न तेषां दुष्कृतं किञ्चिद्दुष्कृतोत्था न चापदः ।
भविष्यति न दारिद्र्यं न चैवेष्टवियोजनम् ॥ ५ ॥
शत्रुभ्यो न भयं तस्य दस्युतो वा न राजतः ।

न शस्त्रानलतोयौघात् कदाचित् सम्भविष्यति ॥ ६ ॥
तस्मान्ममैतन्माहात्म्यं पठितव्यं समाहितैः ।
श्रोतव्यं च सदा भक्त्या परं स्वस्त्ययनं महत् ॥ ७ ॥
उपसर्गानशेषांस्तु महामारीसमुद्भवान् ।
तथा त्रिविधमुत्पातं माहात्म्यं शमयेन्मम ॥ ८ ॥
यत्रैतत्पठ्यते सम्यङ्नित्यमायतने मम ।
सदा न तद्विमोक्ष्यामि सांनिध्यं तत्र मे स्थितम् ॥ ९ ॥
बलिप्रदाने पूजायामग्निकार्ये महोत्सवे ।
सर्वं ममैतन्माहात्म्यम् उच्चार्यं श्राव्यमेव च ॥ १० ॥
जानताजानता वापि बलिपूजां यथा कृताम् ।
प्रतीक्षिष्याम्यहं प्रीत्या वह्निहोमं तथाकृतम् ॥ ११ ॥
शरत्काले महापूजा क्रियते या च वार्षिकी ।
तस्यां ममैतन्माहात्म्यं श्रुत्वा भक्तिसमन्वितः ॥ १२ ॥
सर्वाबाधाविनिर्मुक्तो धनधान्यसमन्वितः ।
मनुष्यो मत्प्रसादेन भविष्यति न संशयः ॥ १३ ॥
श्रुत्वा ममैतन्माहात्म्यं तथा चोत्पत्तयः शुभाः ।
पराक्रमं च युद्धेषु जायते निर्भयः पुमान् ॥ १४ ॥
रिपवः संक्षयं यान्ति कल्याणं चोपपद्यते ।
नन्दते च कुलं पुंसां माहात्म्यं मम शृण्वताम् ॥ १५ ॥
शान्तिकर्मणि सर्वत्र तथा दुःस्वप्नदर्शने ।
ग्रहपीडासु चोग्रासु माहात्म्यं शृणुयान्मम ॥ १६ ॥
उपसर्गाः शमं यान्ति ग्रहपीडाश्च दारुणाः ।
दुःस्वप्नं च नृभिर्दृष्टं सुस्वप्नमुपजायते ॥ १७ ॥
बालग्रहाभिभूतानां बालानां शान्तिकारकम् ।
संङ्घातभेदे च नृणां मैत्रीकरणमुत्तमम् ॥ १८ ॥
दुर्वृत्तानामशेषाणां बलहानिकरं परम् ।
रक्षोभूतपिशाचानां पठनादेव नाशनम् ॥ १९ ॥
सर्वं ममैतन्माहात्म्यं मम सन्निधिकारकम् ।
पशुपुष्पार्घ्यधूपैश्च गन्धदीपैस्तथोत्तमैः ॥ २० ॥
विप्राणां भोजनैर्होमैः प्रोक्षणीयैरहर्निशम् ।
अन्यैश्च विविधैर्भोगैः प्रदानैर्वत्सरेण या ॥ २१ ॥
प्रीतिर्मे क्रियते सास्मिन् सकृदुच्चरिते श्रुते ।
श्रुतं हरति पापानि तथारोग्यं प्रयच्छति ॥ २२ ॥
रक्षां करोति भूतेभ्यो जन्मनां कीर्तनं मम ।
युद्धेषु चरितं यन्मे दुष्टदैत्यनिबर्हणम् ॥ २३ ॥

तस्मिञ्छ्रुते वैरिकृतं भयं पुंसां न जायते।
युष्माभिः स्तुतयो याश्च याश्च ब्रह्मर्षिभिः कृताः॥ २४॥
ब्रह्मणा च कृतास्तास्तु प्रयच्छन्तु शुभां मतिम्।
अरण्ये प्रान्तरे वापि दावाग्निपरिवारितः॥ २५॥
दस्युभिर्वा वृतः शून्ये गृहीतो वापि शत्रुभिः।
सिंहव्याघ्रानुयातो वा वने वा वनहस्तिभिः॥ २६॥
राज्ञा क्रुद्धेन चाज्ञप्तो वध्यो बन्धगतोऽपि वा।
आघूर्णितो वा वातेन स्थितः पोते महार्णवे॥ २७॥
पतत्सु चापि शस्त्रेषु संग्रामे भृशदारुणे।
सर्वाबाधासु घोरासु वेदनाभ्यर्दितोऽपि वा॥ २८॥
स्मरन् ममैतच्चरितं नरो मुच्येत सङ्कटात्।
मम प्रभावात्सिंहाद्या दस्यवो वैरिणस्तथा॥ २९॥
दूरादेव पलायन्ते स्मरतश्चरितं मम॥ ३०॥
ऋषिरुवाच॥ ३१॥
इत्युक्त्वा सा भगवती चण्डिका चण्डविक्रमा॥ ३२॥
पश्यतां सर्वदेवानां तत्रैवान्तरधीयत।
तेऽपि देवा निरातङ्काः स्वाधिकारान्यथा पुरा॥ ३३॥
यज्ञभागभुजः सर्वे चक्रुर्विनिहतारयः।
दैत्याश्च देव्या निहते शुम्भे देवरिपौ युधि॥ ३४॥
जगद्विध्वंसके तस्मिन् महोग्रेऽतुलविक्रमे।
निशुम्भे च महावीर्ये शेषाः पातालमाययुः॥ ३५॥
एवं भगवती देवी सा नित्यापि पुनः पुनः।
सम्भूय कुरुते भूप जगतः परिपालनम्॥ ३६॥
तयैतन्मोह्यते विश्वं सैव विश्वं प्रसूयते।
सा याचिता च विज्ञानं तुष्टा ऋद्धिं प्रयच्छति॥ ३७॥
व्याप्तं तयैतत्सकलं ब्रह्माण्डं मनुजेश्वर।
महादेव्या महाकाली महामारीस्वरूपया॥ ३८॥
सैव काले महामारी सैव सृष्टिर्भवत्यजा।
स्थितिं करोति भूतानां सैव काले सनातनी॥ ३९॥
भवकाले नृणां सैव लक्ष्मीर्वृद्धिप्रदा गृहे।
सैवाभावे तथालक्ष्मीर्विनाशायोपजायते॥ ४०॥
स्तुता सम्पूजिता पुष्पैर्गन्धधूपादिभिस्तथा।
ददाति वित्तं पुत्रांश्च मतिं धर्मे गतिं शुभाम्॥ ४१॥
॥ स्वस्ति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये
भगवती वाक्यं द्वादशोऽध्यायः॥ १२॥

॥ त्रयोदशोऽध्यायः॥
ॐ ऋषिरुवाच॥ १॥
एतत्ते कथितं भूप देवीमाहात्म्यमुत्तमम्।
एवंप्रभावा सा देवी ययेदं धार्यते जगत्॥ २॥
विद्या तथैव क्रियते भगवद्विष्णुमायया।
तया त्वमेष वैश्यश्च तथैवान्ये विवेकिनः॥ ३॥
मोह्यन्ते मोहिताश्चैव मोहमेष्यन्ति चापरे।
तामुपैहि महाराज शरणं परमेश्वरीम्॥ ४॥
आराधिता सैव नृणां भोगस्वर्गापवर्गदा॥ ५॥
मार्कण्डेय उवाच॥ ६॥
इति तस्य वचः श्रुत्वा सुरथः स नराधिपः॥ ७॥
प्रणिपत्य महाभागं तमृषिं संशितव्रतम्।
निर्विण्णोऽतिममत्वेन राज्यापहरणेन च॥ ८॥
जगाम सद्यस्तपसे स च वैश्यो महामुने।
संदर्शनार्थमम्बाया नदीपुलिनमास्थितः॥ ९॥
स च वैश्यस्तपस्तेपे देवीसूक्तं परं जपन्।
तौ तस्मिन् पुलिने देव्याः कृत्वा मूर्तिं महीमयीम्॥ १०॥
अर्हणां चक्रतुस्तस्याः पुष्पधूपाग्नितर्पणैः।
निराहारौ यतात्मानौ तन्मनस्कौ समाहितौ॥ ११॥
ददतुस्तौ बलिं चैव निजगात्रासृगुक्षितम्।
एवं समाराधयतोस्त्रिभिर्वर्षैर्यतात्मनोः॥ १२॥
परितुष्टा जगद्धात्री प्रत्यक्षं प्राह चण्डिका॥ १३॥
देव्युवाच॥ १४॥
यत्प्रार्थ्यते त्वया भूप त्वया च कुलनन्दन।
मत्तस्तत्प्राप्यतां सर्वं परितुष्टा ददामिते॥ १५॥
मार्कण्डेय उवाच॥ १६॥
ततो वव्रे नृपो राज्यमविभ्रंश्यन्यजन्मनि।
अत्रैव च निजं राज्यं हतशत्रुबलं बलात्॥ १७॥
सोऽपि वैश्यस्ततो ज्ञानं वव्रे निर्विण्णमानसः।
ममेत्यहमिति प्राज्ञः सङ्गविच्युतिकारकम्॥ १८॥
देव्युवाच॥ १९॥
स्वल्पैरहोभिर्नृपते स्वं राज्यं प्राप्स्यते भवान्॥ २०॥
हत्वा रिपूनस्खलितं तव तत्र भविष्यति॥ २१॥
मृतश्च भूयः सम्प्राप्य जन्म देवाद्विवस्वतः॥ २२॥
सावर्णिको मनुर्नाम भवान्भुवि भविष्यति॥ २३॥

वैश्यवर्य त्वया यश्च वरोऽस्मत्तोऽभिवाञ्छितः ॥ २४ ॥
तं प्रयच्छामि संसिद्ध्यै तव ज्ञानं भविष्यति ॥ २५ ॥
मार्कण्डेय उवाच ॥ २६ ॥
इति दत्त्वा तयोर्देवी यथाभिलषितं वरम् ।
बभूवान्तर्हिता सद्यो भक्त्या ताभ्यामभिष्टुता ॥ २७ ॥
एवं देव्या वरं लब्ध्वा सुरथः क्षत्रियर्षभः ।
सूर्याज्जन्म समासाद्य सावर्णिर्भविता मनुः ॥ २८ ॥
इति दत्त्वा तयोर्देवी यथाभिलषितं वरम् ।
बभूवान्तर्हिता सद्यो भक्त्या ताभ्यामभिष्टुता ॥
एवं देव्या वरं लब्ध्वा सुरथः क्षत्रियर्षभः ।
सूर्याज्जन्म समासाद्य सावर्णिर्भविता मनुः ॥ क्लीं ॥
॥ स्वस्ति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये
सुरथवैश्ययोर्वरप्रदानं नाम त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥
॥ श्रीसप्तशतीदेवीमाहात्म्यं समाप्तम् ॥
॥ ॐ तत् सत् ॐ ॥

अथ अपराधक्षमापणस्तोत्रम् ॥
अपराधशतं कृत्वा जगदम्बेति चोच्चरेत् ।
यां गतिं समवाप्नोति न तां ब्रह्मादयः सुराः ॥ १ ॥
सापराधोऽस्मि शरणं प्राप्तस्त्वां जगदम्बिके ।
इदानीमनुकम्प्योऽहं यथेच्छसि तथा कुरु ॥ २ ॥
अज्ञानाद्विस्मृतेर्भ्रान्त्या यन्न्यूनमधिकं कृतम् ।
तत्सर्वं क्षम्यतां देवि प्रसीद परमेश्वरि ॥ ३ ॥
कामेश्वरि जगन्मातः सच्चिदानन्दविग्रहे ।
गृहाणार्चामिमां प्रीत्या प्रसीद परमेश्वरि ॥ ४ ॥
सर्वरूपमयी देवी सर्वं देवीमयं जगत् ।
अतोऽहं विश्वरूपां त्वां नमामि परमेश्वरीम् ॥ ५ ॥
यदक्षरं परिभ्रष्टं मात्राहीनञ्च यद्भवेत् ।
पूर्णं भवतु तत् सर्वं त्वत्प्रसादान्महेश्वरि ॥ ६ ॥
यदत्र पाठे जगदम्बिके मया
विसर्गबिन्द्वक्षरहीनमीरितम् ।
तदस्तु सम्पूर्णतमं प्रसादतः
सङ्कल्पसिद्धिश्च सदैव जायताम् ॥ ७ ॥
यन्मात्राबिन्दुबिन्दुद्वितयपदपदद्वन्द्ववर्णादिहीनं
भक्त्याभक्त्यानुपूर्वं प्रसभकृतिवशात् व्यक्तमव्यक्तमम्ब ।

मोहादज्ञानतो वा पठितमपठितं साम्प्रतं ते स्तवेऽस्मिन्
तत् सर्वं साङ्गमास्तां भगवति वरदे त्वत्प्रसादात् प्रसीद ॥ ८ ॥
प्रसीद भगवत्यम्ब प्रसीद भक्तवत्सले ।
प्रसादं कुरु मे देवि दुर्गे देवि नमोऽस्तु ते ॥ ९ ॥
॥ इति अपराधक्षमापणस्तोत्रं समाप्तम् ॥

॥ अथ देवीसूक्तम् ॥
अहं रुद्रेभिर्वसुभिश्चराम्यहमादित्यैरुत विश्वदेवैः ।
अहं मित्रावरुणोभा बिभर्म्यहमिन्द्राग्नी अहमश्विनोभा ॥ १ ॥
अहं सोममाहनसं बिभर्म्यहं त्वष्टारमुत पूषणं भगम् ।
अहं दधामि द्रविणं हविष्मते सुप्राव्ये यजमानाय सुन्वते ॥ २ ॥
अहं राष्ट्री सङ्गमनी वसूनां चिकितुषी प्रथमा यज्ञियानाम् ।
तां भा देवा व्यदधुः पुरुत्राभूरिस्थात्रां भूर्यावेशयन्तीम् ॥ ३ ॥
मया सो अन्नमत्ति यो विपश्यतियः प्राणिति य ईं शृणोत्युक्तम् ।
अमन्तवो मां त उपक्षियन्तिश्रुधि श्रुत श्रद्धिवं ते वदामि ॥ ४ ॥
अहमेव स्वयमिदं वदामि जुष्टंदेवेभिरुत मानुषेभिः ।
यं कामये तं तमुग्रं कृणोमितं ब्रह्माणं तमृषिं तं सुमेधाम् ॥ ५ ॥
अहं रुद्राय धनुरा तनोमिब्रह्मद्विषे शरवे हन्तवा उ ।
अहं जनाय समदं कृणोम्यहंद्यावापृथिवी आ विवेश ॥ ६ ॥
अहं सुवे पितरमस्य मूर्धन् मम योनिरप्स्वन्तः समुद्रे ।
ततो वि तिष्ठे भुवनानु विश्वोतामूं द्यां वर्ष्मणोप स्पृशामि ॥ ७ ॥
अहमेव वात इव प्र वाम्यारभमाणा भुवनानि विश्वा ।
परो दिवा पर एना पृथिव्यै तावती महिना सं बभूव ॥ ८ ॥
॥ इति ऋग्वेदोक्तं देवीसूक्तं समाप्तम् ॥
॥ ॐ तत् सत् ॐ ॥

॥ श्रीः ॥
॥ श्री दुर्गायै नमः ॥
॥ अथ श्री दुर्गासहस्रनामस्तोत्रम् ॥
नारद उवाच -
कुमार गुणगम्भीर देवसेनापते प्रभो ।
सर्वाभीष्टप्रदं पुंसां सर्वपापप्रणाशनम् ॥ १ ॥
गुह्याद्गुह्यतरं स्तोत्रं भक्तिवर्धकमञ्जसा ।
मङ्गलं ग्रहपीडादिशान्तिदं वक्तुमर्हसि ॥ २ ॥
स्कन्द उवाच -
शृणु नारद देवर्षे लोकानुग्रहकाम्यया ।
यत्पृच्छसि परं पुण्यं तत्ते वक्ष्यामि कौतुकात् ॥ ३ ॥
माता मे लोकजननी हिमवन्नगसत्तमात् ।
मेनायां ब्रह्मवादिन्यां प्रादुर्भूता हरप्रिया ॥ ४ ॥
महता तपसाऽऽराध्य शङ्करं लोकशङ्करम् ।
स्वमेव वल्लभं भेजे कलेव हि कलानिधिम् ॥ ५ ॥
नगानामधिराजस्तु हिमवान् विरहातुरः ।
स्वसुतायाः परिक्षीणे वसिष्ठेन प्रबोधितः ॥ ६ ॥
त्रिलोकजननी सेयं प्रसन्ना त्वयि पुण्यतः ।
प्रादुर्भूता सुतात्वेन तद्वियोगं शुभं त्यज ॥ ७ ॥
बहुरूपा च दुर्गेयं बहुनाम्नी सनातनी ।
सनातनस्य जाया सा पुत्रीमोहं त्यजाधुना ॥ ८ ॥
इति प्रबोधितः शैलः तां तुष्टाव परां शिवाम् ।
तदा प्रसन्ना सा दुर्गा पितरं प्राह नन्दिनी ॥ ९ ॥
मत्प्रसादात्परं स्तोत्रं हृदये प्रतिभासताम् ।
तेन नाम्नां सहस्रेण पूजयन् काममाप्नुहि ॥ १० ॥
इत्युक्त्वान्तर्हितायां तु हृदये स्फुरितं तदा ।
नाम्नां सहस्रं दुर्गायाः पृच्छते मे यदुक्तवान् ॥ ११ ॥
मङ्गलानां मङ्गलं तद् दुर्गानाम सहस्रकम् ।
सर्वाभीष्टप्रदां पुंसां ब्रवीम्यखिलकामदम् ॥ १२ ॥
दुर्गादेवी समाख्याता हिमवानृषिरुच्यते ।
छन्दोनुष्टुप् जपो देव्याः प्रीतये क्रियते सदा ॥ १३ ॥
ऋषिच्छन्दांसि -
अस्य श्रीदुर्गास्तोत्रमहामन्त्रस्य । हिमवान् ऋषिः ।
अनुष्टुप् छन्दः । दुर्गाभगवती देवता ।
श्रीदुर्गाप्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ।

श्रीभगवत्यै दुर्गायै नमः ।
देवीध्यानम्
ह्रीं कालाभ्राभां कटाक्षैररिकुलभयदां मौलिबद्धेन्दुरेखां
शङ्खं चक्रं कृपाणं त्रिशिखमपि करैरुद्वहन्तीं त्रिनेत्राम् ।
सिंहस्कन्धाधिरूढां त्रिभुवनमखिलं तेजसा पूरयन्तीं
ध्यायेद् दुर्गां जयाख्यां त्रिदशपरिवृतां सेवितां सिद्धिकामैः ॥
श्री जयदुर्गायै नमः ।
ह्ल शिवाऽथोमा रमा शक्तिरनन्ता निष्कलाऽमला ।
शान्ता माहेश्वरी नित्या शाश्वता परमा क्षमा ॥ १ ॥
अचिन्त्या केवलानन्ता शिवात्मा परमात्मिका ।
अनादिरव्यया शुद्धा सर्वज्ञा सर्वगाऽचला ॥ २ ॥
एकानेकविभागस्था मायातीता सुनिर्मला ।
महामाहेश्वरी सत्या महादेवी निरञ्जना ॥ ३ ॥
काष्ठा सर्वान्तरस्थाऽपि चिच्छक्तिश्चात्रिलालिता ।
सर्वा सर्वात्मिका विश्वा ज्योतीरूपाऽक्षराऽमृता ॥ ४ ॥
शान्ता प्रतिष्ठा सर्वेशा निवृत्तिरमृतप्रदा ।
व्योममूर्तिर्व्योमसंस्था व्योमधाराऽच्युताऽतुला ॥ ५ ॥
अनादिनिधनाऽमोट्टा कारणात्मकलाकुला ।
ऋतुप्रथमजाऽनाभिरमृतात्मसमाश्रया ॥ ६ ॥
प्राणेश्वरप्रिया नम्या महामहिषट्टातिनी ।
प्राणेश्वरी प्राणरूपा प्रधानपुरुषेश्वरी ॥ ७ ॥
सर्वशक्तिकलाऽकामा महिषेष्टविनाशिनी ।
सर्वकार्यनियन्त्री च सर्वभूतेश्वरेश्वरी ॥ ८ ॥
अङ्गदादिधरा चैव तथा मुकुटधारिणी ।
सनातनी महानन्दाऽऽकाशयोनिस्तथेच्यते ॥ ९ ॥
चित्प्रकाशस्वरूपा च महायोगेश्वरेश्वरी ।
महामाया सदुष्पारा मूलप्रकृतिरीशिका ॥ १० ॥
संसारयोनिः सकला सर्वशक्तिसमुद्भवा ।
संसारपारा दुर्वारा दुर्निरीक्षा दुरासदा ॥ ११ ॥
प्राणशक्तिश्च सेव्या च योगिनी परमाकला ।
महाविभूतिर्दुर्दर्शा मूलप्रकृतिसम्भवा ॥ १२ ॥
अनाद्यनन्तविभवा परार्था पुरुषारणिः ।
सर्गस्थित्यन्तकृच्चैव सुदुर्वाच्या दुरत्यया ॥ १३ ॥
शब्दगम्या शब्दमाया शब्दाख्यानन्दविग्रहा ।
प्रधानपुरुषातीता प्रधानपुरुषात्मिका ॥ १४ ॥

पुराणी चिन्मया पुंसामिष्टदा पुष्टिरूपिणी ।
पूतान्तरस्था कूटस्था महापुरुषसंज्ञिता ॥ १५ ॥
जन्ममृत्युजरातीता सर्वशक्तिस्वरूपिणी ।
वाञ्छाप्रदाऽनवच्छिन्नप्रधानानुप्रवेशिनी ॥ १६ ॥
क्षेत्रज्ञाऽचिन्त्यशक्तिस्तु प्रोच्यतेऽव्यक्तलक्षणा ।
मलापवर्जिताऽऽनादिमाया त्रितयतत्त्विका ॥ १७ ॥
प्रीतिश्च प्रकृतिश्चैव गुहावासा तथोच्यते ।
महामाया नगोत्पन्ना तामसी च ध्रुवा तथा ॥ १८ ॥
व्यक्ताऽव्यक्तात्मिका कृष्णा रक्ता शुक्ला ह्यकारणा ।
प्रोच्यते कार्यजननी नित्यप्रसवधर्मिणी ॥ १९ ॥
सर्गप्रलयमुक्ता च सृष्टिस्थित्यन्तधर्मिणी ।
ब्रह्मगर्भा चतुर्विंशस्वरूपा पद्मवासिनी ॥ २० ॥
अच्युताह्लादिका विद्युद्ब्रह्मयोनिर्महालया ।
महालक्ष्मी समुद्भावभावितात्मामहेश्वरी ॥ २१ ॥
महाविमानमध्यस्था महानिद्रा सकौतुका ।
सर्वार्थधारिणी सूक्ष्मा ह्यविद्धा परमार्थदा ॥ २२ ॥
अनन्तरूपाऽनन्तार्था तथा पुरुषमोहिनी ।
अनेकानेकहस्ता च कालत्रयविवर्जिता ॥ २३ ॥
ब्रह्मजन्मा हरप्रीता मतिर्ब्रह्मशिवात्मिका ।
ब्रह्मेशविष्णुसम्पूज्या ब्रह्माख्या ब्रह्मसंज्ञिता ॥ २४ ॥
व्यक्ता प्रथमजा ब्राह्मी महारात्रीः प्रकीर्तिता ।
ज्ञानस्वरूपा वैराग्यरूपा ह्यैश्वर्यरूपिणी ॥ २५ ॥
धर्मात्मिका ब्रह्ममूर्तिः प्रतिश्रुतपुमर्थिका ।
अपांयोनिः स्वयम्भूता मानसी तत्त्वसम्भवा ॥ २६ ॥
ईश्वरस्य प्रिया प्रोक्ता शङ्करार्धशरीरिणी ।
भवानी चैव रुद्राणी महालक्ष्मीस्तथाऽम्बिका ॥ २७ ॥
महेश्वरसमुत्पन्ना भुक्तिमुक्ति प्रदायिनी ।
सर्वेश्वरी सर्ववन्द्या नित्यमुक्ता सुमानसा ॥ २८ ॥
महेन्द्रोपेन्द्रनमिता शाङ्करीशानुवर्तिनी ।
ईश्वरार्धासनगता माहेश्वरपतिव्रता ॥ २९ ॥
संसारशोषिणी चैव पार्वती हिमवत्सुता ।
परमानन्ददात्री च गुणाग्र्या योगदा तथा ॥ ३० ॥
ज्ञानमूर्तिश्च सावित्री लक्ष्मीः श्रीः कमला तथा ।
अनन्तगुणगम्भीरा ह्युरोनीलमणिप्रभा ॥ ३१ ॥
सरोजनिलया गङ्गा योगिध्येयाऽसुरार्दिनी ।

सरस्वती सर्वविद्या जगज्ज्येष्ठा सुमङ्गला ॥ ३२ ॥
वाग्देवी वरदा वर्या कीर्तिः सर्वार्थसाधिका ।
वागीश्वरी ब्रह्मविद्या महाविद्या सुशोभना ॥ ३३ ॥
ग्राह्यविद्या वेदविद्या धर्मविद्याऽऽत्मभाविता ।
स्वाहा विश्वम्भरा सिद्धिः साध्या मेधा धृतिः कृतिः ॥ ३४ ॥
सुनीतिः संकृतिश्चैव कीर्तिता नरवाहिनी ।
पूजाविभाविनी सौम्या भोग्यभाग् भोगदायिनी ॥ ३५ ॥
शोभावती शाङ्करी च लोला मालाविभूषिता ।
परमेष्ठिप्रिया चैव त्रिलोकीसुन्दरी माता ॥ ३६ ॥
नन्दा सन्ध्या कामधात्री महादेवी सुसात्त्विका ।
महामहिषदर्पघ्नी पद्ममालाऽघहारिणी ॥ ३७ ॥
विचित्रमुकुटा रामा कामदाता प्रकीर्तिता ।
पिताम्बरधरा दिव्यविभूषण विभूषिता ॥ ३८ ॥
दिव्याख्या सोमवदना जगत्संसृष्टिवर्जिता ।
निर्यन्त्रा यन्त्रवाहस्था नन्दिनी रुद्रकालिका ॥ ३९ ॥
आदित्यवर्णा कौमारी मयूरवरवाहिनी ।
पद्मासनगता गौरी महाकाली सुरार्चिता ॥ ४० ॥
अदितिर्नियता रौद्री पद्मगर्भा विवाहना ।
विरूपाक्षा केशिवाहा गुहापुरनिवासिनी ॥ ४१ ॥
महाफलाऽनवद्याङ्गी कामरूपा सरिद्वरा ।
भास्वद्रूपा मुक्तिदात्री प्रणतक्लेशभञ्जना ॥ ४२ ॥
कौशिकी गोमिनी रात्रिस्त्रिदशारिविनाशिनी ।
बहुरूपा सुरूपा च विरूपा रूपवर्जिता ॥ ४३ ॥
भक्तार्तिशमना भव्या भवभावविनाशिनी ।
सर्वज्ञानपरीताङ्गी सर्वासुरविमर्दिका ॥ ४४ ॥
पिकस्वनी सामगीता भवाङ्कनिलया प्रिया ।
दीक्षा विद्याधरी दीप्ता महेन्द्राहितपातिनी ॥ ४५ ॥
सर्वदेवमया दक्षा समुद्रान्तरवासिनी ।
अकलङ्का निराधारा नित्यसिद्धा निरामया ॥ ४६ ॥
कामधेनुबृहद्गर्भा धीमती मौननाशिनी ।
निःसङ्कल्पा निरातङ्का विनया विनयप्रदा ॥ ४७ ॥
ज्वालामाला सहस्राढ्या देवदेवी मनोमया ।
सुभगा सुविशुद्धा च वसुदेवसमुद्भवा ॥ ४८ ॥
महेन्द्रोपेन्द्रभगिनी भक्तिगम्या परावरा ।
ज्ञानज्ञेया परातीता वेदान्तविषया मतिः ॥ ४९ ॥

दक्षिणा दाहिका दह्या सर्वभूतहृदिस्थिता ।
योगमाया विभागज्ञा महामोहा गरीयसी ॥ ५० ॥
सन्ध्या सर्वसमुद्भूता ब्रह्मवृक्षाश्रियाऽदितिः ।
बीजाङ्कुरसमुद्भूता महाशक्तिर्महामतिः ॥ ५१ ॥
ख्यातिः प्रज्ञावती संज्ञा महाभोगीन्द्रशायिनी ।
हींकृतिः शङ्करी शान्तिर्गन्धर्वगणसेविता ॥ ५२ ॥
वैश्वानरी महाशूला देवसेना भवप्रिया ।
महारात्री परानन्दा शची दुःस्वप्ननाशिनी ॥ ५३ ॥
ईड्या जया जगद्धात्री दुर्विज्ञेया सुरूपिणी ।
गुहाम्बिका गणोत्पन्ना महापीठा मरुत्सुता ॥ ५४ ॥
हव्यवाहा भवानन्दा जगद्योनिः प्रकीर्तिता ।
जगन्माता जगन्मृत्युर्जरातीता च बुद्धिदा ॥ ५५ ॥
सिद्धिदात्री रत्नगर्भा रत्नगर्भाश्रया परा ।
दैत्यहन्त्री स्वेष्टदात्री मङ्गलैकसुविग्रहा ॥ ५६ ॥
पुरुषान्तर्गता चैव समाधिस्था तपस्विनी ।
दिविस्थिता त्रिणेत्रा च सर्वेन्द्रियमनाधृतिः ॥ ५७ ॥
सर्वभूतहृदिस्था च तथा संसारतारिणी ।
वेद्या ब्रह्मविवेद्या च महालीला प्रकीर्तिता ॥ ५८ ॥
ब्राह्मणिबृहती ब्राह्मी ब्रह्मभूताऽघहारिणी ।
हिरण्मयी महादात्री संसारपरिवर्तिका ॥ ५९ ॥
सुमालिनी सुरूपा च भास्विनी धारिणी तथा ।
उन्मूलिनी सर्वसभा सर्वप्रत्ययसाक्षिणी ॥ ६० ॥
सुसौम्या चन्द्रवदना ताण्डवासक्तमानसा ।
सत्त्वशुद्धिकरी शुद्धा मलत्रयविनाशिनी ॥ ६१ ॥
जगत्त्रयी जगन्मूर्तिस्त्रिमूर्तिरमृताश्रया ।
विमानस्था विशोका च शोकनाशिन्यनाहता ॥ ६२ ॥
हेमकुण्डलिनी काली पद्मवासा सनातनी ।
सदाकीर्तिः सर्वभूतशया देवी सतांप्रिया ॥ ६३ ॥
ब्रह्ममूर्तिकला चैव कृत्तिका कञ्जमालिनी ।
व्योमकेशा क्रियाशक्तिरिच्छाशक्तिः परागतिः ॥ ६४ ॥
क्षोभिका खण्डिकाभेद्या भेदाभेदविवर्जिता ।
अभिन्ना भिन्नसंस्थाना वशिनी वंशधारिणी ॥ ६५ ॥
गुह्यशक्तिर्गुह्यतत्त्वा सर्वदा सर्वतोमुखी ।
भगिनी च निराधारा निराहारा प्रकीर्तिता ॥ ६६ ॥
निरङ्कुशपदोद्भूता चक्रहस्ता विशोधिका ।

स्रग्विणी पद्मसम्भेदकारिणी परिकीर्तिता ॥ ६७ ॥
परावरविधानज्ञा महापुरुषपूर्वजा ।
परावरज्ञा विद्या च विद्युज्जिह्वा जिताश्रया ॥ ६८ ॥
विद्यामयी सहस्राक्षी सहस्रवदनात्मजा ।
सहस्ररश्मिःसत्वस्था महेश्वरपदाश्रया ॥ ६९ ॥
ज्वालिनी सन्मया व्याप्ता चिन्मया पद्मभेदिका ।
महाश्रया महामन्त्रा महादेवमनोरमा ॥ ७० ॥
व्योमलक्ष्मीः सिंहरथा चेकितानाऽमितप्रभा ।
विश्वेश्वरी भगवती सकला कालहारिणी ॥ ७१ ॥
सर्ववेद्या सर्वभद्रा गुह्या दूढा गुहारणी ।
प्रलया योगधात्री च गङ्गा विश्वेश्वरी तथा ॥ ७२ ॥
कामदा कनका कान्ता कञ्जगर्भप्रभा तथा ।
पुण्यदा कालकेशा च भोक्त्री पुष्करिणी तथा ॥ ७३ ॥
सुरेश्वरी भूतिदात्री भूतिभूषा प्रकीर्तिता ।
पञ्चब्रह्मसमुत्पन्ना परमार्थाऽर्थविग्रहा ॥ ७४ ॥
वर्णोदया भानुमूर्तिर्वाग्विज्ञेया मनोजवा ।
मनोहरा महोरस्का तामसी वेदरूपिणी ॥ ७५ ॥
वेदशक्तिर्वेदमाता वेदविद्याप्रकाशिनी ।
योगेश्वरेश्वरी माया महाशक्तिर्महामयी ॥ ७६ ॥
विश्वान्तःस्था वियन्मूर्तिर्भार्गवी सुरसुन्दरी ।
सुरभिर्नन्दिनी विद्या नन्दगोपतनूद्भवा ॥ ७७ ॥
भारती परमानन्दा परावरविभेदिका ।
सर्वप्रहरणोपेता काम्या कामेश्वरेश्वरी ॥ ७८ ॥
अनन्तानन्दविभवा हृल्लेखा कनकप्रभा ।
कूष्माण्डा धनरत्नाढ्या सुगन्धा गन्धदायिनी ॥ ७९ ॥
त्रिविक्रमपदोद्भूता चतुरास्या शिवोदया ।
सुदुर्लभा धनाध्यक्षा धन्या पिङ्गललोचना ॥ ८० ॥
शान्ता प्रभास्वरूपा च पङ्कजायतलोचना ।
इन्द्राक्षी हृदयान्तःस्था शिवा माता च सत्क्रिया ॥ ८१ ॥
गिरिजा च सुगूढा च नित्यपुष्टा निरन्तरा ।
दुर्गा कात्यायनी चण्डी चन्द्रिका कान्तविग्रहा ॥ ८२ ॥
हिरण्यवर्णा जगती जगद्यन्त्रप्रवर्तिका ।
मन्दराद्रिनिवासा च शारदा स्वर्णमालिनी ॥ ८३ ॥
रत्नमाला रत्नगर्भा व्युष्टिर्विश्वप्रमाथिनी ।
पद्मानन्दा पद्मनिभा नित्यपुष्टा कृतोद्भवा ॥ ८४ ॥

नारायणी दुष्टशिक्षा सूर्यमाता वृषप्रिया ।
महेन्द्रभगिनी सत्या सत्यभाषा सुकोमला ॥ ८५ ॥
वामा च पञ्चतपसां वरदात्री प्रकीर्तिता ।
वाच्यवर्णेश्वरी विद्या दुर्जया दुरतिक्रमा ॥ ८६ ॥
कालरात्रिर्महावेगा वीरभद्रप्रिया हिता ।
भद्रकाली जगन्माता भक्तानां भद्रदायिनी ॥ ८७ ॥
कराला पिङ्गलाकारा कामभेत्री महामनाः ।
यशस्विनी यशोदा च षडध्वपरिवर्तिका ॥ ८८ ॥
शङ्खिनी पद्मिनी संख्या सांख्ययोगप्रवर्तिका ।
चैत्रादिर्वत्सरारूढा जगत्सम्पूरणीन्द्रजा ॥ ८९ ॥
शुम्भघ्नी खेचराराध्या कम्बुग्रीवा बलीडिता ।
खगारूढा महैश्वर्या सुपद्मनिलया तथा ॥ ९० ॥
विरक्ता गरुडस्था च जगतीहृद्गुहाश्रया ।
शुम्भादिमथना भक्तहृद्गह्वरनिवासिनी ॥ ९१ ॥
जगत्त्रयारणी सिद्धसङ्कल्पा कामदा तथा ।
सर्वविज्ञानदात्री चानल्पकल्मषहारिणी ॥ ९२ ॥
सकलोपनिषद्गम्या दुष्टदुष्प्रेक्ष्यसत्तमा ।
सद्वृता लोकसंव्याप्ता तुष्टिः पुष्टिः क्रियावती ॥ ९३ ॥
विश्वामरेश्वरी चैव भुक्तिमुक्तिप्रदायिनी ।
शिवाधृता लोहिताक्षी सर्पमालाविभूषणा ॥ ९४ ॥
निरानन्दा त्रिशूलासिधनुर्बाणादिधारिणी ।
अशेषध्येयमूर्तिश्च देवतानां च देवता ॥ ९५ ॥
वराम्बिका गिरेः पुत्री निशुम्भविनिपातिनी ।
सुवर्णा स्वर्णलसिताऽनन्तवर्णा सदाधृता ॥ ९६ ॥
शाङ्करी शान्तहृदया अहोरात्रविधायिका ।
विश्वगोप्त्री गूढरूपा गुणपूर्णा च गार्ग्यजा ॥ ९७ ॥
गौरी शाकम्भरी सत्यसन्धा सन्ध्यात्रयीधृता ।
सर्वपापविनिर्मुक्ता सर्वबन्धविवर्जिता ॥ ९८ ॥
सांख्ययोगसमाख्याता अप्रमेया मुनीडिता ।
विशुद्धसुकुलोद्भूता बिन्दुनादसमादृता ॥ ९९ ॥
शम्भुवामाङ्कगा चैव शशितुल्यनिभानना ।
वनमालाविराजन्ती अनन्तशयनादृता ॥ १०० ॥
नरनारायणोद्भूता नारसिंही प्रकीर्तिता ।
दैत्यप्रमाथिनी शङ्खचक्रपद्मगदाधरा ॥ १०१ ॥
सङ्कर्षणसमुत्पन्ना अम्बिका सज्जनाश्रया ।

सुवृता सुन्दरी चैव धर्मकामार्थदायिनी ॥ १०२ ॥
मोक्षदा भक्तिनिलया पुराणपुरुषादृता ।
महाविभूतिदाऽऽराध्या सरोजनिलयाऽसमा ॥ १०३ ॥
अष्टादशभुजाऽनादिर्नीलोत्पलदलाक्षिणी ।
सर्वशक्तिसमारूढा धर्माधर्मविवर्जिता ॥ १०४ ॥
वैराग्यज्ञाननिरता निरालोका निरिन्द्रिया ।
विचित्रगहनाधारा शाश्वतस्थानवासिनी ॥ १०५ ॥
ज्ञानेश्वरी पीतचेला वेदवेदाङ्गपारगा ।
मनस्विनी मन्युमाता महामन्युसमुद्भवा ॥ १०६ ॥
अमन्युरमृतास्वादा पुरन्दरपरिष्टुता ।
अशोच्या भिन्नविषया हिरण्यरजतप्रिया ॥ १०७ ॥
हिरण्यजननी भीमा हेमाभरणभूषिता ।
विभ्राजमाना दुर्ज्ञेया ज्योतिष्टोमफलप्रदा ॥ १०८ ॥
महानिद्रासमुत्पत्तिरनिद्रा सत्यदेवता ।
दीर्घा ककुद्मिनी पिङ्गजटाधारा मनोज्ञधीः ॥ १०९ ॥
महाश्रया रमोत्पन्ना तमःपारे प्रतिष्ठिता ।
त्रितत्त्वमाता त्रिविधा सुसूक्ष्मा पद्मसंश्रया ॥ ११० ॥
शान्त्यतीतकलाऽतीतविकारा श्वेतचेलिका ।
चित्रमाया शिवज्ञानस्वरूपा दैत्यमाथिनी ॥ १११ ॥
काश्यपी कालसर्पाभवेणिका शास्त्रयोनिका ।
त्रयीमूर्तिः क्रियामूर्तिश्चतुर्वर्गा च दर्शिनी ॥ ११२ ॥
नारायणी नरोत्पन्ना कौमुदी कान्तिधारिणी ।
कौशिकी ललिता लीला परावरविभाविनी ॥ ११३ ॥
वरेण्याऽद्भुतमहात्म्या वडवा वामलोचना ।
सुभद्रा चेतनाराध्या शान्तिदा शान्तिवर्धिनी ॥ ११४ ॥
जयादिशक्तिजननी शक्तिचक्रप्रवर्तिका ।
त्रिशक्तिजननी जन्या षट्सूत्रपरिवर्णिता ॥ ११५ ॥
सुधौतकर्मणाऽऽराध्या युगान्तदहनात्मिका ।
सङ्कर्षिणी जगद्धात्री कामयोनिः किरीटिनी ॥ ११६ ॥
ऐन्द्री त्रैलोक्यनमिता वैष्णवी परमेश्वरी ।
प्रद्युम्नजननी बिम्बसमोष्ठी पद्मलोचना ॥ ११७ ॥
मदोत्कटा हंसगतिः प्रचण्डा चण्डविक्रमा ।
वृषाधीशा परात्मा च विन्ध्या पर्वतवासिनी ॥ ११८ ॥
हिमवन्मेरुनिलया कैलासपुरवासिनी ।
चाणूरहन्त्री नीतिज्ञा कामरूपा त्रयीतनुः ॥ ११९ ॥

व्रतस्नाता धर्मशीला सिंहासननिवासिनी ।
वीरभद्रादृता वीरा महाकालसमुद्भवा ॥ १२० ॥
विद्याधरार्चिता सिद्धसाध्याराधितपादुका ।
श्रद्धात्मिका पावनी च मोहिनी अचलात्मिका ॥ १२१ ॥
महाद्भुता वारिजाक्षी सिंहवाहनगामिनी ।
मनीषिणी सुधावाणी वीणावादनतत्परा ॥ १२२ ॥
श्वेतवाहनिषेव्या च लसन्मतिररुन्धती ।
हिरण्याक्षी तथा चैव महानन्दप्रदायिनी ॥ १२३ ॥
वसुप्रभा सुमाल्याप्तकन्धरा पङ्कजानना ।
परावरा वरारोहा सहस्रनयनार्चिता ॥ १२४ ॥
श्रीरूपा श्रीमती श्रेष्ठा शिवनाम्नी शिवप्रिया ।
श्रीप्रदा श्रितकल्याणा श्रीधरार्धशरीरिणी ॥ १२५ ॥
श्रीकलाऽनन्तदृष्टिश्च ह्यक्षुद्राऽऽरातिसूदनी ।
रक्तबीजनिहन्त्री च दैत्यसङ्घविमर्दिनी ॥ १२६ ॥
सिंहारूढा सिंहिकास्या दैत्यशोणितपायिनी ।
सुकीर्तिसहिताच्छिन्नसंशया रसवेदिनी ॥ १२७ ॥
गुणाभिरामा नागारिवाहना निर्जरार्चिता ।
नित्योदिता स्वयंज्योतिः स्वर्णकाया प्रकीर्तिता ॥ १२८ ॥
वज्रदण्डाङ्किता चैव तथाऽमृतसञ्जीविनी ।
वज्रच्छन्ना देवदेवी वरवज्रस्वविग्रहा ॥ १२९ ॥
माङ्गल्या मङ्गलात्मा च मालिनी माल्यधारिणी ।
गन्धर्वी तरुणी चान्द्री खड्गायुधधरा तथा ॥ १३० ॥
सौदामिनी प्रजानन्दा तथा प्रोक्ता भृगूद्भवा ।
एकानङ्गा च शास्त्रार्थकुशला धर्मचारिणी ॥ १३१ ॥
धर्मसर्वस्ववाहा च धर्माधर्मविनिश्चया ।
धर्मशक्तिर्धर्ममया धार्मिकानां शिवप्रदा ॥ १३२ ॥
विधर्मा विश्वधर्मज्ञा धर्मार्थान्तरविग्रहा ।
धर्मवर्ष्मा धर्मपूर्वा धर्मपारङ्गतान्तरा ॥ १३३ ॥
धर्मोपदेष्ट्री धर्मात्मा धर्मगम्या धराधरा ।
कपालिनी शाकलिनी कलाकलितविग्रहा ॥ १३४ ॥
सर्वशक्तिविमुक्ता च कर्णिकारधराऽक्षरा ।
कंसप्राणहरा चैव युगधर्मधरा तथा ॥ १३५ ॥
युगप्रवर्तिका प्रोक्ता त्रिसन्ध्या ध्येयविग्रहा ।
स्वर्गापवर्गदात्री च तथा प्रत्यक्षदेवता ॥ १३६ ॥
आदित्या दिव्यगन्धा च दिवाकरनिभप्रभा ।

पद्मासनगता प्रोक्ता खड्गबाणशरासना ॥ १३७ ॥
शिष्टा विशिष्टा शिष्टेष्टा शिष्टश्रेष्ठप्रपूजिता ।
शतरूपा शतावर्ता वितता रासमोदिनी ॥ १३८ ॥
सूर्येन्दुनेत्रा प्रद्युम्नजननी सुष्ठुमायिनी ।
सूर्यान्तरस्थिता चैव सत्प्रतिष्ठतविग्रहा ॥ १३९ ॥
निवृत्ता प्रोच्यते ज्ञानपारगा पर्वतात्मजा ।
कात्यायनी चण्डिका च चण्डी हैमवती तथा ॥ १४० ॥
दाक्षायणी सती चैव भवानी सर्वमङ्गला ।
धूम्रलोचनहन्त्री च चण्डमुण्डविनाशिनी ॥ १४१ ॥
योगनिद्रा योगभद्रा समुद्रतनया तथा ।
देवप्रियङ्करी शुद्धा भक्तभक्तिप्रवर्धिनी ॥ १४२ ॥
त्रिणेत्रा चन्द्रमुकुटा प्रमथार्चितपादुका ।
अर्जुनाभीष्टदात्री च पाण्डवप्रियकारिणी ॥ १४३ ॥
कुमारलालनासक्ता हरबाहूपधानिका ।
विघ्नेशजननी भक्तविघ्नस्तोमप्रहारिणी ॥ १४४ ॥
सुस्मितेन्दुमुखी नम्या जयाप्रियसखी तथा ।
अनादिनिधना प्रेष्ठा चित्रमाल्यानुलेपना ॥ १४५ ॥
कोटिचन्द्रप्रतीकाशा कूटजालप्रमाथिनी ।
कृत्याप्रहारिणी चैव मारणोच्चाटनी तथा ॥ १४६ ॥
सुरासुरप्रवन्द्याङ्घ्रिर्मोहघ्नी ज्ञानदायिनी ।
षड्वैरिनिग्रहकरी वैरिविद्राविणी तथा ॥ १४७ ॥
भूतसेव्या भूतदात्री भूतपीडाविमर्दिका ।
नारदस्तुतचारित्रा वरदेशा वरप्रदा ॥ १४८ ॥
वामदेवस्तुता चैव कामदा सोमशेखरा ।
दिक्पालसेविता भव्या भामिनी भावदायिनी ॥ १४९ ॥
स्त्रीसौभाग्यप्रदात्री च भोगदा रोगनाशिनी ।
व्योमगा भूमिगा चैव मुनिपूज्यपदाम्बुजा ।
वनदुर्गा च दुर्बोधा महादुर्गा प्रकीर्तिता ॥ १५० ॥

फलश्रुतिः

इतीदं कीर्तिदं भद्र दुर्गानामसहस्रकम् ।
त्रिसन्ध्यं यः पठेन्नित्यं तस्य लक्ष्मीः स्थिरा भवेत् ॥ १ ॥
ग्रहभूतपिशाचादिपीडा नश्यत्यसंशयम् ।
बालग्रहादिपीडायाः शान्तिर्भवति कीर्तनात् ॥ २ ॥
मारिकादिमहारोगे पठतां सौख्यदं नृणाम् ।
व्यवहारे च जयदं शत्रुबाधानिवारकम् ॥ ३ ॥

दम्पत्योः कलहे प्राप्ते मिथः प्रेमाभिवर्धकम् ।
आयुरारोग्यदं पुंसां सर्वसम्पत्प्रदायकम् ॥ ४ ॥
विद्याभिवर्धकं नित्यं पठतामर्थसाधकम् ।
शुभदं शुभकार्येषु पठतां शृणुतामपि ॥ ५ ॥
यः पूजयति दुर्गां तां दुर्गानामसहस्रकैः ।
पुष्पैः कुङ्कुमसम्मिश्रैः स तु यत्काङ्क्षते हृदि ॥ ६ ॥
तत्सर्वं समवाप्नोति नास्ति नास्त्यत्र संशयः ।
यन्मुखे ध्रियते नित्यं दुर्गानामसहस्रकम् ॥ ७ ॥
किं तस्येतरमन्त्रौघैः कार्यं धन्यतमस्य हि ।
दुर्गानामसहस्रस्य पुस्तकं यद्गृहे भवेत् ॥ ८ ॥
न तत्र ग्रहभूतादिबाधा स्यान्मङ्गलास्पदे ।
तद्गृहं पुण्यदं क्षेत्रं देवीसान्निध्यकारकम् ॥ ९ ॥
एतस्य स्तोत्रमुख्यस्य पाठकः श्रेष्ठमन्त्रवित् ।
देवतायाः प्रसादेन सर्वपूज्यः सुखी भवेत् ॥ १० ॥
इत्येतन्नगराजेन कीर्तितं मुनिसत्तम ।
गुह्याद्गुह्यतरं स्तोत्रं त्वयि स्नेहात् प्रकीर्तितम् ॥ ११ ॥
भक्ताय श्रद्धधानाय केवलं कीर्त्यतामिदम् ।
हृदि धारय नित्यं त्वं देव्यनुग्रहसाधकम् ॥ १२ ॥
॥ इति श्रीस्कान्दपुराणे स्कन्दनारदसंवादे
दुर्गासहस्रनामस्तोत्रं सम्पूर्णम् ॥

Rudra-Adhyaya

In the famous Rudra-Adhyaya or the Satarudriya of the Yajur-Veda, we have a majestic, universalised description of Lord Siva, a chant which we are accustomed to everyday in the temple. Only those who know what Sanskrit is, what the Vedas are and what worship is, can appreciate what this Satarudriya chant also is. It is one of the most powerful prayers ever conceived by the human mind. It is filled with a threefold meaning. According to the culture of this country, everything is threefold,-objective, subjective and universal. Everything in the world, from the smallest to the biggest, has an objective character, a subjective character and an universal character. Objectively you are something, subjectively you are another thing and universally you are a third thing. It all depends upon from what point of view you interpret a particular thing, person or object. When you objectively interpret a thing, it looks one thing; when you subjectively analyse it, it is another thing; and from the universal point of view, it is something third altogether. Likewise, this Mantra, the Satarudriya of the Yajurveda, a hymn to Lord Siva, has an objective meaning, a subjective meaning and a divine, supreme, supramental, universal meaning. Objectively, it is a prayer for the control of the forces of nature. Subjectively, it is a prayer for self-control and the rousing of the spiritual consciousness. Universally, it is a surge of the soul towards God-realisation. It has an Adhiyajnika, Adhibhautika, Adhidaivika and Adhyatmika meaning, as we usually put it. It has a tremendous meaning. The Vedas, the Mantras of the Vedas, are filled with such threefold or fourfold meaning. Hence it is difficult to understand the full meaning of any Mantra of the Veda. “Ananta Vai Vedah”-Infinite is the meaning of the Vedas. The meaning of the Veda is infinite. It has no end at all. It is mathematics, it is chemistry, it is physics, it is Ayurveda, it is psychology, it is metaphysics, it is philosophy, it is spirituality, it is meditation, it is love, it is ecstasy. You will find everything in every

Mantra of the Veda. All depends upon how you look upon it, how you feel it. A person can be a father, he may be. a brother, he may be a son, he may be a friend, but all the while he is one and the same person. Attitudes are different on account of various relationships connected. So the Rudra Adhyaya is before us, a majestic prayer for world-peace, international-peace, subjective peace, universal peace and God-Consciousness.

It is difficult to chant this Veda Mantra called the Satarudriya, because it requires a training, as in music, for example. Everybody cannot sing. It requires a tremendous training for years together. Likewise, the chanting of the Mantras of the Veda requires training for years together, not for a few days only. Just as one who does not know how to sing, will make a jarring noise and you will like to get up and go away rather than listen to it, so also when you chant the Mantra wrongly, Gods will get up and go away. They do not bear it any more. So, it requires training. But once it is properly learnt, it becomes a protection for you from catastrophies of every kind,-physical, psychological and what not. So, those who know may chant it, recite it and take part in the recitation of it everyday in the temple, at least during the worship on Mahasivaratri.

॥ श्री रुद्रप्रश्नः ॥

॥ लघुन्यासः ॥

ॐ नमो भगवते रुद्राय ॥

ॐ अथात्मानग् शिवात्मानग् श्रीरुद्ररूपं ध्यातेत् ॥

शुद्धस्फटिकसंकाशं त्रिनेत्रं पञ्चवक्त्रम् ।
गङ्गाधरं दशभुजं सर्वाभरणभूषितम् ॥
नीलग्रीवं शशाङ्काङ्कं नागयज्ञोपवीतिनम्।
व्याघ्रचर्मोत्तरीयं च वरेण्यमभयप्रदम्॥
कमण्डल्वक्षसूत्राणां धारिणं शूलपाणिनम् ।
ज्वलन्तं पिङ्गलजटाशिखामुद्योतधारिणम्॥
वृषस्कन्ध-समारुढं उमादेहार्धधारिणम् ।
अमृतेनाप्लुतं शान्तं दिव्यभोगसमन्वितम् ।
दिग्देवतासमायुक्तं सुरासुरनमस्कृतम्।
नित्यं च शाश्वतं शुद्धं ध्रुवमक्षरमव्ययम् ॥
सर्वव्यापिनमीशानं रुद्रं वै विश्वरूपिणम् ।
एवं ध्यात्वा द्विजस्सम्यक् ततो यजनमारभेत् ॥

प्रजनने ब्रह्मा तिष्ठतु पादयोर्विष्णुस्तिष्ठतु हस्तयोर्हरस्तिष्ठतु बाह्वोरिन्द्रस्तिष्ठतु जठरेऽग्निस्तिष्ठतु हृदये शिवस्तिष्ठतु कण्ठे वसवस्तिष्ठन्तु वक्त्रे सरस्वती तिष्ठतु नासिकयोर्वायुस्तिष्ठतु नयनोश्चन्द्रादित्यौ तिष्ठेताम् कर्णयोरश्विनौ तिष्ठेताम् ललाटे रुद्रास्तिष्ठन्तु मूर्ध्न्यादित्यास्तिष्ठन्तु शिरसि महादेवस्तिष्ठतु शिखायां वामदेवस्तिष्ठतु पृष्ठे पिनाकी तिष्ठतु पुरतः शूली तिष्ठतु पार्श्वयोः शिवाशंकरौ तिष्ठेताम् सर्वतो वायुस्तिष्ठतु ततो बहिः सर्वतोऽग्निर्ज्वालामालापरिवृतस्तिष्ठतुसर्वेष्वङ्गे.षु सर्वा देवता यथास्थानं तिष्ठन्तु माग् रक्षन्तु ॥

अग्निर्मे वाचि श्रितः । वाग्धृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि । वायुर्मे प्राणे श्रितः । प्राणो हृदये । हृदय मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि । सूर्यामे चक्षुषि श्रितः । चक्षुर्हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि । चन्द्रमामे मनसि श्रितः। मनो हृदये । हृदयं मयिं । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि । दिशोमे श्रोत्रे श्रिताः। श्रोत्रग् हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि

। आपो मे रेतसि श्रिताः । रेतो हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि । पृथिवीमे शरीरे श्रिताः। शरीरग् हृदये । हृदयंमयि । अहममृते । अमृतंब्रह्मणि । ओषधिवनस्पतयो मे लोमसु श्रिताः । लोमानि हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि । इन्द्रो मे बले श्रितः । बलग् हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृत ब्रह्मणि । पर्जन्यो मे मूर्ध्नि श्रितः । मूर्धा हृदये। हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि । ईशानो मे मन्यौ श्रितः। मन्युर्हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि । आत्माम आत्मनि श्रितः। आत्माहृदये । हृदयं मयि ।अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि । पुनर्म आत्मा पुनरायुरागात् । पुनः प्राणः सुनराकूतमागात् । वैश्वानरो रष्मिभिर्वावृधानः । अन्तस्तिष्ठत्वमृतस्य गोपाः ॥

अस्य श्री रुद्राध्यायप्रश्नमहामन्त्रस्य अघोर ऋषिः, अनुष्टुप्छन्दः संकर्षणमूर्तिस्वरूपो योऽसावदित्यः परमपुरुषः स एष रुद्रो देवता। नमः शिवायेति बीजम् । शिवतरायेति शक्तिः । महादेवायेति कीलकम् । श्रीसाम्बसदाशिव-प्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ।

अग्निहोत्रात्मने अंगुष्ठाभ्यां नमः । दर्शपूर्णमासात्मने तर्जनीभ्यां नमः । चातुर्मास्यात्मने मध्यमाभ्यां नमः । निरूढपशुबन्धात्मने अनामिकाभ्यां नमः । ज्योतिष्टोमात्ने कनिष्ठिकाभ्यां नमः । सर्वक्रत्वात्मने करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ अग्निहोत्रात्मने हृदयाय नमः । दर्शपूर्णमासात्मने शिरसे स्वाहा । चातुर्मास्यात्मने शिखायै वषट् । निरूढपशुबन्धात्मने कवचाय हुं । ज्योतिष्टोमात्मने नेत्रत्रयाय वौषट् । सर्वक्रत्वात्मने अस्त्राय फट् । भूर्भुवस्सुवरोमिति दिग्बन्धः ॥

ध्यानम्

आपातळ-नभः स्थलान्त-भुवन-ब्रह्माण्ड-माविस्फुरज्ज्योतिः
स्फाटिक-लिंग-मौळि-विलसत्पूर्णेन्दु-वान्तामृतैः।
अस्तोकाप्लुत-मेक-मीश-मनिशं रुद्रानुवाकाञ्जपन्
ध्याये-दीप्सित-सिद्धये ध्रुवपदं विप्रोऽभिषिञ्चे-च्छिवम् ॥
ब्रह्माण्डव्याप्तदेहा भसितहिमरुचा भासमाना भुजंगैः
कण्ठे कालाः कपर्दाकलित-शशिकला-श्चण्डकोदण्डहस्ताः ।

त्र्यक्षा रुद्राक्षमाला: प्रकटितविभवा: शाम्भवा मूर्तिभेदा
रुद्राः श्रीरुद्रसूक्त-प्रकटितविभवा नः प्रयच्छन्तु सौख्यम् ॥

ॐ गणानां त्वा गणपतिग्ं हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम् । ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नूतिभिस्सीद सादनम् ॥ महागणपतये नमः ॥

॥ श्री रुद्रप्रश्नः ॥
कृष्णयजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहिता
चतुर्थ वैश्वदेवं काण्डम् पञ्च प्रपाठकः
ॐ नमो भगवते रुद्राय ॥

ॐ नमस्ते रुद्र मन्यव उतोत इषवे नमः । नमस्ते अस्तु धन्वने बाहुभ्यामुत ते नमः । या त इषुः शिवतमा शिवं बभूवं ते धनुः । शिवा शरव्या या तव तया नो रुद्र मृडय । या ते रुद्र शिवा तनूघोराऽपापकाशिनी । तया नस्तनुवा शन्तमया गिरिशंताभिचाकशीहि । योमिषु गिरिशंत हस्ते बिभर्ष्यस्तवे । शिवा गिरित्र ता कुरु मा हिग्ंसी पुरुष जगत् । शिवेन वचसा त्वा गिरिशाच्छावदामसि । यथा नः सर्वमिज्जगदयक्ष्मग्ं सुमना असत् । अध्यवोचदधिवक्ता प्रथमो दैव्योभिषक । अही श्च सर्वाञ्जम्भयन्त्सर्वाश्च यातुधान्यः । असौ यस्ताम्रो अरुण उत बभ्रुः सुमङ्गलः । ये चेमांग् रुद्रा अभितो दिक्षु श्रिताः सहस्रशोऽवैषांग् हेड ईमहे । असौ योऽवसर्पति नीलग्रीवो विलोहितः । उतैनं गोपा अदृशन्नदृशन्नुदहार्यः उतैनं विश्वा भूतानि स दृष्टो मृडयाति नः । नमो अस्तु नीलग्रीवाय सहस्राक्षाय मीढुषे । अथो ये अस्य सत्त्वानोऽहं तेभ्योऽकरन्नमः । प्रमुञ्च धन्वनस्त्वमुभयोरार्त्नि योर्ज्याम् । याश्च ते हस्त इषवः परा ता भगवो वप । अवतत्य धनुस्त्वग्ं सहस्राक्ष शतेषुधे । निशीर्य शल्यानां मुखा शिवो नः सुमना भव । विज्यं धनुः कपर्दिनो विशल्यो बाणवागं उत । अनेशन्नस्येषव आभुरस्य निषंगथिः। या ते हेतिर्मीढुष्टम हस्ते बभूवे ते धनुः । तयाऽस्मान् विश्वतस्त्वमयक्ष्मया परिब्भुज । नमस्ते अस्त्वायुधायानातताय धृष्णवे । उभाभ्यामुत ते नमो बाहुभ्यां तव धन्वने । परि ते धन्वनो हेतिरस्मान्वृणक्तु विश्वतः । अथो य इषुधिस्तवारे अस्मन्निधेहि तम् ॥१॥

शम्भवे नमः । नमस्ते अस्तु भगवन्विश्वेश्वराय महादेवाय त्र्यम्बकाय त्रिपुरान्तकाय त्रिकाग्निकालाय कालाग्निरुद्राय नीलकण्ठाय मृत्युञ्जयाय सर्वेश्वराय सदाशिवाय श्रीमन्महादेवाय नमः ॥

नमो हिरण्यबाहवे सेनान्ये दिशां च पतये नमो नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशभ्यः पशूनां पतये नमो नमः सस्पिञ्जराय त्विषीमते पथीनां पतये नमो नमो बभ्लुशाय विव्याधिनेऽन्नानां पतये नमो नमो हरिकेशायोपवीतिने पुष्टानां पतये नमो नमो भवस्य हेत्यै जगतां पतये नमो नमो रुद्रायाततविने क्षेत्राणां पतये नमो नमः सूतायाहन्त्याय वनाना पतये नमो नमो रोहिताय स्थपतये वृक्षाणां पतये नमो नमो मन्त्रिणे वाणिजाय कक्षाणां पतये नमो नमो भुवंतये वारिवस्कृतायौषधीनां पतये नमो नम उच्चैर्घोषायाक्रन्दयते पत्तीनां पतये नमो नमः कृत्स्नवीताय धावते सत्त्वनां पतये नमः ॥२॥

नमः सहमानाय निव्याधिन आव्याधिनीनां पतये नमो नमः ककुभाय निषङ्गिणे इषुधिमते तस्कराणां पतये नमो नमो वञ्चते परिवञ्चते स्तायूनां पतये नमो नमो निचेरवे परिचरायारण्यानां पतये नमो नमः सृकाविभ्यो जिघाग्ंसद्भ्यो मुष्णतां पतये नमो नमोऽसिमद्भ्यो नक्तंवरद्भ्यः प्रकृन्तानां पतये नमो नम उष्णीषिणे गिरिचराय कुलुञ्चानां पतये नमो नम इषुमद्भ्यो धन्वाविभ्यश्च वो नमो नम आतन्वानेभ्यः प्रतिदधानेभ्यश्च वो नमो नम आयच्छद्भ्यो विसृजद्भ्यश्च वो नमो नमोऽस्यद्भ्यो विध्यद्भ्यश्च वो नमो नम आसीनेभ्यः शयानेद्भ्यश्च वो नमो नमः स्वपद्भ्यो जाग्रद्भ्यश्च वो नमो नमस्तिष्ठद्भ्यो धावद्भ्यश्च वो नमो नमः सभाभ्यः सभापतिभ्यश्च वो नमो नमो अश्वेभ्योऽश्वपतिभ्यश्च वो नमः ॥३॥

नम आव्याधिनीभ्यो विविध्यन्तीभ्यश्च वो नमो नम उगणाभ्यस्तृगहतीभ्यश्च वो नमो नमो गृत्सेभ्यो गृत्सपतिभ्यश्च वो नमो नमो व्रातेभ्यो व्रातपतिभ्यश्च वो नमो नमो गणेभ्योगणपतिभ्यश्च वो नमो नमो विरूपेभ्यो विश्वरूपेभ्यश्च वो नमो नमो महद्भ्यः, क्षुल्लकेभ्यश्च वो नमो नमो रथिभ्योऽरथेभ्यश्च वो नमो नमो रथेभ्यो रथपतिभ्यश्च वो नमो नमः सेनाभ्यः सेनानिभ्यश्च वो नमो नमः क्षत्तृभ्यः संग्रहीतृभ्यश्च वो नमो नमस्तक्षभ्यो रथकारेभ्यश्च वो नमो नमः कुलालेभ्यः कर्मारेभ्यश्च वो नमो नमः पुञ्जिष्टेभ्यो निषादेभ्यश्च वो नमो नम इषुकृद्भ्यो

धन्वकृद्भ्यश्च वो नमो नमो मृगयुभ्यः श्वनिभ्यश्च वो नमो नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्च वो नमः ॥४॥

नमो भवाय च रुद्राय च नमः शर्वाय च पशुपतये च नमो नीलग्रीवाय च शितिकण्ठाय च नमः कपर्दिने च व्युप्तकेशाय च नमः सहस्त्राक्षाय च शतधन्वने च नमो गिरिशाय च शिपिविष्टाय च नमो मीढुष्टमाय चेषुमते च नमो ह्रस्वाय च वामनाय च नमो बृहते च वर्षीयसे च नमो वृद्धाय च संवृध्वने च नमो अग्रियाय च नम ऊर्म्याय चावस्वन्याय च नमः स्त्रोतस्याय च द्वीप्याय च ॥५॥

नमो ज्येष्ठाय च कनिष्ठाय च नमः पूर्वजाय चापरजाय च नमो मध्यमाय चापगल्भाय च नमो जघन्याय च बुध्नियाय च नमः सोभ्याय च प्रतिसर्याय च नमो याम्याय च क्षेम्याय च नम उर्वर्याय च खल्याय च नमः श्लोक्याय चाऽवसान्याय च नमो वन्याय च कक्ष्याय च नमः श्रवाय च प्रतिश्रवाय च नम आशुषेणाय चाशुरथाय च नमः शूराय चावभिन्दते च नमो वर्मिणे च वरूथिने च नमो बिल्मिने च कवचिने च नमः श्रुताय च श्रुतसेनाय च ॥६॥

नमो दुन्दुभ्याय चाहनन्याय च नमो निषिङ्गिणे चेषुधिमते च नमस्तीक्ष्णेषवे चायुधिने च नमः स्वायुधाय च सुधन्वने च नमः स्त्रुत्याय च पथ्याय च नमः काट्ययाय च नीप्याय च नमः सूद्याय च सरस्याय च नमो नाद्याय च वैशान्ताय च नमः कूप्याय चावट्याय च नमो वर्ष्याय चावर्ष्याय च नमो मेघ्याय च विद्युत्याय च नम ईध्रियाय चातप्याय च नमो वात्याय च रेष्मियाय च नमो वास्तुव्याय च वास्तु पाय च ॥७॥

नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चारुणाय च नमः शङ्गाय च पशुपतये च नम उग्राय च भीमाय च नमो अग्रेवधाय च दूरेवधाय च नमो हन्त्रे च हनीयसे च नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो नमस्ताराय नमश्शंभवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय च मयस्कराय च नमः पार्याय चावार्याय च नमः प्रतरणाय चोत्तरणाय च नमः आतार्याय चालाद्याय च नमः शष्प्याय च फेन्याय च नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च ॥८॥

नम इरिण्याय च प्रपथ्याय च नमः किंगशिलाय च क्षयणाय च नमः कपर्दिने च पुलस्तये च नमो गोष्ठ्याय च गृहाय च नमस्तल्प्याय च गेह्याय च नमः काट्याय च गह्वरेष्ठाय च नमो ह्रदय्याय च निवेष्प्याय च नमः पाग्ं सव्याय च रजस्याय च नमः शुष्क्याय च हरित्याय च नमो लोप्याय चोलप्याय च नम ऊर्व्याय च सूर्म्याय च नमः पर्ण्याय च पर्णशद्याय च नमोऽपगुरमाणाय चाभिघ्नते च नम आख्खिदते च प्रख्खिदते च नमो वः किरिकेभ्यो देवानाग्ं हृदयेभ्यो नमो विक्षीणकेभ्यो नमो विचिन्वत्केभ्यो नम आनिर्हतेभ्यो नम आमीवत्केभ्यः ॥९॥

द्रापे अन्धसस्पते दरिद्रन्नीललोहित । एषां पुरुषाणामेषां पशूनां मा भेर्माऽरो मो एषां किंचनाममत् । या ते रुद्र शिवा तनूः शिवा विश्वाहभेषजी । शिवा रुद्रस्य भेषजी तया नो मृड जीवसे । इमांग रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्रभरामहे मतिम् । यथा नः शमसद्द्विपदे चतुष्पदे वि श्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम् । मृडा नो रुद्रोत नो मयस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा विधेम ते । यच्छं च यो श्च मनुरायजे पिता तदश्याम तव रुद्र प्रणीतौ । मा नो महान्तमुत मा नो अर्थकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम् । मा नोऽवधीः पितरं मोत मातरं प्रिया मा नस्तुनुवो रुद्र रीरिषः । मा नस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अ श्वेषु रीरिषुः । वीरान्मा नो रुद्र भामितोऽवधीर्हविष्मन्तो नमसा विधेम ते । आरात्ते गोघ्न उत पूरुषघ्ने क्षयद्वीराय सुम्नमस्मे ते अस्तु । रक्षा च नो अधि च देव ब्रूह्यधा च नः शर्म यच्छ द्विबर्हाः । स्तुहि श्रुतं गर्तसदं युवानं मृगन्न भीममुपहत्नुमुग्रम । मृडा जरित्रे रुद्र स्तवानो अन्यन्ते अस्मन्निवपन्तु सेनाः । परिणो रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु परि त्वेषुस्य दुर्मति स्घायोः । अव स्थिरा मघवद्भ्यस्तनुष्व मीढ्वस्तोकाय तनयाय मृडय । मीढुष्टम शिवतम शिवो नः सुमना भव । परमे वृक्ष आयुधन्निधाय कृत्तिं वसान आचर पिनाकं बिभ्रदागहि । विकिरिद विलोहित नमस्ते अस्तु भगवः । यास्ते सहस्त्रगं हेतयोन्यमस्मन्निवपन्तु तोः । सहस्त्राणि सहस्त्रधा बाहुवोस्तव हेतयः । तासामीशानो भगवः पराचीना मुखा कृधि ॥१०॥

सहस्त्राणि सहस्त्रशो ये रुद्रा अधि भूम्याम् । तेषाग्ं सहस्त्रयोजनेऽवधन्वानि तन्मसि । अस्मिन्महत्यर्णवेऽन्तरिक्षे भवा अधि । नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वा अधः, क्षमाचराः । नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः दिवग्ं रुद्रा उपश्रिताः । ये वृक्षेषु

सस्पिञ्जरा नीलग्रीवा विलोहिताः । ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्दिनः । ये अन्नेषु विविध्यन्ति पात्रेषु पिबतो जनान्। ये पथां पथिरक्षय ऐलबृदा यव्युधः । ये तीर्थानि प्रचरन्ति सृकावन्तो निषाङ्गिणः । य एतावन्त श्च भूयाग्स श्च दिशो रुद्रा वितस्थिरे । तेषाग्ं सहस्त्रयोजनेऽवधन्वानि तन्मसि । नमो रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यां येऽन्तरिक्षे ये दिवि येषामन्नं वातो वरष्मिषवस्तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वास्तेभ्यो नमस्ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो य श्च नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि ॥११॥

त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् । उर्वारुकमिव बंधनान्मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतात् । यो रुद्रो अग्नौ यो अप्सु य ओषधीषु यो रुद्रो वि श्वा भुवना विवेश तस्मै रुद्राय नमो अस्तु । तमु ष्टुहि यः स्विषुः सुधन्वा यो वि श्वस्य क्षयति भेषजस्य। यक्ष्वामहे सौमनसाय रुद्रं नमोभिर्देवमसुरं दुवस्य । अयं मे हस्तो भगवानयं मे भगवत्तरः । अयं मे वि श्वभेषजोऽयग्ं शिवाभिमर्शनः । ये ते सहस्त्रमयुतं पाशा मृत्यो मर्त्याय हन्तवे । तानयज्ञस्य मायाय सर्वानव यजामहे । मृत्यवे स्वाहा मृत्यवे स्वाहा । ॐ नमो भगवते रुद्राय विष्णवे मृत्युर्मे पाहि ॥

प्राणानां ग्रन्थिरसि रुद्रो मो विशान्तकः । तेनान्नाप्यायस्व ॥ सदाशिवोम् ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ श्री चमकप्रश्नः ॥

संहिता पाठः

ॐ अग्नाविष्णू सजोषसेमावर्धन्तु वां गिरः । द्युम्नैर्वाजेभिरागतम् । वाजश्च मे प्रसवश्च मे प्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्रतुश्च मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे श्रावश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे सुवश्च मे प्राणश्च मेऽपानच्च मे व्यानश्च मेऽसुश्च मे चित्तं च म आधीतं च मे वाक्च मे मनश्च मे चक्षुश्च मे श्रोत्रं

च मे दक्षश्च मे बलं च म ओजश्च मे सहश्च म आयुश्च मे जरा च म आत्मा च मे तनूश्च मे शर्म च मे वर्म च मेऽङ्गानि च मे परूगंषि च मे शरीरणि च मे ॥१॥

ज्यैष्ठ्यं च म आधिपत्यं च मे मन्युश्च मे भामश्च मेऽमश्च मेऽम्भश्च मे जेमा च मे महिमा च मे महिमा च मे वरिमा च मे प्रथिमा च मे वर्ष्मा च मे द्राघुया च मे वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे सत्यं च मे श्रद्धा च मे जगच्च मे धनं च मे वशश्च मे त्विषिश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च मे जातं च मे जनिष्यमाणं च मे सूक्तं च मे सुकृतं च मे वित्तं च मे वेद्यं च मे भूतं च मे भविष्यच्च मे सुगं च मे सुपथं च म ऋद्धं च म ऋद्धि श्च मे क्लृप्तिश्च मे मतिश्च मे सुमतिश्च मे ॥२॥

श ंच मे मयश्च मे प्रियं च मेऽनुकामश्च मे कामश्च मे सौमनसश्च मे भद्रं च मे श्रेयश्च मे वस्यश्च मे यशश्च मे भगश्च मे द्रविणं च मे यन्ता च मे धर्ता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे विश्वं च मे महश्च मे संविच्च मे ज्ञात्रं च मे सूश्च मे प्रसूश्च मे सीरं च मे लयश्च म ऋतं च मेऽमृतं च मेऽयक्षमं च मेऽनामयच्च मे जीवातु श्च मे दीर्घायुत्वं च मेऽनमित्रं च मेऽभयं च मे सुगं च मे शयनं च मे सूषा च मे सुदिनं च मे ॥३॥

ऊर्क्च मे सूनृता च मे पयश्च मे रसश्च मे घृतं च मे मधु च मे सग्धिश्च मे सपीतिश्च मे कृषिश्च मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च म औद्भिद्यं च मे रयिश्च मे रायश्च मे पुष्टं च मे पुष्टिश्च मे विभु च मे प्रभु च मे बहु च मे भूयश्च मे पूर्णं च मे पूर्णतरं च मेऽक्षितिश्च मे कूयवाश्च मेऽन्नं च मेऽक्षुच्च मे व्रीहयश्च मे यवाश्च मे माषाश्च मे तिलाश्च मे मुद्ग ाश्च मे खल्वाश्च मे गोधूमाश्च मे मसुराश्च मे प्रियंगवश्च मेऽणवश्च मे श्यामाकाश्च मे नीवाराश्च मे ॥४॥

अश्मा च मे मृत्तिका च मे गिरयश्च मे पर्वताश्च मे सिकताश्च मे वनस्पतयश्च मे हिरण्यं च मेऽयश्च मे सीसं च मे त्रपुश्च मे श्यामं च मे लोहं च मेऽग्निश्च म आपश्च मे वीरुधश्च म ओषधयश्च मे कृष्टपच्यं च मेऽकृष्टपच्यं च मे ग्राम्याश्च मे पशव आरण्याश्च यज्ञेन कल्पन्तां वित्तं च मे वित्तिश्च मे भूतं च मे भूतिच्च मे वसु च मे वसतिश्च मे कर्म च मे शक्तिश्श्च मेऽर्थश्च म एमश्च

म इतिश्च मे गतिश्च मे ॥५॥

अग्निश्च म इन्द्रश्च मे सोमश्च म इन्द्र॒ मे सविता च म इन्द्रश्च मे सरस्वती च म इन्द्रश्च मे पूषा च म इन्द्रश्च मे बृहस्पतिश्च म इन्द्रश्च मे मित्रश्च म इन्द्र॒ मे वरुणश्च म इन्द्रश्च मे त्वष्टा च म इन्द्रश्च मे धाता च म इन्द्रश्च मे विष्णु॒ म इन्द्र श्च मेऽश्विनौ च म इन्द्रश्च मे मरुतश्च म इन्द्रश्च मे विश्वे च मे देवा इन्द्रश्च मे पृथिवी च म इन्द्रश्च मेऽन्तरिक्षं च म इन्द्रश्च मे द्यौश्च म इन्द्रश्च मे दिशश्च म इन्द्रश्च मे मूर्धा च म इन्द्रश्च मे प्रजापतिश्च म इन्द्रश्च मे ॥६॥

अंगशुश्च मे रश्मिश्च मेऽदाभ्यश्च मेऽधिपतिश्च म उपागंशुश्च मेऽन्तर्यामश्च म ऐन्द्रवायवश्च मे मैत्रावरुणश्च म आर्श्विनश्च मे प्रतिप्रस्थानश्च म शुक्रश्च मे मन्थी च म आग्रयणश्च मे वै श्वदेवश्च मे ध्रुवश्च मे वै श्वानरश्च म ऋतुग्रहाश्च मेऽतिग्राह्याश्च म ऐन्द्राग्नश्च सावित्रश्च मे सारस्वतश्च मे पौष्णश्च मे पात्नीवतश्च मे हारियोजनश्च मे ॥७॥

इध्मश्च मे बर्हिश्च मे वेदिश्च मे धिष्णियाश्च मे स्त्रुचश्च मे चमसाश्च मे ग्रावाणश्च मे स्वरवश्च म उपरवाश्च मेऽधिषवणे च मे द्रोणकलशश्च मे वायव्यानि च मे पूतभृन्च म आधवनीयश्च म आग्नीध्रं च मे हविर्धानं च मे गृहाश्च मे सदश्च मे पुरोडाशाश्च मे पचताश्च मेऽवभृथश्च मे स्वगाकारश्च मे ॥८॥

अग्निश्च मे घर्मश्च मेऽर्कश्च मे सूर्यश्च मे प्राणश्च मेऽश्वमेधश्च मे पृथिवी च मेऽदितिश्च मे दितिश्च मे द्यौश्च मे शक्वरीरङ्गुलयो दिशश्च मे यज्ञेन कल्पन्तामृक्च मे साम च मे स्तोमश्च मे यजुश्च मे दीक्षा च मे तपश्च म ऋतुश्च मे व्रतं च मेऽहोरात्रयोर्वृष्ट्या बृहद्रथन्तरे च मे यज्ञेन कल्पेताम् ॥९॥

गर्भाश्च मे वत्साश्च मे त्र्यविश्च मे त्र्यवीच मे दित्यवाट् च मे दित्यौही च मे पञ्चाविश्च मे पञ्चावी च मे त्रिवत्सश्च मे त्रिवत्सा च मे तुर्यवाट् च मे तुर्यौही च मे षष्ठवाट् च मे पष्ठौही च म उक्षा च मे वशा च म ऋषभश्च मे वेहन्च मेऽनड्वाञ्च मे धेनुश्च म आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतामपानो यज्ञेन कल्पतां व्यानो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पताग् श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां

मनो यज्ञेन कल्पतां वाग्यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पताम् ॥१०॥

एका च मे तिस्त्रश्च मे पञ्च च मे सप्त च मे नव च म एकादश च मे त्रयोदश च मे पञ्चदश च मे सप्तदश च मे नवदश च म एकविग्ंशतिश्च मे त्रयोविग्ंशतिश्च मे पञ्चविग्ंशतिश्च मे सप्तविग्ंशतिश्च मे नवविग्ंशतिश्च म एकात्रिग्ंशच्च मे त्रयस्त्रिग्ंशच्च मे चतस्त्रश्च मेऽष्टौ च मे द्वादश च मे षोडश च मे विग्ंशतिश्च मे द्वात्रिग्ंशच्च मे षटत्रिग्ंशच्च मे चत्वारिंगशच्च मे चतुश्चत्वारिग्ंशच्च मेऽष्टाचत्वारिंग्शच्च प्रसचश्चापिजश्च क्रतुश्च सुवश्च मूर्धा च व्यश्नियश्चान्त्यायनश्चान्त्यश्च भौवनश्च भुवनश्चाधिपतिश्च ॥११॥

ॐ इडा देवहूर्मनुर्यज्ञनीर्बृहस्पतिरुक्थामदानि शग्ंसिषद्विश्वे देवाः सूक्तवाचः पृथिविमातर्मा मा हिंग्सीर्मधु मनिष्ये मधु जनिष्ये मधु वक्ष्यामि मधु वदिष्यामि मधमतीं देवेभ्यो वाचमुद्यासग्ंशुश्रुषेण्यां मनुष्येभ्यस्तं मा देवा अवन्तु शौभायै पितरोऽनुमदन्तु ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

शिवाथर्वशीर्ष

ओम् देवा ह वै स्वर्गलोक मायंस्ते रुद्रपृच्छान् को भवानिति सो ब्रवीदहमेकः प्रथममासोद्वर्तामि च भविष्यामि च नान्यः कश्चिन्मत्तो व्यतिरिक्त इति । सोन्तरादन्तरं प्राविशद्दिशश्चान्तरं प्राविशत्सोहं नित्यानित्यो व्यक्ताव्यक्तो ब्रह्माब्रह्माहं प्रांचः प्रत्यंचोहं दक्षिणांच उदंचोऽहम् अधश्चोर्ध्वश्चाहं दिशश्च प्रतिदिशश्चाहं पुमानपुमान् स्त्रियश्चाहं सावित्र्यहं गायत्र्यहं त्रिष्टुब्जगत्यनुष्टुप् चाहं छान्दोऽहं सत्योऽहं गार्हपत्यो दक्षिणाग्निराहवनीयोऽहम् गौरहं गौर्यहम् ऋगहं यजुरहंसामाहं अथर्वांगिरसोऽहम् ज्येष्ठोऽहम् श्रेष्ठोऽहम् वरिष्ठोऽहम् आपोऽहं तेजोऽहं गुह्योऽहमरर्त्योहमक्षरमहं क्षरमहं पुष्करमहं पवित्रमहं उग्रंच बलिश्च पुरस्ताज्ज्योति रित्यहमेव सर्वेभ्यो मामेव स सर्वः समो यो मां वेद स देवान्वेद स सर्वान् वेदान् सांगानपि ब्रह्म ब्राह्मणैश्च गां गोभिर्ब्राह्मणान् ब्राह्मणेन हविर्हविषा

आयुरायुषा सत्यं सत्येन धर्मेण धर्मं तर्पयामि स्वेन तेजसा ।

ततो ह वै ते देवा रुद्रमपृच्छान् ते देवा रुद्रमपश्यन् ते देवा रूद्रमध्यायन् ते देवा ऊर्ध्वाबाहवो रुद्रं स्तुवन्ति ।

ओम् यो वै रुद्रः स भगवान् यश्च ब्रह्मास्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यश्च विष्णुस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यश्च स्कन्दस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वे रुद्रः स भगवान् यश्च इन्द्रस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान यश्च सूर्यस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यश्च सोमस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् येष्टौग्रहास्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् ये चाष्टौ प्रतिग्रहास्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यश्च भूस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यश्च भुवस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यश्च स्वस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यश्च महस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् या च पृथिवीस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यच्चान्तरिक्षंस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् या च द्यौस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् याश्चापस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यश्च तेजस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यश्च कालस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यश्च यमस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यश्च मृत्युस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यच्चामृतंस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यश्चकाशस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यश्च विश्वस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यश्च स्थूलंस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यच्च सूक्ष्मंस्तस्मै वै नमो नमः ।

यो वै रुद्रः स भगवान् यच्च शुक्लं स्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यश्च कृष्णांस्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यश्च कृत्स्नं स्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यच्च सत्यं स्तस्मै वै नमो नमः ।
यो वै रुद्रः स भगवान् यश्च सर्वस्तस्मै वै नमो नमः ।
भूस्ते आदिर्मध्यम् भुवस्ते स्वस्ते शीर्ष विश्वरूपोसि ब्रह्मैकस्त्वम् द्विधा त्रिधा वृद्धिस्त्वम् शान्तिस्त्वम् पुष्टिस्त्वम् हुतमहुतम् दत्तमदत्तं सर्वमसर्वं विश्वमविश्वं कृतमकृतं परमपरम् परायणश्चत्वम् अपामसोममृता अभूमागन्म ज्योतिरविदाम देवान् ।

किम् नूनमस्मान् कृशणवदराति किमु धूर्तिरमृतं मृतस्य सोमसूर्य पुरस्तात् सूक्ष्मः पुरुषः सर्व जगद्धितं वा एतदक्षरं प्राजापत्यं सौम्यं सूक्ष्मं पुरुषं ग्राह्यमग्राह्येण भावं भावेन सौम्यं सौम्येन सूक्ष्मं सूक्ष्मेण वायव्यं वायव्येन ग्रसर्ति तस्मै महाग्रासाय वै नमो नमः । हृदिस्थाः देवताः सर्वाः हृदि प्राणाः प्रतिष्ठताः । हृदि त्वमसि यो नित्यं तिस्रो मात्राः परस्तु सः । तस्योत्तरतः शिरो दक्षिणतः पादौ यः उत्तरतः स ओंकारः यः ओंकारः सः प्रणवः यः प्रणवः सः सर्वव्यापी यः सर्वव्यापी सोनन्तः योनन्तः तत्तारम् यत्तारम् तच्छुक्लम् यच्छुक्लं तत्सूक्ष्यं यत्सूक्ष्मम् तद् वैद्युतम् यद् वैद्युतम् तत्परं ब्रह्म यत्परं ब्रह्म स एकः य एकः स रुद्रः स ईशानः य ईशानः सः भगवान्महेश्वरः ।

अथ कस्मादुच्यते ओंकार । यस्मादुच्चार्यमाण एव प्राणानूर्ध्वं उत्क्रामयति तस्मादुच्यते ओंकार ।

अथ कस्मादुच्यते प्रणवः यस्मादुच्चर्यमाण एव ऋग्युजःसामाथर्वांगिरसं ब्रह्म ब्राह्मणेभ्यः प्रणामयति नामयति च तस्मादुच्यते प्रणवः । अथ कस्मादुच्यते सर्वव्यापी यमादुच्चार्यमाण एव यथा स्नेहेन पललपिंडमिव शान्तरूपमोतप्रोतमनुप्राप्तो व्यतिषिक्तश्च तस्मादुच्यते सर्वव्यापी । अथ कस्मादुच्यते अनन्तः यस्मादुच्चार्यमाण एव तीर्यगूर्ध्वमधस्तात् च अस्यान्तो नोपलभ्यते तस्मादुच्यते अनन्तः । अथ कस्मादुच्यते तारं यस्मादुच्चार्यमाण एव गर्भ जन्मजरामरणव्याधिभयात् तारयति त्रायते च तस्मादुच्चार्यते तारम् । अथ

कस्मादुच्यते शुक्लं यस्मादुच्चार्यमाण एव क्लन्दते क्लामयति च तस्मादुच्यते शुक्लं । अथ कस्मादुच्यते सूक्ष्मं यस्मादुच्चार्यमाण एव सूक्ष्मो भूत्वा शरीरण्यधितिष्ठति सर्वांणि चांगान्यभिमृश्यति तस्मादुच्यते सूक्ष्मम् । अथ कस्मादुच्यते वैद्युत् । अथ कस्मादुच्यते परं ब्रह्म यस्मादुच्चार्यमाण एव परमपरं परायणंश्च बृहद् बृहत्याबृहयति तस्मादुच्यते परं ब्रह्म । अथ कस्मादुच्यते एकः यः सर्वान् प्राणान् संभक्ष्य संभक्षणेनाजः संसृजति विसृजति तीर्थमेके व्रजन्ति तीर्थमेके दक्षिणाः प्रत्यंचः उदंचः प्राचोपि व्रजन्त्येके तेषां सर्वेषामिह संगतिः साकं स एकोभूदन्तश्चरति प्रजानां तस्मादुच्यते एकः । अथ कस्मादुच्यते रुद्रः यस्मात् ऋषिभिः नान्यैर्भक्तैर्द्रु तमस्य रूपमुपलभ्यते तस्माद् उच्यते रुद्रः । अथ कस्मादुच्यते ईशानः यः सर्वान्देवानीशत ईशानीभिः जननीभिश्च शक्तिभिः अभित्वा शूर नोनुमो दुग्धा इव धेनवः ईशानमस्य जगतः सवर्हशमीशानमिंद्र तस्थुष इति तस्यादुच्यते ईशानः । अथ कस्मादुच्यते भगवान्महेश्वरः यस्माद् भक्तान् ज्ञानेन भजत्यनुगृह्णाति च वाचं संसृजति विसृजति च सर्वान् भावान् परित्यज्यात्मज्ञानेन योगैश्र्येण महति महीयते च तस्मादुच्यते भगवान् महेश्वरः । तदेतत् रुद्रचरितम् ।

एषो ह देवः प्रदिशोनु सर्वाः पूर्वो ह जातः स उ गर्भे अन्तः । स इव जातः स जनिश्यमाणः प्रत्यङ् जनाः तिष्ठति सर्वतोमुखः । एको रुद्रो न द्वितीयाय तस्मै य इमान् लोकान् ईशत ईशनीभिः । प्रत्यङ् जनास्तिष्ठति चान्तकाले संसृज्य विश्वा भुवनानि गोप्ता । यो योनिमधितिष्ठत्येको येनेदं सर्व विचरति सर्वम् । तमीशानं देवं वरमीड्यं नियाय्येमां शान्तिमत्यन्तमेति । समां हित्वा हेतुजालस्य मूलं बुद्ध्या संचितं स्थापयित्वातु रुद्रे । रुद्रमेकत्वमाहुः शाश्वतं वै पुराण मीषमूर्जेण पशवोनुनामयन्तं मृत्युपाशान् । तदेतेनात्मन्नेतेनार्धचतुर्थेन मात्रेण शान्तिं संसृजति पशुपाशविमोक्षणं ।

या सा प्रथमा मात्रा ब्रह्मदैबत्या रक्ता वर्णेन यस्तां ध्यायते नित्यं स गच्छेद् रुद्रपदम् । य सा द्वितीया मात्रा विष्णु दैवत्या कृष्णा वर्णेन यस्तां ध्यायते नित्यं स गच्छेद् वैष्णवं पदम् ॥
या सा तृतीया मात्रा ईशान दैवत्या कपिलावर्णेन यस्तां ध्यायते नित्यं स गच्छेद् ऐशानं पदम् । या सार्धचतुर्थीमात्रा सर्वदैवत्याव्यक्तीभूता खं विचरित शुद्धा

स्फटिक सन्निभा वर्णेन यस्तां ध्यायति नित्यं स गच्छोद् पदमनामयम् । तदेतदुपासीत मुनयो वाग्वदन्ति न तस्य ग्रहणमयं पन्था विहित उत्तरेण येन देवा यान्ति येन पितरो येन ऋषयः परमपरं परायणं चेति वालाग्रमात्रं हृदयस्य मध्ये विश्वं देवं जातरूपं वरेण्यं तमात्मस्थं येनु पश्यन्ति धीरास्तेषां शान्तिः भवति नेतरेषाम् । यस्मिन् क्रोधं यां च तृष्णां क्षमां चाक्षमां हित्वा हेतुजालस्य मूलं बुद्ध्या संचितं स्थापयित्वा तु रुद्रे रुद्रमेकत्वमाहुः । रुद्रो हि शाश्वतेन वै पुराणेनेषमूर्जेण तपसा नियन्ताग्निरिति भस्म वायुरिति भस्म जलमिति भस्म व्योम इति भस्म सर्व ह वा इदं भस्म मन एतानि चक्षूंषि यस्मादव्रतमिदं पाशुपतं यद्भस्म नांगानि संस्पृशेत् तस्माद् ब्रह्म तदेतत्पाशुपतं पशुपाशविमोक्षणाय योग्नौ रुद्रो योप्सु अन्तः यः औषधीर्वीरुधमाविवेश ।

य इमा विश्वाभुवनानि चक्लृपे तस्मै रुद्राय नमोस्तु अग्नये । यो रुद्रो ग्नौ यो रुद्रः अप्सु अन्तः यो रुद्रः औषधीर्विरुध आविवेश यो रुद्र इमा विश्वा भुवनानि चक्लृपे तस्मै रुद्राय वै नमो नमः । यो रुद्रः अप्सु यो रुद्र औषध ीषु यो रुद्रो वनस्पतिषु येन रुद्रेण जगदूर्ध्वं धारितं पृथिवी द्विधा त्रिधा धर्ता ध ारिता नागाः ये अन्तरिक्षं तस्मै रुद्राय वै नमो नमः।

मूधनिमस्य संसेव्याप्यथर्वा हृदयं च यत् मस्तिष्कादूर्ध्व प्रेरयत्यवमानोधिशीर्षतः तद्वा अथर्वणः शिरो देवकोश समुज्झितः । तत्प्राणोभिरक्षति शिरोन्तमथो मनः यस्मिन्निदं सर्वमोतप्रोतं तस्मादन्यः परं किंचिन्नास्ति न तस्मात्पूर्व न परं तदस्ति न भूतं नोत भव्यं यदासीत् । सहस्रपादेक मूर्धा व्याप्तं स एवेदमावरीवर्ति भूतं।

अक्षरात्संजायते कालः कालाद् व्यापक उच्यते व्यापको हि भगवान् रुद्रो भोगायमानो यदा रुद्रः शेते तदा संहार्यते प्रजाः । उच्छ्वसिते तमो भवति तमसः आपोश्वंगुल्या मथिते मथितं शिशिरे शिशिरं म यमानं फेनं भवति फेनादण्डं भवत्यण्डाद् ब्रह्मा भवति ब्रह्मणो वायुः वायोरोंकार ओंकारात् सावित्री सावित्र्याः गायत्री गायत्र्याः लोकाः भवन्ति अर्चयन्ति तपः सत्यं मधु क्षरन्ति यद् ध्रुवम् । एतद्धि परं तपः । आपो ज्योति रसोमृतं ब्रह्म भूर्भुवः स्वरोम् नम इति ।

(फलश्रुति) य इदमथर्वशिरो ब्राह्मणोधीते अश्रोत्रियः श्रोत्रियो भवति अनुपनीत उपनीतो भवति। सः अग्निपूतो भवति सः वायुपूतो भवति सः सूर्यपूतो भवति सः सोमपूतो भवति स सत्यपूतो भवति सः सर्वैः देवैः ज्ञातो भवति । सः सर्वै वेदैरनुध्यातो भवति सः सर्वेषु तीर्थेषु स्नातो भवति। तेन सर्वैः ऋतुभिरिष्टं भवति । गायत्र्याः षष्टिसहस्राणि जप्तानि भवन्ति । प्रणवानामयुतं जप्तं भवति स चक्षुषः पंक्तिं पुनाति । आसप्तमात् पुरुषयुगान्पुनाती त्याह भगवानथर्वशिरः । सकृज्जप्त्वा एव शुचिः सः पूतः कर्मण्यो भवति द्वितीयं जप्त्वा गणाधिपत्यमवाप्नोति तृतीयं जप्त्वा एवानुप्रविशति सत्यमोम् सत्यम् ओम् सत्यं ओम् सत्यम् ।

卐 卐 卐

॥ पुरुषसूक्तम् ॥

This hymn of 16 verses is addressed to Purusha, a word which has numerous meanings as He who is filled with light, He whose passions are purified etc. It gives a symbolic account of how the Divinity itself has become the entire manifestation. It is said that what is manifested both animate and inanimate is only a small fraction of his glory and the rest is beyond our reach. This manifestation came about only by the symbolic sacrifice or yajna. Only by knowing this mighty Purusha can we transcend our limited mortal state .

तैत्तिरीयारण्यम् - तृतीय प्रश्नः

ॐ तच्छं योरावृणीमहे । गातुं यज्ञाय । गातुं यज्ञपतये । दैवीस्वस्तिरस्तु नः । स्वस्तिर्मानुषेभ्यः । ऊर्ध्वं जिगातु भेषजम् । शं नो अस्तु द्विपदे । शं चतुष्पदे । ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

ॐ सहस्रशीरषा पुरुषः । सहस्राक्षः सहस्रपात् । स भूमिं विश्वतो वृत्वा । अत्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् । पुरुष एवेदंग सर्वम्। यद्भूतं यच्च भव्यम् । उतामृतत्वस्येशानः । यदन्नेनातिरोहति । एतावानस्य महिमा । अतोज्यायागश्च पूरुषः ॥१॥

Purusha is thousand-headed, thousands-eyed, thousand-footed;
and, pervading the earth on all sides, he exists beyond the ten directions.
Purusha, indeed, is all this, what has been and what will be,
and the Lord of immortality transcending by mortal nurture.

पादोऽस्य विश्वा भूतानि । त्रिपादस्यामृतं दिवि । त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः । पादोऽस्येहाऽऽभवात्पुनः । ततो विष्वङ्व्यक्रामत्। साशनानशने अभि । तस्माद्विराडजयात । विराजो अधि पूरुषः । स जातो अत्यरिच्यत । पश्चाद्भूमिमथो पुरः ॥२॥

Such is his magnificence, but Purusha is greater than this; all beings are a fourth of him, three-fourths—his immortality—lie in heaven. Three-fourths of Purusha ascended, the fourth part was here again and again,and, diversified in form, it moved to the animate and the inanimate *world.*From him was Viraj born, and from Viraj was born Purusha; and, as soon as born, he spread over the earth from behind and in front.

यत्पुरुषेण हविषा । देवा यामतन्वत । वसन्तो अस्यासीदाज्यम् । ग्रीष्म इध्मश्शरद्धविः । सप्तास्यासन्परिधय : । त्रिः सप्त समिधः कृताः । देवा यद्यज्ञं तन्वानाः । अबध्नन्पुरुषं पशुम् । तं यज्ञं बरहिषि प्रौक्षनं । पुरुषं जातमग्रतः ॥३॥

When with Purusha as offering the Devas performed a sacrifice, spring was the molten butter, summer the fuel, and autumn the oblation. Seven were *the sticks* of the enclosure, thrice seven the logs of wood prepared, when Devas, performing the rite, bound, as their victim, Purusha.On the grass they besprinkled him, the Sacrifice Purusha, the first born. With him the Devas sacrificed, and those Sadhyas and the Rishis.

तेन देवा अयजन्त । साध्या ऋषयश्च ये । तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः । संभृतं पृषदाज्यम् । पशूगस्ताग् श्चक्रे वायव्यान्। आरण्यान्ग्राम्यश्च ये। तस्माद्यज्ञात्सवर्हुतः। ऋचः सामानि जज्ञिरे । छन्दाग्ंसि जज्ञिरे तस्मात् । यजुस्तस्मादजायत ॥४॥

From that sacrifice, fully offered, was gathered the mixed milk and butter.
And animals ruled by Vayu arose the sylvan and the domestic. From that sacrifice, fully offered, the Rik and the Saman were born the Chandas was

born of that, and from that was the Yajus born.

तस्मादश्वा अजायन्त । ये के चोभयादतः । गावो ह जज्ञिरे तस्मात् । तस्माज्जाता अजावयः । यत्पुरुषं व्यदधुः । कतिधा व्यकल्पयन् । मुखं किमस्य कौ बाहू । काबूरू पादावुच्येते । ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीत् । बाहू राजन्यः कृतः ॥५॥

From that were born horses, and the animals with two roes of teeth;
yea, kine were born of that, and of that were born the goat and the sheep.
When they divided Purusha, how many portions did they make?
What did they call his mouth? What his arms? and what his thighs his feet?
The Brahmana was his mouth, and his arms were made the Rajanya

ऊरू तदस्य यद्वैस्यः । पद्भ्यागं् शूद्रो अजायत । चन्द्रमा मनसो जातः । चक्षोः सूर्यो अजायत । मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च । प्राणाद्वारयुरजायत । नाभ्या आसीदन्तारेक्षम् । शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत । पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात् । तथा लोकांग् अकल्पयन् ॥६॥

His thighs became the Vaisya, and from his feet was the Sudra born. From his mind was born the moon, and from his eye the sun. From his mouth were Indra and Agni born and Vayu was born from his breath. From his navel came the mid-air, from his head the sky was fashioned, from his feet the earth, and from his ear the quarters. Thus they formed the worlds.

वेदाहमेतं पुरुषं महान्तम् । आदित्यवर्णं तमसस्तुपारे । सर्वाणि रूपाणि विचित्य धीरः। नामानि कृत्वाऽभिवदन्, यदास्ते । धाता पुरस्ताद्यमुदाजहार । शक्रः प्रविद्वान्प्रदिशश्चतस्त्रः । तमेवं विद्वानमृतं इह भवति । नान्यः पन्था अयनाय विद्यते । यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः । तानि धर्माणि प्रथमान्यसन् । ते ह नाकं महिमानः सचन्ते । यज्ञ पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः ॥७॥

With sacrifice the Devas worshipped the Sacrifice,
Those wee the earliest holy ordinances.
The mighty Ones attained the height of heaven.
where the ancient Devas, the Sadhyas, abide.

अद्भ्यः संभूतः पृथिव्यै रसाच्च । विश्वकर्मणः समवर्तताधि । तस्य त्वष्टा

विदधद्रूपमेति । तत्पुरुषस्य विश्वमाजानमग्रे ।

वेदाहमेतं पुरुषं महान्तम् । आदित्यवर्णं तमसः परस्तात् । तमेवं विद्वानमृत इह भवति । नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय। प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तः । अजायमानो बहुधा विजायते ॥८॥

तस्य धीराः परिजानन्ति योनिम् । मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः । यो देवेभ्य आतपति । यो देवानां पुरोहितः । पूर्वो यो देवेभ्यो जातः । नमो रूचय ब्राह्मये, रूचं ब्राह्मं जनयन्तः । देवो तदग्रे तदब्रुवन ।

यस्त्वैवं ब्राह्मणो विद्यात् । तस्य देवा असन् वशे ॥९॥

ह्री श्च ते लक्ष्मीश्च पत्न्यौ । अहोरात्रे पा र्श्वैं । नक्षत्राणि रूपम् । अ श्विनौ व्यात्तम् । इष्टं मनिषाण । अमुं मनिषाण । सर्वं मनिषाण ॥१०॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

॥ अथ श्री शिवमहिम्नस्तोत्रम् ॥

महिम्नः पारं ते परमविदुषो यद्यसदृशी
स्तुतिर्ब्रह्मादीनामपि तदवसन्नास्त्वयि गिरः ।
अथाऽवाच्यः सर्वः स्वमतिपरिणामावधि गृणन्
ममाप्येष स्तोत्रे हर निरपवादः परिकरः ॥ १ ॥

O remover of all types of miseries, what wonder is there, if the prayer to you, chanted by one who is ignorant about your greatness, isworthless! Because, even the utterance (speech) of Brahmaa and other gods is not able to fathom your merits (ie, greatness).Hence, if persons withvery limited intellect (and I am one of them) try to offer you a prayer,their attempt deserve your special favour . If it is so, I should not be aexception . Hence, (thinking like this) I begin this prayer.

अतीतः पंथानं तव च महिमा वाङ्मनसयोः
अतद्व्यावृत्त्या यं चकितमभिधत्ते श्रुतिरपि ।
स कस्य स्तोतव्यः कतिविधगुणः कस्य विषयः
पदे त्वर्वाचीने पतति न मनः कस्य न वचः ॥ २ ॥

So great is your majesty that it cannot be reached by speech and mind . Even the Vedas also, having become surprised, confirm yourgreatness by only saying ‘Neti’, ‘Neti’ (not this, not this) while describing you . Who can praise this type of greatness of yours? With how many qualities is it composed? Whose subject of description can it be ? And yet even then whose mind and speech are not attached to your this new Saguna form ?

मधुस्फीता वाचः परमममृतं निर्मितवतः
तव ब्रह्मन् किं वागपि सुरगुरोर्विस्मयपदम् ।
मम त्वेतां वाणीं गुणकथनपुण्येन भवतः
पुनामीत्यर्थेऽस्मिन् पुरमथन बुद्धिर्व्यवसिता ॥ ३ ॥

O, Paramaatmaa (Greatest Soul), as you are the very creator of speech of the Vedas, which is like highest type of nectar and as sweet as honey, how can even the speech of Brahaspati (Guru, or spiritual guide of gods) surprise you ? (ie, the speech of even Brahaspati is worthless before you). O, Destroyer of Three Cities of the demons, thinking that my speech may become purified by this act, my intellect (Buddhi) has become prepared to sing your greatness . (3)

तवैश्वर्यं यत्तज्जगदुदयरक्षाप्रलयकृत्
त्रयीवस्तु व्यस्तं तिस्रुषु गुणभिन्नासु तनुषु ।
अभव्यानामस्मिन् वरद रमणीयामरमणीं
विहन्तुं व्याक्रोशीं विदधत इहैके जडधियः ॥ ४ ॥

O, Giver of Boons, your greatness is the cause of creation, maintenance, and destruction of the whole universe; this is supported by three Vedas (ie, Rigveda, Yajurveda, and Saamaveda); it is distributed in the three qualities (ie, Satva, Rajas and Tamas) and three bodies (of Brahmaa, VishhNuand Mahesha). Such is your greatness but certain stupid persons in this world are trying to destroy it by slander, which may be delightful to them but is really undelightful .

किमीहः किंकायः स खलु किमुपायस्त्रिभुवनं
किमाधारो धाता सृजति किमुपादान इति च ।
अतर्क्यैश्वर्ये त्वय्यनवसर दुःस्थो हतधियः
कुतर्कोऽयं कांश्चित् मुखरयति मोहाय जगतः ॥ ५ ॥

If the Paramaatmaa creates the three worlds (ie, the whole Universe), what is his gesture ? What is his body ? What is his plan? What is his basis (support)? What are his means (instruments,resources) ? These are the useless questions raised by some stupid critics, in order to mislead people, against one (i.e., you) who always remains incompatible to senses .

अजन्मानो लोकाः किमवयववन्तोऽपि जगतां
अधिष्ठातारं किं भवविधिरनादृत्य भवति ।
अनीशो वा कुर्याद् भुवनजनने कः परिकरो
यतो मन्दास्त्वां प्रत्यमरवर संशेरत इमे ॥ ६ ॥

O, Best Of The Gods, are the seven Lokas (It is believed that there are seven worlds in this Universe, namely, Bhooloka, Bhuvarloka, Svargaloka, Maharloka, Janaloka, Tapaloka, and Satyaloka) unborn ? Was the birth of the Universe independent of its Lord (ie, You) ? If it was so, then what were the means by which it was created that the stupid critics are creating doubts about you? (ie, you are the only creater of the whole Universe).

त्रयी साङ्ख्यं योगः पशुपतिमतं वैष्णवमिति
प्रभिन्ने प्रस्थाने परमिदमदः पथ्यमिति च ।
रुचीनां वैचित्र्यादृजुकुटिल नानापथजुषां
नृणामेको गम्यस्त्वमसि पयसामर्णव इव ॥ ७ ॥

The different practices based on the three Vedas, SaMkhya, Yoga, Pashupata-mata, VaishhNava-mata etc . are but different paths (to reach to

the Greatest Truth) and people on account of their different aptitude choose from them whatever they think best and deserved to be accepted . But as the sea is the final resting place for all types of streams , You are the only reaching place for all people whichever path,straight or zigzag, they may accept .

महोक्षः खट्वाङ्गं परशुरजिनं भस्म फणिनः
कपालं चेतीयत्तव वरद तन्त्रोपकरणम् ।
सुरास्तां तामृद्धिं दधति तु भवद्भ्रूप्रणिहितां
न हि स्वात्मारामं विषयमृगतृष्णा भ्रमयति ॥ ८ ॥

O, Giver of the Boons, the bull, the parts of a cot, chisel, the elephant-skin, Ashes, the serpent, the skull : these are the articles of your house-hold . And yet gods get all their riches merely by the movement of your eye-brows . Really, false desires for worldly things do not deceive (mislead) one who is always is absorbed in his soul (ie, the Yogi- in fact You). (8)

ध्रुवं कश्चित् सर्वं सकलमपरस्त्वध्रुवमिदं
परो ध्रौव्याऽध्रौव्ये जगति गदति व्यस्तविषये ।
समस्तेऽप्येतस्मिन् पुरमथन तैर्विस्मित इव
स्तुवन् जिह्रेमि त्वां न खलु ननु धृष्टा मुखरता ॥ ९ ॥

O, Destroyer Of (Three) Cities, some persons call this Universe eternal (ever lasting), others call it temporary, and yet others call it both eternal and temporary . Hence, being surprised (per- plexed) by these contradictory opinions on this subject, I am really becoming immodest in loquaciously praising You .

तवैश्वर्यं यत्नाद् यदुपरि विरिञ्चिर्हरिरधः
परिच्छेतुं यातावनिलमनलस्कन्धवपुषः ।
ततो भक्तिश्रद्धा-भरगुरु-गृणद्भ्यां गिरिश यत्
स्वयं तस्थे ताभ्यां तव किमनुवृत्तिर्न फलति ॥ १० ॥

Brahma and VishhNu wanted to measure your wealth i.e.greatness . You took the form of Fire and your whole body was a column of fire extending over space . While Brahma took the form of a swan and flew high to see the top(head), VishhNu took the form of a boar and dug up downwards to see the bottom (feet).Neither could succeed.(While VishhNu confessed the truth, Brahma falsely claimed that he had found the top and persuaded the Ketaki flower to bear false witness.Shiva punished Brahma by removing one of his 5 heads and ordered that henceforth the Ketaki flower should not be used for his worship).When ultimately both praised you with full devotion and faith, you

stood before them revealing your normal form . O, mountain-dweller, does not toeing your line always bear fruit? (10)

अयत्नादासाद्य त्रिभुवनमवैरव्यतिकरं
दशास्यो यद्बाहूनभृत-रणकण्डू-परवशान् ।
शिरःपद्मश्रेणी-रचितचरणाम्भोरुह-बलेः
स्थिरायास्त्वद्भक्तेस्त्रिपुरहर विस्फूर्जितमिदम् ॥ ११ ॥

Oh,destroyer of the three cities! The effortless achievement of the ten-headed Ravana in making the three worlds enemyless(having conquered) and his arrant eagerness for further fight by stretching his arms,are but the result of his constant devotion to your lotus feet at which he ever laid the lotus garland consisting of his 10 heads!

अमुष्य त्वत्सेवा-समधिगतसारं भुजवनं
बलात् कैलासेऽपि त्वदधिवसतौ विक्रमयतः ।
अलभ्यापातालेऽप्यलसचलितांगुष्ठशिरसि
प्रतिष्ठा त्वय्यासीद् ध्रुवमुपचितो मुह्यति खलः ॥ १२ ॥

Having obtained all his prowess through worshipping you, RavaNa once dared to test the power of his arms at your own dwelling place(Kailas Mountain). When he tried to lift it up, you just moved a toe of your foot on a head of his and lo! Ravana could not find rest or peace even in the nether-world . Surely, power maddens the wicked . Finally RavaNa reestablished his faith in you .

यदृद्धिं सुत्राम्णो वरद परमोच्चैरपि सतीं
अधश्चक्रे बाणः परिजनविधेयत्रिभुवनः ।
न तच्चित्रं तस्मिन् वरिवसितरि त्वच्चरणयोः
न कस्याप्युन्नत्यै भवति शिरसस्त्वय्यवनतिः ॥ १३ ॥

Oh boon-giver! BaaNa, the demon king made all the three worlds serve him with all their attendants and even the greatest wealth of Indra was a trifle for him . It was not a surprise at all, since he ‘dwelt’ in your feet; who does not rise in life by bowing his head to you?

अकाण्ड-ब्रह्माण्ड-क्षयचकित-देवासुरकृपा
विधेयस्याऽऽसीद् यस्त्रिनयन विषं संहृतवतः ।
स कल्माषः कण्ठे तव न कुरुते न श्रियमहो
विकारोऽपि श्लाघ्यो भुवन-भय- भङ्ग- व्यसनिनः ॥ १४ ॥

When the ocean was being churned by the gods and demons for

‘amRit.h’(nectar),various objects came forth: at one point, there emerged the ‘kAlakUTa’ poison which threatened to consume everything . The gods as well as the demons were stunned at the prospect of the entire universe coming to an end, O, three-eyed lord, who is ever compassionate and engaged in removing the fear of the world, you took it(poison) on yourself by consuming it . (On Parvati’s holding Shiva’s throat at that point, the poison froze blue there itself and Shiva became ‘neelakanTha’). It is strange that this stain in your neck, though appearing to be a deformity, actually adds to your richness and personality .

असिद्धार्था नैव क्वचिदपि सदेवासुरनरे
निवर्तन्ते नित्यं जगति जयिनो यस्य विशिखाः ।
स पश्यन्नीश त्वामितरसुरसाधारणमभूत्
स्मरः स्मर्तव्यात्मा न हि वशिषु पथ्यः परिभवः ॥ १५ ॥

The cupid’s(love-god ‘manmatha’s) (flower) arrows never return unaccomplished whether the victims were gods or demons or men . However O, master! he has now become just a remembered soul (without body),since he looked upon you as any other ordinary god, shot his arrow and got burnt to ashes,in no time . Insulting, masters (who have controlled their senses), does one no good .

मही पादाघाताद् व्रजति सहसा संशयपदं
पदं विष्णोर्भ्राम्यद् भुज-परिघ-रुग्ण-ग्रह- गणम् ।
मुहुर्द्यौर्दौस्थ्यं यात्यनिभृत-जटा-ताडित-तटा
जगद्रक्षायै त्वं नटसि ननु वामैव विभुता ॥ १६ ॥

You dance for protecting the world, but strangely, your glorious act appears to produce the opposite result in that the earth suddenly struck by your dancing feet doubts that it is coming to an end; even VishhNu’s domain is shaken in fear when your mace like arms bruise the planets; the godly region feels miserable when its banks are struck by your agitated matted locks (of hair)!

वियपी तारा-गण-गुणित-फेनोद्गम-रुचिः
प्रवाहो वारां यः पृषतलघुदृष्टः शिरसि ते ।
जगद्द्वीपाकारं जलधिवलयं तेन कृतमिति
अनेनैवोन्नेयं धृतमहिम दिव्यं तव वपुः ॥ १७ ॥

The divine river flows extensively through the sky and its charm is enhanced by the illumination of the foam by the groups of stars . (Brought down to the earth by the King Bhagiratha by propitiating Lord Shiva and

known as Ganga) it creates many islands and whirlpools on the earth . The same turbulent river appears like a mere droplet of water on your head This itself shows how lofty and divine your body(form) is!

रथः क्षोणी यन्ता शतधृतिरगेन्द्रो धनुरथो
रथाङ्गे चन्द्रार्कौ रथ-चरण-पाणिः शर इति ।
दिधक्षोस्ते कोऽयं त्रिपुरतृणमाडम्बर विधिः
विधेयैः क्रीडन्त्यो न खलु परतन्त्राः प्रभुधियः ॥ १८ ॥

When you wanted to burn the three cities, you had the earth as the chariot, Brahma as the charioteer,the Meru mountain as the bow, the sun and the moon as the parts of the chariot and VishhNu himself(who holds the chariot-wheeel in his hand -Sudarshan chakra?), as the arrow . Why this demonstrative show when you as the dictator of everything, could have done the job as a trifle? The Lord’s greatness is not dependent on anybody or anything . (Incidentally there is a view that the burning of the three cities would refer to the burning of three kinds of bodies of man i.e.‘sthUla sharIra’, ‘sUkshma sharIra’ and ‘kAraNa sharIra’).

हरिस्ते साहस्रं कमल बलिमाधाय पदयोः
यदेकोने तस्मिन् निजमुदहरन्नेत्रकमलम् ।
गतो भक्त्युद्रेकः परिणतिमसौ चक्रवपुषः
त्रयाणां रक्षायै त्रिपुरहर जागर्ति जगताम् ॥ १९ ॥

VishhNu once brought 1000 lotuses and was placing them at your feet; after placing 999 flowers he found that one was missing; he plucked out one of his own eyes and offered it as a lotus; this supreme exemplification of devotion on his part was transformed into the wheel (sudarshana chakra) in his hand, which he uses for protecting the world .

क्रतौ सुप्ते जाग्रत् त्वमसि फलयोगे क्रतुमतां
क्व कर्म प्रध्वस्तं फलति पुरुषाराधनमृते ।
अतस्त्वां सम्प्रेक्ष्य क्रतुषु फलदान-प्रतिभुवं
श्रुतौ श्रद्धां बध्वा दृढपरिकरः कर्मसु जनः ॥ २० ॥

You ensure that there is a connection between cause and effect and hence when men perform a sacrifice they obtain good results . Otherwise how can there be future result for a past action? Thus on seeing your power in rewarding people performing sacrificial worship, with good results, men

believe in Vedas and firmly engage themselves in various worshipful acts .

क्रियादक्षो दक्षः क्रतुपतिरधीशस्तनुभृतां
ऋषीणामार्त्विज्यं शरणद सदस्याः सुर-गणाः ।
क्रतुभ्रंशस्त्वत्तः क्रतुफल-विधान-व्यसनिनः
ध्रुवं कर्तुं श्रद्धा विधुरमभिचाराय हि मखाः ॥ २१ ॥

All the same,O Protector . though you exert to reward all sacrifices . those done without faith in you become counter-productive, as exemplified in the case of the sacrifice performed by Daksha; Daksha was well-versed in the art of sacrifices and himself the Lord of Creation; besides, he was the chief performer: the great maharishis were the priests and the various gods were the participants! (Daksha did not invite Shiva and insulted him greatly; thus enraged, Shiva destroyed the sacrifice and Daksha too).

प्रजानाथं नाथ प्रसभमभिकं स्वां दुहितरं
गतं रोहिद् भूतां रिरमयिषुमृष्यस्य वपुषा ।
धनुष्पाणेर्यातं दिवमपि सपत्राकृतममुं
त्रसन्तं तेऽद्यापि त्यजति न मृगव्याधरभसः ॥ २२ ॥

O, Protector! Once Brahma became infatuated with his own daughter . When she fled taking the form of a female deer he also took the form of a male deer and chased her . You took the form of a hunter and went after him, with a bow in hand . Struck by your arrow and very much frightened, Brahma fled to the sky taking the form of a star . Even today he stands frightened by you .

स्वलावण्याशंसा धृतधनुषमह्नाय तृणवत्
पुरः प्लुष्टं दृष्ट्वा पुरमथन पुष्पायुधमपि ।
यदि स्त्रैणं देवी यमनिरत-देहार्ध-घटनात्
अवैति त्वामद्धा बत वरद मुग्धा युवतयः ॥ २३ ॥

O, destroyer of the three cities! Boon-giver! Practitioner of austerities! Before the very eyes of Parvati, you reduced Manmatha (the god of love) to ashes,the moment he tried to arouse passion in you for Parvati, by shooting his famous flower arrows . Even after witnessing this, if Parvati, thinks that you are attracted by her physical charm, on the basis of your sharing half the body with her, certainly women are under self- delusion .

श्मशानेष्वाक्रीडा स्मरहर पिशाचाः सहचराः
चिता-भस्मालेपः स्त्रगपि नृकरोटी-परिकरः ।

अमङ्गल्यं शीलं तव भवतु नामैवमखिलं
तथापि स्मर्तॄणां वरद परमं मङ्गलमसि ॥ २४ ॥

O,boon giver! O,destroyer of Cupid! You play in the burning ghats . your friends are the ghosts . Your body is smeared with the ashes of the dead bodies . Your garland is of human skulls . Every aspect of your character is thus inauspicious . Let it be . It does not matter . Because, with all these known oddness, you are quick to grant all auspicious things to the people who just think of you . (It is interesting to note here that in his Devi aparaadha kshamApana stotra Shankaracharya says that,despite his poor and deficient possessions,Shiva got the power to grant boons entirely because because of his having taken the hand of Parvathi in marriage; in the previous shloka, Pushhpadanta calls it naive on the part of Parvati, if she thinks that Shiva is attracted by her charm simply because he is sharing half the body with her.This dichotomy etc . is due to the custom that when a particular lord is to be extolled, the other gods are to be belittled to some extent).

मनः प्रत्यक् चित्ते सविधमविधायात्त-मरुतः
प्रहृष्यद्रोमाणः प्रमद-सलिलोत्सङ्गति-दृशः ।
यदालोक्याह्लादं ह्रद इव निमज्ज्यामृतमये
दधत्यन्तस्तत्त्वं किमपि यमिनस्तत् किल भवान् ॥ २५ ॥

The great yogis regulate their breath, control and still their mind, look inward and enjoy the bliss with their hair standing on edge and eyes filled with tears of joy . It looks as though they are immersed in nectar . That bliss which they see in their heart and exult thus, is verily you Yourself!

त्वमर्कस्त्वं सोमस्त्वमसि पवनस्त्वं हुतवहः
त्वमापस्त्वं व्योम त्वमु धरणिरात्मा त्वमिति च ।
परिच्छिन्नामेवं त्वयि परिणता बिभ्रति गिरं
न विद्मस्तत्तत्त्वं वयमिह तु यत् त्वं न भवसि ॥ २६ ॥

You are the sun, the moon, the air, the fire, the water, the sky(ether/space), and the earth (the five elements or ‘bhUtA’s). You are the Self which is omnipresent . Thus people describe in words every attribute as yours . On the other hand, I do not know any fundamental principle or thing or substance, which you are not!

त्रयीं तिस्रो वृत्तीस्त्रिभुवनमथो त्रीनपि सुरान्
अकाराद्यैर्वर्णैस्त्रिभिरभिदधत् तीर्णविकृति ।
तुरीयं ते धाम ध्वनिभिरवरुन्धानमणुभिः
समस्त-व्यस्तं त्वां शरणद गृणात्योमिति पदम् ॥ २७ ॥

O, grantor of refuge and protection! The word 'OM' consists of the three letters 'a', 'u' and 'm'. It refers to the three Vedas(Rik, YajuH and SAma), the three states (Jaagrat.h, Swapna, and sushhupti-awakened, dreaming and sleeping),the three worlds(BhUH, bhuvaH and suvaH) and the three gods (Brahma, VishhNu amd Mahesha).It refers to you yourself both through the individual letters as well as collectively; in the latter form (i.e . the total word 'OM') it refers to your omnipresent absolute nature, as the fourth state of existence i.e 'turIyaM' (sleep-like yet awakened and alert state, as a fully- drawn bow).

भवः शर्वो रुद्रः पशुपतिरथोग्रः सहमहान्
तथा भीमेशानाविति यदभिधानाष्टकमिदम् ।
अमुष्मिन् प्रत्येकं प्रविचरति देव श्रुतिरपि
प्रियायास्मैधाम्ने प्रणिहित-नमस्योऽस्मि भवते ॥ २८ ॥

I salute you as the dear abode of the following 8 names:bhava, sharva, rudra, pashupati, ugra, sahamahAn.h, bhiima, and Ishaana; the 'Vedas' also discusses individually about these names .

नमो नेदिष्ठाय प्रियदव दविष्ठाय च नमः
नमः क्षोदिष्ठाय स्मरहर महिष्ठाय च नमः ।
नमो वर्षिष्ठाय त्रिनयन यविष्ठाय च नमः
नमः सर्वस्मै ते तदिदमतिसर्वाय च नमः ॥ २९ ॥

O, destroyer of Cupid! O, the three-eyed one! Salutations to you, who is the forest-lover, the nearest and the farthest; the minutest and the biggest, the oldest and the youngest; salutations to you who is everything and beyond everything!

बहुल-रजसे विश्वोत्पत्तौ भवाय नमो नमः
प्रबल-तमसे तत् संहारे हराय नमो नमः ।
जन-सुखकृते सत्त्वोद्रिक्तौ मृडाय नमो नमः
प्रमहसि पदे निस्त्रैगुण्ये शिवाय नमो नमः ॥ ३० ॥

Salutations to you in the name of'Bhava' in as much as you create the world by taking the 'rajas' as the dominant quality; salutations to you in the name of 'Hara' in as much as you destroy the world by taking the 'tamas' as the dominant quality; salutations to you in the name of 'MRiDa', in as much as you maintain and protect the world by taking 'satva' as the dominant quality . Again salutations to you in the name of Shiva in as much as you are beyond the above-mentioned three qualities and are the seat of the supreme bliss .

कृश-परिणति-चेतः क्लेशवश्यं क्व चेदं
क्व च तव गुण-सीमोल्लङ्घिनी शश्वदृद्धिः ।
इति चकितममन्दीकृत्य मां भक्तिराधाद्
वरद चरणयोस्ते वाक्य-पुष्पोपहारम् ॥ ३१ ॥

O, boon-giver! I was very perplexed to sing your praise considering my little awareness and afflicted mind vis-a-vis your ever increasing limitless quality; however, my devotion to you made me set aside this diffidence and place these floral lines at your feet .

असित-गिरि-समं स्यात् कज्जलं सिन्धु-पात्रे
सुर-तरुवर-शाखा लेखनी पत्रमुर्वी ।
लिखति यदि गृहीत्वा शारदा सर्वकालं
तदपि तव गुणानामीश पारं न याति ॥ ३२ ॥

O, great master! Even, if one were to assume that the blue mountain , the ocean, the heavenly tree and the earth are the ink,the ink-pot, the pen and the paper respectively and the goddess of learning (Saraswati) herself is the writer,she will not be able to reach the frontiers of your greatness,however long she were to write!

असुर-सुर-मुनीन्द्रैरर्चितस्येन्दु-मौलेः
ग्रथित-गुणमहिम्नो निर्गुणस्येश्वरस्य ।
सकल-गण-वरिष्ठः पुष्पदन्ताभिधानः
रुचिरमलघुवृत्तैः स्तोत्रमेतच्चकार ॥ ३३ ॥

The best one among all groups(Gandharva?), Pushhpadanta by name, composed this charming hymn in none too short metres, in praise of the great lord who wears the moon in his head(Shiva), who is worshipped and glorified by all demons, gods and sages and who is beyond all attributes and forms .

अहरहरनवद्यं धूर्जटेः स्तोत्रमेतत्
पठति परमभक्त्या शुद्ध-चित्तः पुमान् यः ।
स भवति शिवलोके रुद्रतुल्यस्तथाऽत्र
प्रचुरतर-धनायुः पुत्रवान् कीर्तिमांश्च ॥ ३४ ॥

Whoever reads this faultless hymn of Shiva daily, with pure mind and great devotion, ultimately reaches Shiva's domain and becomes equal to him; in this world, he is endowed with children, great wealth, long life and fame .

महेशान्नापरो देवो महिम्नो नापरा स्तुतिः ।
अघोरान्नापरो मन्त्रो नास्ति तत्त्वं गुरोः परम् ॥ ३५ ॥

दीक्षा दानं तपस्तीर्थं ज्ञानं यागादिकाः क्रियाः।
महिम्नस्तव पाठस्य कलां नार्हन्ति षोडशीम्॥ ३६॥

Initiation(into spiritual development), charity, penance, pilgrimage,spiritual knowledge and religious acts like sacrifices are not capable of yielding even one-sixteenth of the return that will result from the reading of this hymn .

कुसुमदशन-नामा सर्व-गन्धर्व-राजः
शशिधरवर-मौलेर्देवदेवस्य दासः।
स खलु निज-महिम्नो भ्रष्ट एवास्य रोषात्
स्तवनमिदमकार्षीद् दिव्य-दिव्यं महिम्नः॥ ३७॥

Kusumadanta(equivalent of Pushhpadanta) was the king of all Gandharvas and he was a devotee of the Lord of lords, Shiva, who wears the baby moon (with a few digits only) in his head . He fell from his glorious position due to Shiva's wrath at his misconduct . It was then that the Gandharva composed this hymn which is the most divine .

सुरगुरुमभिपूज्य स्वर्ग-मोक्षैक-हेतुं
पठति यदि मनुष्यः प्राञ्जलिर्नान्य-चेताः।
व्रजति शिव-समीपं किन्नरैः स्तूयमानः
स्तवनमिदममोघं पुष्पदन्तप्रणीतम्॥ ३८॥

If an aspirant for heaven and liberation, worships Shiva,the teacher of gods, at first and then reads this unfailing hymn, composed by Pushhpadanta, with folded hands and single-mindedness, he attains Shiva's abode, being praised by 'kinnaras'(a group of semi-gods known for their singing talent).

आसमाप्तमिदं स्तोत्रं पुण्यं गन्धर्व-भाषितम्।
अनौपम्यं मनोहारि सर्वमीश्वरवर्णनम्॥ ३९॥

Here ends this meritorious,charming and incomparable hymn, uttered by the Gandharva, all in description of the great master .

इत्येषा वाङ्मयी पूजा श्रीमच्छङ्कर-पादयोः।
अर्पिता तेन देवेशः प्रीयतां मे सदाशिवः॥ ४०॥

Thus, this worship in the form of words, is dedicated at the feet of Shri Shankara; may the ever-auspicious lord of the gods be pleased with this .

तव तत्त्वं न जानामि कीदृशोऽसि महेश्वर।
यादृशोऽसि महादेव तादृशाय नमो नमः॥ ४१॥

I do not know the truth of your nature and how you are . O, great God! My Salutations are to that nature of yours of which you really are . (41)

एककालं द्विकालं वा त्रिकालं यः पठेन्नरः।
सर्वपाप-विनिर्मुक्तः शिव लोके महीयते॥ ४२॥

Whoever reads this once, twice or thrice (in a day) revels in the domain of Shiva, bereft of all sins .

श्री पुष्पदन्त-मुख-पङ्कज-निर्गतेन
स्तोत्रेण किल्बिष-हरेण हर-प्रियेण।
कण्ठस्थितेन पठितेन समाहितेन
सुप्रीणितो भवति भूतपतिर्महेशः॥ ४३॥

This hymn which is dear to Shiva, has emerged out of the lotus-like mouth of Pushhpadanta and is capable of removing all sins . May the lord of all beings become greatly pleased with anyone who has learnt this by heart and/or reads or recalls this with single-mindedness!

॥ इति श्री पुष्पदन्त विरचितं शिवमहिम्नः स्तोत्रं समाप्तम्॥

शिवमानसपूजा

रत्नैः कल्पितमासनं हिमजलैः स्नानं च दिव्याम्बरं
नानारत्नविभूषितं मृगमदामोदाङ्कितं चन्दनम् ।
जातीचम्पकबिल्वपत्ररचितं पुष्पं च धूपं तथा
दीपं देव दयानिधे पशुपते हृत्कल्पितं गृह्यताम् ॥ १ ॥

सौवर्णे नवरत्नखण्डरचिते पात्रे घृतं पायसं
भक्ष्यं पञ्चविधं पयोदधियुतं रम्भाफलं पानकम् ।
शाकानामयुतं जलं रुचिकरं कर्पूरखण्डोज्ज्वलं
ताम्बूलं मनसा मया विरचितं भक्त्या प्रभो स्वीकुरु ॥ २ ॥

छत्रं चामरयोर्युगं व्यजनकं चादर्शकं निर्मलम्
वीणाभेरिमृदङ्गकाहलकला गीतं च नृत्यं तथा ।
साष्टाङ्गं प्रणतिः स्तुतिर्बहुविधा ह्येतत्समस्तं मया
सङ्कल्पेन समर्पितं तव विभो पूजां गृहाण प्रभो ॥ ३ ॥

आत्मा त्वं गिरिजा मतिः सहचराः प्राणाः शरीरं गृहं
पूजा ते विषयोपभोगरचना निद्रा समाधिस्थितिः ।
सञ्चारः पदयोः प्रदक्षिणविधिः स्तोत्राणि सर्वा गिरो
यद्यत्कर्म करोमि तत्तदखिलं शम्भो तवाराधनम् ॥ ४ ॥

करचरण कृतं वाक्कायजं कर्मजं वा ।
श्रवणनयनजं वा मानसं वापराधम् ।
विहितमविहितं वा सर्वमेतत्क्षमस्व ।
जय जय करुणाब्धे श्रीमहादेवशम्भो ॥ ५ ॥

॥ इति श्रीमच्छङ्कराचार्यविरचिता शिवमानसपूजा समाप्ता ॥

शिवताण्डवस्तोत्रम्

जटाटवीगलज्जलप्रवाहितस्थले गलेऽवलम्ब्य लम्बितां भुजङ्गतुङ्गमालिकाम् ।
डमड्डमड्डमड्डमन्निनावमड्डमर्वयं चकार चण्डताण्डवं तनोतु नः शिवम् ॥१॥
जटाकटाहसम्भ्रमभ्रमन्निलिम्पनिर्झरी विलोलवीचिवल्लरी विराजमानमूर्द्धनि ।
धगद्धगद्धगज्ज्वलल्ललाटपट्टपावके किशोरचन्द्रशेखरे रतिः प्रतिक्षणं मम ॥२॥
धराधरेन्द्रनन्दिनीविलासबन्धुबन्धुर-स्फुरद्दिगन्तसन्ततिप्रमोदमानमानसे ।
कृपाकटाक्षधोरणीनिरुद्धदुर्धरापदिक्वचिद्दिगम्बरे मनोविनोदमेतु वस्तुनि ॥३॥
जटाभुजङ्गपिङ्गलस्फुरत्फणामणिप्रभा-कदम्बकुङ्कुमद्रवप्रलिप्तदिग्वधूमुखे ।
मदान्धसिन्धुरस्फुरत्तरीयमेदुरे मनो विनोदमद्भुतं बिभुर्त भूतभर्तरि ॥४॥
सहस्त्रलोचनप्रभृत्य शेषलेखशेखर-प्रसूनधूलिधोरणी विधूसराङ्घ्रिपीठभूः ।
भुजङ्गराजमालया निबद्धजाटजूटकः श्रियैचिरायजायतां चकोरबन्धुशेखरः ॥५॥
ललाटचत्वरज्वलद्धनञ्जयस्फुलिङ्गभा निपीतपञ्चसायकं नमन्निलिम्पनायकम् ।
सुधामयूखलेखया विराजमानशेखरं महाकपालिसम्पदेशिरोजटालमस्तु नः ॥६॥
करालभालपट्टिका धगद्धगद्धगज्जवल-द्धनञ्जयाहुतीकृत प्रचण्डपञ्चसायके ।
धराधरेन्द्रनन्दिनी कुचाग्रचित्रपक प्रकल्पनैकशिल्पिनि त्रिलोचने रतिमर्म ॥७॥
नवीनमेघमण्डली निरुद्धदुर्धरस्फुर-त्कुहूनिशीथिनीतमः प्रबन्धबद्धकन्धरः ।
निलिम्पनिर्झरीधरस्तनोतुकृत्तिसिन्धुरः कलानिधानबन्धुरः श्रियंजगद्धुरन्धरः ॥८॥
प्रफुल्लनीलपङ्कज प्रपञ्चकालिमप्रभा-वलम्बिकण्ठकन्दलीरुचिप्रबद्धकन्धरम् ।
स्मरच्छिदंपुरच्छिद ंभवच्छिदं मखच्छिदंगजच्छिदान्धकच्छिदंतमन्तकच्छिदंभजे ॥९॥
अखर्वसर्वमङ्गला कलाकदम्बमञ्जरी-रसप्रवाहमाधुरीविजृम्भणामधुव्रतम् ।
स्मरान्तकंपुरान्तकंभवान्तकंमखान्तकंगजान्तकान्धकान्तकंतमन्तकान्तकंभजे॥१०॥
जयत्वभ्रविभ्रमभ्रमद्भुजङ्गमश्वस-द्विनिर्गमत्क्रमस्फुरत्कराल-भालहव्यवाट्।
धिमिद्धिमिद्धिमिद्ध्वनन्मृदङ्गतुङ्गमङ्गलध्वनिक्रमप्रवर्तितप्रचण्डताण्डवःशिवः ॥११॥
दृषद्विचत्रतल्योर्भुजङ्गमौत्ति कस्त्रजो-र्गरिष्ठ रत्नलोष्ठयोः सुहृद्विपक्षपक्षयोः ।
तृणारविन्दचक्षुषोःप्रजामहीमहेन्द्रयोः समप्रवृत्तिकः कदासदाशिवं भजाम्यहम् ॥१२॥
कदानिलिम्पनिर्झरीनिकुञ्जकोटरेवसन् विमुक्तदुर्मतिःसदाशिरःस्थञ्जलिंवहन् ।
विलोललोललोचनोललामभाललग्नकः शिवेतिमन्त्रमुच्चरन्कदासुखीभवाम्यहम् ।१३।
इमं हि नित्यमेवमुक्तमुक्तमोक्तमंस्तवं - पठन्स्मरन्ब्रुवन्नरो विशुद्धिमेति सन्ततम् ।
हरेगुरौसुभक्तिमाशु यातिनान्यथागतिं विमोहनं हिदेहिनां सुशङ्करस्यचिन्तनम् ।१४।
पूजावसानसमये दशवक्त्रगीतं यः शम्भुपूजनपरं पठति प्रदोषे ।
तस्य स्थिरां रथगजेन्द्रतुरङ्गयुक्तां लक्ष्मीं सदैव सुमुखीं प्रददाति शम्भुः ॥१५॥

卐卐卐

अर्धनारीश्वरस्तोत्रम्

चाम्पेयगौरार्धशरीरकायै कर्पूरगौरार्धशरीरकाय ।
धम्मिल्लकायै च जटाधराय नमः शिवायै च नमः शिवाय ॥१॥
कस्तूरिकाकुङ्कुमचर्चितायै चितारजः पुञ्जविचर्चिताय ।
कृतस्मरायै विकृतस्ममराय नमः शिवायै च नमः शिवाय ॥२॥
झणत्क्वणत्कङ्कणनूपुरायै पादाब्जराजत्फणिनूपुराय ।
हेमाङ्गदायै भुजगाङ्गदाय नमः शिवायै च नमः शिवाय ॥३॥
विशालनीलोत्पललोचनायै विकासिपङ्केहलोचनाय ।
समेक्षणायै विषमेक्षणाय नमः शिवायै च नमः शिवाय ॥४॥
मन्दारमालाकलितालकायै कपालमालाङ्कितकन्धराय ।
दिव्याम्बरायै च दिगम्बरायः नमः शिवायै च नमः शिवाय ॥५॥
अम्भोधरश्यामलकुन्तलायै तटित्प्रभाताम्रजटाधराय ।
निरीश्वरायै निखिलेश्वरायः नमः शिवायै च नमः शिवाय ॥६॥
प्रपञ्चसृष्ट्यन्मखलास्यकायै समस्तसंहारकताण्डवाय ।
जगज्जनन्यै जगदेकपित्रे नमः शिवायै च नमः शिवाय ॥७॥
प्रदीप्तरत्नोज्जवलकुण्डलायै स्फुरन्महापन्नगभूषणाय ।
शिवान्वितायै च शिवान्विताय नमः शिवायै च नमः शिवाय ॥८॥
एतत्पठेदष्टकमिदं यो भक्त्या स मान्यो भुवि दीर्घजीवी ।
प्राप्नोति सौभाग्यमनन्तकालं भूयात्सदा तस्य समस्तसिद्धि : ॥९॥

卐卐卐

निर्वाणषट्कम्

मनोबुद्ध्यहङ्कारचित्तानि नाहं न च श्रोत्रजिह्वे न च घ्राणनेत्रे ।
न च व्योमभूमी न तेजो न वायुश्चिदानन्दरूपः शिवोऽहं शिवोऽम् ॥१॥
न च प्राणसंज्ञो न वै पञ्चवायुर्नवा सप्तधातुर्न वा पञ्चकोषाः ।
न वाक्पाणिपादं न चोपस्थपायुर्श्चिदानन्दरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ।२॥
न मे द्वेषरागौ न मे लोभमोहौ मदो नैव मे नैव मात्सर्यभावः ।
नधर्मोनचार्थो नकामो न मोक्षश्चिदानन्दरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ॥३॥
न पुण्यं न पापं न सौख्यं न दुःखं न मन्त्रो न तीर्थं न वेदा न यज्ञाः ।
अहं भोजनं नैव भोज्यं न भोक्तार्श्चिदानन्दरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ॥४॥
न मृत्युर्नशङ्का न मे जातिभेदः पिता नैव मे नैव माता न जन्म ।
न बन्धुर्न मित्रं गुरुर्नैव शिष्यश्चिदानन्दरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ॥५॥
अहं निर्विकल्पो निराकाररूपो विभत्वाच्च सर्वत्र सर्वेन्द्रिणाम् ।
न चासङ्गतं नैव मुक्तिर्न मेयश्चिदानन्दरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ॥६॥

वेदसारशिवस्तवः

पशूनां पतिं पापनाशं परेशं गजेन्द्रस्य कृत्तिं वसानं वरेण्यम् ।
जटाजूटमध्ये स्फुरद्गाङ्गवारिं महादेवमेकं स्मरामि स्मरारिम् ॥१॥
महेशं सुरेशं सुरारार्तिनाशं विभुं वि श्वनाथं विभूत्यङ्गभूषम् ।
विरूपाक्षमिन्द्वर्कवह्नित्रिनेत्रं सदानन्दमीडे प्रभुं प ञ्चवक्त्रम् ॥२॥
गिरीशं गणेशं गले नीलवर्णं गवेन्द्राधिरूढं गणातीतरूपम् ।
भवं भास्वरं भस्मना भूषिताङ्गं भवानीकलत्रं भजे प ञ्चवक्त्रम् ॥३॥
शिवाकान्त शम्भो शशाङ्कार्धमौले महेशान शलिन् जटाजूटधारिन् ।
त्वमेव जगद्व्यापको विश्वरूप प्रसीद प्रसीद प्रभो पूर्णरूप ॥४॥
परात्मानमेकं जगद्बीजमाद्यं निरीहं निराकारमोङ्कारवेद्यम् ।
यतो जायते पाल्यते येन विश्वं तमीशं भजे लीयते यत्र विश्वम् ॥५॥
न भूमिर्न चापो न वह्निर्न वायुर्न चाकाशमास्ते न तन्द्रा न निद्रा ।
न ग्रीष्मो न शीतं न देशो न वेषो न यस्यास्ति मूर्तिस्त्रमूर्ति तमीडे ॥६॥
अजं शाश्वतं कारणं कारणानां शिवं केवलं भासकं भासकानाम् ।
तुरीयं तमःपारमाद्यन्तहीनं प्रपद्ये परं पावनं द्वैतहीनम् ॥७॥
नमस्ते नमस्ते विभो विश्वमूर्ते नमस्ते नमस्ते चिदानन्दमूर्ते ।
नमस्ते नमस्ते तपोयोगगम्य नमस्ते नमस्ते श्रुतिज्ञानगम्य ॥८॥
प्रभो शूलपाणे विभो विश्वनाथ महादेव शम्भो महेश त्रिनेत्र ।
शिवाकान्त शान्त स्मरारे पुरारे त्वदन्यो वरेण्यो न मान्यो न गण्यः ॥९॥
शम्भो महेश करुणामय शूलपाणे गौरीपते पशुपते पशुपाशनाशिन् ।
काशीपते करुणया जगदेतकस्त्वं हंसि पासि विदधासि महेश्वरोऽसि ॥१०॥
त्वत्तो जगद्भवति देव भव स्मरारे त्वय्यैव तिष्ठिति जगन्मृड विश्वनाथ।
त्वय्येव गच्छति लयं जगदेतदीश लिङ्गात्मकं हर चराचरवि श्वरूपिन् ॥११॥

卐卐卐卐卐

शिवपञ्चाक्षरस्तोत्रम्

नागेन्द्रहाराय त्रिलोचनाय भस्माङ्गरागाय महे श्वराय ।
नित्याय शुद्धाय दिगम्बराय तस्मै 'न' काराय नमः शिवाय ॥१॥
मन्दाकिनीसलिलचन्दनचर्चिताय नन्दी श्वरप्रमथनाथमहे श्वराय ।
मन्दारपुष्पबहुपुष्पसुपूजिताय तस्मै 'म' काराय नमः शिवाय ॥२॥
शिवाय गौरीवदनाब्जवृन्द सूर्याय दक्षाध्वरनाशकाय ।
श्रीनीलकण्ठाय वृषध्वजाय तस्मै 'शि' काराय नमः शिवाय ॥३॥
वसिष्ठकुम्भोद्भवगौतमार्यमुनीन्द्रदेवार्चितशेखराय ।
चन्द्रार्कवै श्वानरलोचनाय तस्मै 'व' काराय नमः शिवाय ॥४॥
यक्षस्वरूपाय जटाधराय पिनाकहस्ताय सनातनाय ।

दिव्याय देवाय दिगम्बराय तस्मै 'य' काराय नमः शिवाय ॥५॥
प ञ्चाक्षरमिदं पुण्यं यः पठेच्छिवसन्निधौ ।
शिवलोकमवाप्नोति शिवेन सह मोदते ॥६॥

卐卐卐卐卐

शिवाष्टकम्

तस्मै नमः परमकारणकारणाय दीप्तोज्ज्वलज्ज्वलितपिङ्गललोचनाय ।
नागेन्द्रहारकृतकुण्डलभूषणाय ब्रह्मेन्द्रविष्णुवरदाय नमः शिवाय ॥१॥
श्रीमत्प्रसन्नशशिपन्नगभूषणाय शैलेन्द्रजावदनचुम्बितलोचनाय ।
कैलासमन्दरमहेन्द्रनिकेतनाय लोकत्रयार्तिहरणाय नमः शिवाय ॥२॥
पद्मावदातमणिकुण्डलगोवृषाय कृष्णागरुप्रचुरचन्दनचर्चिताय ।
भस्मानुषक्तविकचोत्पलमल्लिकाय नीलाब्जकण्ठसदृशाय नमः शिवाय ॥३॥
लम्बत्सपिङ्गलजटामुकुटोत्कटाय दंष्ट्राकरालविकटोत्कटभैरवाय ।
व्याघ्राजिनाम्बरधराय मनोहराय त्रैलोक्यनाथनमिताय नमः शिवाय ॥४॥
दक्षप्रजापतिमहामखनाशनाय क्षिप्रं महात्रिपुरदानवघातनाय ।
ब्रह्मोर्जितोर्ध्वगकरोटिनिकृन्तनाय योगाय योगनमिताय नमः शिवाय ॥५॥
संसारसृष्टिघटनापरिवर्तनाय रक्षः पिशाचगणसिद्धसमाकुलाय ।
सिद्धोरगग्रहगणेन्द्रनिषेविताय शार्दूलचर्मवसनाय नमः शिवाय ॥६॥
भस्माङ्गरागकृतरूपमनोहराय सौम्यावदातवनमाश्रितमाश्रिताय ।
गौरीकटाक्षनयनार्धनिरीक्षणाय गोक्षीरधारधवलाय नमः शिवाय ॥७॥
आदित्यसोमवरुणानिलसेविताय यज्ञाग्निहोत्रवरधूमनिकेतनाय ।
ऋक्सामवेदमुनिभिः स्तुतिसंयुताय गोपाय गोपनमिताय नमः शिवाय ॥८॥
शिवाष्टकमिदं पुण्यं यः पठेच्छिवसन्निधौ ।
शिवलोकमवाप्नोति शिवेन सह मोदते ॥९॥

卐卐卐卐卐

श्रीरुद्राष्टकम्

नमामीशमीशान निर्वाणरूपं विभुं व्यापकं ब्रह्म वेदस्वरूपं ।
निजं निर्गुणं निर्विकल्पं निरीहं चिदाकाशमाकाशवासं भजेऽहं ॥१॥
निराकारमोङ्कारमूलं तुरीयं गिरा ज्ञान गोतीतमीशं गिरीशं ।
करालं महाकाल कालं कृपालं गुणागार संसारपारं नतोऽहं ॥२॥
तुषाराद्रि संकाश गौरं गभीरं मनोभूत कोटि प्रभा श्री शरीरं ।
स्फुरन्मौलि कल्लोलिनी चारु गंगा लसद्भालबालेन्दु कंठे भुजंगा ॥३॥

चलत्कुंडलं भ्रू सुनेत्रं विशालं प्रसन्नाननं नीलकंठं दयालं ।
मृगाधीशचर्माम्बरं मुंडमालं प्रियं शंकरं सर्वनाथं भजामि ॥४॥
प्रचंडं प्रकृष्टं प्रगल्भं परेशं अखंडं अजं भानुकोटिप्रकाशं ।
त्रयः शूल निर्मूलनं शूलपाणिं भजेऽहं भवानीपतिं भावगम्यं ॥५॥
कलातीत कल्याण कल्पान्तकारी सदा सज्जनानन्ददाता पुरारी ।
चिदानंद संदोह मोहापहारी प्रसीद प्रसीद प्रभो मन्मथारी ॥६॥
न यावद् उमानाथ पादारविन्दं भजंतीह लोके परे वा नराणाम् ।
न तावत्सुखं शान्ति सन्तापनाशं प्रसीद प्रभो सर्वभूताधिवासं ॥७॥
न जानामि योगं जपं नैव पूजां नतोऽहं सदा सर्वदा शंभु तुभ्यं ।
जरा जन्म दुःखौघ तातप्यमानं प्रभो पाहि आपन्नमामीश शंभो ॥८॥
रुद्राष्टकमिदं प्रोक्तं विप्रेण हरतोषये ।
ये पठन्ति नरा भक्त्या तेषां शम्भुः प्रसीदति ॥९॥

शिवसहस्रनाम

अथ महाभारते अनुशासनपर्वे महर्षि तण्डीकृत शिवसहस्रनाम
स्थिरः स्थाणु प्रभुर्भीमः प्रवरो वरदो वरः ।
सर्वात्मा सर्वविख्यातः सर्व सर्वकरो भवः ॥१॥
जटी चर्मी शिखंडी च सर्वांगः सर्वभावनः ।
हर श्च हरिणाक्ष श्च सर्वभूतहरः प्रभुः ॥२॥
प्रवृत्तिश्च निवृत्तिश्च नियतो शाश्वतो ध्रुवः ।
श्मशानवासी भगवान् खचरो गोचरोऽर्दनः ॥३॥
अभिवाद्यो महाकर्मा तपस्वी भूतभावनः ।
उन्मत्तवेष प्रच्छन्नः सर्वलोकप्रजापतिः ॥४॥
महारूपो महाकायो वृषरूपो महायशाः ।
महात्मा सर्वभूता वि श्वरूपो महाहनुः ॥५॥
लोकपालोऽतर्हितात्मा प्रसादो हयगर्दभिः ।
पवित्रं च महांश्चैव नियमो नियमाश्रितः ॥६॥
सर्वकर्मा स्वयंभूत आदिरादिकरो निधिः ।
सहस्राक्षो विशालाक्षः सोमो नक्षत्रसाधकः ॥७॥
चन्द्रः सूर्यः शनिः केतु ग्रहो ग्रहपतिर्वरः ।
अत्रिरत्या नमस्कर्ता मृगणार्पणोऽनघः ॥८॥
महापता घोरतपा अदीनो दीनसाधकः ।
संवत्सरकरो मन्त्रः प्रमाणं परमं तपः ॥९॥
योगी योज्यो महाबीजो महारेता महाबलः ।
सुवर्णरेताः सर्वज्ञः सुबीजो बीजवाहनः ॥१०॥

दशबाहुस्त्वनिमिषो नीलकण्ठः उमापतिः ।
विश्वरूपः स्वयं श्रेष्ठो बलवीरोऽबलो गणाः ॥११॥
गणकर्ता गणपतिर्दिग्वासाः काम एव च ।
मंत्रवित्परमो मन्त्रः सर्वभावकरो हरः ॥१२॥
कमण्डलुधरो धन्वी बाणहस्तः कपालवान् ।
अशनी शतघ्नी खड्गी पट्टिशी चायुधी महान् ॥१३॥
स्रुवहस्तः सुरूपश्च तेजस्तेजकरो निधिः ।
उष्णीषी च सुवक्त्रश्च उदग्रो विनतस्तथा ॥१४॥
दीर्घ श्च हरिकेषश्च सुतीर्थः कृष्ण एव च ।
श्रृगालरूपः सिद्धार्थो मुण्डः सर्वशुभंङ्करः ॥१५॥
अजश्च बहुरूपश्च गन्धारी कपर्द्यपि ।
ऊर्ध्वरता ऊर्ध्वलिङ्ग ऊर्ध्वशायी नभःस्थलः ॥१६॥
त्रिजटी चीरवासाश्च रुद्रः सेनापतिर्विभुः ।
अहश्चरो नक्तंचरस्तिग्ममन्युः सुवर्चसः ॥१७॥
गजहा दैत्यहा कालो लोकधाता गुणाकरः ।
सिंहशार्दूलरुपश्च आर्द्रचर्माम्बरावृतः ॥१८॥
कालयोगी महानादः सर्वकामश्चतुष्पर्थः ।
निशाचरः प्रेतचारी भूतचारी महेश्वरः ॥१९॥
बहुभूतो बहुधरः स्वर्भानुरमितो गतिः ।
नृत्यप्रियो नृत्यनर्तो नर्तकः सर्वलालसः ॥२०॥
घोरो महातपाः पाशो नितयो गिरिरूहो नभः ।
सहस्त्रहस्तो विजयो व्यवसायो ह्यतन्द्रिः ॥२१॥
अधर्षणो धर्षणात्मा यज्ञहा कामनाशकः ।
दक्षयागापहारी च सुसहो मध्यमस्तथा ॥२२॥
तेजो पहारी बलहा मुदितोऽर्थोऽजितोऽवर ।
गंभीरघोषो गंभीरो गंभीरबलवाहनः ॥२३॥
न्यग्रोधरूपो न्यग्रोधो वृक्षकर्णस्थितिर्विभुः ।
सुतीक्ष्णदशन श्चैव महाकायो महाननः ॥२४॥
वि श्वक्सेनो हरिर्यज्ञः संयुगापीडवाहनः ।
तीक्ष्णतापश्च हर्यश्वः सहायः कर्मकालवित् ॥२५॥
विष्णुप्रसादितो यज्ञः समुद्रो वड़वामुखः ।
हुताशनसहायाश्चः सहायश्च प्रशंतात्मा हुताशनः ॥२६॥
उग्रतेजा महातेजा जन्यो विजयकालवित् ।
ज्योतिषामयनं सिद्धि सर्वविग्रह एव च ॥२७॥
शिखी मुण्डी जटी ज्वाली मूर्तिजो मूद्धिगो बली ।

वेणवी पणवी ताली खली कालकंटकटः ॥२८॥
नक्षत्रविग्रहमतिर्गुणबुद्धिर्लयोऽगमः ।
प्रजापतिर्विश्वबाहुविभागः सर्वगोऽमुखः ॥२९॥
विमोचनः सुसरणो हिरण्यकवचोद्भवः।
मेद्रजो बलचारी च महीचारी स्त्रुतस्तथा ॥३०॥
सर्वतूर्यनिनादी च सर्वातोद्यपरिग्रहः ।
व्यालरूपो गुहावासी गुहामाली तरङ्गवित् ॥३१॥
त्रिदशस्त्रिकालधृक्कर्मसर्वबन्धविमोचनः ।
बंधनस्त्वसुरेंद्राणाम् युधिशत्रुविनाशनः ॥३२॥
सांख्यप्रसादो दुर्वासाः सर्वसाधुनिषेवितः ।
प्रस्कन्दनो विभागज्ञो अतुल्यो यज्ञविभागवित् ॥३३॥
सर्वसः सर्वचारी दुर्वासा वासवोऽमरः ।
हैमो केमकरोऽयज्ञः सर्वधारी धरोत्तमः ॥३४॥
लोहिताक्षो महाक्षश्च विजयाक्षो विशारदः ।
संहग्रो निग्रहः कर्ता सर्पचीरनिवासनः ॥३५॥
मुख्योऽमुख्यश्च देहश्च काहलिः सर्वकामदः ।
सर्वकालप्रसादश्च सुबलो बलरूपधृक् ॥३६॥
सर्वकामवरश्चैव सर्वदः सर्वतोमुखः ।
आकाशनिर्विरूपश्च निपाती ह्यवशः खगः ॥३७॥
रौद्ररूपोंशुरादित्यो बहुरश्मिः सुवर्चसी ।
वसुवेगो महावेगो मनोवेगो निशाचरः ॥३८॥
सर्ववासी श्रियावासी उपदेशकरोऽकरः ।
मुनिरात्मनिरालोकः संभग्न श्च सहस्त्रदः ॥३९॥
पक्षी च पक्षरूपश्च अतिदीप्तो विशापतिः ।
उन्मादो मदनः कामो ह्यश्वत्थोऽर्थकरोयशः ॥४०॥
वामदेवश्च वामश्च प्राग्दक्षिण श्च वामनः ।
सिद्धयोगी महर्षिश्च सिदार्थः सिद्धसाधकः ॥४१॥
भिक्षुश्च भिक्षुरूपश्च विपणो मृदुरव्ययः ।
महासेनो विशाखश्च षष्टिभागो गवां पतिः ॥४२॥
वज्रहस्तश्च विष्कम्भी चमूस्तम्भव एव च ।
वृत्तावृत्तकरस्तालो मधुर्मधुकलोचनः ॥४३॥
वाचस्पतयो वाजसनो नित्यमाश्रमपूजितः ।
ब्रह्मचारी लोकचारी सर्वचारी विचारवित् ॥४४॥
ईशानः ईश्वरः कालो निशाचरी पिनाकवान् । ि
नमित्तस्थो निमित्तं च नन्दिर्नन्दिकरो हरिः ॥४५॥

नन्दीश्वरश्च नन्दी च नन्दनो नन्दिर्वद्धनः ।
भगहारी निहंता च कालो ब्रह्मा पितामहः ॥४६॥
चतुर्मुखो महालिंग श्चारू लिंगस्तथैव च ।
लिंगाध्यक्षः सुराध्यक्षो योगाध्यक्षो युगावहः ॥४७॥
बीजाध्यक्षो बीजकर्ता अध्यात्मानुगतो बलः ।
इतिहासः सकल्पश्च गौतमोऽथनिशाकरः ॥४८॥
दम्भो ह्यदम्भो वैदम्भो वश्यो वशकरः कलिः ।
लोककर्ता पशुपर्तिमहाकर्ता ह्यनौषधः ॥४९॥
अक्षरं परमं ब्रह्म बलवच्छक एवं च ।
नीतिर्ह्यनीतिः शुद्धात्मा शुद्धो मन्ययो गतागतः ॥५०॥
बहुप्रसादः सुस्वप्नो दर्पणोऽथ त्वमित्रजित् ।
वेदकारो मन्त्रकारो विद्वान् समरमर्दनः ॥५१॥
महामेघनिवासी च महाघोरो वशीकरः ।
अग्निज्वालो म!हाज्वालो अतिधूम्रो हुतोहविः ॥५२॥
वृषणः शंकरो नित्यं वर्चस्वी नित्यंवर्चस्वी धूमकेतनः।
नीलस्तथांङ्गलुब्धश्च शोभनो निरवग्रहः ॥५३॥
स्वस्तिदः स्वस्तिभावश्च भागी भागकरो लघुः ।
उत्संगश्च महांगश्च महागर्भपरायण : ॥५४॥
कृष्णावर्णः सुवर्णश्च इंद्रियं सर्वदेहिनाम् ।
महापादो महाहस्तो महाकायो महायशाः ॥५५॥
महामूर्धा महामात्रो महानेत्रो निशालयः ।
महान्तको महाकर्णो महोष्ठश्च महाहनुः ॥५६॥
महानासो महाकम्बुर्महाग्रीवः श्मशानभाक् ।
महावक्षा महोरस्कः ह्यन्तरात्मा मृगालयः ॥५७॥
लंबनो लंबितोिष्ठश्च महामायः पयोनिधिः ।
महादन्तो महादंष्ट्रो महाजिव्हो महामुखः ॥५८॥
महानखो महारोमा महाकेशो महाजटाः ।
प्रसन्नश्च प्रसादश्च प्रत्ययो गिरिसाधनः ॥५९॥
स्नेहनोऽस्नेहश्चैव अजितश्च महामुनिः ।
वृक्षाकारो वृक्षकेतुरनलो वायुवाहनः ॥६०॥
गण्डली मेरूधामा च देवाधिपतिरेव च ।
अथर्वशीर्षः सामास्य ऋक्सहस्त्रामितेक्षणः ॥६१॥
यजुः पादभुजो गुह्यः प्रकाशो जङ्गमस्तथा ।
अमोघार्थ प्रसादश्च अभिगम्यः सुदर्शनः ॥६२॥
उपकारः प्रियः सर्वः कनकः काञ्चनच्छविः ।

नाभिर्नन्दिकरो भावः पुष्करस्थपतिः स्थिरः ॥६३॥
द्वादशस्त्रासनश्चाद्यो यज्ञो यासमाहितः ।
नक्तं कलिश्च कालत्च मकरः कालपूजितः ॥६४॥
सगणो गणकारश्च भूतवाहनसारथिः ।
भस्मशयो भस्मगोप्ता भस्मभूतस्तरूर्गणः ॥६५॥
लोकपास्तथालोको महात्मा सर्वपूजितः ।
शुक्लस्त्रिशुक्लः सम्पन्नः शुचिर्भूतनिषेवितः ॥६६॥
आश्रतमस्थः क्रियावस्थो विश्वकर्ममतिर्वरः ।
विशालशाखस्ताम्रोष्ठो ह्यम्बुजालः सुनिश्चलः ॥६७॥
कपिलः कपिशः शुक्लः आयुश्चैव परोऽपरः ।
गन्धर्वो ह्यदितिस्तार्क्ष्य सुविज्ञेयः सुशारदः ॥६८॥
परश्वधायुधो देवो अनुकारी सुबन्ध्वः ।
तुम्बवीणो महाक्रोध ऊर्ध्वरेता जलेशयः ॥६९॥
उग्रो वंशकरो वंशो वंशनादो ह्यनिन्दितः ।
सर्वांगरूपो मायावी सुहृदो ह्यानिलो अनलः ॥७०॥
बन्धनो बन्धकर्ता च सुबन्धनविमोचनः ।
सयज्ञारिः सकामारिर्महादंष्ट्रो महायुधः ॥७१॥
बहुधा निन्दितः शर्व शंकरः शंकरोऽधनः ।
अमरेशो महादेवो विश्वदेवः सुरारिहा ॥७२॥
अहिर्बुध्न्योऽनिलाभश्च चेतिकानो हविस्तथा ।
अजैकपाच्च कापाली त्रिशंकुरजितः शिवः ॥७३॥
धन्वन्तरिर्धूमकेतुः स्कन्दो वैश्रवणस्तथा ।
धाता शक्रश्च विष्णुश्च मित्रस्त्वष्टा ध्रुवो धरः ॥७४॥
प्रभावः सर्वगो वायुरर्यमा सविता रविः ।
उषंगुश्च विधाता च मान्धाता भूतभावनः ॥७५॥
विभुर्वर्णविभावी च सर्वकामगुणावह ।
पद्मनाभो महागर्भश्चन्द्रवक्त्रोऽनिलोऽनलः ॥७६॥
बलवांश्योपशान्तष्च पुराणः पुण्यचश्चुरी ।
कुरूकर्ता कुरुवासी कुरूभूतो गुणोषधः ॥७७॥
सर्वाशियो दर्भचारी सर्वेषां प्राणिनां प्रतिः ।
देवदेवः सुखासक्तः सदसत्सर्वरत्नवित् ॥७८॥
कैलासगिरिवासी च हिमवद्गि रिसंश्रयः ।
कूलहारी कूलकर्ता बहुविधो बहुप्रदः ॥७९॥
वणिजो वर्धकी वृक्षो बकुलधन्दनश्छदः ।
सारग्रीवो महाजत्रुरलोलश्च महौषधः ॥८०॥

सिद्धार्थकारी सिद्धार्थश्छन्दोव्याकरणोत्तरः ।
सिंहनादः सिंहदंष्ट्र सिंहगः सिंहवाहनः ॥८१॥
प्रभावात्मा जगत्कालस्थालो लोकहितस्तरु ।
सारङ्गो नवचक्राङ्गः केतुमाली सभावनः ॥८२॥
भूतालयो भूतपतिरहोरात्रमनिन्दितः ।
वाहिता सर्वभूतानां निलयश्च विभुर्भवः ॥८३॥
अमोघः संयतोह्यश्वो भोजनःप्राणधारणः ।
धृतिमान्मतिमान् दक्षः सत्कृतश्च युगाधिपः ॥८४॥
गोपालीगोपर्तिग्रामो गोचर्मवसनो हरिः ।
हिरण्यबाहुश्च तथा गुहापालः प्रवेशिनाम् ॥८५॥
प्रकृष्टारिर्महाहर्षो जितकामो जितेन्द्रियः ।
गान्धारश्च सुवासश्च तपःसक्तो रतिर्नरः ॥८६॥
महागीतो महानृत्यो ह्यप्सगणसेवितः ।
महाकेतुर्महाधातुर्नैकसानुचर श्चलः ॥८७॥
आवेदनीयादेशः सर्वगन्धसुखावहः ।
तोरणस्तारणो वातः परिधी पतिखेचरः ॥८८॥
संयोगो वर्धनो वृद्धो अतिवृद्धो गुणाधिकः ।
नित्यआत्मसहायश्च देवासुरपतिः पतिः ॥८९॥
युक्तश्च युक्तबाहुश्च देवो दिविसुपर्वणः ।
आषाढ़श्व सुषाढ़श्च ध्रुवोऽथ हरिणो हरः ॥९०॥
वपुरावर्तमानेभ्यो वसुश्रेष्ठी महापथः ।
शिरोहारी विमर्शश्च सर्वलक्षणलक्षितः ॥९१॥
अक्षश्च रथयोगी च सर्वयोगी महाबलः ।
समाम्नायोऽसमाम्नायस्तीर्थदेवो महारथः ॥९२॥
निर्जीवो जीवनो मन्त्रः शुभाक्षो बहुकर्कशः ।
रत्नप्रभूतो रत्नाङ्गो महार्णवनिपानवित् ॥९३॥
मूलं विशालो ह्यमृतो व्यक्तास्तपोनिधिः ।
ओरोहणोऽधिरोहश्च शीलधारी महायशाः ॥९४॥
सेनाकल्पो महाकल्पो योगो युगकरो हरिः ।
युगरूपो महारूपो महानागहनोऽवधः ॥९५॥
न्यायनिर्वपणः पादः पण्डितो ह्यचलोपमः ।
बहुमालो महामालः शशी हरसुलोचनः ॥९६॥
विस्तारो लवणः कूपस्त्रियुगः सफलोदयः । ि
त्रलोचनो विषण्णाङ्गो मणिविद्धो जटाधरः ॥९७॥
बिन्दुर्विसगः सुमुखः शरः सर्वायुधः सहः ।

निवेदनः सुखाजातः सुगन्धारो महाधनुः ॥९८॥
गन्धपाली च भगवानुत्थानः सर्वकर्मणाम् ।
मन्थानो बहुलो वायुः सकलः सर्वलोचनः ॥९९॥
तलस्तालः करस्थाली ऊर्ध्वसंहननो महान् ।
छत्रं सुच्छत्रो विख्यातो लोकः सर्वाश्रयः क्रमः ॥१००॥
मुण्डो विरुपो विकृतो दण्डी कुण्डी विकुर्वणः ।
हर्यक्षः ककुभो वज्री शतजिव्हः सहस्त्रपात् ॥१०१॥
सहस्त्रमूर्धा देवेन्द्रः सर्वदेवमयो गुरुः ।
सहस्त्रबाहु सर्वाङ्गः शरण्यः सर्वलोककृत् ॥१०२॥
पवित्रं त्रिककुन्मन्त्रः कनिष्ठः कृष्णपिंगलः ।
ब्रह्मदण्डविनिर्माता शतघ्नीपाशशक्तिमान् ॥१०३॥
पद्मगर्भो महागर्भो ब्रह्मगर्भो जलोद्भवः ।
गभस्तिर्ब्रह्मकृद् ब्रह्मी ब्रह्मविद् ब्राह्मणो गतिः ॥१०४॥
अन्नरूपो नैकात्मा तिग्मतेजाः स्वयंभुवः ।
ऊर्ध्वगात्मा पशुपतिर्वातरंहा मनोजवः ॥१०५॥
चन्दनी पद्मनालाग्रः सुरभ्युत्तरणो नरः ।
कर्णिकारमहास्त्रग्वी नीलमौलिः पिनाकधृत् ॥१०६॥
उमापतिरुमाकान्तो जान्हवीधृदुमाधवः ।
वरो वराहो वरदो वरेण्यः सुमहास्वनः ॥१०७॥
महाप्रसादो दमनः शत्रुहा श्वेतपिंगलः ।
पीतात्मा परमात्मा च प्रयतात्मा प्रधानधृत् ॥१०८॥
सर्वपार्श्वमुखत्र्यक्षो धर्मसाधारणो वरः ।
चराचरात्मा सूक्ष्मात्मा अमृतो गोवृषे श्वरः ॥१०९॥
साध्यर्षिर्वसुरादित्यो विवस्वांसवितामृतः ।
व्यासः सर्गः सुंसक्षेपो विस्तरः पर्ययो नरः ॥११०॥
ऋतुः संवत्सरो मास पक्षः संख्यासमापनः ।
कला काष्ठा लवा मात्रा मुहर्ताहः क्षपाः क्षणाः ॥१११॥
विश्वक्षेत्रं प्रभाबीजं लिंगमाद्यस्तु निर्गमः ।
सदसद् व्यक्तमणव्यक्तं पिता माता पितामहः ॥११२॥
स्वर्गद्वारं प्रजाद्वारं मोक्षद्वारं त्रिविष्ट्पम् ।
निर्वाणं ह्लादनश्चैव ब्रह्मलोकः परा गतिः ॥११३॥
देवासुरविर्निमाता देवासुरपरायणः ।
देवासुरगुरुर्देवो देवासुरनमस्कृतः ॥११४॥
देवासुरमहामात्रो देवासुरगणाश्रयः ।
देवासुरगणाध्यक्षो देवासुरगणाग्रणीः ॥११५॥

देवातिदेवो देवर्षि देवासुरवरप्रदः ।
देवासुरेश्वरो विश्वो देवासुरमहे श्वरः ॥११६॥
सर्वदेवमयोऽचिन्त्यो देवतात्माऽत्मसंभवः ।
उदिभत् त्रिविक्रमो वैद्यो विरजो नीरजोऽमरः ॥११७॥
ईऽयो हस्तीश्वरो व्याघ्रो देवसिंहो नरर्षमः ।
विबुधोऽग्रवरः सूक्ष्मः सर्वदेवस्तपोमयः ॥११८॥
सुयुक्तः शोभनो वज्री प्रासानां प्रभवोऽव्ययः ।
गुहः कान्तो निजः सर्गः पवित्रं सर्वपापनः ॥११९॥
श्रृंगी श्रृङ्गप्रियो बभ्रू राजराजो निरामयः ।
अभिरामः सुरगणो विरामः सर्वसाधनः ॥१२०॥
ललाटाक्षो विश्वदेवो हरिणो ब्रह्मवर्चसः ।
स्थावराणां पतिश्चैव नियमेन्द्रियवर्धनः ॥१२१॥
सिद्धार्थः सिद्धभूतार्थो अचिन्त्य सत्यव्रतः शुचिः ।
व्रताधिपः परंब्रह्म भक्तानां परमा गतिः ॥१२२॥
विमुक्तो मुक्ततेजाश्च श्रीमान् श्रीवर्धनो जगत् ॥१२३॥

नारायणो नाम नरो नराणां प्रसिद्ध चौरः कथितः पृथिव्याम् ।
अनेकजन्मार्जित पापपुञ्ज हरत्यशेषं स्मरणेन पुसाम्॥ पाण्डवगीता

एको हि रुद्रोन द्वितीयाय तस्थुर्थ इमाँल्लोकानीशत ईशनीभिः ।
प्रत्यङ् जनास्तिष्ठति संचुकोचांतकाले संसृज्य विश्वा भुवनानि गोपाः ॥
विश्वतश्चक्षुरूत विश्वतोमुखो विश्वतोबाहुरूत विश्वतस्पात् ।
सं बाहुभ्यां धमति सं पतत्रैर्द्यावाभूमि जनयन्देव एकः ॥
यो देवानां प्रभव श्चोद्भव श्च वि श्वाधिपो रूद्रो महर्षिः ।
हिरण्यगर्भ जनयामास पूर्व स नो बुद्ध्या शुभया संयुनक्त ॥
ततः परं ब्रह्मपरं बृहन्त यथानिकायं सर्वभूतेषु गूढ़म् ।
वि श्वस्यैक परिवेष्टितारमीशं तं ज्ञात्वामृता भवन्ति ॥
सर्वानन शिरोग्रीवः सर्वभूतगुहाशयः ।
सर्वव्यापी स भगवास्तस्मात्सर्वगतः शिवः ॥
महान्प्रभुवै पुरुषः सत्त्वस्यैष प्रर्वतकः ।
सुनिर्मलामिमां प्राप्तिमीशानो ज्योतिख्ययः ॥
पुरुष एवेद सर्वं यद्भूत यच्च भव्यम् ।

उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति ॥
सर्वतः पाणिपादं तत्सर्वतोऽक्षिशिरोमुखम ।
सर्वतः श्रुतिमल्लोके सर्वमावृत्य तिष्ठति ॥
सर्वेन्द्रियगुणाभासं सर्वेन्द्रियविवर्जितम् ।
सर्वस्य प्रभुमीशानं सर्वस्य शरणं वृहत् ॥

अपाणिपादो जवनो ग्रहीता पश्यत्यचक्षुः स श्रृणोत्यकर्णः ।
स वृत्ति वेद्यं न च तस्यास्ति वेत्ता तमाहुरग्यं पुरुषं महान्तम् ॥

अणोरणीयान्महतो महीयानात्मा गुहायां निहितोऽस्य जन्तोः ।
तमक्रंतु पश्यति वीतशोको धातुः प्रसादान्महिमानमीशम् ॥

मायां तु प्रकृतिं विद्यान्मायिनं तु महे श्वरम् ।
तस्यावयवभूतैस्तु व्याप्त सर्वमिदं जगत् ॥

यो योनिं योनिमधितिष्ठत्येको यस्मिन्निदं स च वि चैति सर्वम् ।
तमीशानं वरदं देवमीड्यं निचाय्येमां शान्तिमत्यन्तमेति ॥
यो देवानां प्रभवा श्चोद्भव श्च वि श्वाधिपो रुद्रो महर्षिः ।
हिरण्यगर्भं पश्यत जायमानं स नो बुद्धया शुभया संयुनक्त ॥

सूक्ष्मातिसूक्ष्मं कलिलस्य मध्ये विश्वस्य स्त्रष्टारमनेकरूपं ।
विश्वस्यैकं परिवेष्टितारं ज्ञात्वा शिवं शान्तिमत्यन्तमेति ॥

स एव काले भुवनस्य गोप्ता वि श्वधिपः सर्वभूतेषु गूढ़ ।
यस्मिन्युक्ता ब्रह्मर्षयो देवता श्च तमेव ज्ञात्वा मुत्युपाशांश्छिनत्ति ॥

घृतात्परं मण्डमिवातिसूक्ष्मं ज्ञात्वा शिव सर्वभूतेषु गूढ़म् ।
वि श्वस्यैक परिवेष्टिताएं ज्ञात्वा देवं मुच्यते सर्वपाशैः ॥

यदातमस्तन्न दिवा न रात्रिर्न सन्न चासर्ि श्छव एवं केवलः ।

तदन्तर तत्सवितुर्वरण्यं प्रज्ञा च तस्मात्प्रसृता पुराणी ॥

तमीश्वराणां परमं महे श्वरं तं देवतानां परमं च दैवतम् ।
पतिं पतीनां परमं परस्ताद्विदाम देवं भुवनेशमीड्यम् ॥
न तस्य कार्यं करणं च विद्यते न तत्समश्चाभ्यधिकश्च दृश्यते ।
परास्य शक्तिर्विविधैव श्रूयते स्वभाविकी ज्ञानबलक्रिया च ॥

एको देवः सर्वभूतेषु गूढ़ सर्वव्यापी सर्वभूतान्तरात्मा ।
कर्माध्यक्षः सर्वभूताधिवासः साक्षी चेता केवलो निर्गुण श्च ॥

नित्यो नित्यानां चेतन श्चेतनानामेको बहूनां यो विदधाति कामान् ।
तत्कारणं सांख्ययोगाधिगम्यं ज्ञात्वा देवं मुच्यते सर्वपाशेः ॥

न तत्र सूर्यो भाति न चन्द्रतारकं नेमा विद्युतो भानित कुतोऽयमग्निः ।
तमेव भान्तमनुभाति सर्वं तस्य भासा सर्वमिदं विभाति ॥

एको हंसो भुवनस्यास्य मध्ये स एवाग्निः सलिले संनिविष्टंः ।
तमेव विदित्वाति मृत्युमेति नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय ॥

स विश्वकृद्वि श्वविदात्मयोनिर्ज्ञः कालकालो गुणी सर्वविद्यः ।
प्रधानक्षेत्रपतिर्गुणेश संसारमोक्षस्थितिबन्धहेतुः ॥

स तन्मयो ह्यमृतः ईशसंस्थो ज्ञः सर्वगो भुवनस्यास्य गोप्ता ।
य ईशे अस्य जगतो नित्यमेव नान्यो हेतु विद्यते ईशनाय ॥

निश्कलं निष्क्रियं शान्तं निरवद्यं निरञ्जनम् ।
अमृतस्य परं सेतुं दग्धेन्धनमिवानलम् ॥

Selections from Bhagwadgita

ॐ शान्ताकारं भुजगशयनं पद्मनाभं सुरेशम्।
विश्वाधारं गगनसदृशं मघवर्णं शुभांगम्।
लक्ष्मीकान्तं कमलनयनं योगीभिर्ध्यानगम्यम्।
वन्दे विष्णुं भवभयहरं सर्वलोकैकनाथम्॥

न त्वेवाहं जातु नासं न त्वं नेमे जनाधिपाः।
न चैव न भविष्यामः सर्वे वयमतः परम्॥ २-१२॥

There was never a time when I, you, or these kings did not exist; nor shall we ever cease to exist in the future. (2.12)

न जायते म्रियते वा कदाचिन् नायं भूत्वा भविता वा न भूयः।
अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो न हन्यते हन्यमाने शरीरे॥ २-२०॥

The Atma is neither born nor does it die at any time, nor having been it will cease to exist again. It is unborn, eternal, permanent, and primeval. The Atma is not destroyed when the body is destroyed. (2.20)

वासांसि जीर्णानि यथा विहाय नवानि गृह्णाति नरोऽपराणि।
तथा शरीराणि विहाय जीर्णानि अन्यानि संयाति नवानि देही॥ २-२२॥

Just as a person puts on new garments after discarding the old ones, similarly Atma acquires new bodies after casting away the old bodies. (2.22)

नैनं छिन्दन्ति शस्त्राणि नैनं दहति पावकः।
न चैनं क्लेदयन्त्यापो न शोषयति मारुतः॥ २-२३॥
अच्छेद्योऽयमदाह्योऽयमक्लेद्योऽशोष्य एव च।
नित्यः सर्वगतः स्थाणुरचलोऽयं सनातनः॥ २-२४॥

अव्यक्तोऽयमचिन्त्योऽयमविकार्योऽयमुच्यते।
तस्मादेवं विदित्वैनं नानुशोचितुमर्हसि॥ २-२५॥

हतो वा प्राप्स्यसि स्वर्गं जित्वा वा भोक्ष्यसे महीम्।
तस्मादुत्तिष्ठ कौन्तेय युद्धाय कृतनिश्चयः॥ २-३७॥

कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन।
मा कर्मफलहेतुर्भूर्मा ते सङ्गोऽस्त्वकर्मणि॥ २-४७॥

You have Adhikaara over your respective duty only, but no control or claim over the results. The fruits of work should not be your motive. You should never be inactive. (2.47)

योगस्थः कुरु कर्माणि सङ्गं त्यक्त्वा धनञ्जय।
सिद्ध्यसिद्ध्योः समो भूत्वा समत्वं योग उच्यते॥ २-४८॥
बुद्धियुक्तो जहातीह उभे सुकृतदुष्कृते।
तस्माद्योगाय युज्यस्व योगः कर्मसु कौशलम्॥ २-५०॥

दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः सुखेषु विगतस्पृहः।
वीतरागभयक्रोधः स्थितधीर्मुनिरुच्यते॥ २-५६॥

A person whose mind is unperturbed by sorrow, who does not crave pleasures, and who is free from attachment, fear, and anger; such a person is called a sage of steady Prajna. (2.56)

यः सर्वत्रानभिस्नेहस्तत्तत्प्राप्य शुभाशुभम्।
नाभिनन्दति न द्वेष्टि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता॥ २-५७॥

Those who are not attached to anything, who are neither elated by getting desired results nor troubled by undesired results, their Prajna is deemed steady. (2.57)

ध्यायतो विषयान्पुंसः सङ्गस्तेषूपजायते।
सङ्गात्सञ्जायते कामः कामात्क्रोधोऽभिजायते॥ २-६२॥

One develops attachment to sense objects by thinking about sense objects. Desire for sense objects comes from attachment to sense objects, and anger comes from unfulfilled desires. (2.62)

क्रोधाद्भवति सम्मोहः सम्मोहात्स्मृतिविभ्रमः।
स्मृतिभ्रंशाद् बुद्धिनाशो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति॥ २-६३॥
या निशा सर्वभूतानां तस्यां जागर्ति संयमी।
यस्यां जाग्रति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः॥ २-६९॥
आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठं समुद्रमापः प्रविशन्ति यद्वत्।
तद्वत्कामा यं प्रविशन्ति सर्वे स शान्तिमाप्नोति न कामकामी॥ २-७०॥

One attains peace in whose mind all desires enter without creating any disturbance, as river waters enter the full ocean without creating a disturbance. One who desires material objects is never peaceful.

विहाय कामान्यः सर्वान्पुमांश्चरति निःस्पृहः।
निर्ममो निरहङ्कारः स शान्तिमधिगच्छति॥ २-७१॥

One who abandons all desires and becomes free from longing and the feeling of 'I' and 'my' attains peace. (2.71)

न मे पार्थास्ति कर्तव्यं त्रिषु लोकेषु किञ्चन।
नानवाप्तमवाप्तव्यं वर्त एव च कर्मणि॥ ३-२२॥

O Arjuna, there is nothing in the three worlds (earth, heaven, and the upper regions) that should be done by Me, nor there is anything unobtained that I should obtain, yet I engage in action. (3.22)

बहूनि मे व्यतीतानि जन्मानि तव चार्जुन।
तान्यहं वेद सर्वाणि न त्वं वेत्थ परन्तप॥ ४-५॥

The Supreme Lord said: Both you and I have taken many births. I remember them all, O Arjuna, but you do not remember. (4.05)

अजोऽपि सन्नव्ययात्मा भूतानामीश्वरोऽपि सन्।
प्रकृतिं स्वामधिष्ठाय सम्भवाम्यात्ममायया॥ ४-६॥

Though I am eternal, imperishable, and the Lord of all beings; yet I (voluntarily) manifest by controlling My own material nature using My Yoga-Maya. (See also 10.14) (4.06)

यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत।
अभ्युत्थानमधर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहम्॥ ४-७॥
परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम्।
धर्मसंस्थापनार्थाय सम्भवामि युगे युगे॥ ४-८॥
न मां कर्माणि लिम्पन्ति न मे कर्मफले स्पृहा।
इति मां योऽभिजानाति कर्मभिर्न स बध्यते॥ ४-१४॥

Works do not bind Me, because I have no desire for the fruits of work. The one who understands this truth is (also) not bound by Karma. (4.14)

कर्मण्यकर्म यः पश्येदकर्मणि च कर्म यः।
स बुद्धिमान्मनुष्येषु स युक्तः कृत्स्नकर्मकृत्॥ ४-१८॥

Action is selfish work that produces Karmic bondage, detached action is unselfish work or Seva that leads to nirvana, and forbidden action is harmful to society. The one who sees inaction in action, and action in inaction, is a wise person. Such a person is a yogi and has accomplished everything. (4.18)

ब्रह्मार्पणं ब्रह्म हविर्ब्रह्माग्नौ ब्रह्मणा हुतम्।
ब्रह्मैव तेन गन्तव्यं ब्रह्मकर्मसमाधिना॥ ४-२४॥
योगसंन्यस्तकर्माणं ज्ञानसञ्छिन्नसंशयम्।
आत्मवन्तं न कर्माणि निबध्नन्ति धनञ्जय॥ ४-४१॥

Karma does not bind one who has renounced work (by renouncing the fruits of work) through Karma-yoga; whose doubt is completely destroyed by knowledge; and who is Self-realized, O Arjuna. (4.41)

तस्मादज्ञानसम्भूतं हृत्स्थं ज्ञानासिनात्मनः।
छित्त्वैनं संशयं योगमातिष्ठोत्तिष्ठ भारत॥ ४-४२॥

Therefore, resort to Karma-yoga and cut the ignorance-born doubt abiding in your heart by the sword of Self-knowledge, and get up (to fight), O Arjuna. (4.42)

जितात्मनः प्रशान्तस्य परमात्मा समाहितः।
शीतोष्णसुखदुःखेषु तथा मानापमानयोः॥ ६-७॥

One who has control over the mind is tranquil in heat and cold, in pleasure and pain, and in honor and dishonor; and is ever steadfast with the Supreme Self. (6.07)

सङ्कल्पप्रभवान्कामांस्त्यक्त्वा सर्वानशेषतः।
मनसैवेन्द्रियग्रामं विनियम्य समन्ततः॥ ६-२४॥

Totally abandoning all selfish desires, and completely restraining the senses (from the sense objects) by the intellect; (6.24)

शनैः शनैरुपरमेद् बुद्ध्या धृतिगृहीतया।
आत्मसंस्थं मनः कृत्वा न किञ्चिदपि चिन्तयेत्॥ ६-२५॥

One gradually attains tranquillity of mind by keeping the mind fully absorbed in the Self by means of a well-trained (and purified) intellect, and thinking of nothing else. (6.25)

यतो यतो निश्चरति मनश्चञ्चलमस्थिरम्।
ततस्ततो नियम्यैतदात्मन्येव वशं नयेत्॥ ६-२६॥

Wheresoever this restless and unsteady mind wanders away, one should (gently) bring it back to the reflection of the Supreme. (6.26)

प्रशान्तमनसं ह्येनं योगिनं सुखमुत्तमम् ।
उपैति शान्तरजसं ब्रह्मभूतमकल्मषम् ॥ ६-२७ ॥
Supreme bliss comes to a Self-realized yogi whose mind is tranquil, whose desires are under control, and who is free from sin (or faults). (6.27)

युञ्जन्नेवं सदात्मानं योगी विगतकल्मषः ।
सुखेन ब्रह्मसंस्पर्शमत्यन्तं सुखमश्नुते ॥ ६-२८ ॥
Such a sinless yogi, who constantly engages the mind with the Self, easily enjoys the infinite bliss of contact with Brahman. (6.28)

सर्वभूतस्थमात्मानं सर्वभूतानि चात्मनि ।
ईक्षते योगयुक्तात्मा सर्वत्र समदर्शनः ॥ ६-२९ ॥
Because of perceiving the (same) Self (abiding) in all beings and all beings (abiding) in the (same) Self; a yogi, who is in union with the Self, sees everybeing with an equal eye. (6.29)

यो मां पश्यति सर्वत्र सर्वं च मयि पश्यति ।
तस्याहं न प्रणश्यामि स च मे न प्रणश्यति ॥ ६-३० ॥
Those who see Me in everything and see everything in Me, are not separated from Me and I am not separated from them. (6.30)

सर्वभूतस्थितं यो मां भजत्येकत्वमास्थितः ।
सर्वथा वर्तमानोऽपि स योगी मयि वर्तते ॥ ६-३१ ॥
आत्मौपम्येन सर्वत्र समं पश्यति योऽर्जुन ।
सुखं वा यदि वा दुःखं स योगी परमो मतः ॥ ६-३२ ॥
One is considered the best yogi who regards every being like oneself, and who can feel the pain and pleasures of others as one's own, O Arjuna. (6.32)

एतद्योनीनि भूतानि सर्वाणीत्युपधारय ।
अहं कृत्स्नस्य जगतः प्रभवः प्रलयस्तथा ॥ ७-६ ॥
Know that all creatures have evolved from this twofold energy, and Brahman is the origin as well as the dissolution of the entire universe. (See also 13.26) (7.06)

दैवी ह्येषा गुणमयी मम माया दुरत्यया ।
मामेव ये प्रपद्यन्ते मायामेतां तरन्ति ते ॥ ७-१४ ॥
My divine Maya consisting of three Gunas or states of mind is difficult to

overcome. Only they who surrender unto Me cross over this Maya. (7.14)

जरामरणमोक्षाय मामाश्रित्य यतन्ति ये ।
ते ब्रह्म तद्विदुः कृत्स्नमध्यात्मं कर्म चाखिलम् ॥ ७-२९ ॥
Veiled by My divine Maya, I am not known by all. Therefore, the ignorant one does not know Me as the unborn and eternal Brahman. (7.25)

साधिभूताधिदैवं मां साधियज्ञं च ये विदुः ।
प्रयाणकालेऽपि च मां ते विदुर्युक्तचेतसः ॥ ७-३० ॥
The steadfast persons, who know that Brahman is everything, the Adhibhoota, the Adhidaiva, and the Adhiyajna, remember Me even at the time of death (and attain Me). (See also 8.04) (7.30)

ज्ञानयज्ञेन चाप्यन्ये यजन्तो मामुपासते ।
एकत्वेन पृथक्त्वेन बहुधा विश्वतोमुखम् ॥ ९-१५ ॥
Some worship Me by knowledge sacrifice. Others worship the infinite as the one in all (or non-dual), as the master of all (or dual), and in various other ways. (9.15)

अहं क्रतुरहं यज्ञः स्वधाहमहमौषधम् ।
मन्त्रोऽहमहमेवाज्यमहमग्निरहं हुतम् ॥ ९-१६ ॥
I am the ritual, I am the Yajna, I am the offering, I am the herb, I am the mantra, I am the Ghee, I am the fire, and I am the oblation.(9.16)

पिताहमस्य जगतो माता धाता पितामहः ।
वेद्यं पवित्रमोंकार ऋक्साम यजुरेव च ॥ ९-१७ ॥
I am the supporter of the universe, the father, the mother, and the grandfather. I am the object of knowledge, the purifier, the sacred syllable OM, and also the Rig, the Yajur, and the Sama Vedas. (9.17)

गतिर्भर्ता प्रभुः साक्षी निवासः शरणं सुहृत् ।
प्रभवः प्रलयः स्थानं निधानं बीजमव्ययम् ॥ ९-१८ ॥
I am the goal, the supporter, the Lord, the witness, the abode, the refuge, the friend, the origin, the dissolution, the foundation, the substratum, and the imperishable seed. (9.18)

तपाम्यहमहं वर्षं निगृह्णाम्युत्सृजामि च ।
अमृतं चैव मृत्युश्च सदसच्चाहमर्जुन ॥ ९-१९ ॥
I give heat, I send as well as withhold the rain, I am immortality as well as

death, I am also both the Sat and the Asat, O Arjuna. (9.19)

अनन्याश्चिन्तयन्तो मां ये जनाः पर्युपासते ।
तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम् ॥ ९-२२ ॥

To those ever steadfast devotees, who always remember or worship Me with single-minded contemplation, I personally take responsibility for their welfare. (9.22)

अहं हि सर्वयज्ञानां भोक्ता च प्रभुरेव च ।
न तु मामभिजानन्ति तत्त्वेनातश्च्यवन्ति ते ॥ ९-२४ ॥

Because I alone am the enjoyer of all Yajna, and the Lord. But, people do not know My true transcendental nature. Therefore, they fall (into the repeated cycles of birth and death). (9.24)

यान्ति देवव्रता देवान्पितॄन्यान्ति पितृव्रताः ।
भूतानि यान्ति भूतेज्या यान्ति मद्याजिनोऽपि माम् ॥ ९-२५ ॥

Worshippers of the demigods go to the demigods, the worshippers of the ancestors go to the ancestors, and the worshippers of the ghosts go to the ghosts, but My devotees come to Me (and are not born again). (See also 8.16) (9.25)

पत्रं पुष्पं फलं तोयं यो मे भक्त्या प्रयच्छति ।
तदहं भक्त्युपहृतमश्नामि प्रयतात्मनः ॥ ९-२६ ॥

Whosoever offers Me a leaf, a flower, a fruit, or water with devotion; I accept and eat the offering of devotion by the pure-hearted. (9.26)

यत्करोषि यदश्नासि यज्जुहोषि ददासि यत् ।
यत्तपस्यसि कौन्तेय तत्कुरुष्व मदर्पणम् ॥ ९-२७ ॥

O Arjuna, whatever you do, whatever you eat, whatever you offer as oblation t!o the sacred fire, whatever charity you give, whatever austerity you perform, do all that as an offering unto Me.

शुभाशुभफलैरेवं मोक्ष्यसे कर्मबन्धनैः ।
संन्यासयोगयुक्तात्मा विमुक्तो मामुपैष्यसि ॥ ९-२८ ॥

By this attitude of complete renunciation (or Samnyasa-yoga) you shall be freed from the bondage, good and bad, of Karma. You shall be liberated, and come to Me. (9.28)

समोऽहं सर्वभूतेषु न मे द्वेष्योऽस्ति न प्रियः ।
ये भजन्ति तु मां भक्त्या मयि ते तेषु चाप्यहम् ॥ ९-२९ ॥

The Self is present equally in all beings. There is no one hateful or dear to Me. But, those who worship Me with devotion, they are with Me and I am also with them. (See also 7.18) (9.29)

अपि चेत्सुदुराचारो भजते मामनन्यभाक् ।
साधुरेव स मन्तव्यः सम्यग्व्यवसितो हि सः ॥ ९-३० ॥

Even if the most sinful person resolves to worship Me with single-minded loving devotion, such a person must be regarded as a saint because of making the right resolution. (9.30)

क्षिप्रं भवति धर्मात्मा शश्वच्छान्तिं निगच्छति ।
कौन्तेय प्रतिजानीहि न मे भक्तः प्रणश्यति ॥ ९-३१ ॥

Such a person soon becomes righteous and attains everlasting peace.
Be aware, O Arjuna, that My devotee never falls down.

मां हि पार्थ व्यपाश्रित्य येऽपि स्युः पापयोनयः ।
स्त्रियो वैश्यास्तथा शूद्रास्तेऽपि यान्ति परां गतिम् ॥ ९-३२ ॥

Anybody, including women, merchants, laborers, and the evil-minded can attain the supreme goal by just surrendering unto My will (with loving devotion), O Arjuna. (9.32)

किं पुनर्ब्राह्मणाः पुण्या भक्ता राजर्षयस्तथा ।
अनित्यमसुखं लोकमिमं प्राप्य भजस्व माम् ॥ ९-३३ ॥

Then, it should be very easy for the holy Braahmanas and devout royal sages (to attain the Supreme state). Therefore, having obtained this joyless and transient human life, one should always remember Me with loving devotion. (9.33)

मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजी मां नमस्कुरु ।
मामेवैष्यसि युक्त्वैवमात्मानं मत्परायणः ॥ ९-३४ ॥
अहमात्मा गुडाकेश सर्वभूताशयस्थितः ।
अहमादिश्च मध्यं च भूतानामन्त एव च ॥ १०-२० ॥
आदित्यानामहं विष्णुर्ज्योतिषां रविरंशुमान् ।
मरीचिर्मरुतामस्मि नक्षत्राणामहं शशी ॥ १०-२१ ॥
वेदानां सामवेदोऽस्मि देवानामस्मि वासवः ।
इन्द्रियाणां मनश्चास्मि भूतानामस्मि चेतना ॥ १०-२२ ॥

रुद्राणां शङ्करश्चास्मि वित्तेशो यक्षरक्षसाम् ।
वसूनां पावकश्चास्मि मेरुः शिखरिणामहम् ॥ १०-२३ ॥
पुरोधसां च मुख्यं मां विद्धि पार्थ बृहस्पतिम् ।
सेनानीनामहं स्कन्दः सरसामस्मि सागरः ॥ १०-२४ ॥
महर्षीणां भृगुरहं गिरामस्म्येकमक्षरम् ।
यज्ञानां जपयज्ञोऽस्मि स्थावराणां हिमालयः ॥ १०-२५ ॥
अश्वत्थः सर्ववृक्षाणां देवर्षीणां च नारदः ।
गन्धर्वाणां चित्ररथः सिद्धानां कपिलो मुनिः ॥ १०-२६ ॥
महर्षीणां भृगुरहं गिरामस्म्येकमक्षरम् ।
यज्ञानां जपयज्ञोऽस्मि स्थावराणां हिमालयः ॥ १०-२५ ॥
अश्वत्थः सर्ववृक्षाणां देवर्षीणां च नारदः ।
गन्धर्वाणां चित्ररथः सिद्धानां कपिलो मुनिः ॥ १०-२६ ॥
उच्चैःश्रवसमश्वानां विद्धि माममृतोद्भवम् ।
ऐरावतं गजेन्द्राणां नराणां च नराधिपम् ॥ १०-२७ ॥
आयुधानामहं वज्रं धेनूनामस्मि कामधुक् ।
प्रजनश्चास्मि कन्दर्पः सर्पाणामस्मि वासुकिः ॥ १०-२८ ॥
अनन्तश्चास्मि नागानां वरुणो यादसामहम् ।
पितृणामर्यमा चास्मि यमः संयमतामहम् ॥ १०-२९ ॥
प्रह्लादश्चास्मि दैत्यानां कालः कलयतामहम् ।
मृगाणां च मृगेन्द्रोऽहं वैनतेयश्च पक्षिणाम् ॥ १०-३० ॥
पवनः पवतामस्मि रामः शस्त्रभृतामहम् ।
झषाणां मकरश्चास्मि स्रोतसामस्मि जाह्नवी ॥ १०-३१ ॥
सर्गाणामादिरन्तश्च मध्यं चैवाहमर्जुन ।
अध्यात्मविद्या विद्यानां वादः प्रवदतामहम् ॥ १०-३२ ॥
अक्षराणामकारोऽस्मि द्वन्द्वः सामासिकस्य च ।
अहमेवाक्षयः कालो धाताहं विश्वतोमुखः ॥ १०-३३ ॥
मृत्युः सर्वहरश्चाहमुद्भवश्च भविष्यताम् ।
कीर्तिः श्रीर्वाक्च नारीणां स्मृतिर्मेधा धृतिः क्षमा ॥ १०-३४ ॥
बृहत्साम तथा साम्नां गायत्री छन्दसामहम् ।
मासानां मार्गशीर्षोऽहमृतूनां कुसुमाकरः ॥ १०-३५ ॥
द्यूतं छलयतामस्मि तेजस्तेजस्विनामहम् ।
जयोऽस्मि व्यवसायोऽस्मि सत्त्वं सत्त्ववतामहम् ॥ १०-३६ ॥
वृष्णीनां वासुदेवोऽस्मि पाण्डवानां धनञ्जयः ।
मुनीनामप्यहं व्यासः कवीनामुशना कविः ॥ १०-३७ ॥
दण्डो दमयतामस्मि नीतिरस्मि जिगीषताम् ।

मौनं चैवास्मि गुह्यानां ज्ञानं ज्ञानवतामहम् ॥ १०-३८ ॥
यच्चापि सर्वभूतानां बीजं तदहमर्जुन ।
न तदस्ति विना यत्स्यान्मया भूतं चराचरम् ॥ १०-३९ ॥

त्वमक्षरं परमं वेदितव्यं त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम् ।
त्वमव्ययः शाश्वतधर्मगोप्ता सनातनस्त्वं पुरुषो मतो मे ॥ ११-१८ ॥

I believe You are the imperishable, the Supreme to be realized. You are the ultimate resort of the universe. You are the protector of eternal Dharma, and the imperishable primal spirit. (11.18)

अनादिमध्यान्तमनन्तवीर्यम् अनन्तबाहुं शशिसूर्यनेत्रम् ।
पश्यामि त्वां दीप्तहुताशवक्त्रं स्वतेजसा विश्वमिदं तपन्तम् ॥ ११-१९ ॥
द्यावापृथिव्योरिदमन्तरं हि व्याप्तं त्वयैकेन दिशश्च सर्वाः ।
दृष्ट्वाद्भुतं रूपमुग्रं तवेदं लोकत्रयं प्रव्यथितं महात्मन् ॥ ११-२० ॥
अमी हि त्वां सुरसङ्घा विशन्ति केचिद्भीताः प्राञ्जलयो गृणन्ति ।
स्वस्तीत्युक्त्वा महर्षिसिद्धसङ्घाः स्तुवन्ति त्वां स्तुतिभिः पुष्कलाभिः ॥ ११-२१ ॥
रुद्रादित्या वसवो ये च साध्या विश्वे ॥अश्विनौ मरुतश्चोष्मपाश्च ।
गन्धर्वयक्षासुरसिद्धसङ्घा वीक्षन्ते त्वां विस्मिताश्चैव सर्वे ॥ ११-२२ ॥
रूपं महत्ते बहुवक्त्रनेत्रं महाबाहो बहुबाहूरुपादम् ।
बहूदरं बहुदंष्ट्राकरालं दृष्ट्वा लोकाः प्रव्यथितास्तथाहम् ॥ ११-२३ ॥
नभःस्पृशं दीप्तमनेकवर्णं व्यात्ताननं दीप्तविशालनेत्रम् ।
दृष्ट्वा हि त्वां प्रव्यथितान्तरात्मा धृतिं न विन्दामि शमं च विष्णो ॥ ११-२४ ॥

Seeing Your great effulgent and various-colored form touching the sky; Your mouth wide open and large shining eyes; I am frightened and find neither peace nor courage, O Krishna. (11.24)

दंष्ट्राकरालानि च ते मुखानि दृष्ट्वैव कालानलसन्निभानि ।
दिशो न जाने न लभे च शम प्रसीद देवेश जगन्निवास ॥ ११-२५ ॥

Seeing Your mouths, with fearful teeth, glowing like fires of cosmic dissolution, I lose my sense of direction and find no comfort. Have mercy on me! O Lord of gods, refuge of the universe.

यथा नदीनां बहवोऽम्बुवेगाः समुद्रमेवाभिमुखा द्रवन्ति ।
तथा तवामी नरलोकवीरा विशन्ति वक्त्राण्यभिविज्वलन्ति ॥ ११-२८ ॥

As many torrents of the rivers rush toward the ocean, similarly, those warriors of the mortal world are entering Your blazing mouths. (11.28)

यथा प्रदीप्तं ज्वलनं पतङ्गा विशन्ति नाशाय समृद्धवेगाः ।
तथैव नाशाय विशन्ति लोकास्तवापि वक्त्राणि समृद्धवेगाः ॥ ११-२९ ॥

As moths rush with great speed into the blazing flame for destruction, similarly all these people are rapidly rushing into Your mouths for destruction. (11.29)

लेलिह्यसे ग्रसमानः समन्ताल्-लोकान्समग्रान्वदनैर्ज्वलद्भिः ।
तेजोभिरापूर्य जगत्समग्रं भासस्तवोग्राः प्रतपन्ति विष्णो ॥ ११-३० ॥

You are licking up all the worlds with Your flaming mouths, swallowing them from all sides. Your powerful radiance is burning the entire universe, and filling it with splendor, O Krishna. (11.30)

आख्याहि मे को भवानुग्ररूपोनमोऽस्तु ते देववर प्रसीद ।
विज्ञातुमिच्छामि भवन्तमाद्यं न हि प्रजानामि तव प्रवृत्तिम्॥ ११-३१ ॥

Tell me who are You in such a fierce form? My salutations to You, O best of gods, be merciful! I wish to understand You, the primal Being, because I do not know Your mission. (11.31)

श्रीभगवानुवाच ।
कालोऽस्मि लोकक्षयकृत्प्रवृद्धो लोकान्समाहर्तुमिह प्रवृत्तः ।
ऋतेऽपि त्वां न भविष्यन्ति सर्वे येऽवस्थिताः प्रत्यनीकेषु योधाः ॥ ११-३२ ॥

The Supreme Lord said: I am death, the mighty destroyer of the world, out to destroy. Even without your participation all the warriors standing arrayed in the opposing armies shall cease to exist. (11.32)

तस्मात्त्वमुत्तिष्ठ यशो लभस्व जित्वा शत्रून् भुङ्क्ष्व राज्यं समृद्धम् ।
मयैवैते निहताः पूर्वमेव निमित्तमात्रं भव सव्यसाचिन्॥ ११-३३ ॥

Therefore, you get up and attain glory. Conquer your enemies and enjoy a prosperous kingdom. All these (warriors) have already been destroyed by Me. You are only an instrument, O Arjuna. (11.33)

कस्माच्च ते न नमेरन्महात्मन् गरीयसे ब्रह्मणोऽप्यादिकर्त्रे ।
अनन्त देवेश जगन्निवास त्वमक्षरं सदसत्तत्परं यत्॥ ११-३७ ॥

Why should they not, O great soul, bow to You, the original creator who is even greater than Brahmaa? O infinite Lord, O God of gods, O abode of the universe, You are both Sat and Asat, and the imperishable Brahman that is beyond both (Sat and Asat). (11.37)

त्वमादिदेवः पुरुषः पुराणस्-त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम् ।
वेत्तासि वेद्यं च परं च धामत्वया ततं विश्वमनन्तरूप ॥ ११-३८ ॥

You are the primal God, the most ancient Person. You are the ultimate resort of all the universe. You are the knower, the object of knowledge, and the supreme abode. The entire universe is pervaded by You, O Lord of the infinite form. (11.38)

वायुर्यमोऽग्निर्वरुणः शशाङ्कः प्रजापतिस्त्वं प्रपितामहश्च ।
नमो नमस्तेऽस्तु सहस्रकृत्वः पुनश्च भूयोऽपि नमो नमस्ते ॥ ११-३९ ॥

You are Vaayu, Yama, Agni, Varuna, Shashaanka, and Brahmaa as well as the father of Brahmaa. Salutations to You a thousand times, and again and again salutations to You. (11.39)

नमः पुरस्तादथ पृष्ठतस्ते नमोऽस्तु ते सर्वत एव सर्व ।
अनन्तवीर्यामितविक्रमस्त्वं सर्वं समाप्नोषि ततोऽसि सर्वः ॥ ११-४० ॥

My salutations to You from front and from behind. O Lord, my obeisances to You from all sides. You are infinite valor and the boundless might. You pervade everything, and therefore You are everywhere and in everything. (11.40)

यच्चावहासार्थमसत्कृतोऽसि विहारशय्यासनभोजनेषु ।
एकोऽथवाप्यच्युत तत्समक्षं तत्क्षामये त्वामहमप्रमेयम्॥ ११-४२ ॥

In whatever way I may have insulted You in jokes; while playing, reposing in bed, sitting, or at meals; when alone, or in front of others; O Krishna, I implore You for forgiveness. (11.42)

पितासि लोकस्य चराचरस्य त्वमस्य पूज्यश्च गुरुर्गरीयान् ।
न त्वत्समोऽस्त्यभ्यधिकः कुतोऽन्यो लोकत्रयेऽप्यप्रतिमप्रभाव ॥ ११-४३ ॥

You are the father of this animate and inanimate world, and the greatest guru to be worshipped. No one is even equal to You in the three worlds; how can there be one greater than You? O Being of Incomparable Glory. (11.43)

तस्मात्प्रणम्य प्रणिधाय कायं प्रसादये त्वामहमीशमीड्यम्।
पितेव पुत्रस्य सखेव सख्युः प्रियः प्रियायार्हसि देव सोढुम्॥ ११-४४॥
Therefore, O adorable Lord, I seek Your grace by bowing down and prostrating my body before You. Bear with me as a father to his son, as a friend to a friend, and as a husband to his wife, O Lord. (11.44)

मत्कर्मकृन्मत्परमो मद्भक्तः सङ्गवर्जितः।
निर्वैरः सर्वभूतेषु यः स मामेति पाण्डव॥ ११-५५॥

ये तु सर्वाणि कर्माणि मयि संन्यस्य मत्परः।
अनन्येनैव योगेन मां ध्यायन्त उपासते॥ १२-६॥
But, to those who worship Me as the personal God, renouncing all actions to Me; setting Me as their supreme goal, and meditating on Me with single minded devotion; (12.06)

तेषामहं समुद्धर्ता मृत्युसंसारसागरात्।
भवामि नचिरात्पार्थ मय्यावेशितचेतसाम्॥ १२-७॥
I swiftly become their savior, from the world that is the ocean of death and transmigration, whose thoughts are set on Me, O Arjuna. (12.07)

मय्येव मन आधत्स्व मयि बुद्धिं निवेशय।
निवसिष्यसि मय्येव अत ऊर्ध्वं न संशयः॥ १२-८॥
Therefore, focus your mind on Me alone and let your intellect dwell upon Me through meditation and contemplation. Thereafter you shall certainly come to Me. (12.08)

मयि चानन्ययोगेन भक्तिरव्यभिचारिणी।
विविक्तदेशसेवित्वमरतिर्जनसंसदि॥ १३-११॥
Steadfastness in knowledge of the Supreme Spirit, and the perception of (the omnipresent God as) the object of true knowledge is called knowledge; what is contrary to this is ignorance. (13.11)

अध्यात्मज्ञाननित्यत्वं तत्त्वज्ञानार्थदर्शनम्।
एतज्ज्ञानमिति प्रोक्तमज्ञानं यदतोऽन्यथा॥ १३-१२॥
I shall fully describe the object of knowledge, knowing which one attains immortality. The beginningless Supreme Brahman is said to be neither Sat nor Asat. (See also 9.19) (13.12)

ज्ञेयं यत्तत्प्रवक्ष्यामि यज्ज्ञात्वामृतमश्नुते।
अनादि मत्परं ब्रह्म न सत्तन्नासदुच्यते॥ १३-१३॥
Having hands and feet everywhere; having eyes, head, and face everywhere; having ears everywhere; the creator exists in the creation by pervading everything. (13.13)

सर्वतः पाणिपादं तत्सर्वतोऽक्षिशिरोमुखम्।
सर्वतः श्रुतिमल्लोके सर्वमावृत्य तिष्ठति॥ १३-१४॥
He is the perceiver of all sense objects without the senses; unattached, yet the sustainer of all; devoid of the Gunas, yet the enjoyer of the Gunas. (13.14)

सर्वेन्द्रियगुणाभासं सर्वेन्द्रियविवर्जितम्।
असक्तं सर्वभृच्चैव निर्गुणं गुणभोक्तृ च॥ १३-१५॥
He is inside as well as outside all beings, animate and inanimate. He is incomprehensible because of His subtlety. He is very near as well as far away. (13.15)

बहिरन्तश्च भूतानामचरं चरमेव च।
सूक्ष्मत्वात्तदविज्ञेयं दूरस्थं चान्तिके च तत्॥ १३-१६॥
Undivided, yet appears as if divided in beings; He, the object of knowledge, is the creator, sustainer, and destroyer of (all) beings. (13.16)

अविभक्तं च भूतेषु विभक्तमिव च स्थितम्।
भूतभर्तृ च तज्ज्ञेयं ग्रसिष्णु प्रभविष्णु च॥ १३-१७॥
The light of all lights, He is said to be beyond darkness. He is the knowledge, the object of knowledge, and seated in the hearts of all beings, He is to be realized by the knowledge. (13.17)

ज्योतिषामपि तज्ज्योतिस्तमसः परमुच्यते।
ज्ञानं ज्ञेयं ज्ञानगम्यं हृदि सर्वस्य विष्ठितम्॥ १३-१८॥
Thus the creation as well as the knowledge and the object of knowledge have been briefly described. Understanding this, My devotee attains Me. (13.18)

समं सर्वेषु भूतेषु तिष्ठन्तं परमेश्वरम्।
विनश्यत्स्वविनश्यन्तं यः पश्यति स पश्यति ॥ १३-२८ ॥
Seeing the same Lord existing in everybeing, one does not injure the other self and thereupon attains the Supreme goal. (13.28)

समं पश्यन्हि सर्वत्र समवस्थितमीश्वरम्।
न हिनस्त्यात्मनात्मानं ततो याति परां गतिम्॥ १३-२९ ॥
Those who perceive that all works are done by the (Gunas of) Prakriti alone, and thus they are not the doer, they truly understand. (See also 3.27, 5.09, and 14.19) (13.29)

प्रकृत्यैव च कर्माणि क्रियमाणानि सर्वशः।
यः पश्यति तथात्मानमकर्तारं स पश्यति ॥ १३-३० ॥
When one perceives diverse variety of beings resting in One and spreading out from That alone, then one attains Brahman. (13.30)

यदादित्यगतं तेजो जगद्भासयतेऽखिलम्।
यच्चन्द्रमसि यच्चाग्नौ तत्तेजो विद्धि मामकम्॥ १५-१२ ॥
The light that coming from the sun illumines the whole world; and which is in the moon, and in the fire; know that light to be Mine. (See also 13.17 and 15.06) (15.12)

गामाविश्य च भूतानि धारयाम्यहमोजसा।
पुष्णामि चौषधीः सर्वाः सोमो भूत्वा रसात्मकः॥ १५-१३ ॥
Entering the earth I support all beings with My energy; becoming the sap-giving moon I nourish all the plants. (15.13)

अहं वैश्वानरो भूत्वा प्राणिनां देहमाश्रितः।
प्राणापानसमायुक्तः पचाम्यन्नं चतुर्विधम्॥ १५-१४ ॥
Becoming the digestive fire, I remain in the body of all living beings; uniting with vital breaths, the Prana and Apana, I digest all four varieties of food; and (15.14)

सर्वस्य चाहं हृदि सन्निविष्टो मत्तः स्मृतिर्ज्ञानमपोहनञ्च।
वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यो वेदान्तकृद्वेदविदेव चाहम्॥ १५-१५ ॥
I am seated in the hearts of all beings. The memory, knowledge, and

the removal of doubts and wrong notions (about the Self) by reasoningor in Samadhicome from Me. I am verily that which is to be known by (the study of) all the Vedas. I am, indeed, the author of the Vedanta and the knower of the Vedas. (15.15)

ईश्वरः सर्वभूतानां हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति।
भ्रामयन्सर्वभूतानि यन्त्रारूढानि मायया॥ १८-६१ ॥ T
he Lord abides in the heart of all beings, O Arjuna, causing all beings to act (or work out their Karma) by His power of Maya as if they are (puppets of Karma) mounted on a machine. (18.61)

तमेव शरणं गच्छ सर्वभावेन भारत।
तत्प्रसादात्परां शान्तिं स्थानं प्राप्स्यसि शाश्वतम्॥ १८-६२ ॥
Seek refuge in Him alone with all your heart, O Arjuna. By His grace you shall attain supreme peace and the eternal abode. (18.62)

मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजी मां नमस्कुरु।
मामेवैष्यसि सत्यं ते प्रतिजाने प्रियोऽसि मे ॥ १८-६५ ॥ Fix your mind on Me, be devoted to Me, offer service to Me, bow
down to Me, and you shall certainly reach Me. I promise you because you are very dear to Me. (18.65)

सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज।
अहं त्वां सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः ॥ १८-६६ ॥
Setting aside all noble deeds, just surrender completely to the will of God (with firm faith and loving contemplation). I shall liberate you from all sins (or bonds of Karma). Do not grieve. (18.66)

इदं ते नातपस्काय नाभक्ताय कदाचन।
न चाशुश्रूषवे वाच्यं न च मां योऽभ्यसूयति ॥ १८-६७ ॥
This (knowledge) should never be spoken by you to one who is devoid of austerity, who is without devotion, who does not desire to listen, or who speaks ill of Me. (18.67)

गोस्वामी तुलसीदास् विरचित श्रीरामचरितमानस् के कुछ अंश

बालकाण्ड राम जन्म भये प्रगट् कृपाला दीनदयाला कौसल्या हितकारी।
हर्षित् महतारी मुनि मन् हारी अद्भुत् रूप् बिचारी॥
लोचन् अभिरामा तनु घनस्यामा निज् आयुध् भुज् चारी।
भूषन् वनमाला नयन् बिसाला सोभासिन्धु खरारी॥
कह् दु कर् जोरी अस्तुति तोरी केहि बिधि करौं अनंता।
माया गुन् ग्यानातीत् अमाना वेद् पुरान् भनंता॥
करुना सुख् सागर् सब् गुन् आगर् जेहि गावहिं श्रुति संता।
सो मम् हित् लागी जन् अनुरागी भयउ प्रकट् श्रीकंता॥
ब्रह्मांड् निकाया निर्मित् माया रोम् रोम् प्रति बेद् कहै।
मम् उर् सो बासी यह् उपहासी सुनत् धीर् मति थिर् न् रहै॥
उपजा जब् ग्याना प्रभु मुसुकाना चरित् बहुत् बिधि कीन्ह् चहै।
कहि कथा सुहा मातु बुझा जेहि प्रकार् सुत् प्रेम् लहै॥
माता पुनि बोली सो मति डोली तजहु तात् यह् रूपा।
कीजे सिसुलीला अति प्रियसीला यह् सुख् परम् अनूपा॥
सुनि बचन् सुजाना रोदन् ठाना हो बालक् सुरभूपा।
यह् चरित् जे गावहि हरिपद् पावहि ते न् परहिं भवकूपा॥
बिप्र धेनु सुर् संत् हित् लीन्ह् मनुज् अवतार्।
निज् इच्छा निर्मित् तनु माया गुन् गो पार्॥

अरण्यकाण्ड अत्रि मुनि द्वारा स्तुति
नमामि भक्त वत्सलं। कृपालु शील कोमलं॥
भजामि ते पदांबुजं। अकामिनां स्वधामदं॥
निकाम श्याम् सुंदरं। भवाम्बुनाथ् मंदरं॥
प्रफुल्ल कंज लोचनं। मदादि दोष् मोचनं॥
प्रलंब बाहु विक्रमं। प्रभोऽप्रमेय वैभवं॥
निषंग चाप सायकं। धरं त्रिलोक नायकं॥
दिनेश वंश मंदनं। महेश चाप खंदनं॥
मुनींद्र संत रंजनं। सुरारि वृन्द भंजनं॥
मनोज वैरि वंदितं। अजादि देव सेवितं॥
विशुद्ध बोध विग्रहं। समस्त दूषणापहं॥
नमामि इंदिरा पतिं। सुखाकरं सतां गतिं॥
भजे सशक्ति सानुजं। शची पति प्रियानुजं॥
त्वदंघ्रि मूल ये नराः। भजंति हीन मत्सराः॥
पतंति नो भवार्णवे। वितर्क वीचि संकुले॥
विविक्त वासिनः सदा। भजंति मुक्तये मुदा॥
निरस्य इंद्रियादिकं। प्रयांति ते गतिं स्वकं॥
तमेकमद्भुतं प्रभुं। निरीहमीश्वरं विभुं॥
जगद्गुरुं च शाश्वतं। तुरीयमेव केवलं॥
भजामि भाव वल्लभं। कुयोगिनां सुदुर्लभं॥

स्वभक्त कल्प पादपं। समं सुसेव्यमन्वहं॥
अनूप रूप भूपतिं। नतोऽहमुर्विजा पतिं॥
प्रसीद मे नमामि ते। पदाब्ज भक्ति देहि मे॥
पठंति ये स्तवं इदं। नरादरेण ते पदं॥
व्रजंति नात्र संशयं। त्वदीय भक्ति संयुताः॥

अरण्यकाण्ड मुनि सुतीक्ष्ण द्वारा स्तुति
कह मुनि प्रभु सुन बिनती मोरी। अस्तुति करौं कवन बिधि तोरी॥
महिमा अमित मोरि मति थोरी। रबि सन्मुख खद्योत अँजोरी॥
श्याम तामरस दाम शरीरं। जटा मुकुट परिधन मुनिचीरं॥
पाणि चाप शर कटि तुणीरं। नौमि निरंतर श्री रघुवीरं॥
मोह विपिन घन दहन कृशानुः। संत सरोरुह कानन भानुः॥
निशिचर करि बरूथ मृगराजः॥ त्रातु सदा नो भव खग बाजः॥
अरुण नयन रजीव सुवेशं। सिता नयन चकोर निशेशं।
हर हृदि मानस बाल मरालं। नौमि राम उर बाहु विशालं॥
संसय सर्प ग्रसन उरगादः। शमन सुकर्कश तर्क विषदः॥
भव भंजन रंजन सुर यूथः। त्रातु नाथ नो कृपा वरूथः॥
निर्गुण सगुण विषम सम रूपं। ग्यान गिरा गोतीतमनूपं॥
अमलम् अखिलम् अनवद्यम् अपारं। नौमि राम भंजन महि भारं॥
भक्त कल्प पादप आरामः। तर्जन क्रोध लोभ मद कामः॥
अति नागर भव सागर सेतुः। त्रातु सदा दिनकर कुल केतुः॥
अतुलित भुज प्रताप बल धामः। कलि मल विपुल विभंजन नामः॥
धर्म वर्म नर्मद गुण ग्रामः। संतत शं तनोतु मम रामः॥
जदपि बिरज ब्यापक अबिनासी। सब के हृदयँ निरंतर बासी॥
तदपि अनुज श्री सहित खरारी। बसतु मनसि मम काननचारी॥
जे जानहिं ते जानहुँ स्वामी। सगुन अगुन उर अंतरजामी॥
जो कोसलपति राजिव नयना। करौ सो राम हृदय मम अयना॥
अस अभिमान जा जनि भोरे। मैं सेवक रघुपति पति मोरे।

उत्तरकाण्ड श्रीराम के राज्याभिषेक के पश्चात् स्तुति

जय राम रमारमनं शमां। भव ताप भयाकुल पाहि जनं॥
अवधेश सुरेश रमेश विभो। शरणागत माँगत पाहि प्रभो॥
दससीश विनशन् बीस् भुजा। कृत दूरि महा महि भूरि रुजा॥
रजनीचर बृंद पत।ग रहे। सर पावक् तेज प्रचंड दहे॥
महि मंदल मंदन चारुतरं। धृत सायक चाप निषंग बरं॥
मद मोह महा ममता रजनी। तम पुंज् दिवाकर तेज् अनी॥
मनजात किरात निपात किये। मृग लोग कुभोग सरेन हिये॥
हति नाथ अनाथनि पाहि हरे। विषया बन पाँवर भूलि परे॥
बहु रोग बियोगिन्हि लोग हये। भवदंघ्रि निरादर के फल ए॥
भव सिंधु अगाध परे नर ते। पद पंकज प्रेम न जे करते॥

अति दीन मलीन दुखी नितहीं। जिन्ह कें पद पंकज प्रीत नहीं॥
अवलंब भवंत कथा जिन्ह कें। प्रिय संत अनंत सदा तिन्ह कें॥
नहिं राग न लोभ न मान मदा। तिन्ह कें सम बैभव वा बिपदा॥
एहि ते तव सेवक होत मुदा। मुनि त्यागत जोग भरोस सदा॥
करि प्रेम निरंतर नेम लियें। पद पंकज सेवत शुद्ध हियें॥
सम मानि निरादर आदरही। सब संत सुखी बिचरंति मही॥
मुनि मानस पंकज भृंग भजे। रघुवीर महा रनधीर अजे॥
तव नाम जपामि नमामि हरी। भव रोग महागद मान अरी॥
गुन सील कृपा परमायतनं। प्रनमामि निरंतर श्रीरमनं॥
रघुनंद निकंदय द्वंद्व घनं। महिपाल बिलोकय दीन जनं॥
बार बार बर मागउँ हरषि देहु श्रीरंग।
पद सरोज अनपायनी भगति सदा सतसंग॥

श्रीरामचन्द्र कृपालु भजु मनहरण भवभय दारुणम्।
नवकञ्ज लोचन कञ्ज मुखकर कञ्जपद कञ्जरुणम्॥ १॥
कंदर्प अगणित अमित छबि नव नील नीरज सुन्दरम्।
पटपीत पानहुँ तड़ित रुचि सुचि नौमि जनक सुतावरम्॥ २॥
भजु दीन बन्धु दिनेश दानव दैत्यवंशनिकन्दनम्।
रघुनन्द आनंदकंद कोशल चन्द दशरथ नन्दनम्॥ ३॥
सिरक्रीट कुण्डल तिलक चारु उदार अङ्ग विभूषणम्।
आजानुभुज सर चापधर सङ्ग्राम जित खरदूषणम्॥ ४॥
इति वदति तुलसीदास शङ्कर शेष मुनि मनरञ्जनम्।
मम हृदयकञ्ज निवास कुरु कामादिखलदलमञ्जनम्॥ ५॥
मन जाहि राचो मिलहि सोवर सहजसुन्दर सांवरो।
करुणानिधान सुजान शील सनेह जानत रावरो। ६॥
एहि भाँति गौरि अशीस सुनि सिय सहित हिय हर्षित अली।
तुलसी भवानिहिं पूजि पुनि पुनि मुदित मन मन्दिर चली॥ ७॥
जानि गौरि अनुकूल सिय हिय हर्षनः जात कहि।
मञ्जुल मङ्गल मूल वाम अङ्ग परकन लगे॥
सियावर रामचन्द्र पद गहि रहुँ।उमावर शम्भुनाथ पद गहि रहुँ।
महाविर बजरँगी पद गहि रहुँ। शरणा गतो हरि॥

शान्ति-पाठ

ॐ पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात् पूर्णमुदच्यते।
पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवाशिष्यते॥
ईशावास्योपनिषद्

ॐ आप्यायन्तु ममाङ्गानि वाक् प्राण श्चक्षुः श्रोत्रमथो बलभिन्द्रियाणि च सर्वाणि। सर्वं ब्रह्मौपनिषदं माहं ब्रह्म निराकुर्या मा मा ब्रह्म निराकरोत, अनिलाकरणमस्त्वनिराकरण मेऽस्तु। तदात्मनि निरते य उपनिषत्सु धर्मास्ते मायि सन्तु ते मयि सन्तु। - केनोपनिषद
मेरे अंग, वाणी, प्राण, नेत्र, कान, सब इन्द्रियां तथा बल परिपुष्ट हों उपनिषदों में वर्णित ब्रह्म के स्वरूप को मैं अस्वीकार न करूं, ब्रह्म भी मेरा परित्याग न करें। मेरे साथ ब्रह्म का, और ब्रह्म के साथ मेरा अटूट संबंध बना रहे। उपनिषदों में वर्णित धर्म परमात्मायें निरन्तर लगे हुये मुझमें प्रकाशित रहें।

ॐ सहनाववतु। सह नौ भुनक्तु। सह वीर्य करवावहै। तेजस्ति नावधीतमस्तु। मा विद्विषावहै। - कठोपनिषद्
ॐ भद्र कर्णेभिः श्रृणुयाम देवाः भद्रं पश्येमाक्षामिर्यजत्राः।
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवा, सस्तनूभिर्व्यशेम देवहितं यदायुः॥
स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा वि श्ववेदाः।
स्वस्ति नस्ताक्ष्र्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु॥ - प्रश्नोपनिषद्
हम अपने कानों से कल्याणकारी वचन सुनें, नेत्रों से कल्याण का दर्शन करें, सुदृढ़ अंग व शरीर से भगवान की स्तुति करते हुये परमात्मा के काम आ सकें। सब ओर फैले हुये इन्द्र हमारे लिए कल्याण का पोषण करें। म्पूर्ण विश्वका ज्ञान रखने वाले पूषा हमारे लिए कल्याण का पोषण करें। अरिष्टों को मिलने वाले गरुड़ हमारे लिए कल्याण का पोषण करें। (बुद्धि के स्वामी) बृहस्पति हमारे लिए कल्याण की पुष्टि करें।

ॐ शं नो मित्रः शं वरुणः। शं नो भवत्वर्यमा। शं नो इन्द्रो बृहस्पतिः। शं नो विष्णुरुरुक्रमः। नमो ब्रह्मणे। नमस्ते वायो। त्वमेव प्रत्यक्षं ब्रह्मासि। त्वमेव प्रत्यक्षं ब्रह्म वदिष्यामि। ऋतं वदिष्यामि। सत्यं वदिष्यामि। तन्मामवतु। तद्धक्तरमवतु। अवतु माम्। अवतु वक्तारं ॐ शान्तिःशान्तिःशान्तिः -तैत्तिरीयोपनिषद्

ॐ वाङ् में मनसि प्रतिष्ठिता मनो में वाचि प्रतिष्ठितमाविरावीर्म एधि। वेदस्य म आणीस्थः श्रुतं मे मा प्रहासीः। अनेनाधीतेनाहोरात्रान्सन्दधाम्यृतं वदिष्यामि। सत्यं वदिष्यामि। तन्मामवतु। तद्वक्तरमवतु। अवतु मामवतु वक्तारमवतु वक्तारम्॥ -ऐतरेयोपनिषद्
मेरा मन वाणी में स्थित हो जाय, मेरी वाणी मन में स्थित हो जाय। हे आविः (प्रकाशस्वरूप परमेश्वर) तुम मेरे लिए प्रकट हो (आवी एधि)। वेदविषयक ज्ञान को लाने वाले बनो। (मेश्रतम् मा प्रहासीः) मेरा सुना हुआ ज्ञान मुझे न छोड़े। इस अध्ययन के द्वारा मैं दिन और रात एक कर दूं।
श्रेष्ठ शब्द बोलूंगा। सत्य बोलूंगा। वह (तत्) ब्रह्म मेरी (माम) रक्षा करे (अवतु)। वह वक्ता (आचार्य) की रक्षा करे।

यो देवो अग्नौ यो अप्सु यो विश्व भुवनमामिवेश।
य ओषधीषु यो वनस्पतिषु तस्मै देवाय नमो नमः॥
जो परमात्मा अग्नि में है, जल में है, समस्त जीवों में प्रविष्ट हो रहा है।